

วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์
AN ANALYSIS ON MARKETING NETWORK'S PROBLEM AND SOLUTION IN
BUDDHIST ETHICS PERSPECTIVES

นางสาวณิชนน อุ๋นตอนตอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์

นางสาวณิชนน อุ่นคองตอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

An Analysis on Marketing Network's Problem and Solution in
Buddhist Ethics Perspectives

Miss Nich-Chamon Undontong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Philosophy)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง)

กรรมการ

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

กรรมการ

(พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทโธ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทโธ, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

นิชมน อุ่นตอนตอง

(นางสาวนิชมน อุ่นตอนตอง)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง)

กรรมการ

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

กรรมการ

(พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทโธ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทโธ, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

นิชมน อุ่นตอนตอง

(นางสาวนิชมน อุ่นตอนตอง)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์

ผู้วิจัย : นางสาวณิชนม อุ่นคอนตอง

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทธิ์, ดร., พธ.บ. (จริยศึกษา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา),
Ph.D. (Philosophy)

: ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ, พธ.บ. (ศาสนา), ศศ.ม. (ปรัชญา),
Ph.D. (Buddhist Studies)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ เรื่อง “วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ๒) เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ๓) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและทางออกธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า บริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ถือว่าเป็นกลยุทธ์การบริหารที่ทรงประสิทธิภาพ “Networking” เป็นหัวใจที่ทำให้ประสบความสำเร็จ การสร้างเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยง มีความเป็นมิตรกับคนทั่วไป, แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสามารถอย่างเต็มที่, ได้รับความสำเร็จในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีระบบการตลาดและโครงสร้างของธุรกิจเครือข่ายเป็นแผนการดำเนินงาน

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติและกิริยาอาการที่ควรปฏิบัติของศีลธรรม ทั้งทางดีทางชั่ว อุดมคติทางศีลธรรม จริยธรรมเป็นข้อประพฤติที่มีทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเราเรียกว่า ศีลธรรมเมื่อเข้าไปสู่วิชาชีพต่างๆ จะมีจริยวิชาชีพ (Professional Ethics) หรือข้อตกลงอันเป็นหลักแห่งความประพฤติของสมาชิกแห่งกลุ่มวิชาชีพนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นจรรยาที่ควรปฏิบัติร่วมกันเรียกว่า มีจรรยาบรรณ

ปัญหาและทางออกธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์ ต้องอาศัยหลักธรรม หรือ มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลางให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดทั้งสองฝ่าย เจ้าของธุรกิจ มีมาตรฐานหลักสากลและยุติธรรม ต้องคำนึงด้วย ๑) กุศลเจตนาดีต่อกัน ซึ่งไม่มีอกุศลเจตนาในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย ๒) เจตนาที่ไม่ดีหรือชั่ว เป็นอกุศลเจตนาในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย

เพราะว่าเห็นแก่ส่วนตัว มีความโลภเข้ามาครอบงำจิตใจ ๓) มีเจตนาเป็นกลางและวางเฉย ไม่ทุกข์ ไม่ร้อน ไม่กังวลใด ๆ อภัยกตเจตนา หากแต่เป็นผู้มากกระตุ้นให้เกิดการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย

เจตนาของผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย จะต้องมีความที่ดี ไม่หวังเอาแต่ผลกำไรเข้าหาตนเองเท่านั้น ทำให้เล็งเห็นถึงความเป็นจริง รู้จักผิด-ชอบ, รู้จักชั่ว-ดี, รู้จักสิ่งไหนควรหรือไม่ควร การกระทำของนักประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย

Thesis Title : An Analysis on Marketing Network's Problem and Solution in Buddhist Ethical Perspectives

Researcher : Miss Nich-Chamon Undontong

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Wisit Thitavisiddho, Dr., B.A. (Ethical Studies),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Philosophy)

: Asst. Prof. Dr. Phoonchai Punthiya, B.A. (Religions),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : July 26, 2018

Abstract

The thesis entitled "An Analysis on Marketing Network's Problem and Solution in Buddhist Ethical Perspectives" is of three objectives 1) to study the context of network marketing, 2) to explore the Buddhist ethics on running the network marketing, and 3) to analyze problems and solution of network marketing based on the Buddhist ethics.

The research found that the context networking business is considered as the powerful management strategy. "Networking" is the key of success and it results the connection and friendships to the general people. On the other hand, the exchange of learning ability can be made fully. Individuals can succeed in various ways by having a marketing system and the structure of the business network as a business plan.

Regarding the Buddhist Ethics, it focuses on the science of morals and behavioral modalities both good and evil. The moral ideal is connected to the religious doctrines, when it comes to meet various professions, the professional ethics is formed. It is an agreement on the conduct of members of the professional group. As it called an ethical code that should be practiced together in a professional way.

The Buddhist solutions on the network marketing, it needs the Buddhist doctrines called 'the Eightfold Noble Path' or 'the Middle Way' for the maximum benefits for both parties. Business owners should have international standards of trade and fair trade; therefore, they should consider the following: 1) Goodwill towards each other: - an evil will should not be conducted in the network marketing, 2) Evil will: - it will produce the selfishness and greed and 3) neutrality or the state of not suffering but as a person who comes to stimulus to run the network business.

According to the volition of network operators, they should have good will to all customers, not only the profits but also the responsibilities. They should concern on the goodness and badness, as network operators, they should learn of what should do and should not do in the network marketing.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ก็ด้วยความเมตตาจาก พระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร., พระวิสิทธ์ จิตวิสิทธ์, ดร. และ ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในฐานะพระอาจารย์ที่ปรึกษาผู้คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำพร้อมตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตาขอกราบขอบพระคุณมาเป็นอย่างสูง

ดร.วิโรจน์ วิชัย ผู้จุดประกายและผู้เป็นกำลังใจ ส่งพลังในการขับเคลื่อนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความเมตตาให้คำปรึกษา อีกทั้งยังช่วยขัดเกลาเนื้อหาและจัดระเบียบอักษรและการจัดเรียงเนื้อหาความคิด ทำให้ผู้วิจัยเกิดมีแรงกระตุ้น มีกำลังใจให้เกิดความสำเร็จลุล่วงไปได้

ขอขอบพระคุณพระอาจารย์, คณะครูบาอาจารย์และเจ้าหน้าที่ ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ทุก ๆ ท่านที่กรุณาถ่ายทอดสรรพวิชา การและกำลังใจที่ดีเสมอมา รวมไปถึงเพื่อนพระนิสิตทุก ๆ รูป และเพื่อนฆราวาสนิสิต ทุก ๆ คน ผู้เป็นกัลยาณมิตรทุกรูป / คน ที่ช่วยเหลือข้อมูลในการศึกษาวิจัย ร่วมด้วยโรงเรียนยุวทูตศึกษาพัฒนาเชียงใหม่ ให้เวลามาศึกษาเรียนรู้ทางด้านวิชาการ ตลอดถึงผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงประกอบในการทำวิจัยครั้งนี้

ความดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา และบูชาคุณบุพการีผู้ให้กำเนิด ครอบครัวและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน ที่อุปถัมภ์ปัจจัยในการศึกษา รวมถึงญาติมิตรทุกคน ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดคุ้มครองอภิบาลทุกท่านที่มีอุปการะคุณต่อผู้ศึกษาวิจัยตามที่ได้ระบุนามมานั้น และไม่ได้ระบุนามเอาไว้ ให้ประสบพบแต่ความสุขความเจริญด้วย และขออุทิศส่วนกุศลนี้แด่เจ้ากรรมนายเวร ตลอดถึงครูอาจารย์ และญาติมิตรทุกท่านที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

นางสาวณิชมน อุ้นดอนตอง

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
สารบัญตาราง	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๔
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๕
บทที่ ๒ บริบทการทำธุรกิจของธุรกิจแบบเครือข่าย	๑๖
๒.๑ หลักการของธุรกิจแบบเครือข่าย	๑๖
๒.๒ กระบวนการของธุรกิจแบบเครือข่าย	๒๐
๒.๓ แนวคิดการบริหารจัดการธุรกิจแบบเครือข่าย	๒๑
๒.๔ แนวคิดแรงจูงใจ	๒๙
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีของธุรกิจแบบเครือข่าย	๔๕
๒.๖ ปัญหาการทำธุรกิจแบบเครือข่าย	๕๐
บทที่ ๓ ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย	๕๑
๓.๑ หลักการของพุทธจริยศาสตร์	๕๑
๓.๒ แนวคิดทางจริยศาสตร์กับเกณฑ์ตัดสินแนวทางจรรยาบรรณ	๕๙

๓.๓ ความจริงของชีวิตกับการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน	๗๓
๓.๔ ปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจแบบเครือข่าย	๘๘
บทที่ ๔ วิเคราะห์ปัญหาและทางออกธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์	๙๕
๔.๑ การวิเคราะห์ปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์และจริยธรรม	๙๕
๔.๑.๑ วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมระดับต้นทางธุรกิจบริษัทแม่ข่าย	๙๕
๔.๑.๒ วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมระดับกลางเครือข่าย	๙๖
๔.๑.๓ วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมระดับล่างลูกข่ายเครือข่าย	๙๗
๔.๒ วิเคราะห์ปัญหาในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย	๙๘
๔.๓ วิเคราะห์แนวคิดทางออกของปัญหาในธุรกิจแบบเครือข่าย	๑๐๘
๔.๓.๑ ทางออกของปัญหาในทางจริยศาสตร์ตะวันตก	๑๐๘
๑) ประโยชน์นิยมของ จอร์น สจ๊วต มิลล์	๑๐๘
๒) หลักการนิยมของ อิมมานูเอล คานท์	๑๐๙
๔.๓.๒ ทางออกพุทธจริยศาสตร์โดยใช้หลักของ มงคลสูตร ๓๘ ประการ	๑๑๐
๔.๔ การวิเคราะห์ทางออกของปัญหาด้วยหลักเจตนา	๑๑๘
๔.๔.๑ เจตนาที่ดี / กุศลเจตนา	๑๑๘
๔.๔.๒ เจตนาที่ชั่ว / อกุศลเจตนา	๑๑๙
๔.๔.๓ เจตนาเป็นกลาง ๆ / อัพยาทเจตนา	๑๑๙
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๒๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๒๘
บรรณานุกรม	๑๒๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๘

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
รูปภาพที่ ๑ : ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs)	๓๑
รูปภาพที่ ๘ : สมการของความพอใจตามทักษะของลัทธิตออีค	๘๕

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๑ : แสดงการจำแนกมิตรแม่และมิตรเทียม ๔ จำพวก	๗๖
ตารางที่ ๒ : สรุปแสดงจริยธรรม-จรรยาบรรณของธุรกิจเครือข่ายและวิชาชีพ	๑๐๑
ตารางที่ ๓ : แสดงข้อแตกต่างระหว่างจริยธรรมกับกฎหมาย	๑๐๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อชื่อคัมภีร์

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๒๕ โดยเรียงลำดับตามคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรม

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

อง.ฉก.อ.	(ไทย)	=	อังกุตตรนิกาย	มนโรธปุรณี	ฉักกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ข.ธ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา		(ภาษาไทย)

(๒) การใช้หมายเลขย่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

การใช้หมายเลขย่อพระไตรปิฎกภาษาไทยในวิทยานิพนธ์นี้ แจ้งระบุ ชื่อคัมภีร์/เล่ม/ ข้อ/ หน้า ตามลำดับ เช่น ที. ม. (ไทย) ๑๐/๕๐/๖๐. อ้างอิงนั้นหมายถึง คัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๕๐ หน้า ๖๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

(๓) การใช้หมายเลขย่อคัมภีร์อรรถกถา

การใช้หมายเลขย่ออรรถกถาภาษาไทยในวิทยานิพนธ์นี้ แจ้งระบุ ชื่อคัมภีร์/ลำดับเล่ม/ ภาค/ตอน/หน้า ตามลำดับ เช่น ชุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๘๙. อ้างอิงนั้นหมายถึง พระสูตรและอรรถกถาแปล ชุททกนิกาย ธรรมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๒ หน้า ๘๙ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๒๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกยุคสมัยปัจจุบันประชากรบนโลกในทุกภาคส่วนทุกห้วงแห่งมีแต่การแข่งขันกันทั่วทุกมิติ ทั้งภายในประเทศและนอกประเทศโดยเฉพาะการแข่งขันกันทางด้านธุรกิจส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการตลาดและเศรษฐกิจ ทำให้ความโลภของมนุษย์ที่เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมคือทาง กาย วาจา และใจ เป็นผลสะท้อนให้มีความแข่งกระด้างทางจิตใจอันนำมาซึ่งการขาดความรักเมตตา ความสามัคคี ความสงบและสันติสุขในการดำเนินชีวิตดังเห็นได้ตามข่าวสารต่าง ๆ ในบริบทของการอยู่ร่วมกันที่ไม่มีความปกติสุขทั้งสุขภาพกายและใจ ดังนั้นการทำธุรกิจที่จะไปสู่ทิศทางที่ดีในการปฏิบัติ ควรคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรม ที่มีอารยะธรรมทุกๆ หมู่เหล่าควรจะต้องมีและต้องเป็นอันจะเป็นพลังผลักดันไปสู่ความเจริญของกายและใจ

ภาคอุตสาหกรรมทางธุรกิจถือเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดแรงผลักดันแก่อารยธรรมมนุษย์เป็นพลังการขับเคลื่อนสังคมโลกให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะเดียวกันการมุ่งแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดของนักธุรกิจก็ได้สร้างปัญหาจำนวนมากเช่นเดียวกัน อาทิเช่น การเอาใจเอารัดเอาเปรียบการแข่งขันที่ปราศจากความเมตตาปรานีและการแสวงหาผลประโยชน์อย่างไม่รู้จักจบจนก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้คน สังคมและสิ่งแวดล้อมทำให้กลุ่มนักวิชาการ นักการศาสนา และนักธุรกิจจำนวนหนึ่ง เห็นพ้องต้องกันว่าจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินธุรกิจกระแสหลักเพื่อให้ธุรกิจอำนวยประโยชน์และเกื้อกูลอารยธรรมมนุษย์ให้มากขึ้นในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดแก่ คน สังคม และสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งสร้างความสุขแก่สถานที่ทำงานโดยพยายามเสนอให้นำคุณค่าทางศาสนาและจิตวิญญาณเข้ามาเป็นรากฐานของกระบวนทัศน์ในการดำเนินธุรกิจ^๑

โดยรูปแบบของธุรกิจ ในการประกอบกิจการยุคปัจจุบันมีอยู่หลากหลายลักษณะทั้งภาคธุรกิจขนาดเล็กขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ตลอดจนมีการขยายสาขาออกไปทั่วประเทศเพื่อให้เกิดความสะดวกในการควบคุมการประกอบกิจการทางธุรกิจในมิติต่างๆ ให้มีแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับ ด้วยการกำหนดรูปแบบธุรกิจออกเป็น ๕ ประเภท คือ

^๑ ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนิกายเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

๑. กิจการของคนเดียว (Sole or Single Proprietorship) เป็นการประกอบธุรกิจที่บุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของกิจการและบริหารจัดการธุรกิจทุกอย่างด้วยตนเองการประกอบธุรกิจในรูปแบบนี้จะใช้ต้นทุนต่ำมีวิธีการดำเนินงานที่ง่ายไม่ยุ่งยากการบริหารจัดการต่างๆ มีความคล่องตัวสูงและเป็นธุรกิจที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันมากที่สุด เช่น หาบเร่ แผงลอย รถเข็น ร้านขายของชำ ร้านเสริมสวย ร้านขายเสื้อผ้า เป็นต้น

๒. ห้างหุ้นส่วน (Partnership) เป็นรูปแบบของการประกอบธุรกิจที่มีบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป และสามารถทำนิติกรรมตามกฎหมายได้ โดยการทำสัญญาด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรที่จะเข้าเป็นหุ้นส่วนกัน

๓. บริษัทจำกัด (Corporation) เป็นการประกอบกิจการที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลจัดตั้งเพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรจากธุรกิจพาณิชย์ ซึ่งจะแบ่งทุนออกเป็นหุ้นที่มีมูลค่าหุ้นละเท่าๆ กันและมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่ ๗ คนขึ้นไป แต่ไม่ถึง ๑๐๐ คนโดยผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะมีความรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนถืออยู่

๔. สหกรณ์ (Cooperative) เป็นรูปแบบธุรกิจอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีคณะบุคคลตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป ที่มีอาชีพความต้องการ ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มาร่วมกันจัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอาชีพ การครองชีพของสมาชิกและครอบครัวให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ให้ประโยชน์ทั้งต่อสมาชิกของสหกรณ์และต่อส่วนรวม

๕. รัฐวิสาหกิจ (State Enterprise) เป็นองค์กรของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐบาลเป็นเจ้าของ รวมทั้งบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจมีหุ้นเกินกว่าร้อยละ ๕๐ มีระบบการบริหารงานอยู่ระหว่างราชการและเอกชน โดยคำนึงถึงหลักสำคัญทางการบริหารให้เป็นไปตามขั้นตอน เพื่อป้องกันการทุจริต ตลอดจนความสงบสุขของประชาชนในประเทศเป็นหลักสำคัญ^๒

ธุรกิจเครือข่าย (Muti-Level Marketing) จัดอยู่ในรูปแบบที่ ๓ ของประเภทธุรกิจคือ MLM ย่อมาจากคำว่า Muti-Level Marketing ที่เรียกกันเป็นภาษาไทยว่า “ธุรกิจขายตรงแบบหลายชั้นหรือธุรกิจเครือข่าย” เป็นระบบธุรกิจการตลาดรูปแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคสามารถได้เป็นเจ้าของธุรกิจที่จะมีโอกาสสร้างรายได้จำนวนมากขึ้น โดยไม่ต้องมีความเสี่ยงและไม่ต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมากเหมือนกับการทำธุรกิจทั่วไป เพียงเริ่มต้นจากการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ดี และเมื่อเกิดความประทับใจในตัวผลิตภัณฑ์ที่ใช้ ก็ทำการแนะนำบอกต่อให้คนที่รู้จักได้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ดีนั้น

^๒ เรียบเรียงโดยทีมงาน : krutanita, รูปแบบของธุรกิจ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/krutanita/home/thurkic-mi-ki-rup-baeb-xari-bang>, [๑๗ ก.ย. ๒๕๖๐].

เหมือนกับต้นเป็นการโฆษณาแบบปากต่อปาก (Word of Mouth) เมื่อมีการซื้อผลิตภัณฑ์ใช้ตามคำบอกเล่าจากผู้แนะนำ ก็จะทำให้เกิดกระบวนการเคลื่อนย้ายสินค้าจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการโฆษณาและพ่อค้าคนกลาง เหมือนกับการตลาดแบบเดิม

การเคลื่อนย้ายสินค้าจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคจะต้องผ่านระบบพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับกำไรถึง ๖๐% แนวคิดการขายตรงแบบหลายชั้นเกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรกในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยแนวความคิดนี้เป็นผลพวง ของการเกิดตามจากร้านลูกโซ่ (Franchise) ที่แพร่หลายกันอยู่ในขณะนั้น ในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ วิธีการขายปลีกที่แพร่หลายที่สุดคือ การตั้งร้านลูกโซ่หรือบริหารแบบลูกโซ่ คือ การนำธุรกิจ หรือ ยี่ห้อ หรือ วิธีการค้าขายที่ประสบความสำเร็จในขณะนั้น (การส่งซื้อสินค้าและโฆษณา) ตลอดจนรูปแบบการบริหารอื่นๆ ถ่ายทอดให้แก่ร้านใหม่อีกร้านหนึ่งที่ตั้งขึ้นเพื่อขายสินค้าประเภทเดียวกัน^๓

ในประเทศไทยได้มีบริษัทหรือกลุ่มที่คิดจะโยกกำไรเกินความเป็นจริงเพราะว่าพยายามใช้รูปแบบธุรกิจเครือข่ายในการดำเนินธุรกิจเพื่อหาสมาชิกเข้ามายังบริษัทให้มากกว่ากรณีตัวอย่างเช่น ธุรกิจเครือข่ายที่ปรากฏเป็นประเด็นทางด้านสังคมไทยและปัญหาทางด้านจริยธรรมทางธุรกิจ และทางกฎหมาย มีกรณีสำคัญๆ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างเป็นกรณีดังต่อไปนี้

กรณีที่ ๑ แอร์แม่ช้อยคอดีแอร์ช้อย หรือ คดีนางช้อย ทิพย์โส คดีนี้กล่าวหานางช้อย ทิพย์โสหรือประเสริฐศรี หรือที่ประชาชนเรียกติดปากว่า แม่ช้อย กับพวกรวม ๑๐ คน ผู้ต้องหา ในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงประชาชน และฝ่าฝืนพระราชกำหนดการกักเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน แต่นางช้อยกับพวกได้นำเงินที่กักเงินจากประชาชนและผู้เสียหายไปใช้ประโยชน์ส่วนตน โดยนำไปซื้อทรัพย์สินมีค่าจำนวนมาก และได้ปกปิดอำพรางซุกซ่อนไว้ และในที่สุดได้ร่วมกันเอาเงินและทรัพย์สินดังกล่าวหลบหนีไปวิธีการในการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้ประชาชน ในอัตราร้อยละ ๖.๕ ต่อเดือน ใช้วิธีการจัดคิวเงินโดยการนำเงินไปฝากธนาคารไว้แล้วเอาเงินต้นและดอกเบี้ยมาทยอยหมุนเวียนจ่ายเป็นผลประโยชน์ตอบแทนในอัตราร้อยละ ๖.๕ ต่อเดือน ถ้ามีผู้นำเงินมาลงทุนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพียงร้อยละ ๕-๖ เท่านั้น ก็จะสามารถหมุนเวียนจ่ายเป็นดอกเบี้ยได้ตลอดไปแต่ถ้าไม่มีผู้นำเงินมาลงทุนเพิ่มก็จะจ่ายดอกเบี้ยได้ในระยะแรกเท่านั้นในที่สุดเงินต้นที่สะสมไว้จะหมดและไม่สามารถคืนเงินต้นให้ประชาชนได้ในที่สุด^๔

^๓ เรียบเรียงโดยทีมงาน : ไทยแฟรนไชส์เซ็นเตอร์, ประวัติความเป็นมาของบริษัทขายตรงที่เกิดขึ้นในอเมริกา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.thaifranchisecenter.com/document/show.php?docuID=114>, [๑๗ ก.ย. ๒๕๖๐].

^๔ เรียบเรียงโดยทีมงาน : SpokeDark.TV, แอร์แม่ช้อยคอดีแอร์ช้อย. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://news.spokedark.tv /2013/06/17/fkd1/>, [๑๗ ก.ย. ๒๕๖๐].

กรณีที่ ๒ แชร่ลูกโซ่ข้าวสาร บริษัท ไทยเน็ตเวิร์ค-ไทยมาร์ท อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ทั้ง ๒บริษัท ได้ทำการโฆษณาให้บุคคลทั่วไปเพื่อชักชวนให้เข้าร่วมลงทุนกับบริษัทโดยใช้การขายตรงเป็นเครื่องบังหน้าและใช้เทคนิคในการหลอกลวงประชาชนต่อมาบริษัททั้ง ๒ไม่มีเงินจ่ายให้กับผู้ลงทุนจึงได้ปิดบริษัท และเปิดบริษัทใหม่โดยใช้ชื่อบริษัท สยามไลน์ เทวดิ่ง จำกัดซึ่งทำให้มีผู้หลงเชื่อมากกว่า ๒๐,๐๐๐ราย รวมมูลค่าความเสียหายกว่า ๗๒ล้านบาท^๕

กรณีที่ ๓ บริษัทยูฟัน สโตร์ จำกัด เป็นกรณีสุดท้ายที่ยังเป็นประเด็นและยังไม่ได้เสร็จสิ้นทางกระบวนการตามกฎหมาย กรณีตัวอย่าง บริษัทยูฟัน สโตร์ จำกัด ที่เป็นประเด็นสำคัญในปัจจุบันนี้ หลังกลุ่มด้านแชร์ลูกโซ่ร้องสอบที่หลายสื่อต่างพากันหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นดึงดูดความสนใจ หลังจากบริษัทดังกล่าวเคยถูกร้องเรียนรูปแบบการดำเนินธุรกิจเข้าข่ายลักษณะของเครือข่ายแชร์ลูกโซ่ข้ามชาติกรณีสุดท้ายนี้ที่กำลังเป็นปัญหาระหว่างการขัดแย้งการจดทะเบียนในการดำเนินธุรกิจเครือข่ายโดยวิธีการชักชวนให้ประชาชนทั่วไปนำเงินมาลงทุนในจำนวนสูงผ่านระบบอินเทอร์เน็ตใน เว็บไซต์ต่างๆซึ่งมีข้อความในลักษณะเช่นเป็นการลงทุนที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ใช่ธุรกิจขายตรงไม่ต้องขายสินค้า^๖

ในสังคมปัจจุบัน จึงเกิดกระแสการเรียกร้องความมีคุณธรรมและจริยธรรมทางธุรกิจ ที่นับวันจะยิ่งมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น องค์การธุรกิจต่างๆ มากมายได้เผชิญกับปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม จนถึงกับทำให้ต้องประสบกับภาวะล้มละลาย ทั้งยังส่งผลร้ายต่อประชาชนในวงกว้าง ในขณะที่การแก้ไขหรือป้องกันประเด็นปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางธุรกิจที่เกิดขึ้นเหล่านั้น ยังมิได้รับการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนแม้จะมีความพยายามของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม การได้มีโอกาสศึกษาเนื้อหา หลักเกณฑ์และประเด็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางธุรกิจที่มากขึ้น ประเด็นปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมทางธุรกิจ มีความชัดเจนมากขึ้นในอนาคต การดำเนินธุรกิจใดๆ ก็ตามจะไม่สามารถบรรลุผลที่ยั่งยืนได้ หากการดำเนินธุรกิจนั้นปราศจากการพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจหรือเครือข่ายที่ต้องคำนึงถึงสังคม ประกอบกับการที่ทุกคนต่างพยายามอย่างเต็มที่ในการประกอบกิจการของตนให้ได้กำไรสูงที่สุด มีส่วนแบ่งตลาดในอันดับต้นๆ จากการจัดลำดับ และประสบความสำเร็จในชีวิตตามที่ตนเองใฝ่ฝัน^๗

^๕ แชร่ลูกโซ่ ไทยเน็ตเวิร์ค ข้าวสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=951000119491&TabID=3&>, [๘ ต.ค. ๒๕๖๐].

^๖ สารพัดโกง ‘ยูฟัน’ แชร่ลูกโซ่ข้ามชาติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.dailynews.co.th/Content/Article/315398>, [๒๐ ก.ย. ๒๕๖๐].

^๗ สุภาพร พิศาลบุตร, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

ประเด็นทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางธุรกิจเป็นส่วนหนึ่งของจริยศาสตร์ ที่ว่าด้วย ศาสตร์ ในมิติของความประพฤติ หรือลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ว่าควรเป็นไปหรือปฏิบัติอย่างไร ทั้งกล่าวถึง ความถูก ผิด ดี ชั่ว ของพฤติกรรมและอารมณ์นั้นๆ อะไรควรเว้น อะไรควรทำ อะไรผิด อะไรถูก อะไรดี อะไรชั่ว ที่ควรเว้นและควรทำ “จริยธรรม” จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยชี้นำแนะแนวทาง อุดมคติทางศีลธรรม นิสัย อุปนิสัยและอัธยาศัย ของมนุษย์ การกระทำอย่างไร อย่างหนึ่ง ทั้งทางดี ทางชั่ว ถ้าเคยชินไปในทางดีก็เป็นนิสัยดี ถ้าเคยชินไปในทางชั่วก็เป็นนิสัยชั่ว ด้วยความสมัครใจด้วยความนิยมนิยมชอบแล้วจะสร้างเป็นนิสัยขึ้น^๘

แนวคิดทางด้านจริยศาสตร์นั้นกล่าวถึงความดี และ คุณค่าของชีวิตอันสูงสุดแบบสมบูรณ์ (Absolute Good) รวมเป็นความดีที่มีคุณค่าในตัวเอง ส่วนการทำธุรกิจนั้นเน้นเกี่ยวข้องกับการสนองความต้องการของมนุษย์ อันเป็นความดีที่ไม่มีคุณค่าในตัวเอง เป็นความดีระดับรองลงมา อาศัยสิ่งอื่นตีคุณค่าให้จึงเรียกว่า ความดีสัมพัทธ์ (Relative Good) เพราะว่าการทำธุรกิจนั้นเชื่อว่า ความอยู่ดี กินดี มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และเงินตราไว้ใช้สอยให้เพียงพอแก่ความต้องการ โดยถือปัจจัยเหล่านี้จะมีประโยชน์ต่อเมื่อบุคคลนำไปใช้ เพื่อการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งตรงตาม จุดประสงค์ของจริยศาสตร์ เพราะเมื่อบุคคลสมบูรณ์ด้วยปัจจัยต่างๆ แล้วย่อมมีความสุขสมบูรณ์จึง จัดเป็นความดีสูงสุดทางเศรษฐกิจ ศาสตร์ทั้งสองจึงต้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แต่สร้างความดีไปคน ละทาง หมายถึง จริยศาสตร์สร้างความดีทางด้านจิตใจ แต่เศรษฐกิจหรือธุรกิจสร้างทางวัตถุเมื่อถึง จุดสูงสุดแล้ว จึงให้ความสุขสมบูรณ์ได้ทั้งกายและใจจริยศาสตร์ว่าด้วยอุปนิสัย อัธยาศัยและนิสัยของ มนุษย์ ความประพฤติย่อมเป็นกระจกส่องให้เห็นอุปนิสัยของคน ความประพฤติจึงส่ออัธยาศัย นิสัย และอุปนิสัย รูเล็กๆ ที่ช่องฝา หรือประตูทำให้เรามองเห็นพฤติกรรมของคนในห้องทั้งหมดได้ ความ ประพฤติหรือการกระทำของคนเพียงเล็กน้อย ผู้อื่นมองเห็นอุปนิสัยของเขาได้ จริยศาสตร์ได้ช่วยตีค่า ของมนุษย์^๙

จริยศาสตร์จัดว่าเป็นความดีระบบหนึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะด้วยกันคือเกิดจากการ อุปมานข้อเท็จจริงโดยการรวบรวมจากข้อเท็จจริงหลายๆ ข้อเท็จจริงของจริยศาสตร์ มาสังเคราะห์ เป็นมโนคติ แล้วเอามโนคติหลายๆ มโนคติ มาสังเคราะห์ เป็นหลักการแล้วจะกลายเป็นกฎที่เป็นจริง เกิดขึ้นมาจากการอนุมานทฤษฎี โดยการดึงเอาส่วนย่อยๆ ของทฤษฎี มาสังเคราะห์ เป็นกฎและใน ลักษณะนี้เช่นกฎของพุทธจริยศาสตร์ซึ่งเป็นกฎที่มีอยู่จริงของธรรมชาติ^{๑๐}

^๘ วศิณ อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เมื่อดุสิต, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔.

^๙ วศิณ อินทสระ, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๒๙), หน้า ๒-๓.

^{๑๐} จริยศาสตร์ทั่วไปและพุทธจริยศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.buddhabucha.net/general-ethics-andbuddhist-ethics/>, [๒๔ ต.ค. ๒๕๖๐].

จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขและเพื่อพ้นทุกข์ในที่สุด ซึ่งมี ๓ ระดับด้วยกัน

๑) จริยศาสตร์ระดับพื้นฐาน ได้แก่ศีล ๕ เป็นข้อบังคับที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ทางกาย กับทางวาจา ไม่รวมถึงใจ ศีล ๕ สามารถควบคุมพฤติกรรมเฉพาะทางกายกับวาจาแต่สามารถเป็นหลักประกันครอบคลุมชีวิตทุกด้านได้

๒) จริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นข้อบังคับที่ควบคุมพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจา (เหมือนข้อ ๑) และทางใจ คือควบคุมถึงทางใจ

๓) จริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่มรรค ๘ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้พ้นทุกข์ ว่าตามอริยสัจ ๔ คือทางที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ อยู่พ้นสังสารวัฏนี้เอง ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมได้ทุกด้าน และยังสามารถเกิดปัญญาขั้นกำจัดกิเลส พ้นทุกข์ คือนิพพานได้^{๑๑}

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ที่ว่าด้วยคุณธรรมและจริยธรรมทางธุรกิจ กล่าวถึงความเป็นมาของจริยศาสตร์และจริยธรรม พร้อมด้วยคุณธรรมต่างๆ ของการทำธุรกิจเพื่อให้สังคมหรือประเทศชาติอยู่ได้ด้วยความดีที่ชัดเจน อันเป็นความดีที่มีคุณค่าในตัวเอง ทั้งการบริหารบริษัทองค์กร หน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเพื่อให้เป็นตัวอย่างให้กับผู้อื่นที่อยู่รอบข้างในองค์กร และยังมีข้อกฎหมายเป็นบทลงโทษผู้กระทำผิด จริยธรรมในการประกอบการเน้นให้รับผิดชอบทางจริยธรรม มีสำนึกแห่งความถูกต้อง สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ เพราะว่าถ้าขาดหลักของจริยศาสตร์ ในเรื่องจริยธรรมแล้ว ธุรกิจจะดำเนินไปไม่ได้และขาดความเชื่อถือไว้วางใจจากบุคคลทั่วไปดังนั้นพุทธจริยศาสตร์มีคุณค่ามากเป็นแนวทางที่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสามารถสนองต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขันสร้างผลกำไร และเป็นการบริหารที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะในปัจจุบันนี้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย โดยเลือกแนวคิดทางจริยศาสตร์มาวิเคราะห์เพราะว่าคนส่วนมากในสังคมไทยนับถือศาสนาต่าง ๆ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตเป็นสำคัญในทางจริยศาสตร์มาก มีเหตุผลในตัวเองในทางการศึกษาด้านจริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจแบบเครือข่ายนั่นเอง ที่จะนำมาวิเคราะห์ เพื่อความชัดเจนและยังสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดองค์กร, ธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย และการพัฒนาบุคคลากรให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นเสมือนเป็นการทำ

^{๑๑} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖.

ธุรกิจเครือข่ายที่มีนัยของหลักจริยธรรมและคุณธรรมอยู่ด้วย อันจะเป็นองค์ความรู้ที่มีต่อการทำธุรกิจเครือข่ายที่เหมาะสมสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่าย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและทางออกธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบบริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่าย แนวคิด หลักการ ขั้นตอน วิธีการ กระบวน รูปแบบการทำธุรกิจ และปัญหาการทำธุรกิจแบบเครือข่าย มีอะไรบ้าง อย่างไร
- ๑.๓.๒ ต้องการทราบหลักทฤษฎีจริยศาสตร์และจริยธรรมการทำธุรกิจแบบเครือข่าย มีหลักการ แนวทาง และปัญหาพุทธจริยศาสตร์การทำธุรกิจแบบเครือข่าย เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ต้องการทราบแนวทาง วิธีการแก้ปัญหาธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์ มีแนวทางออกอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและทางออกธุรกิจเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์ ความหมาย ลักษณะ กระบวนการของจริยศาสตร์ในธุรกิจเครือข่าย เป็นต้น

- ๑) ประเด็นศึกษาแนวคิดหลักการ ขั้นตอน วิธีการและกระบวนการของธุรกิจแบบเครือข่าย
- ๒) ประเด็นศึกษาแนวคิดจริยศาสตร์ในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย
- ๓) ประเด็นศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและทางออกธุรกิจแบบเครือข่ายจริยศาสตร์

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยอาศัยข้อมูลบางส่วนจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย รวมถึง งานวิจัย หนังสือ ตำรา เอกสารและข้อมูลต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ตที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นศึกษาเรื่องการศึกษาวិเคราะห์จริยธรรมในธุรกิจเครือข่ายผู้วิจัยจะทำการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ การศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมและจริยศาสตร์ในธุรกิจแบบเครือข่าย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ธุรกิจแบบเครือข่าย หมายถึง กิจกรรมงานที่ไม่ใช่ราชการหรือกิจกรรมงานทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น ศึกษากระบวนการของการทำธุรกิจในระบบธุรกิจการตลาดแบบเครือข่ายรูปแบบใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจแบบเครือข่าย ทางระบบอินเทอร์เน็ต,ออนไลน์

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความซื่อสัตย์และถูกต้อง ทำดี - ไม่ดีด้วยเหตุผลที่ถูกต้องของความประพฤติของมนุษย์ ที่มุ่งเน้นให้มีความรู้ดี ให้เหมาะสมกับบุคคล สถานที่ กาลเวลา และเป้าหมายและเมื่อวิเคราะห์สาระธรรมของพื้นฐานจริยธรรมแบบพุทธศาสตร์แล้ว

พุทธจริยธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีและเป็นกฎเกณฑ์ ความประพฤติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์ คือ ความเป็นผู้มีเหตุผลทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักไตร่ตรองแยกแยะ ความดี-ความชั่ว ความถูก-ความผิด อะไรควร-ไม่ควรทำให้เกิดการควบคุมตนเองและหมู่คณะ

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสาร

วศิน อินทสระ^{๑๒} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยศาสตร์ว่าจริยศาสตร์เป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด

จินตนา บุญบงการ^{๑๓} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่า การบริหารทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมในทางธุรกิจนั้นในขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็วนั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะสร้างความหายนะให้ประเทศชาติและภูมิภาค เนื่องจากเป็นการกำหนดนโยบายแนวปฏิบัติและเป็นตัวอย่างให้กับผู้อื่นที่อยู่รอบข้างในองค์กรในหน่วยงาน ไม่ว่าจะหน่วยงานประเภทใด และยังคงกล่าวอีกว่า ถ้าผู้บริหารได้เรียนรู้ ได้ตระหนักและมีจิตสำนึกในการวางนโยบายและยึดเป็นแนวปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม อีกทั้งรู้จักวิธีการใช้อำนาจและอิทธิพลในการบริหารในการดำเนินงานย่อมทำให้หน่วยงานนั้นดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม จะส่งผลดีมายังองค์กรในระยะยาว

^{๑๒} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เม็ดทราย, ๒๕๔๙).

^{๑๓} จินตนา บุญบงการ, จริยธรรมทางธุรกิจ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสหวิชาการ พิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑).

กัลยารัตน์ วีระธนชัยกุล^{๑๔} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่า เป็นการนำข้อพึงประพฤติปฏิบัติที่ชอบด้วยความดี ความถูกต้อง มาใช้กับธุรกิจโดยนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการ ดังนั้นจริยธรรมต้องเริ่มจากการมีนักธุรกิจที่ดี จึงจะมีการประกอบการที่ดีและเป็นธุรกิจที่ดีในที่สุดนั่นเอง แต่ถ้านักธุรกิจมุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนเอง หรือผลกำไรของธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียววนั้น โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนเสีย ธุรกิจนั้นย่อมจะเป็นธุรกิจที่ขาดจริยธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายความเดือนร้อนขึ้นรวมทั้งธุรกิจเองก็จะไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ในอนาคต ดังสุภาสิตไทยที่ได้กล่าวไว้ว่า “ซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน”

ชาญชัย อาจินสมาจาร^{๑๕} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่า จริยธรรมทางธุรกิจไม่ใช่ภาวะเอกรูปนิยม ซึ่งเกี่ยวข้องในเบื้องต้นกับการใช้การกระทำที่อิสระของปัจเจกบุคคลปัจเจกบุคคลทุกคนเผชิญกับสิ่งที่ดีและสิ่งชั่วร้าย อะไรถูกอะไรผิดสถานการณ์ให้พวกเขามีความจำเป็นในการเลือกแนวทางดำเนินการของตนเอง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้ของเขาในสิ่งที่ดีทั่วไป หรือสาธารณประโยชน์ อย่างไรก็ตาม มันขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลในการทำสิ่งที่เขาเชื่อว่าถูกต้องและรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพของแต่ละบุคคลในมุมมองที่เหมาะสม

เนตร์พัฒนายาวิราช^{๑๖} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่า ปัจจุบันเมื่อเกิดปัญหาระหว่างเจ้าของของธุรกิจผู้ประกอบการกับผู้บริโภคขึ้น จะมีข้อกฎหมายเป็นบทกำหนดโทษผู้กระทำผิด หากแต่ธุรกิจไม่เพียงแต่ทำตามกฎหมายเท่านั้น ธุรกิจควรจะคำนึงถึงจริยธรรมในการประกอบการด้วย จริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารธุรกิจ สังคมกำหนดให้ธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม มีสำนึกแห่งความถูกต้อง สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ หากปราศจากจริยธรรมแล้ว ธุรกิจจะดำเนินไปไม่ได้และทำให้ขาดความเชื่อถือไว้วางใจจากบุคคลทั่วไป จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย แต่หาธุรกิจดำเนินกิจการอย่างไร้จริยธรรมก็จะมีกำหนดด้วยบท กฎหมาย เพื่อใช้ในการควบคุมกำกับดูแลและลงโทษตามความผิด

อนิวัช แก้วจ่านงศ์^{๑๗} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่าเป็นการนำเอาหลักจริยธรรมทั่วไปมาใช้กับธุรกิจ จริยธรรมในธุรกิจไม่ใช่เป็นจริยธรรมที่แตกต่างไปจากจริยธรรมทั่วไป อะไรก็ตามที่สังคมว่าไม่ถูกต้อง เช่น การทุจริต ธุรกิจก็ต้องถือว่าไม่ถูกต้องเช่นกัน ธุรกิจไม่ควรกำหนด

^{๑๔} กัลยารัตน์ วีระธนชัยกุล, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๗).

^{๑๕} ชาญชัย อาจินสมาจาร, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.พรอสเพอร์ เซอร์วิส ซัพพลาย, ๒๕๕๒).

^{๑๖} เนตร์พัฒนา ยาวิราช, **จริยธรรมธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทริบเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๖).

^{๑๗} อนิวัช แก้วจ่านงศ์, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๖).

เอาเองว่าจะไร้อุทธรณ์ใดผิดในด้านจริยธรรมอันเดียวกันกับที่สังคมยอมรับ เพราะว่าจริยธรรมเป็นการกำหนดหรือการเลือกในสิ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งดีงาม ถูกต้องและเหมาะสมควรที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างหรือมาตรฐานในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินงานได้ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากสังคมโดยรวมจำเป็นต้องยึดหลักจริยธรรมให้มากขึ้น

วคิน อินทสระ^{๑๘} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยศาสตร์ว่า จริยศาสตร์ว่าด้วยอุปนิสัย อหยาศัย และนิสัยของมนุษย์ ความประพฤติย่อมเป็นกระจกส่องให้เห็นอุปนิสัยของคน ความประพฤติจึงสะท้อนอหยาศัย นิสัยและอุปนิสัย รูเล็ก ๆ ที่ช่องฝา หรือประตูทำให้เรามองเห็นพฤติกรรมของคนในห้องทั้งหมดได้ ความประพฤติหรือการกระทำของคนเพียงเล็กน้อย ผู้อื่นมองเห็นอุปนิสัยของเขาได้ จริยศาสตร์ได้ช่วยตีค่าของมนุษย์

อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง, บัณฑิต ผังนิรันดร์, ต่อศักดิ์ ซอแก้ว^{๑๙} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่าหลักจริยธรรมทางด้านธุรกิจนั้นก็เหมือนกับหลักจริยธรรมทั่วไป เช่น ความไม่ซื่อสัตย์ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีจริยธรรมและศีลธรรม เช่นเดียวกันถ้าการดำเนินธุรกิจไม่มีความซื่อสัตย์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นพนักงาน ลูกค้าผู้ถือหุ้นหรือคู่แข่ง เราถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีจริยธรรมทางธุรกิจ การปกป้องคนอื่นจากอันตรายเป็นสิ่งที่มีความจริยธรรมทางธุรกิจ ในขณะที่บุคคลมีจริยธรรมประจำใจ องค์กรธุรกิจจะต้องมีหลักจริยธรรมทางธุรกิจขององค์กร ด้วยเช่นกันเพราะว่าผู้บริหารและพนักงานในบางองค์กรธุรกิจอาจตัดสินใจดำเนินการบางอย่างที่ไม่ถูกต้องหรือขัดกับหลักจริยธรรมนั่นเอง

พิภพ วังเงิน^{๒๐} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่าเหตุผลที่ธุรกิจต้องมีจริยธรรมทางธุรกิจ เพื่อผู้ประกอบการและผู้เป็นลูกค้า รวมทั้งสังคมผู้ซึ่งมีความคาดหวัง ๒ ประการคือความต้องการด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ถ้ามององค์การธุรกิจไม่นำพาก็จะเรียกร้องให้ออกกฎหมายบังคับ แต่แท้จริงจริยธรรมมีคุณค่ามากกว่า เพราะเกิดจากจิตสำนึกความรับผิดชอบ ไม่เพียงประพฤติเพื่อให้รอดพ้นจากโทษทางกฎหมายเท่านั้น แต่เพื่อความภาคภูมิใจและจรรยาบรรณใจอีกด้วย เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า จริยธรรมมีคุณค่าเหลือล้น เป็นทางแห่งความเจริญ องค์กรธุรกิจใดไม่ให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมมักจะไปไม่รอดภาพลักษณ์ที่ดีมีผลต่อยอดขายหรือต่อผลกำไร จริยธรรมเป็นปัจจัยให้ธุรกิจ

^{๑๘} วคิน อินทสระ, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๒๙).

^{๑๙} อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง, บัณฑิต ผังนิรันดร์, ต่อศักดิ์ ซอแก้ว, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖).

^{๒๐} พิภพ วังเงิน, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๙).

ยั่งยืน ทุกฝ่ายมีความสุข ลดปัญหา ชนaceคู่แข่งชัน ความรับผิดชอบในด้านจริยธรรมต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

ปฐม บัญศรีตัน^{๒๑} ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธอภิปรัชญาความจริงเกี่ยวกับ จักรวาล โลกมนุษย์ และสังสารวัฏ ว่าตามทัศนะพุทธปรัชญา ได้มีการจำแนกประเภทมนุษย์ตามพฤติกรรมหรือตามการกระทำของแต่ละกลุ่มคน โดยเน้นที่คุณสมบัติหรือคุณธรรมด้านจิตใจเป็นหลัก มิได้มองความเป็นมนุษย์อยู่ที่เพียงรูปร่างภายนอกที่บ่งบอกถึงความเป็นมนุษย์อยู่ชัดเจนแล้ว หากแต่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่คุณสมบัติด้านจิตใจที่ประกอบด้วยคุณธรรมหรือโทษธรรมประการใดบ้างเป็นเกณฑ์ในการชี้วัด ความมีคุณธรรมต่างๆ อันเป็นองค์ประกอบภายในจิตใจอาจเป็นการยากที่คนอื่นซึ่งไม่ใช่เจ้าตัวจะรู้ได้ แต่กระนั้นก็ตาม เกณฑ์สำหรับชี้วัดถึงคุณธรรมที่ว่านี้คือ การแสดงออกเป็นการกระทำทางกายและการพูดจาทางวาจา ตลอดถึงรูปร่าง หน้าตา ฐานะ ครอบครัวยังเป็นอยู่เป็นอย่างไร อันแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมหรือไม่มีคุณธรรมภายในใจ และเป็นผลมาแต่เหตุที่อยู่ในจิตใจทั้งหมดที่เป็นเหตุอันสืบเนื่องมาแต่อดีตและเหตุที่สร้างขึ้นเป็นไปอยู่ในปัจจุบัน เพราะพุทธปรัชญาถือว่า การกระทำทางกายก็ดี การกระทำทางวาจาก็ดี ไม่ว่าจะในทางที่ดีหรือในทางชั่วก็ตาม ล้วนแต่เกิดจากใจ มีใจเป็นหัวหน้า สำเร็จด้วยใจทั้งสิ้น

สุภาพร พิศาลบุตร^{๒๒} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่าคุณค่าแห่งจริยธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ประมาณค่ามิได้ในขณะที่ความพร้อมด้านบุคลากร ทรัพยากร วิทยาการ และอื่นๆ เป็นองค์ประกอบแห่งความสำเร็จ จริยธรรมก็คือหนทางความสำเร็จนั่นเอง หากธุรกิจใดปราศจากซึ่งจริยธรรม ผู้ประกอบการจะพบว่ากิจการของตนเต็มไปด้วยปัญหา และมีแนวโน้มที่จะหายณะในที่สุด ตัวอย่างเช่น พ่อค้าที่พูดเท็จ หลอกหลวง โกง ใครที่ทราบความจริงนี้ย่อมปฏิเสธที่จะคบกับเขาได้ หากธุรกิจใดประกอบด้วยจริยธรรมย่อมเป็นที่ยอมรับเชื่อถือได้รับโอกาส ได้เปรียบในเชิงธุรกิจและมีแนวโน้มที่จะรุ่งโรจน์ได้เลยทีเดียว

พิภพ วงษ์เงิน^{๒๓} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมวิชาชีพว่า จริยธรรมวิชาชีพ หรือ จรรยาวิชาชีพ เป็นเรื่องความประพฤติหรือหลักแห่งประพฤติดั้งเดิมสำหรับทุกคนในสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์กัน หรือพูดให้กระชับลงไปก็คือประเภท วิชาชีพ ร่วมกันบัญญัติเป็นข้อกำหนด หรือข้อตกลงขึ้นใช้เป็นหลักแห่งความประพฤติของสมาชิกแห่งกลุ่มวิชาชีพนั้นๆ ให้ถือเป็นข้อปฏิบัติร่วมกัน เป็นมาตรฐานคุณค่าแห่งความดีของการกระทำหนึ่งๆ หรือพฤติกรรมโดยรวมกัน

^{๒๑} ปฐม บัญศรีตัน, **พุทธอภิปรัชญาความจริงเกี่ยวกับ จักรวาล โลก มนุษย์ และสังสารวัฏ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : วิ.พรินท์, ๒๕๕๖).

^{๒๒} สุภาพร พิศาลบุตร, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ. พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๕).

^{๒๓} พิภพ วงษ์เงิน, **จริยธรรมวิชาชีพ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรรการพิมพ์, ๒๕๕๕).

พรนพ พุกกะพันธุ์^{๒๔} ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยธรรมทางธุรกิจว่า เรื่องของธุรกิจกับจริยธรรมในสภาวะปัจจุบันนี้ ผู้บริโภคมีความรู้และความสามารถที่จะเลือกซื้อสินค้าที่ตนต้องการได้อย่างสบายเพราะมีผู้ผลิตเสนอสินค้าเข้าสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ตลาดมีการแข่งขันกันอย่างเสรี ผู้บริโภคได้รับความรู้ถึงคุณภาพ และปริมาณของสินค้านั้นๆ จากการโฆษณาทางสื่อมวลชน ด้วยเหตุนี้ผู้ประกอบการจึงจะต้องระมัดระวังเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า จะต้องผลิตให้เป็นไปตามที่ได้แจ้งให้ผู้บริโภคทราบ และจะต้องไม่มีการปลอมปน ซึ่งหมายถึงธุรกิจจะต้องมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสินค้าที่ตนผลิตขึ้นมา รวมถึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเกี่ยวกับผลกระทบต่อมหาชนเป็นส่วนรวม ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับกฎระเบียบด้วย

ศณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๒๕} ได้ให้มุมมองไว้ในหนังสือพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย ว่า การค้ากำไรเกินควร เป็นการกระทำที่ผิด เป็นลักษณะการทำเอาไรต์เอาเปรียบ อยู่ในฐานะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน บ่งชี้ถึงความไม่เป็นธรรม ขาดความเมตตา กรุณา แต่ในทางจริยธรรมพบว่าในระบบเศรษฐกิจปัจจุบันการขายสินค้านอกจากคุณภาพแล้ว ชื่อสินค้า (brand name) ยังเป็นสิ่งที่สร้างมูลค่าสินค้านั้นให้แพงกว่าความเป็นจริง ซึ่งผู้ประกอบการอ้างถึงความชอบธรรมในการลงทุนโฆษณา ความพึงพอใจของลูกค้าในการบริโภค รวมถึงการผ่านกระบวนการทางธุรกิจต่างๆ เช่น การขนส่ง การจำกัดจำนวนสินค้า ภาษี เป็นเหตุผลที่ผู้ผลิตทำได้ ผลจึงตกอยู่กับผู้บริโภครที่จะเป็นผู้เลือก จึงเกิดความไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับคุณค่าทางคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์เกิดขึ้นในประเด็นต่างๆ เช่น ความเป็นธรรมด้านราคา ความเป็นธรรมด้านคุณภาพ ความเป็นธรรมด้านบริการ ความเป็นธรรมด้านการโฆษณาชวนเชื่อ

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภาวดี นัมคณิสร์^{๒๖} ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์” จากผลของการศึกษาพบว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพทางการผลิตและกำไรสูงสุดนั้น นักธุรกิจจำเป็นต้องละเมิดจริยธรรมบางประการ แต่การละเมิดจริยธรรมนั้นจะนำมาซึ่งคุณค่าที่ดีกว่า นั่นคือ คุณค่าของประโยชน์ของสังคมโดยรวม และคุณค่าแห่งสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งในที่สุดเราก็ได้เห็นแล้วว่าไม่เป็นความจริงดังที่กล่าวอ้าง การเสนอทางออกในการแก้ปัญหาจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ก็คือ การใช้พุทธจริยศาสตร์เป็นแนวทาง ซึ่งปรากฏว่า สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ กล่าวคือ การประกอบธุรกิจ

^{๒๔} พรนพ พุกกะพันธุ์, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๒๕} ศณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๖} สุภาวดี นัมคณิสร์, “ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ทำให้นักธุรกิจสามารถรักษาประสิทธิภาพในการผลิตได้ โดยไม่ต้องละเมิดจริยธรรม

ชิษณุชา ศรีสวัสดิ์^{๒๗} ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การกักตุนตราสินค้าในธุรกิจเครือข่ายกรณีศึกษา : บริษัทยูนิซีดี” ผลการวิจัยพบว่าผู้บริโภคที่อยู่ในบริษัทยูนิซีดี อาคารรุ่งโรจน์ธนกุล ชั้น ๑ เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐๐ เป็นเพศชาย ๔๖.๐๐ ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ ๒๖-๓๕ ปี มีสถานภาพสมรสโสด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพเจ้าของกิจการ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท การรับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภคส่วนใหญ่มีการรับรู้ตราสินค้า ด้านตราสินค้าที่นึกถึงลำดับแรก คือตราสินค้ายูนิซีดีมากที่สุด คุณภาพที่รับรู้ การเชื่อมโยง ตราสินค้า ทรัพย์สินอื่น และความภักดีต่อตราสินค้าในภาพรวมอยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด เพศ อายุ ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้า ส่วนสถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกัน ส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้า ปัจจัยด้านการเชื่อมโยงตราสินค้ามีอิทธิพลมากที่สุดต่อความภักดีต่อตราสินค้า โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง เพื่อเป็นการปรับปรุงคุณภาพที่รับรู้ของผู้บริโภคให้ดีขึ้น

อาบิตะ บริพันธ์^{๒๘} ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ธุรกิจเครือข่าย : พัฒนาการขายตรงที่ก้าวไกล พบว่าธุรกิจเครือข่ายมีแนวโน้มการเติบโตที่น่าสนใจ และเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทยมากขึ้น ถือเป็นโอกาสทางธุรกิจสำหรับผู้สนใจการเป็นเจ้าของกิจการ และพบว่าธุรกิจเครือข่ายเป็นการขายตรงรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นช่องทางการกระจายสินค้าจากผู้บริโภคที่แตกต่างจากช่องทางค้าปลีกทั่วไป

ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์ และเทพฤทธิ์ วิชญสิริ^{๒๙} ได้กล่าวถึงเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ระดับจริยธรรมทางธุรกิจกับระดับความเครียดของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมและกลาง” ว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติ และประพฤติเหมาะสมในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งสังคมยอมรับเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขร่มเย็น หรือการทำความดีงามตามหลักธรรม ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ข้อบังคับ ควบคุมความประพฤติของคนโดยทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีพื้นฐานมาจากประเพณีและวัฒนธรรมของคนในแต่ละสังคม

^{๒๗} ชิษณุชา ศรีสวัสดิ์, “การกักตุนตราสินค้าในธุรกิจเครือข่ายกรณีศึกษา : บริษัทยูนิซีดี”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕).

^{๒๘} อาบิตะ บริพันธ์, “ธุรกิจเครือข่าย : พัฒนาการขายตรงที่ก้าวไกล”, ศิลปศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, ๒๕๓๙).

^{๒๙} ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์, เทพฤทธิ์ วิชญสิริ, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ระดับจริยธรรมทางธุรกิจกับระดับความเครียดของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมและกลาง”, รายงานการวิจัย, (ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖).

ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย^{๓๐} ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทว่า ในทัศนะของผู้ทำงานแนวคิดการแสวงหาประโยชน์สูงสุดของแต่ละหน่วยย่อยซึ่งหมายถึงองค์กรธุรกิจได้สืบทอดต่อลงมายังผู้ปฏิบัติงานทำให้ผู้คนสมัยใหม่จำนวนมาก เห็นจุดมุ่งหมายหลักของการทำงานคือการแสวงหาประโยชน์แห่งตนอันหมายถึงการสร้างรายได้เป็น ประการสำคัญงานจึงเป็นกิจกรรมในชีวิตที่ไม่มีคุณค่าอื่นใดแต่เป็นความจำเป็นเพื่อความอยู่รอด เท่านั้นสำหรับผู้ที่ต้องการมีวิถีชีวิตที่หรูหราทันสมัยงานเหล่านั้นจำเป็นต้องทำงานมากขึ้นและหนักขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้มากพอที่จะสนองตอบความต้องการที่มากขึ้นการทำงานมีความหมายเทียบเท่า มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นผู้ทำงานไม่จำเป็นที่ต้องมีความสุขในการทำงาน แต่มีความสุขจากการ ได้ผลตอบแทนจากงานมากกว่าอันหมายถึงเงินที่จะนำความสุขตามมาดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายหลักของการทำงานคือเพื่อความอยู่รอดและเพื่อผลตอบแทนทางวัตถุที่ตนคิดต้องการใน ลักษณะนี้ทำให้วันหยุดซึ่งหมายถึงการพักผ่อนหรือเวลาแห่งการใช้ผลตอบแทนจากการทำงานมา ตอบสนองความสุขมีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของผู้คนสมัยใหม่วลียอดนิยมที่ว่า “ขอบคุณพระเจ้าที่เป็นวันศุกร์” (Thank God It’s Friday) ตอกย้ำทัศนคติที่ต้องการหลีกเลี่ยงงานของมนุษย์ทำงาน ในปัจจุบันและสะท้อนให้เห็นว่าการทำงานเป็นเพียงความจำเป็นที่ไม่น่ารื่นรมย์ และควรปฏิบัติให้ น้อยที่สุด

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยเน้นการวิจัย ทางด้านเอกสาร (Documentary Research) ประกอบการวิจัยโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ต่าง ๆ ที่เป็นในรูปแบบสิ่งพิมพ์และผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงประสบการณ์จริงและการเก็บข้อมูลมี ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากข้อสงสัย ต้องการทราบถึงบริบทของการทำธุรกิจแบบเครือข่าย จึงสืบค้นข้อมูลชั้นปฐมภูมิก่อนอื่นใดจากพระ ไตรปิฎก บทความ หนังสือ ตำรา สื่อออนไลน์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนิน ธุรกิจแบบเครือข่าย

๑.๗.๒ ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ทำการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์เรียบ เรียงผลงานการวิจัยและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจแบบเครือข่าย โดยทำการศึกษา

^{๓๐} ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ค้นคว้าวิทยานิพนธ์ และลงมือปฏิบัติการทำธุรกิจแบบเครือข่ายด้วยตนเอง นำมาวิเคราะห์ไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

๑.๗.๓ สรุปผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) นำเอาข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์หาเหตุของปัญหา เพื่อให้เกิดแนวทางที่ดีและองค์ความรู้ใหม่มาจากการสังเคราะห์แล้ว พร้อมนำเอาข้อเสนอแนะ รวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียง ส่งคณะกรรมการเพื่อปรึกษาและตรวจทานวิจารณ์และนำเสนอเป็นรูปเล่มต่อไป

๑) ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙

๒) ศึกษาค้นคว้ากับงานวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยต่างๆ ของนักวิชาการทางสาขาวิชาชีพ และนักวิชาการสาขาอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๓) ศึกษาข้อมูลจากงานเอกสารงานสัมมนาทางวิชาการ วารสาร นิตยสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทางด้านจริยศาสตร์

๔) รวบรวมประเด็นต่างๆ มาวิเคราะห์ให้เห็นถึงเงื่อนไขที่ทำให้มีแนวความคิดเรื่องการศึกษาวินิจฉัยจริยศาสตร์ในธุรกิจแบบเครือข่าย

๕) สรุป และ อภิปรายผล จากการสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อค้นพบแนวทางใหม่ ของปัญหาและทางออกใหม่ของธุรกิจแบบเครือข่ายในยุคปัจจุบัน

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบถึงแนวทาง หลักการ กระบวนการ วิธีการการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ตลอดจนถึงปัญหาในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย

๑.๘.๒ ได้ทราบถึงพุทธจริยศาสตร์ ว่ามีเกณฑ์การตัดสินใจ การทำที่ถูกต้องในการทำธุรกิจ เครือข่ายควร และปัญหาพุทธจริยศาสตร์ในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย เป็นอย่างไร

๑.๘.๓ ได้ทราบแนวทางการแก้ปัญหาในการทำธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

บทที่ ๒

บริบทการทำธุรกิจของธุรกิจแบบเครือข่าย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์” ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำรา ผลงานวิจัยต่างๆ จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามรายละเอียดหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักการของธุรกิจแบบเครือข่าย

๒.๑.๑ การบริหารจัดการธุรกิจ

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลหรือทรัพยากรอื่นๆหรือเป็นกระบวนการออกแบบรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพทรัพยากรทางการบริหารจัดการ 6M's (Management Resources) ประกอบด้วย^๑(๑) คน (Man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ (๒) เงิน (Money) คือ การให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากร เพื่อหล่อเลี้ยงและเอื้ออำนวยให้กิจการขององค์การดำเนินไปโดยไม่ติดขัด (๓) วัสดุดิบ (Material) คือ สิ่งของที่ต้องมีการจัดหามาใช้ดำเนินการผลิตหรือสร้างบริการ (๔) เครื่องจักร (Machine) คือ เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ที่จัดหาหรือซื้อมาอย่างพิถีพิถันเพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า (๕) วิธีการบริหารจัดการ (Method or Management) และ(๖) ตลาด (Market) คือ การจัดการทางด้านการจัดจำหน่าย ส่งเสริมการขาย หลักการของการบริหารจัดการที่เป็นสากล (Universal) สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์การทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้กับองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร องค์กรศาสนา บริษัทขนาดใหญ่ บริษัทขนาดเล็กเป็นต้น โดยใช้กิจกรรมการจัดการแบบเดียวกัน

การจัดการหมายถึง องค์ประกอบ (บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน) โดยดูว่ากิจกรรมใดบ้างที่เข้าข่ายลักษณะงานตามภารกิจของการจัดการ อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านการจัดการในปัจจุบันมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่าควรให้คำนิยาม

^๑ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, กลยุทธ์ทางการตลาดและการบริหารการตลาด, (กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๕๑), หน้า ๘๐.

ความหมายของการจัดการหรือการบริหารเพื่อใช้เป็นแนวทางร่วมกันในการอธิบายขอบข่ายของลักษณะการจัดการ แม้จะไม่สามารถอธิบายได้ครอบคลุม หรืออธิบายได้เพียงบางส่วนเท่านั้นก็ตาม ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจขึ้น^๒

การจัดการ คือกระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร ดังนี้^๓

๑) การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และพิจารณาถึงวิธีการที่ควรปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ต้องตัดสินใจว่าองค์กรมีวัตถุประสงค์อะไรในอนาคต และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งการวางแผนประกอบด้วย การดำเนินการตรวจสอบตนเอง เพื่อกำหนดสภาพปัจจุบันขององค์กร การสำรวจสภาพแวดล้อม การกำหนดวัตถุประสงค์ การพยากรณ์สถานการณ์ในอนาคตกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานและความจำเป็นในการใช้ทรัพยากร การประเมินแนวทางที่วางไว้การทบทวนและปรับแผนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และการติดต่อสื่อสาร

๒) การจัดการองค์การ (Organizing) การจัดบุคคลและทรัพยากรที่ใช้ทำงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการทำงานนั้น หรือเป็นการจัดสรรทรัพยากร ประกอบด้วยการระบุและอธิบายงานที่จะถูกนำไปปฏิบัติ การกระจายงานออกเป็นหน้าที่ การรวมหน้าที่ต่างๆ เข้าเป็นตำแหน่งงาน การมอบหมายงาน ความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่ การปรับโครงสร้างขององค์กรเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง การติดตามกระบวนการสื่อสารอย่างทั่วถึง การกำหนดความจำเป็นของทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ การคัดเลือกจากบุคคลที่สรรหามา การฝึกอบรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่างๆ การทบทวนและปรับปรุงคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรมนุษย์เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง การติดต่อสื่อสารในกระบวนการของการจัดคนเข้าทำงานเป็นไปอย่างทั่วถึงและเหมาะสม

๓) การชี้นำ (Leading) คือ การกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น และชักนำความพยายามของพนักงาน ให้บรรลุเป้าหมายองค์กร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการใช้ความพยายามของผู้จัดการที่จะกระตุ้นให้พนักงานมีศักยภาพในการทำงานสูง ดังการนำ (Leading) จะช่วยให้งานบรรลุผลสำเร็จเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา การนำประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารและอธิบายวัตถุประสงค์ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบ การมอบหมายมาตรฐานของการปฏิบัติงานต่างๆ การให้คำแนะนำและคำปรึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน การให้รางวัลบนพื้นฐานของผลการ

^๒ ตูลา มหาผสุธานนท์, **หลักการจัดการ หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: ธนธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

ปฏิบัติงาน การยกย่องตักเตือนอย่างยุติธรรมและถูกต้องเหมาะสม การจัดการสภาพแวดล้อมมากระตุ้นการจูงใจ

๔) การควบคุม (Controlling) คือ การติดตามผลการทำงาน และแก้ไขปรับปรุงในสิ่งที่จำเป็น ขั้นตอนของการวัดผลการทำงาน และดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ ซึ่งการควบคุมประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐาน การเปรียบเทียบและติดตามผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน การแก้ไขความบกพร่อง การทบทวนปรับวิธีควบคุม เมื่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

๒.๑.๒ การบริหารเชิงกลยุทธ์

การบริหารเชิงกลยุทธ์ คือ ปัญหาประสิทธิภาพทางการบริหาร โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับผลผลิต (Productivity) ที่ตกต่ำกว่าเดิม กลยุทธ์การบริหารที่ทรงประสิทธิภาพนี้ จะต้องดีพร้อมสมบูรณ์ตามความหมายของการบริหารทั้งสองอย่าง คือ การมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) ที่สามารถกำหนดเป้าหมายที่ดี และสามารถบรรลุผลสำเร็จในเป้าหมายนั้นๆ ได้ และ การมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ที่สามารถทำสำเร็จในเป้าหมายเหล่านั้น โดยมีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ต่ำที่สุดด้วย

สรุป กลยุทธ์การบริหารที่ทรงประสิทธิภาพนั้นจะต้องสร้างประสิทธิผลและประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นได้ทุกแง่มุม คือ ทั้งในแง่ของรายบุคคล กลุ่ม (ทีมงาน) และตลอดทั้งองค์การด้วย^๔

๒.๑.๓ ลักษณะของกลยุทธ์การบริหารที่ทรงประสิทธิภาพ

กลยุทธ์การบริหารที่ทรงประสิทธิภาพที่จะทำให้การบริหารสามารถประสบผลสำเร็จได้อย่างดีในทุกสถานการณ์ และทุกเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมนั้น ลักษณะจะเป็นดังนี้^๕

- ๑) เป็นการบริหารเชิงรวมที่กระทำอย่างเป็นระบบที่มีการบริหารครบสมบูรณ์ทุกด้าน
- ๒) เป็นการบริหารที่พร้อมสมบูรณ์ด้วย "แผนงาน" ที่มีประสิทธิภาพ ที่ซึ่งระบุออกมาโดยอาศัย "เป้าหมาย" (Goals) เป็นเครื่องมือ แผนงานที่มีประสิทธิภาพเหล่านี้ จะเกิดขึ้นได้ก็โดยการให้ผู้ปฏิบัติได้มีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดเป้าหมายเหล่านี้ด้วย
- ๓) เป็นการบริหารที่พร้อมสมบูรณ์ด้วย เทคนิคการจัดทำแผน การวัดผล การจูงใจ การควบคุม การพัฒนานักบริหาร และการสามารถแสวงหาผลประโยชน์จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อีกด้วย

^๔ อุทัย เลหาวิเชียร, เอกสารการสอน ร.อ. ๖๐๐ หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

สรุปได้ว่า การจัดการทางกลยุทธ์หรือการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) คือ การจัดการต่างๆ ในแนวทางการคิดเป็นเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะช่วยให้การศึกษากิจการเปิดกว้าง สำหรับการคิดค้นหาทางออก ในวิธีบริหารต่างๆ ทุกด้านอย่างกว้างขวางเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ทางการบริหารโดยวิธีนี้ ผู้นำนักความสนใจ จะกระจายทุ่มเทให้การบริหารองค์การ ทั้งต่อ ภายนอกกับสภาพแวดล้อม และกับการบริหารทรัพยากรต่างๆ ภายในองค์การโดยมีผู้นำหนักเท่ากัน เพราะการศึกษาตามวิธีนี้ จะกระทำพร้อมกันไปทั้งสองด้านนั่นเอง^๖

จุดแข็งดูเหมือนจะอยู่ที่ การเปิดกว้างทำให้มีขอบเขตกว้างและมองไกล การวิเคราะห์ พิจารณาจึงพลอยกว้างขวางตามไปด้วย และอีกประการหนึ่งก็คือ มีการคิดริเริ่มทางกลยุทธ์ได้ ตลอดเวลากับงานทุกด้านและปัญหาทุกอย่างของกิจการ ในด้านจุดเด่นที่มีคือ ความสามารถคิด วิเคราะห์ "กลยุทธ์ทางธุรกิจ" ของกิจการอันเป็นหัวใจของเรื่องราวการศึกษากลยุทธ์ขององค์การ ที่มี จุดเด่น คือ ทักษะในการประเมินและจัดวางกลยุทธ์ขององค์การ เริ่มต้นจากเรื่องสำคัญที่สุด

คือ กลยุทธ์ทางธุรกิจการบริหารองค์การเชิงกลยุทธ์ ในทางปฏิบัติ การบริหารองค์การ โดยผู้บริหารจะไม่กระทำโดยแยกหน้าที่บริหารเป็นอย่างไรโดยนำออกมากระทำทีละอย่างๆ และยัง อาจกระทำสลับไปมา หรือเน้นบางหน้าที่งานมากเป็นพิเศษก็ได้ สภาพดังกล่าวของการบริหาร องค์การ ในทางปฏิบัติที่แท้จริง จึงสามารถพิจารณาเป็นภาพรวมเป็นภารกิจทางการบริหารด้านใหญ่ๆ ๓ ด้านคือ

๑) ด้านแผนงาน หรือความสามารถในการบริหารองค์การ โดยวางแผนให้องค์การโดย ส่วนรวมสามารถเลือกทำธุรกิจที่ดีที่สุด ที่ซึ่งจะช่วยองค์การสำเร็จผลในทางต่างๆ ได้สูง โดยมีการเสี่ยง น้อย

๒) ด้านโครงสร้าง คือการสามารถบริหารทรัพยากรขององค์การให้มีการจัดรูปขึ้นมาเป็น โครงสร้างองค์การและระบบการทำงานต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ดำเนินการปฏิบัติ เพื่อทำงานตาม แผนงานบรรลุผลสำเร็จทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) ด้านกระบวนการปฏิบัติ คือการสามารถสร้างประสิทธิผล และประสิทธิภาพใน ขั้นตอนการปฏิบัติงานจริง โดยพนักงานทุกกลุ่มทุกระดับ ที่ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ โดยให้มีการทุ่มเท คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และประสานสามัคคีจนเกิดผลดีในการช่วยสร้างผลงาน และผลสำเร็จให้กับ ภารกิจในระยะยาวได้

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

๒.๒ กระบวนการของธุรกิจแบบเครือข่าย

๒.๒.๑ ความหมายจรรยาบรรณของธุรกิจเครือข่าย

ความหมายของกฎหมาย กฎหมายนั้นมีความหมายอยู่หลายประการ ซึ่งความหมายจะแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขต่างๆ เช่น ลักษณะของสังคมที่แตกต่างกัน สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ความต้องการของประชาชนในสังคมนั้นๆ แต่หลักที่สำคัญและเป็นความหมายของกฎหมายโดยทั่วไป จะมีอยู่ ๔ ประการ คือ^๗

- (๑) กฎหมายต้องเป็นคำสั่ง
- (๒) กฎหมายถูกกำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจในสังคม
- (๓) กฎหมายใช้บังคับและเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไป และ
- (๔) กฎหมายต้องมีสภาพบังคับแก่ผู้ฝ่าฝืน

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับการตราขึ้นเป็นกฎหมาย โดยสำนักคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.)^๘ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลธุรกิจขายตรง และตลาดแบบตรงทั้งผู้ประกอบการ นักธุรกิจอิสระ ตัวแทนขายตรง และเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค จากการถูกเอาเปรียบ พ.ร.บ. ฉบับนี้ได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๕ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๔๕ เป็นต้นมา การขายในสมัยก่อน มีความแตกต่างจากในปัจจุบัน กล่าวคือ ในสมัยก่อนนั้น ผู้ผลิตสินค้ามีน้อยราย สินค้ามีน้อยชิ้น ไม่หลากหลายเหมือนในปัจจุบัน ผลิตออกมาเท่าใดก็สามารถขายไปยังลูกค้าได้หมดในระยะเวลาอันสั้น เพราะการตลาดในสมัยก่อนเป็นของผู้ขาย คือคนที่ซื้อหรือคนที่จะใช้สินค้านั้นมีมากกว่า คนขาย หรือผู้ผลิต ผู้ผลิตสินค้าผลิตเท่าใดก็สามารถขายได้หมด ต่อมาภายหลังมีการนำเครื่องจักร เข้าช่วยในการผลิตซึ่งสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้น มากขึ้น มากแบบ หรือหลากหลายรายการตามที่ลูกค้าต้องการ จึงทำให้เกิดการแข่งขันการนำสินค้าไปขายยังลูกค้าทำให้ผู้บริโภคหรือลูกค้าสามารถเลือกใช้สินค้าได้ตามใจตัวเอง ผู้ผลิตหรือผู้ขายจึงต้องใช้ยุทธวิธีในการนำเสนอสินค้า ให้ลูกค้าตัดสินใจใช้สินค้าของตนซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น กลยุทธ์การสร้างผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ในเรื่องราคา กลยุทธ์ในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์ในเรื่องการส่งเสริมการขาย สำหรับธุรกิจ ในปัจจุบันและในอนาคต สินค้าและบริการหลายชนิด หลายประเภท ส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีการขายโดยตรงเพื่อลด

^๗ สุวิช แยมเพื่อน, การส่งเสริมการตลาด, (กรุงเทพมหานคร :ศูนย์ตำราอาจารย์นิมิตรจิระสันติการ, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^๘ พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง, การตราขึ้นเป็นกฎหมายพ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.), ๒๕๔๕), หน้า ๔๕.

ปัญหา และงบประมาณในการโฆษณา โดยหันมาจ่ายผลประโยชน์อย่างสูงให้กับพนักงานขายและผู้บริหารงานขายตรงแทน

๒.๓ แนวคิดการบริหารจัดการธุรกิจแบบเครือข่าย

ความหมายแนวคิดทฤษฎีธุรกิจเครือข่าย

สุขุม ศุภนิติย์^๙ แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่าย พัฒนาขึ้นใช้กับสินค้าที่มีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไปในตลาด ด้วยเหตุที่การจำหน่ายผ่านระบบธุรกิจเครือข่ายต้องเปิดโอกาสให้เฉพาะผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายเท่านั้นที่สามารถขายสินค้าต่อผู้บริโภคได้ หากสินค้านั้นสามารถหาซื้อได้ทุกมุมถนนระบบธุรกิจเครือข่ายผ่านผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายจะล่มสลายได้ง่ายมาก ที่กล่าวเช่นนั้นมิได้หมายความว่า สินค้าที่จะใช้ระบบธุรกิจเครือข่ายในการจัดจำหน่ายนั้นจะเป็นสินค้าทั่วไป ที่ไม่มีความแตกต่างมิได้ สินค้าธรรมดาที่อาจใช้วิธีจัดจำหน่ายในระบบธุรกิจเครือข่ายได้ ขึ้นอยู่กับผู้ประกอบการธุรกิจสินค้านั้นๆ มุ่งจะทำการกระจายสินค้าในลักษณะใดมากกว่า แต่ตามปกติแล้วไม่มีผู้ใดใช้ทั้งระบบขายปลีก ขายส่งธรรมดาควบคู่กันไปกับระบบธุรกิจเครือข่าย เพราะเป็นการแย่งลูกค้ากันเอง ระหว่างผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายในตลาดกับผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายติดต่อผู้บริโภคโดยตรง และไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเป็นผู้บริหารธุรกิจเครือข่าย ดังนั้น โดยปกติแล้วผู้ประกอบการจะเลือกทำตลาดระบบเดียว ไม่สร้างอุปสรรคให้แก่ผู้บริหารธุรกิจเครือข่าย ในปัจจุบันอาจมีการนำสินค้าที่ปกติมีจำหน่ายอยู่ในตลาดธรรมดา (ขายในร้านค้าทั่วไป) มาจัดเข้าระบบธุรกิจเครือข่ายร่วมกับสินค้าในระบบธุรกิจเครือข่ายเรียกว่า เป็นสินค้าร่วมรายการ หรือ พันธมิตร แต่เป็นเพียงการเพิ่มประเภทสินค้าให้มากขึ้นกว่าที่มีอยู่ เจ้าของสินค้านร่วมพันธมิตรมิได้เจาะจงทำตลาดแบบธุรกิจเครือข่ายเต็มรูปแบบแต่อย่างใดเท่ากับว่าเจ้าของสินค้าต้องการเพิ่มช่องทางจำหน่ายให้มากขึ้นอีกทางหนึ่งเท่านั้น

ปรัชญาของระบบธุรกิจเครือข่าย คือ การสร้างรายได้ให้แก่ทั้งผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายและเจ้าของสินค้า ภายใต้ข้อตกลงที่แน่นอนในเรื่องผลตอบแทนตามยอดการจำหน่าย ซึ่งมีใช้ส่วนลดในระบบขายส่ง - ขายปลีกธรรมดา และมีใช้เงินเดือนในระบบลูกจ้างแบบดั้งเดิม ฉะนั้น การทำธุรกิจแบบธุรกิจเครือข่ายต้องพึ่งพากันไป-มาระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจเครือข่ายกับผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายที่มีความสามารถเพิ่มยอดขายของผู้ขายส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จดำรงอยู่ได้ ส่วนประกอบที่สำคัญที่จะต้องจัดให้ผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายคือกลยุทธ์ ข้อมูลและระบบจ่ายผลตอบแทนที่คุ้มค่า เป็นธรรม และเป็นไปได้ตามความเป็นจริงการฝึกอบรมกลยุทธ์และการป้อนข้อมูลที่ชัดเจนแก่ผู้ขายเป็น

^๙ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายการจัดการจำหน่ายในระบบเครือข่ายการขายตรงและการทำตลาดแบบส่งข้อมูลถึงตัวผู้บริโภคโดยตรง, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖.

ปัจจัยนำไปสู่ความราบรื่นในการประกอบธุรกิจ ดังนั้น ธุรกิจเครือข่ายจึงเน้นเรื่องเหล่านี้มากเป็นพิเศษ

การสร้างรายได้แบบ Win - Win game คือ ทุกคนได้ประโยชน์นี้มีหลักคิดที่สำคัญอยู่ที่ต้องไม่เป็นการสร้างรายได้บนความหลอกลวงให้หลงเชื่อ หรือก่อให้เกิดความโลภ กล่าวคือ รายได้ของทุกฝ่ายต้องเกิดขึ้นจากการลงทุน ลงแรงด้วยความมุ่งหมายที่สุจริต ผู้ประกอบธุรกิจลงทุนจัดหาข้อมูลและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นำสินค้าไปขาย ผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายลงทุนลงแรงเพื่อทำยอดขายผลตอบแทนที่ทั้งสองฝ่ายได้รับคือ รายได้ที่หักค่าใช้จ่าย ในกรณีผู้ประกอบการ ได้แก่ รายได้ที่เกิดจากการขายสินค้า ณ ราคาที่ให้ส่วนลดแก่ผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการระบบ รวมทั้งผลตอบแทนการบริหารธุรกิจเครือข่ายตามยอดให้แก่ผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายส่วนรายได้ของผู้บริหารธุรกิจเครือข่ายหมายถึง กำไรจากการขายสินค้าในราคาที่กำหนด (ในระบบธุรกิจเครือข่ายจำเป็นต้องมีราคาขายที่แน่นอนกำหนดไว้โดยเจ้าของสินค้าเพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างในการซื้อเหมือนตลาดทั่วไปและป้องกันการขายตัดราคากันเองในหมู่ผู้บริหารธุรกิจเครือข่าย) บวกกับผลตอบแทนที่ได้จากการทำยอดขาย

การทำธุรกิจเครือข่ายที่ดี ต้องมีปรัชญาในการทำธุรกิจที่มุ่งสร้างรายได้ที่สุจริตและเป็นธรรมธุรกิจเครือข่ายจึงจะเป็นธุรกิจที่มีคุณอนันต์ต่อทุกคนในระบบตลาด ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบธุรกิจผู้บริหารเครือข่ายรวมทั้งผู้บริโภค

นิยามของคำว่า “ธุรกิจเครือข่าย” ที่บัญญัติขึ้นโดยสมาพันธ์การขายโดยตรงแห่งโลก (World Federation of Direct Selling Associations หรือ WFDSA) และสมาคมการขายตรงไทย (Thai Direct Selling Association หรือ TDSA) มีอยู่ว่า^{๑๐} “ธุรกิจเครือข่าย หมายถึง การทำตลาดสินค้าอุปโภคบริโภคในลักษณะของการนำเสนอขายต่อผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคหรือที่อยู่อาศัยของผู้อื่น ณ ที่ทำงานของผู้บริโภคหรือที่อื่นๆ ซึ่งห่างจากที่ตั้งร้านค้าปลีกถาวร ทั้งนี้โดยนักธุรกิจอิสระใช้การอธิบายหรือการสาธิตสินค้าเป็นกลยุทธ์หลักในการเสนอขาย” ดังนั้น สินค้าที่มักจะจัดจำหน่ายในธุรกิจขายตรงจึงเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคต้องซื้อหาไว้ใช้เป็นประจำ โดยอาจจะเป็นสินค้าซึ่งมีลักษณะพิเศษและต้องมีการสาธิตแนะนำโดยธุรกิจอิสระก่อนในตอนต้น เมื่อขายเสร็จแล้วนักธุรกิจอิสระยังต้องคอยให้บริการอื่นๆ ด้วย เช่น นำสินค้ามาส่งมอบให้ถึงบ้าน หรือให้บริการอื่นๆ เพื่อให้ลูกค้าของตนเกิดความพึงพอใจสูงสุด อีกทั้งสินค้ายังมีการรับประกันด้วยส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร หนังสือ เครื่องครัว เสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์ภายในบ้าน ของเล่น

^{๑๐} บริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด, คู่มือนักธุรกิจแอมเวย์, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๖),

อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เรียกว่าขายกันได้ทุกประเภทสุดแต่จะสรรหาสินค้าที่มีคุณลักษณะพิเศษไม่เหมือนใครมาขาย

๒.๓.๑ แนวคิดและทฤษฎีการสร้างธุรกิจแบบเครือข่าย

การบริหารเครือข่าย

การสร้างแนวความคิดในการบริหารเครือข่าย ซึ่งกระทำได้โดย^{๑๑}

๑. ให้ความสำคัญกับการติดต่อและสื่อสารเครือข่ายที่ยิ่งใหญ่ คือผู้จำหน่ายหรือผู้นำจะใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นรายบุคคล โดยใช้การติดต่อสื่อสารพูดคุยกันในรูปแบบต่างๆ ทั้ง ลูกค้า ทีมงาน หรือองค์กร

๒. เป็นผู้ให้ สำหรับการให้ในการเสริมสร้างและการบริหารเครือข่ายของผู้นำในการที่จะดำเนินธุรกิจขายตรงในสิ่งต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย เช่น ให้ความช่วยเหลือ กำลังกายกำลังใจ กำลังความรู้ กำลังความคิด ประสบการณ์ คำแนะนำ คำปรึกษา ซึ่งล้วนแล้วแต่เรียกว่าให้กำลังใจ ให้ความหวัง ให้การป้องกัน ให้ความเมตตากรุณา ให้อภัย ให้ความเคารพในเกียรติ ในศักดิ์ศรี ให้หรือแบ่งปันสิ่งของ และให้ความไว้วางใจในการทำงานและทำธุรกิจขายตรง

๓. อ่อนไหวกับปัญหาและอารมณ์ของคนเสมอ เพราะมนุษย์เรานั้นมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เช่น แตกต่างกันในอารมณ์ ความรู้สึก ความถนัด พฤติกรรม ความคิดเห็น ความสามารถ รสนิยม สังคม อุปนิสัย สุขภาพ รูปร่าง และกิริยาท่าทาง ฯลฯ คือ คนทุกๆ คนในเครือข่ายเป็นคนเหมือนกัน นอกจากนั้นแต่ละคนยังแตกต่างกันที่ความต้องการอีกด้วย ดังนั้นเราในฐานะผู้นำควรจะต้องกระทำในสิ่งที่แตกต่าง แล้วเสริมสร้างในสิ่งที่เครือข่ายต้องการทางใจจากเราได้ สิ่งที่เขาต้องการทางจิตใจที่ยิ่งใหญ่กว่าร่างกายคือ ความนิยมชมชอบ ความเลื่อมใสศรัทธา ความเป็นมิตร ความมีไมตรีจิต ความเอาใจใส่ ความเคารพนับถือ ความเห็นอกเห็นใจความเป็นกันเอง

๔. ทีมงานเรามีจุดอ่อนจุดแข็งตรงไหน คือสังเกตดูว่าเขาเป็นคนที่เราจะต้องชักจูงแบบผลักใส ต้องสั่งบอกให้ไปทำงาน หรือเป็นผู้ที่ชักจูงและเสริมสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองได้ง่ายๆ เหมือนทฤษฎี Y และทฤษฎี X ของ McGregor มีรายละเอียดของทฤษฎี X และ Y ในเรื่องธรรมชาติที่จะจูงใจใน ๒ ประการ คือ การจูงใจคนตามทฤษฎี X และ Y

๕. การวางแผนพัฒนาเสริมสร้างแนวทางให้กับทีม มี ๓ รูปแบบ ดังนี้

๕.๑) การให้ความรู้และส่งเสริมให้พัฒนาตนเอง เช่น การมอบเอกสารข้อมูลสินค้าขององค์กร การให้เทปและวีดีโอ ไปศึกษาเพิ่มเติม ให้อ่านวารสารรายเดือนขององค์กร เป็นต้น

^{๑๑} สมชาติ กิจยรรยง, MLM บันไดทองสู่ความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร : เม็ดทราย พรินติ้ง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๖-๑๕๗.

๕.๒) การจัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้และความสามารถ

๕.๓) พัฒนาโดยการพาออกสนามการขายหรือขยายเครือข่าย เช่น ให้นำไปช่วยขาย เป็นการสπονเซอร์แทนเรา หรือรักษาการแทนเรา การให้ช่วยหรือร่วมมือในขณะทำงาน การให้คำแนะนำและปรึกษาหารือ เป็นต้น

๖. การรู้จักการวางแผนและการบริหารเวลา ต้องรู้จักการวางแผนและการใช้เวลาอย่างไรให้เกินคุ้ม

๗. ตั้งเป้าหมายให้มีผู้นำในเครือข่ายเป็นตัวสำรองแทนเราเสมอ เพราะเครือข่ายช่วยให้เรามั่นคงละมั่งมืออยู่ได้

“Networking & Partnership” เป็นหัวใจที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ในทุกวันนี้ ๒ คำนี้ มีหลายคนให้คำจำกัดความว่า หมายถึง หุ่นส่วนการลงทุน แต่สำหรับบริษัทแล้ว Networking ถือเป็นเรื่องสัมพันธ์ภาพ”

ประโยชน์สูงสุด ในการสร้างสัมพันธ์ภาพและ(๔) ไม่ต้องใช้เครื่องมือเครื่องจักรสูง ใช้เพียงปากกาและนามบัตร^{๑๒}

สรุปได้ว่า การตลาดแบบเครือข่าย (Networking Market) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการนำระบบเครือข่าย หรือการสร้างเครือข่ายมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจ การนำเสนอและการกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภคที่เติบโตเร็วที่สุด อันจะเห็นได้จาก ธุรกิจขายตรงที่เกิดขึ้นมากมายในประเทศไทย เช่น การขายประกันชีวิต แอมเวย์ มิสทีน เป็นต้น หรือที่เรานิยมเรียกกันว่า การขายตรง

๒.๓.๒ ปรัชญาการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายต้องคำนึงถึงเสมอว่า “เครือข่าย” เป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ซึ่งการสร้างเครือข่ายต้องมี LINK หมายถึง “การเชื่อมโยง”^{๑๓}

L – Learning การเรียนรู้

I – Investment การลงทุน

N – Nature การพุ่มพีทบำรุง

G (K) – Give การรักษาสัมพันธ์ภาพ

^{๑๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, กลยุทธ์การตลาดและการบริหารการตลาด, (กรุงเทพมหานคร : ดวงกลมสมัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

๑) การตลาดแบบเครือข่าย

การตลาดแบบเครือข่าย (NETWORK MARKETING) เป็นวิธีการนำสินค้าไปสู่ผู้บริโภคที่เติบโตเร็วที่สุด แต่แท้ที่จริงแล้ว จะมีวิธีพื้นฐานแค่ สามวิธีในการเคลื่อนไหวผลิตภัณฑ์ นั่นคือ^{๑๔}

- ๑) การขายปลีก ซึ่งทุกๆ ท่านคงจะทราบกันเป็นอย่างดีอยู่แล้ว
- ๒) การขายตรง พอจะยกตัวอย่าง ได้แก่การขายประกันเครื่องครัวสารานุกรม สาวมีสทินสาวเอวอนปาร์ตี้ทเพอร์แวร์ที่บ้าน ฯลฯ เหล่านี้เรียกว่าการขายตรง
- ๓) การตลาดแบบเครือข่ายคือการสร้างองค์กรเครือข่ายสมาชิกซึ่งมักถูกนำไปใช้และสับสนกันกับการขายตรงอยู่เสมอ

๒.๓.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับการตลาดแบบเครือข่าย

ลักษณะของธุรกิจเครือข่าย นิยามของคำว่า ธุรกิจเครือข่าย ที่บัญญัติขึ้นโดยสมาพันธ์การขายโดยตรงแห่งโลก (World Federation of Direct Selling Associations - WFDSA) และสมาคมการขายตรงไทย (Thai Direct Selling Association - TDSA) มีอยู่ว่าการบริหารธุรกิจเครือข่าย (Business Networks Management) หมายถึง การทำตลาดสินค้าอุปโภคบริโภคในลักษณะการนำเสนอขายต่อผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคหรือที่อยู่อาศัยของผู้อื่น ณ ที่ทำงานของผู้บริโภคหรือที่อื่นๆ ซึ่งห่างจากที่ตั้งร้านค้าปลีกถาวร ทั้งนี้โดยนักธุรกิจอิสระใช้การอธิบายหรือการสาธิตสินค้าเป็นกลยุทธ์หลักในการเสนอขายหรือการสร้างเครือข่าย

การตลาดแบบเครือข่าย มีลักษณะเฉพาะ ๕ ประการ ดังต่อไปนี้^{๑๕}

- ๑) เป็นระบบที่มีปฏิสัมพันธ์กัน (interactive system) คือ ทั้งลูกค้า ผู้คาดหวังและนักการตลาดจะต้องมีการติดต่อประสานกันในลักษณะการติดต่อสื่อสารสองทาง ดังนั้น การตลาดทางตรงสามารถวัดปฏิสัมพันธ์ตอบสนองของของผู้รับเป้าหมายได้ถูกต้อง
- ๒) เป็นกลไกที่ทำให้ลูกค้าเกิดการตอบสนองโดยตรง การตลาดทางตรงเป็นระบบที่มีความรู้สามารถทำให้ นักการตลาดรับรู้ถึงการตอบสนองของลูกค้า ซึ่งผลของการทราบปฏิสัมพันธ์ตอบสนองของลูกค้าทำให้นักการตลาดทราบถึงจำนวนและลักษณะของผู้ตอบรับและผู้ไม่ตอบรับกลับมา ทำให้มีประโยชน์ในการนำไปใช้วางแผนการตลาดต่อไป
- ๓) สามารถทำได้ในทุกแห่ง การตลาดทางตรงสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกแห่งและกับมองหาในกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม นอกจากนั้นแล้ว การสั่งซื้อสามารถทำได้ตลอดเวลา

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

^{๑๕} สุวิมล แม้นจริง, การส่งเสริมการตลาด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : เอช.เอ็น.กรุ๊ป, ๒๕๔๕),

๔) สามารถวัดผลการตอบสนองได้ นักการตลาดสามารถคำนวณถึงต้นทุนของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการทำกลยุทธ์การตลาดทางตรง และคาดการณ์ถึงผลกำไรที่ได้รับกลับมาได้อย่างแม่นยำ

๕) ต้องมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริโภค ในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดทางตรงจะต้องอาศัยฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริโภคในด้านต่างๆ มาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจด้วย การอาศัยฐานข้อมูลเหล่านี้ นักการตลาดทางตรงสามารถกำหนดเป้าหมายในการติดต่อสื่อสารให้กับผู้บริโภคแต่ละคนหรือลูกค้าทางธุรกิจที่เฉพาะเจาะจงลงไปได้ ทำให้นักการตลาดเสนอผลประโยชน์ที่ถูกต้องกับลูกค้าเป้าหมายแต่ละคนได้ โดยทั่วไปแล้ว ผลประโยชน์ที่เสนอให้กับผู้บริโภคคือ ความสะดวกสบาย ประสิทธิภาพ และการตัดสินใจในเวลาที่ยรวดเร็ว

สื่อที่นำมาใช้ในการตลาดเครือข่าย (Using Business Networks Media) แบ่งเป็น ๕ ประเภทคือ^{๑๖}

๑) สื่อทางไปรษณีย์ การขายทางไปรษณีย์ (Direct Mail) หรือการโฆษณาทางไปรษณีย์ (Direct Mail Advertising) เป็นการติดต่อขายผลิตภัณฑ์โดยใช้สื่อไปรษณีย์ ซึ่งเป็นสื่อของการตลาดทางตรงที่เก่าแก่แต่นิยมใช้กันมากสื่อหนึ่ง

๒) สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์สามารถนำมาใช้เป็นสื่อในการตลาดทางตรงได้ สื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ได้แก่ หนังสือและนิตยสาร ซึ่งลักษณะของสื่อประเภทนี้จะเป็นแบบสื่อมวลชน

๓) สื่อออกอากาศ ประกอบด้วย วิทยุ โทรทัศน์

๔) สื่อโทรศัพท์ การขายทางตรงโทรศัพท์ (Telemarketing) เป็นสื่อทางตรงรูปแบบใหม่ที่นิยมใช้กันมากขึ้นเป็นการประยุกต์ใช้ร่วมกันระหว่างการคมนาคม การสื่อสารและระบบข่าวข้อมูล ซึ่งการขายทางโทรศัพท์นี้อาจทำการขายตามลำพัง หรือทำร่วมกับวิธีการอื่น ๆ ได้ เช่น การขายทางไปรษณีย์ การขายทางโทรทัศน์ การส่งเสริมการขาย การขายโดยใช้บุคคล ทางการตลาด

๕) สื่ออินเทอร์เน็ต การทำการตลาดทางตรงผ่านอินเทอร์เน็ต บางครั้งเรียกว่า On-line Marketing หรือ Electronic Marketing หรือ อี - คอมเมิร์ซ ในต่างประเทศนั้นการทำการตลาดออนไลน์กำลังได้รับความนิยมอย่างสูงซึ่งสื่อประเภทนี้มีจุดเด่นอยู่ที่ต้นทุนต่ำ สามารถทำการซื้อขายได้ตลอดเวลา

ลักษณะที่ดีของธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย

ลักษณะที่ดีของธุรกิจการตลาดแบบเครือข่ายดังต่อไปนี้^{๑๗}

^{๑๖} สุวิมล แม่นจริง, การส่งเสริมการตลาด, หน้า ๓๔๖-๓๕๓.

^{๑๗} จักรกฤษ เกาทัณฑ์, “เทคนิคการเข้าพบลูกค้าที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการขายของนักธุรกิจอิสระแอมเวย์”, สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

๑) ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ต้องเป็นรูปธรรมที่มีคุณภาพมาตรฐาน ถ้าเป็นสินค้าด้านสุขภาพต้องมีองค์มาตรฐานรับรอง เป็นสินค้าที่ใช้หมดแล้วจะมีการซื้อซ้ำสำหรับบริษัทเปิดใหม่ มักจะมีผลิตภัณฑ์บำรุงผิวเครื่องสำอาง หรืออาหารเสริมมีลิขสิทธิ์ของตนเอง จึงจะสามารถกำหนดผลตอบแทนให้สมาชิกผู้จำหน่ายสินค้าได้เพียงพอ และสามารถดึงดูดสมาชิกได้

๒) ราคาต้องไม่สูงเกินคู่แข่ง (สินค้าประเภทเดียวกัน) เพราะปัจจุบันมีการแข่งขันด้านราคากับบริษัทคู่แข่งสูง

๓) แผนการตลาด ต้องให้ค่าคอมมิชชั่นแก่สมาชิกผู้จำหน่ายได้มากเพียงพอ ในขณะที่คุณภาพและราคาสู้คู่แข่งได้ แผนการตลาดไม่ซับซ้อน เช่นค่าสมัครต้องไม่แพง ขึ้นตำแหน่งได้ไม่ยากจนเกินไปและเป็นไปได้ตามความสามารถของตนเอง รักษายอดไม่สูง มีสิ่งจูงใจมากไม่ต้องเก็บสต็อกสินค้า

๔) นักธุรกิจขายตรง ต้องมีคุณธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบสมาชิกหรือลูกค้า มีเงินทุนเพียงพอในการประกอบการ เนื่องจากการดำเนินการ ในระยะแรกอาจจะยังไม่มีผลกำไรเข้าใจธุรกิจขายตรงระบบหลายชั้น หรือระบบเครือข่าย ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

๕) บุคลากรของบริษัท ต้องมีคุณภาพและจำนวนเพียงพอที่จะดำเนินแผนการตลาดไม่ควรใช้วิธีจ้างผู้ที่อ้างว่าเป็นมืออาชีพ ที่อาจจะเป็นนักพุดนักงูใจเท่านั้น เพราะสมาชิกหลายคนเคยเห็นเคยรู้จักบริษัทอื่นมาแล้ว ทำให้บริษัทเสียความน่าเชื่อถือ

๖) จุดกระจายสินค้าต้องมีมาก เพราะระบบการขายตรงแบบหลายชั้นหรือแบบเครือข่าย เป็นทั้งธุรกิจค้าปลีกและธุรกิจค้าส่งในตัวเอง

๗) บริษัทที่มีการส่งเสริมการขายและส่งเสริมภาพลักษณ์จะได้เปรียบ เพราะจะได้สมาชิกเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีระดับการศึกษา การงานดี เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ชอบทำงานร่วมกับบริษัทที่มีภาพลักษณ์ดี มีความมั่นคงช่วยเหลือ สร้างสรรค์สังคม แก้ไขปัญหาสังคม

๘) พิจารณากลุ่มผู้มุ่งหวังรอบตัว บริษัทที่มีสินค้าหลากหลายกลุ่มจะได้เปรียบ

๙) มีบริการของบริษัทมีพอเพียง เช่น สถานที่บรรยาย ฝึกอบรม จุดกระจายสินค้าการรับคืนสินค้า บริการเรื่องภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของสมาชิก

ข้อดีของงานธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย

๑) มีความอิสระในการทำงาน คือมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน ไม่ต้องมีการตอกบัตรลงเวลาการทำงาน ไม่มีการลา การขาดงาน การมาทำงานสาย หรือการลาป่วย

๒) รายได้ดี การทำงานขายตรงถ้าขยันมากย่อมมีโอกาสทางรายได้สูงคือ ทำมากได้มาก ทำน้อยได้น้อย

๓) รายได้ต่อเนื่องเป็นมรดกตกทอด คือหากตัวแทนจำหน่ายสามารถประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งซึ่งมีความมั่นคงพอสมควรแล้วธุรกิจที่สร้างไว้จะยังคงจ่ายผลตอบแทนให้ไม่มีที่สิ้นสุด

ถึงแม้ว่าตัวแทนจำหน่ายจะหยุดทำธุรกิจหรือไม่สามารถทำธุรกิจได้รายได้นั้นจะตกทอดเป็นมรดกแก่ครอบครัวหรือทายาท

๔) สามารถขยายธุรกิจได้อย่างไม่จำกัด ในการทำธุรกิจใดๆ ก็ตามจำเป็นต้องใช้เงินลงทุน แต่ธุรกิจขายตรงนี้มีสินค้าอยู่แล้ว ไม่ต้องเสียเงินลงทุนมากนักก็สามารถขยายธุรกิจของตนออกไปได้

๕) มีสินค้าครบวงจร การมีสินค้าที่หลากหลายเป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ลูกค้าตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า

๖) เป็นมิตรกับคนทั่วไป ปรับเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์อันเป็นลักษณะสำคัญกับผู้ชาย

๗) รอบรู้รอบด้าน จากการที่ต้องพบปะผู้คนมากอยู่เสมอ ทำให้รอบรู้เรื่องทั่วไปในการสนทนากับผู้ที่เป็นเป้าหมายกับตน คือสนทนาในเรื่องที่เขาชอบหรือสนใจ

๘) ได้ประสบการณ์สูง จากการทำงาน การที่ต้องติดต่อผู้คน มีความทะเยอทะยานในการดำเนินชีวิต

๙) มีโอกาสก้าวหน้าเร็วแต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถ ต้องมีฝีมือ มีฝีปากดี และมีน้ำใจต่อผู้อื่น

๑๐) ได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ที่มีความอดทนอดกลั้น

๑๑) ได้รับความสำเร็จทางปัจจัยสี่ เงินรางวัล ความสำเร็จ ชื่อเสียง เกียรติยศ บ้าน เงิน ผาภณาการ ที่ดิน รถยนต์

๑๒) ช่วยตอบสนองความต้องการของลูกค้า คือช่วยชี้แจง แนะนำ สาธิต กระตุ้นและชักจูงให้เกิดความเข้าใจ

๑๓) ได้ชื่อว่าทำให้ประเทศชาติมั่นคง เพราะทุกคนมีงานทำ ไม่เกียจงาน ไม่เกิดปัญหาว่างงาน อันเป็นภาระทางสังคม

ระบบธุรกิจการตลาดแบบเครือข่ายที่ถูกกฎหมาย

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับการตราขึ้นเป็นกฎหมายโดยสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรงทั้งผู้ประกอบการ นักธุรกิจอิสระ ตัวแทนขายตรง และเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกเอาเปรียบ พระราชบัญญัติ ฉบับนี้ได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นต้นมา

๒.๔ แนวคิดแรงจูงใจ

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (motive) เป็นคำที่ได้ความหมายมาจากคำภาษาละตินที่ว่า mover ซึ่งหมายถึง เคลื่อนไหว (move) ดังนั้น คำว่าแรงจูงใจจึงมีการให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังนี้^{๑๘}

อดุลย์ จาตุรงค์กุล ให้ความหมายคำว่า “สิ่งจูงใจ” มาจากคำว่าเคลื่อนไหว และสิ่งจูงใจก็คือบางสิ่งบางอย่างภายในตัวบุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุให้เขาปฏิบัติเคลื่อนไหว หรือประพฤติในลักษณะที่จะมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทาง (goal-directed manner) สิ่งจูงใจเป็นเหตุผลของการปฏิบัติการกระทำ (action) ความพยายามของผู้บริโภคที่จะทำความพอใจให้แก่ความต้องการโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของตลาดก็คือพฤติกรรมที่ได้รับการจูงใจ^{๑๙} สิ่งจูงใจทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาการระบบการปฏิบัติตอบของเราที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมของตลาด และเป็นสิ่งที่ทำหน้าที่ชี้แนะพฤติกรรมของผู้บริโภคให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จถึงเป้าหมายโดยการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ของตลาด

ธงชัย สันติวงษ์^{๒๐} กล่าวว่า สิ่งจูงใจ (motives) คือ สิ่งที่แสดงออกเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายชนิดต่าง ๆ ก็คือ ความต้องการที่ได้เลือกเฟ้นไว้แล้วนั่นเอง และสิ่งจูงใจเหล่านี้ จะฝังแน่นอยู่ตลอดเวลา และสิ่งซึ่งจะต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากอิทธิพลภายนอก สิ่งจูงใจนี้จะเป็นส่วนประกอบทางจิตวิทยาที่สำคัญยิ่งของตัวคน และในเวลาเดียวกันก็จะได้รับการเสริมเข้าไปจากประสบการณ์ที่ได้รับตลอดชีวิตของเขา

เสรี วงษ์มณฑา^{๒๑} กล่าวว่า สิ่งจูงใจหรือแรงจูงใจ (motives) หมายถึงพลังแรงกระตุ้น (drive) ภายในของแต่ละบุคคลซึ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดการปฏิบัติ จากความหมายนี้พลังสิ่งกระตุ้นจะประกอบด้วยพลังความตึงเครียดซึ่งเกิดจากผลของความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการของบุคคลทั้งที่รู้สึกตัวและจิตใต้สำนึกจะพยายามลดความตึงเครียดโดยใช้พฤติกรรมที่คาดว่า จะสนองความต้องการของเขา และทำให้ผ่อนคลายความรู้สึกตึงเครียดจุดมุ่งหมายเฉพาะในการเลือกพฤติกรรมเป็นผลจากความคิดและการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

^{๑๘} อดุลย์ จาตุรงค์กุล, พฤติกรรมผู้บริโภค, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๑.

^{๑๙} อดุลย์ จาตุรงค์กุล, พฤติกรรมผู้บริโภค, หน้า ๑๔๑.

^{๒๐} ธงชัย สันติวงษ์, พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง, ๒๕๔๖), หน้า ๘๒.

^{๒๑} เสรี วงษ์มณฑา, การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค, (กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๔.

ค็อตเลอร์ (Cothler)^{๒๒} ได้กล่าวถึงแรงจูงใจ ว่า แรงจูงใจ (motivation) บุคคลหนึ่งๆ มีความต้องการในสิ่งต่างๆ ได้หลายประการความต้องการบางอย่างเป็นความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต และเกิดขึ้นจากภาวะตึงเครียดทางร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความรู้สึกไม่สบาย เป็นต้น ความต้องการบางอย่างเป็นความต้องการของสิ่งจำเป็นทางจิตใจที่เกิดจากภาวะตึงเครียดทางจิตหรือความไม่สบายใจ เช่นความต้องการได้รับความเคารพนับถือ หรือการเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นต้น

นักจิตวิทยาได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจหรือสิ่งจูงใจของมนุษย์ขึ้นมาหลายทฤษฎี ซึ่งแต่ละทฤษฎีจะมีความแตกต่างกันไป แต่ทุกทฤษฎีที่จะกล่าวต่อไปนี้สามารถนำมาใช้ในการวิจัยได้ ร็อบบินส์ และ เคาล์เตอร์ (Robins & Culter)^{๒๓} กล่าวถึง การว่าด้วยทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs) ว่า Maslow ระบุว่า มีลำดับขั้นตอนแห่งความต้องการของมนุษย์ เป็น ๕ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ Physiological needs ความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ที่พักอาศัย ความต้องการทางเพศ ฯลฯ

ระดับที่ ๒ Safety needs คือ ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความมั่นคง และความคุ้มครองจากอันตรายทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งหลักประกันความมั่นคงและปลอดภัยด้วย

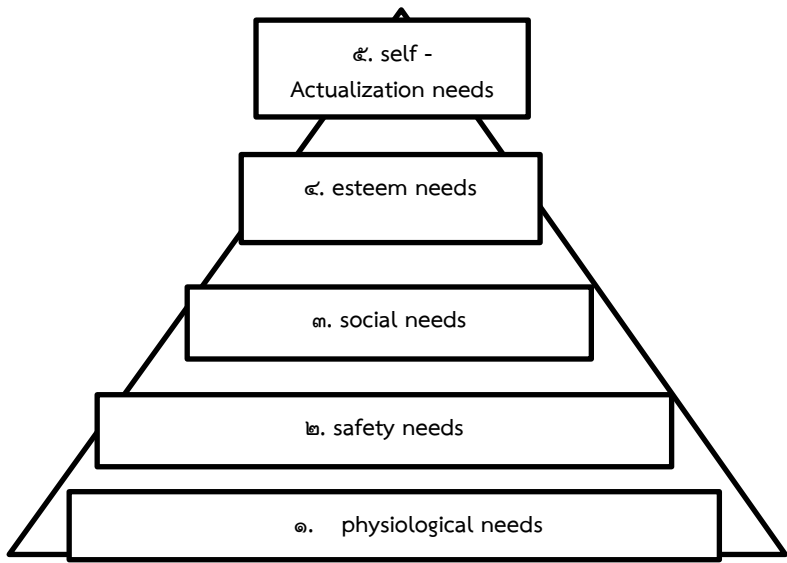
ระดับที่ ๓ Social needs คือ เป็นความต้องการทางสังคม ต้องการความรัก ความใส่ใจความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคม การยอมรับ และมิตรภาพ

ระดับที่ ๔ Esteem needs คือ ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง ตำแหน่ง อำนาจการยกย่องสรรเสริญ

ระดับที่ ๕ Self - actualization needs ความต้องการให้ความคิดความฝันของตนเป็นจริงเช่น ความเจริญรุ่งเรืองในลาภยศสรรเสริญทั้งปวง ตามแต่แต่ละคนจะคิด

^{๒๒} ค็อตเลอร์ ฟิลลิป, **การจัดการตลาด**, แปลโดย ยงยุทธ พุพงษ์ศิริพันธ์, ยุทธนา ธรรมเจริญ, อุไรวรรณ แยมเนียม, อติลา พงศ์ยี่เหล้า และ ธนวรรณ แสงสุวรรณ, (กรุงเทพมหานคร : เอช.เอ็น.กรุ๊ป, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๗.

รูปภาพที่ ๑ : ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow’s hierarchy of needs)

ความต้องการทั้ง ๕ ระดับนี้ อาจเกิดต่อเนื่องกันได้ ระดับสูงบางครั้งเกิดขึ้นก่อนที่ความต้องการระดับต่ำกว่าจะได้รับการตอบสนองโดยสมบูรณ์

จिरารวรรณ ห่วงกระโทก^{๒๔} กล่าวถึง ทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray’s manifest needs theory) ว่า ทฤษฎีความต้องการเมอร์เรย์นั้น ไม่ได้เรียงลำดับชั้นความต้องการเหมือนของมาสโลว์ คือ ทฤษฎีของเมอร์เรย์สามารถอธิบายได้ว่าเวลาเดียวกัน บุคคลอาจมีความต้องการด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านสูงและความต้องการด้านอื่นต่ำก็ได้ ส่วนทฤษฎีของมาสโลว์ไม่สามารถอธิบายได้ ตามทฤษฎีของเมอร์เรย์ ความต้องการของบุคคลมีทั้งหมด ๒๐ ประการ แต่ความต้องการที่จำเป็น และสำคัญเกี่ยวกับการทำงานของคนมีอยู่ ๔ ประการ คือ

- ๑. ความต้องการความสำเร็จ (need for achievement) หมายถึง ความต้องการที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี
- ๒. ความต้องการมิตรสัมพันธ์ (need for affiliation) หมายถึง ความต้องการมีความคิดและความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่น คำนึงถึงการยอมรับของเพื่อนร่วมงาน
- ๓. ความต้องการอิสระ (need for autonomy) หมายถึง ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง

^{๒๔} จิราวรรณ ห่วงกระโทก, “ปัจจัยแรงจูงใจและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

๔. ความต้องการมีอำนาจ (need for power) หมายถึง ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น และต้องการที่จะควบคุมคนอื่นให้อยู่ในอำนาจของเรา

ค็อตเลอร์ (Cothler)^{๒๕} ได้กล่าวถึงทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Freud's theory) และทฤษฎีของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg's theory) คือ ฟรอยด์ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่าแรงผลักดันทางจิตอันเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์นั้นส่วนใหญ่เป็นจิตไร้สำนึกจึงทำให้มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจแรงจูงใจของตัวเองอย่างตื้นๆ ซึ่งมีเทคนิคที่เรียกว่าขั้นบันไดหรือเรียงกันเป็นลำดับขั้น ที่ใช้สำหรับเชื่อมโยงแรงจูงใจของคุณคนจากขั้นแรกๆ จนถึงขั้นสุดท้ายตามลำดับ เครื่องมือนี้ไปสู่ทางเลือกตัดสินใจของนักการตลาดที่จะส่งข้อมูลให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างดี

เมื่อบุคคลได้ตรวจสอบในสินค้าเฉพาะอย่าง บุคคลนั้นจะไม่เพียงแค่มิปฏิกริยาตอบโต้ต่อความสามารถที่ระบุไว้ในแต่ละสินค้าเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ อันเป็นการแสดงออกที่มีจิตสำนึกน้อยกว่า เช่น รูปทรง ขนาด น้ำหนัก วัสดุ สี และตราสินค้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถโน้มน้าวการตัดสินใจและอารมณ์ของผู้บริโภคได้

ร็อบบินส์ และ เคัลเตอร์ (Robins & Culter)^{๒๖} ได้กล่าวทฤษฎีแรงจูงใจแบบสองทำให้ปัจจัยของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg's theory) ซึ่งได้อธิบายว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับความต้องการทางใจหรือปัจจัยภายใน (intrinsic factors) มีความเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการทำงาน (job satisfaction) และเป็นปัจจัยที่สามารถจูงใจ (motivation) ด้วยในขณะที่ปัจจัยที่เกี่ยวกับความต้องการภายนอก (extrinsic factor) มีผลต่อความไม่พึงพอใจในการทำงาน (job dissatisfaction)

นอกจาก ทฤษฎีของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg's theory) แล้ว ร็อบบินส์ และ เคัลเตอร์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการจูงใจร่วมสมัย (contemporary theories of motivation) ที่เกี่ยวข้องของ ๖ ทฤษฎี คือ

๑. Achievement motivation theory ของ McClelland อธิบายว่า มีความต้องการอยู่ ๓ อย่างที่เป็นตัวกระตุ้นการทำงาน คือ ความต้องการความสำเร็จในงานที่ทำ ความต้องการอำนาจที่จะมีอิทธิพลหรือควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น และความต้องการมิตรไมตรี ต้องการเพื่อนและมนุษย์สัมพันธ์

๒. Goal setting theory ของ เอ็ดวิน และ เกรย์ (Edwin & Gray) อธิบายว่าการกำหนดเป้าหมายในการทำงาน โดยเฉพาะเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง (specific goal) และมีความยากลำบากหรือมีความท้าทายที่จะได้ทำ (difficult or challenging goal) จะกระตุ้นให้เกิดความ

^{๒๕} ค็อตเลอร์ ฟิลลิป, การจัดการตลาด, หน้า ๒๖.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

พยายามและความมุ่งมั่นเพิ่มขึ้น และจะส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานสูงกว่าการกำหนดเป้าหมายทั่วไปองค์ประกอบที่ประสบผลสำเร็จ คือ ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพสูง

๓. Reinforcement theory หรือ ทฤษฎีเสริมแรง จะไม่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายหรือความคาดหวัง หรือความต้องการ แต่มุ่งเน้นที่ผลที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีพฤติกรรมไปอย่างไร เช่น พนักงานมีความตั้งใจพยายามขายสินค้าได้มากก็จะได้ค่าคอมมิชชั่นสูง และได้รับการชมเชยผลตอบแทนที่ได้ทำให้เกิดความพอใจ

๔. Designing motivation jobs คือ การออกแบบงานเพื่อการจูงใจ เนื่องจากผู้บริหารต้องการจูงใจพนักงานในการทำงาน การออกแบบงานในลักษณะต่าง ๆ เพื่อจูงใจพนักงานให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. Equity theory ของ อัดัมส์ (Adams) อธิบายว่า โดยปกติผู้ปฏิบัติงานจะรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน กับสิ่งที่ทุ่มเทให้กับการทำงานแล้วเปรียบเทียบกับระหว่างของตนกับผู้อื่น

๖. Expectancy theory ของ วรูม (Vroom) อธิบายว่า บุคคลมักจะปฏิบัติในแนวทางที่มีคาดหวังว่าการปฏิบัตินั้นจะได้รับผลตอบแทนที่ต้องการ

ประเภทของแรงจูงใจ (classification of motives) ออกเป็น ๕ ลักษณะดังนี้^{๒๗}

๑. แรงจูงใจทั่วไป (generic motives) ปกติจะหมายถึง แรงจูงใจที่มีพื้นฐานมาจากความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศการต่อสู้เพื่อการดำรงชีวิต ความภาคภูมิใจความสามารถเข้าสังคมได้ ความอยากรู้อยากเห็น ความกลัว และการปกป้องตัวเอง

๒. แรงจูงใจด้านร่างกาย (physiological motives) จะเป็นแรงจูงใจที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่พื้นฐานของร่างกายด้านกายภาพ เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศการจัดของเสียออกจากร่างกาย การพักผ่อน การทำงาน และความสุขสบายทางร่างกาย เป็นต้น

๓. แรงจูงใจด้านจิตวิทยา (psychological motives) คือ แรงจูงใจทั้งหลายที่มีอยู่ในจิตใจ(mind) เช่น ความปลอดภัย ความรัก การบรรลุการปรารถนา ความภาคภูมิใจ การสร้างชื่อเสียงให้กับตัวเอง การแสวงหาสถานภาพ การเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นๆ ความสุข ความเศร้า และการมีอำนาจ เป็นต้น

๔. แรงจูงใจที่แบ่งเป็นลำดับ

๔.๑ แรงจูงใจลำดับแรก (primary motives) เป็นการจำแนกประเภทของแรงจูงใจที่ขึ้นอยู่กับลักษณะของความสำเร็จเป็นหลัก โดยแรงจูงใจเบื้องต้นจะเป็นแรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการยังชีพของบุคคล

^{๒๗} วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล, การจูงใจในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: บรรณสาร, ๒๕๔๗), หน้า ๙๐.

๔.๒ แรงจูงใจลำดับสอง (secondary motives) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากความ ต้องการด้านสังคม และด้านจิตวิทยา โดยปกติแล้ว แรงจูงใจลำดับสองจะเริ่มมีความสำคัญได้ก็ต่อเมื่อ แรงจูงใจที่เกี่ยวกับความต้องการลำดับแรก ได้รับการตอบสนองให้เป็นที่พอใจแล้วเท่านั้น นั่นคือ แรงจูงใจลำดับสองจะเป็นแรงจูงใจที่ต่อเนื่องมาจากแรงจูงใจลำดับแรก ได้มีการกล่าวว่าแรงจูงใจ ลำดับแรกเป็นแรงจูงใจที่เกิดจากสิ่งที่ต้องการพื้นฐานด้านร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความ ต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นแรงจูงใจด้านร่างกาย ส่วนแรงจูงใจลำดับสองก็เป็นแรงจูงใจที่มาจากแรงจูงใจ ด้านความสนใจเกี่ยวกับแรงจูงใจลำดับสองเป็นความสำคัญ เนื่องจากแรงจูงใจลำดับแรกมักได้รับการ ตอบสนองให้เป็นที่พอใจแล้ว

๕. แรงจูงใจที่รู้สึกตัวกับแรงจูงใจที่ไม่รู้สึกตัว (conscious and unconscious motives) เป็นการจำแนกแรงจูงใจวิธีหนึ่งที่กำลังถึงสภาวะของความรู้สึกตัวในการกระทำการซื้อหรือไม่บุคคล ส่วนน้อยที่จะรู้สึกตัวถึงแรงจูงใจในการซื้อของตน ทำให้การวิจัยการจูงใจของผู้บริโภคเป็นเรื่องที่ทำได้ ยากด้วย โดยทั่วไปความต้องการที่มีอยู่ของบุคคลมักจะเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจหลายชนิด และผู้บริโภค อาจจะไม่รู้ถึงแรงจูงใจดังกล่าวเพียง ๑ - ๒ อย่างเท่านั้น ในขณะที่เวลาใดเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ บุคคลก็ อาจไม่รู้ถึงแรงจูงใจที่แท้จริงของเขาเองด้วย

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า แรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่ สำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) เป็นกลไกที่ไปกระตุ้นพลังงานของร่างกายให้เกิดการกระทำ และ(๒) เป็น แรงบังคับให้กับพลังของร่างกายที่จะกระทำอย่างมีทิศทาง^{๒๘}

๒.๔.๒ ความหมายของแรงจูงใจ

การศึกษาความหมายของแรงจูงใจได้มีผู้รู้ให้ความหมายไว้หลายอย่างด้วยกัน คือ แรงจูงใจ หมายถึงพลังจิตที่อยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนซึ่งทำหน้าที่เร้าให้บุคคลนั้นๆกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ออกมา พลังจิตนี้เกิดจากการกระตุ้นหรือสิ่งเร้าต่างๆ ภายในร่างกายหรือภายนอก^{๒๙}

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานคือสิ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจในการปฏิบัติงานมีความ จงรักภักดีต่อหน่วยงาน มีความรับผิดชอบ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือน้อยลงขึ้นอยู่กับ แรงจูงใจที่มีอยู่ในหน่วยงานนั้น

แรงจูงใจว่า แรงกดดันภายในร่างกายที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมทางใดทางหนึ่ง อันมีสาเหตุเกิดจากร่างกาย หรือจิตใจมีความต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่งเช่น ร่างกายต้องการอาหาร อากาศ

^{๒๘} วรวิทย์พัฒนาอิทธิกุล, การจูงใจในการทำงาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.els.rink.ac.th>.

[๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๙]

^{๒๙} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗.

น้ำ การพักผ่อนหรือความต้องการทางเพศและสิ่งที่จิตใจต้องการ คือได้รับความสำเร็จในชีวิต
เกียรติยศ การยกย่อง ชื่อเสียง และสถานภาพ เป็นต้น^{๓๐}

แรงจูงใจ หมายถึงภาวะที่บุคคลถูกกระตุ้นโดยแรงขับ เพื่อจะให้ได้บรรลุถึงหลักชัย โดย
ปกติคนเราเมื่อมีสิ่งมากระตุ้นและปรารถนา จะให้ได้สิ่งนั้นมา แต่ไม่สามารถที่จะได้รับมาโดยง่ายก็
ย่อมเกิดความเครียดและพยายามให้ความเครียดลดลงเพื่อให้อยู่ในสภาวะที่สบาย แรงขับหรือ
แรงผลักดันเป็นสภาวะซ้ำซ้อนของอินทรีย์ที่จะทำหน้าที่ควบคุมทิศ ทางของพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุถึง
หลักชัย และหลักชัยนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้พฤติกรรมสิ้นสุดลง^{๓๑}

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานไว้ว่า การสร้างแรงดลใจให้เกิดการกระทำที่ตั้งใจและมุ่ง
ประสงค์^{๓๒}

แรงจูงใจ (Motivation) มาจากภาษาลาตินว่า “Move” มีความหมายตรงกับคำว่า “to
move” ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนที่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการกระทำของบุคคล จัดเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของ
ระบบการดำรงชีวิต วิวัฒนาการจะช่วยให้ได้รับสิ่งที่ตนต้องการเพื่อการอยู่รอด และหนีหรือต่อต้านสิ่ง
เลวร้าย^{๓๓}

การจูงใจในการปฏิบัติงานคือ การพยายามให้ประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงานทั้งนี้
เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้เห็นทางที่จะได้รับประโยชน์ และมีผลประโยชน์ร่วมกัน การปฏิบัติงานตามความ
รับผิดชอบก็จะเป็นอย่างดีที่สุด การจูงใจจึงมีหลักสำคัญว่าต้องพยายามตอบสนองความต้องการ
ของผู้ปฏิบัติงานทั้งในด้านร่างกายและจิตใจอยู่เสมอ^{๓๔}

“แรงจูงใจเป็นตัวการที่ทำให้เกิดพลังในพฤติกรรมของมนุษย์”

“แรงจูงใจ” หมายถึง ความเต็มใจที่จะใช้พลังเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในเป้าหมายหรือให้
ได้รับรางวัลเป็นสิ่งสำคัญในการกระทำของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ยั่วให้คนไปถึงซึ่งวัตถุประสงค์ที่มี^{๓๕}

การเกิดพฤติกรรมของคนไว้ว่าเมื่อคนมีความต้องการทางร่างกายจะทำให้เกิดพลังขึ้นใน
ร่างกายเรียกพลังนี้ว่า “แรงขับ” แรงขับนี้เป็นสิ่งกระตุ้นให้ร่างกายทำกิจกรรมนอกจากแรงขับที่เกิด
จากความต้องการทางด้านร่างกายแล้วยังมีแรงขับที่เกิดขึ้นจากความต้องการทางสังคมอีกด้วย

^{๓๐} สิทธิชัย สถาพรธนะพัฒน์, คู่มือมนุษย์ (ตงงาน), (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๑.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^{๓๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานบุคคล, หน้า ๑๕.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๓๔} ธงชัย สันติวงษ์, พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : ประชุม
ช่าง, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

นักจิตวิทยาใช้คำว่า “แรงจูงใจ” แทนแรงขับหรือพลังต่างๆ ที่ทำให้ร่างกายแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทางและมีจุดมุ่งหมาย^{๓๖}

สรุปได้ว่า “แรงจูงใจ” หมายถึงการที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าแล้วทำให้เกิดพลังที่แสดงออกทางพฤติกรรมเพื่อจะนำไปสู่จุดประสงค์ของตนเอง หรือปัจจัยต่างๆ ที่เป็นพลังและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งแรงจูงใจนี้อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวหรือทั้งสองอย่างพร้อมกันก็ได้

ร็อบบินส์ และ เคัลเตอร์ (Robins & Culter)^{๓๗} ให้ความหมาย การจูงใจ (motivation) ว่า คือ ความเต็มเต็มของพนักงานที่จะใช้ความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และเพื่อตอบสนองความต้องการของพนักงานผู้นั้นด้วย การจูงใจในองค์กรจึงมีผลตามมาทั้งผลงานที่ให้กับองค์กร ในขณะที่พนักงานผู้นั้นก็ได้ผลตอบแทนแก่ตนเอง

ลำอางค์ งามวิชา^{๓๘} อธิบายว่า การจูงใจ (motivation) หมายถึงบุคคลทุกคนมีความดีที่ต้องการ (needs) มากมายหลายอย่าง บางอย่างก็เป็นความต้องการ ทางร่างกายเช่น อาหาร น้ำและความปลอดภัยสบายกาย บางอย่างก็เป็นความต้องการทางจิตใจ เช่น การเป็นที่ยอมรับ ความเด่นมีหน้ามีตา การมีสิทธิ์มีเสียง หรือได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความต้องการใดที่ยังอยู่ในระดับอ่อนหรือรุนแรง ก็ยังจะมาผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา แต่ถ้าเมื่อใดอยู่ในระดับที่รุนแรงแล้ว ก็จะกลายเป็นแรงจูงใจ (motive) ที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมได้เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้ว ความรู้สึกตึงเครียดของบุคคลก็จะผ่อนคลายลง

ศิริวรรณ เสรีรัตน์^{๓๙} สรุปความหมาย การจูงใจ (motivation) ว่า หมายถึง พลังกระตุ้น (drive) ที่อยู่ภายในตัวบุคคล ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติ การจูงใจเกิดภายในตัวบุคคล แต่อาจจะถูกกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น วัฒนธรรม ชั้นทางสังคม หรือสิ่งกระตุ้นที่นักการตลาดใช้เครื่องการตลาดเพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการ

จากความหมายข้างต้นเราพิจารณาได้ว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคทั้งหมดมีรากฐานมาจากความต้องการ อย่างไรก็ตาม การมีแต่ความต้องการอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิด

^{๓๖} อุดลย์ จาตุรงค์กุล, **พฤติกรรมผู้บริโภค**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓.

^{๓๗} คีอตเลอร์ ฟิลลิป, **การจัดการตลาด**, แปลโดย ยงยุทธ พงษ์ศิริพันธ์, ยุทธนา ธรรมเจริญ, อุไรวรรณ แยมเนียม, อติลา พงศ์ยี่เหล้า และ ธนวรรณ แสงสุวรรณ, หน้า ๒๙.

^{๓๘} ลำอางค์ งามวิชา, **การบริหารการตลาด**, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๙), หน้า ๙๔-๙๕.

^{๓๙} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **กลยุทธ์ทางการตลาดและการบริหารการตลาด**, (กรุงเทพมหานคร : วีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๘.

พฤติกรรมได้ ผู้บริโภคยังต้องมีการกระทำบางอย่างเกี่ยวกับความต้องการนั้นด้วย เมื่อบุคคลมีความอยากจะสนองความต้องการให้เป็นที่พอใจ เราเรียกการกระทำนั้นว่า “การจูงใจ”

การที่ผู้บริโภคจะได้รับการจูงใจได้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข ๓ ประการ คือ^{๔๐}

๑. ต้องมีการตระหนักถึงความต้องการ การจูงใจจะเป็นตัวกำหนดให้ผู้บริโภคต้องมีการกระทำอะไรบางอย่างในลักษณะของการตอบสนองถึงสิ่งที่ร่างกายต้องการ การตระหนักถึงความต้องการ (need recognition) เป็นสภาวะภายในของจิตใจที่สัมพันธ์กับการจูงใจ ดังนั้น ตัวกระตุ้นสำหรับการจูงใจจึงอาจเกิดจากภายในตัวของบุคคล เช่น เมื่อบุคคลรู้สึกหิว หรืออาจเกิดมาจากการตอบสนองต่อความเครียดที่อยู่ภายนอก เช่น การอิจฉาเพื่อนที่ได้เสื้อผ้าชุดใหม่

๒. ต้องมีพลังขับเคลื่อนที่ทำให้ผู้บริโภคมีความอยากที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับความเครียดของผู้บริโภค พลังขับเคลื่อนนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของบุคคล

๓. ต้องมีเป้าหมายที่รับรู้ได้บางส่วนที่ทำให้พลังขับเคลื่อนของผู้บริโภคมีทิศทางที่มุ่งไปสู่เป้าหมายได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เงื่อนไขของการเกิดการจูงใจจะมีเพียง ๑ - ๒ อย่างนั้น ก็ได้จะต้องประกอบด้วยทั้ง ๓ ปัจจัยจึงจะเพียงพอให้เกิดการจูงใจ ฉะนั้น การจูงใจจึงเป็นสภาวะของการจิตใจที่กำหนดทิศทางของพลังขับเคลื่อนของผู้บริโภคที่มุ่งไปสู่เป้าหมายทางการตลาดเฉพาะแบบใดแบบหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจไว้หลายวิธี จึงต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละคนแต่ละโอกาส เพราะการสร้างแรงจูงใจนั้นต้องให้ตรงกับความต้องการของผู้ถูกจูงใจ การให้นั้นควรจะเป็นไปอย่างเหมาะสม และพอเหมาะพอควร ในการที่จะสร้างแรงจูงใจผู้ได้บังคับบัญชา ให้มีความรู้สึกอยากจะทำงานสนองตอบความตั้งใจของผู้บังคับบัญชานั้นควรจะใช้วิธีการดังต่อไปนี้^{๔๑}

๑. การชมเชย จะต้องชมเชยผู้ปฏิบัติงานในโอกาสที่เหมาะสมจะเพิ่มกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชา

๒. การยกย่องให้เกียรติและให้การยอมรับ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และเป็นที่ยอมรับของสังคมรอบๆ ตัวเขาและจากผู้บังคับบัญชา

๓. การให้ความเป็นมิตร จะรู้สึกอบอุ่นใจเมื่อหัวหน้าให้ความเป็นมิตรอย่างจริงใจ

๔. การให้ความเป็นธรรมหัวหน้าต้องให้ความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคแก่ผู้บังคับบัญชาทุกคน ไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชัง

^{๔๐} วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล, *การจูงใจในการทำงาน*, (กรุงเทพมหานคร: บรรณสาร, ๒๕๔๗), หน้า ๙๒.

^{๔๑} กิตติพงศ์ พัฒนพงศ์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานอาชีพขายตรงศึกษากรณีบริษัทไต้หวันเซลส์อินเตอร์เนชั่นแนล (ประเทศไทย) จำกัด”, *วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๔๐.

๕. การร่วมคิด หัวหน้าควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชา ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นกับหัวหน้าและผู้ร่วมงานในโอกาสอันควร เช่น กำหนดวัตถุประสงค์วางแผนงานแก้ปัญหา เป็นต้น

๖. การร่วมทำงาน ควรมีการทำงานร่วมกันในบางโอกาส เพราะจะทำให้เขามีความพอใจ เนื่องจากเขามีความรู้สึกว่าหัวหน้าให้ความสำคัญกับตนเองและยอมรับเห็นด้วยร่วมกับเขาด้วย

๗. การจัดงานให้เหมาะสมกับคนทั้งชนิดและปริมาณของงานผู้ปฏิบัติได้ทำงานที่ตนถนัด มีปริมาณงานที่เหมาะสมกับความสามารถจะทำให้เขาเกิดความสุขเต็มใจไม่เกิดความเบื่อหน่าย

๘. ช่วยเหลือเมื่อติดขัดหรือมีปัญหา โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องเข้าช่วยเมื่อเกิดปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ให้คำแนะนำร่วมคิดหาวิธีแก้ปัญหาหลวมมือร่วมแก้ปัญหาหรือข้อขัดข้องสิ่งเหล่านี้จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าผู้บังคับบัญชาไม่ทอดทิ้ง หรือปล่อยให้เขาอยู่อย่างโดดเดี่ยว

๙. ให้ได้ทราบผลงานผู้ปฏิบัติงานจะมีความพอใจอย่างมาก ถ้าได้ทราบผลการปฏิบัติงานของเขาเป็นระยะๆ ทำให้เกิดความภูมิใจในผลสำเร็จของงาน ถ้าบกพร่องจะได้ช่วยเขาให้ปรับปรุงให้ดีขึ้น

๑๐. ให้มีการแข่งขันเพื่อเป็นการยั่วยุให้มีการแข่งขันในการทำงานระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นในการเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง

๑๑. พยายามให้อิทธิพลของกลุ่มใหญ่ดึงกลุ่มเล็กโดยการกระตุ้นให้กลุ่มบุคคลกลุ่มใหญ่กระทำตนให้เป็นอย่างดีที่ในการปฏิบัติงานจะทำให้บุคคลกลุ่มเล็กกระทำตามไปด้วย

๑๒. การมีอุปสรรคที่เอื้ออำนวยในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะกระตุ้นให้คนเกิดอยากทำงานและเกิดความรวดเร็วในการทำงาน

๑๓. การสร้างบรรยากาศในการทำงาน ถ้าบรรยากาศทั้งทางกายภาพและทางจิตใจดี เช่น ห้องทำงานสะอาดปลอดโปร่งไม่อับทึบโต๊ะเก้าอี้ที่นั่งสบายผู้ทำงานทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใสไม่มีการซุบซิบนินทาใส่ร้ายกัน ฯลฯ จะทำให้ทุกคนอยากทำงาน

๑๔. การให้รางวัลในโอกาสอันควรอาทิ การยกย่องสรรเสริญชมเชยการเลื่อนยศ เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งการให้สิ่งตอบแทนทางวัตถุ ฯลฯ

๑๕. การทดสอบ ถ้ามีการทดสอบการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ อยู่สม่ำเสมอจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้ผลดีผลเสีย หรือข้อผิดพลาดในการทำงานของเขาเอง ทำให้เขามีโอกาสได้ปรับปรุงการทำงาน และภูมิใจในความสำเร็จของการทำงานของเขาด้วยแรงจูงใจนั้นแยกออกเป็นพวกใหญ่ๆ ได้ ๒ พวก คือ^{๔๒}

^{๔๒} วรวิทย์ พัฒนวิฑูกร, การจูงใจในการทำงาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :<http://www.els.rink.ac.th>. [๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘].

ลักษณะของแรงจูงใจมีอยู่ ๒ ประเภท ดังนี้

๑. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งอยู่ประจำตัวบุคคลแต่ละคน บุคคลและเป็นผลจากสิ่งแวดล้อม หรือแรงจูงใจภายนอก แรงจูงใจภายในแต่ละคนอาจจะเป็นความทะเยอทะยานความสนใจ ความหวังหรืออุดมคติของแต่ละคนซึ่งถือเป็นความต้องการทางจิตที่สำคัญ มีดังนี้

๑.๑ ความมั่นคง (Security) แต่ละคนมีความต้องการมั่นคงทางชีวิตและทรัพย์สิน ความรักใคร่ความอบอุ่นภายในครอบครัวของตนความปลอดภัยการได้รับการยกย่องนับถือจากญาติมิตร เพื่อนฝูงและบุคคลทั่วไป ต้องการมีคนชอบมากๆ และความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ คือ เรื่องการเงินดี

๑.๒ การยกย่องนับถือ (Recognition) ทุกคนย่อมต้องการความยอมรับนับถือการยกย่องจากบุคคลอื่นในการที่ตนสามารถประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด ได้ดีเช่น ทำงานดีต้องการคำชมเชย นักเรียนเรียนดีก็ต้องการคำชมเชย เป็นต้น

๑.๓ ความสำเร็จและการทำงานได้ผล (Success and Achievement) คนเราทุกคนย่อมสามารถที่จะใช้ความพากเพียรพยายามปฏิบัติงานของตนเองให้บรรลุผลถึงจุดหมายปลายทางได้โดยวิริยะอุตสาหะ ถ้าหากว่างานที่ปฏิบัติอยู่นั้นรักและสำคัญมาก งานบางประเภทบางคนถึงกับต้องกล้าเอาชีวิตตนเองเข้าแลก เช่น นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

๑.๔ การตอบสนอง (Response) หรือการที่ได้รับการตอบแทนเป็นที่พอใจ ต้องการความรักหรือความสนใจทุกคนต้องการให้คนอื่นรักชอบพอและเป็นมิตรกับตนเสมอเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา

๒. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) แรงจูงใจภายนอกนี้เกิดจากสิ่งเร้าใจที่อยู่ภายนอกหรือสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น เช่น บรรยากาศในการทำงาน คำชมเชย และการตำหนิการให้รางวัลและการลงโทษการแข่งขัน เมื่อร่วมงาน ฯลฯ

๒.๑ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน รวมทั้งสถานที่แสงสว่าง การจัดระเบียบของสำนักงาน ฯลฯ ว่าจูงใจให้คนตั้งใจทำงานได้ดี เพียงใด

๒.๒ ฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนจากการทำงานและทางครอบครัว

๒.๓ ฐานะทางสังคมหน้าที่การงานของแต่ละคนได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมนั้นเพียงใด การที่สังคมยอมรับนับถือตนนั้นย่อมเป็นความภาคภูมิใจว่าตนเองเป็นผู้มีหน้าที่การงานที่มีความสำคัญเป็นหนึ่งของสังคม ไม่จำกัดว่างานนั้นจะเป็นอย่างไร

๒.๔ ความรู้สึกต่องานเฉพาะที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ความรู้สึกที่ว่างานนั้นเป็นผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันทั้งของตนเองและทั้งหมดคณะเพียงใด

๒.๕ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบุคคลย่อมอยากที่จะแสดงความคิดเห็นและใช้ความสามารถในการทำงานโดยเสรีภาพโดยไม่ถูกบีบบังคับจากใคร ไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง ข้อนี้ถือเป็นหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

ปัจจัยที่ไม่จูงใจในการทำงาน ซึ่งมีประเด็นหลักอยู่ ๕ ประเด็น คือ^{๔๓}

- ๑) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงานไม่ดี
- ๒) หัวหน้าหรือฝ่ายนิเทศไม่มีความสามารถ
- ๓) ระบบการบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ
- ๔) สภาพที่ทำงานไม่ดี
- ๕) ปัญหาครอบครัว

พฤติกรรมของแรงจูงใจไว้ ๓ ลักษณะ คือ^{๔๔}

- ๑) เป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย
- ๒) มีเอกลักษณ์ไม่เลียนแบบผู้อื่น โดยไร้ความคิดของตนเอง
- ๓) เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มุ่งแข่งขันกับมาตรฐานอันสูงเด่นอย่างใดอย่างหนึ่ง

วิเคราะห์องค์ประกอบของแรง

จูงใจที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จสูงมีอยู่ ๘ ประการ คือ^{๔๕}

- ๑) ตั้งระดับความมุ่งหวังตามความเป็นจริง และเลือกงานที่จะต้องเสียกลางๆ
- ๒) มีความรู้สึกที่ดีต่อความสำเร็จมากกว่าความรู้สึกที่ไม่ดีต่อความล้มเหลว
- ๓) มีความเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการชักจูงได้โดยง่าย
- ๔) มีความอดทนและรอได้แม้ว่าผลที่ได้จะอยู่ในระยะที่ยาวนาน
- ๕) ชอบงานที่ต้องใช้ทักษะหรือการแข่งขัน
- ๖) มุ่งอนาคตคิดถึงอนาคตมากกว่าอดีตและปัจจุบัน
- ๗) ชอบทำกิจกรรมที่แสดงถึงความสำเร็จ
- ๘) ชอบทำงานที่ยากและท้าทายความสามารถ

^{๔๓} แก้วกัญญา แจ่มจรัส, “โครงสร้างตลาดและกลยุทธ์การตลาดของการขายตรงแบบใช้การตลาดหลายชั้น”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

^{๔๔} ธงชัย สันติวงษ์, พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, หน้า ๓๔.

^{๔๕} จิราวรรณ ห่วงกระโทก, “ปัจจัยแรงจูงใจและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๘), หน้า ๔๑.

ลักษณะที่แสดงออกถึงแรงจูงใจไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๔๖}

- ๑) ความต้องการให้งานที่ทำมีความสำเร็จในระดับสูง
- ๒) ความต้องการที่จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness of Characteristic) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จที่แตกต่างไปจากธรรมดา
- ๓) ความต้องการปฏิบัติงานที่ใช้เวลานาน (Long Term of Work) ที่สามารถทำได้สำเร็จในชีวิต

๓) ทฤษฎีแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจมี ๒ ทฤษฎี^{๔๗}

๑. **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)** ของซิกมันด์ فروยด์ (Sigmund of Freud) มีสาระสำคัญว่า การกระทำของบุคคลจะถูกกำหนดโดยแรงภายในและแรงขับซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตไร้สำนึก ทฤษฎีนี้เริ่มจากผลงานชิ้นแรกของ فروยด์ คือหนังสือชื่อว่า แปลเป็นไทย “Interpretation of Dream” ความเชื่อพื้นฐานของ فروยด์คือ บุคคลจะมีแรงขับตามสัญชาตญาณ (Instinctual Drives) ๒ ชนิด คือ สัญชาตญาณในทางดี (Life Instincts) ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งเสริมชีวิตและการงอกงามของบุคคล และสัญชาตญาณในทางทำลาย (Death Instincts) ซึ่งจะผลักดันให้บุคคลแสดงการกระทำในทางก้าวร้าวทำลายนอกจากนี้พลังงานของสัญชาตญาณในทางที่ดีมีชื่อว่า ลิบิโด (Libido) ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในเรื่องเพศ ส่วนสัญชาตญาณในทางทำลาย อาจแสดงออกในรูปของการฆ่าตัวตายหรือการทำลายหรือการก้าวร้าวผู้อื่น ดังนั้น فروยด์จึงเชื่อว่ามนุษย์มีแรงจูงใจ ๒ ชนิดด้วยกัน คือ แรงจูงใจทางด้านเพศ (Sex) และความก้าวร้าว (Aggression)

๒. **ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)** อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) เป็นผู้ริเริ่มทฤษฎีนี้ขึ้น มีสาระสำคัญว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันและการสังเกตจากสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการศึกษาแบบแผนพฤติกรรมของบุคคล อันเกิดจากการเรียนรู้ในการเผชิญกับสิ่งแวดล้อม เป็นทฤษฎีที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะเกิดจากการได้รับรางวัล หรือการลงโทษ เป็นสำคัญแบบแผนของพฤติกรรมตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ เกิดจากการได้รับประสบการณ์ตรงหรือการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น การตอบสนองบางชนิดอาจจะประสบผลสำเร็จ และไม่กระทำพฤติกรรมชนิดที่ไม่ได้รับความสำเร็จ

^{๔๖} วิรัช สงวนวงศ์วาน, **การจัดการและพฤติกรรมองค์กร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : เอช.เอ็น.กรุ๊ป, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘.

^{๔๗} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปรีช ลักขิตานนท์, ศุภร เสรีรัตน์และองอาจ ปทะวานิช, **หลักการตลาด**, (กรุงเทพมหานคร : เอสเอ็มบีซีเนสเพรส, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑.

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน กับปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน

เป็นปัจจัยที่แยกจากกันไม่เหมือนกัน ไม่มีความสัมพันธ์กันเลยแบ่งเป็น ๒ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้^{๔๘}

๑. ปัจจัยสุขอนามัยหรือปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยภายนอก (Hygiene Factors) ปัจจัยนี้ เป็นตัวทำให้ไม่พอใจ (Dissatisfies) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อมภายนอก เป็นแรงจูงใจภายนอกที่เกิดจากการทำงาน ได้แก่

๑.๑ นโยบายและการบริหาร (Policy and Administration) หมายถึง การทำงานที่เกิดซ้ำซ้อนกัน การแก่งแย่งอำนาจ และการดำเนินการที่ขาดความเป็นธรรม ตลอดจนการบริหารที่ไร้ประสิทธิภาพ

๑.๒ การควบคุมบังคับบัญชา (Supervision) หมายถึง ผู้บังคับบัญชาขาดความรู้และความสามารถในการปกครอง มีอคติไม่ยุติธรรม รวมทั้งไม่สามารถเป็นผู้นำทางวิชาการและเทคโนโลยีได้

๑.๓ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (Relation with Supervisor) หมายถึง การที่มีผู้บังคับบัญชาไม่มีมนุษยสัมพันธ์ วางตนสูงและไม่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับผู้ร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา

๑.๔ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Relation with Peers) หมายถึง การที่ต่างคนต่างทำงานโดยไม่คำนึงถึงมิตรภาพ การแข่งขันชิงดีชิงเด่นและการเอาตัวรอดโดยการทับถมคนอื่น

๑.๕ สภาพการทำงาน (Work Conditions) หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในการทำงานไม่เหมาะสม เช่นสถานที่ตั้ง ไม่มีอุปกรณ์ ขาดความสะดวกในการทำงานปริมาณมีมากหรือน้อยเกินไป

๑.๖ เงินเดือน (Salary) เป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานมากที่สุด เพื่อส่งเสริมให้คนทำงานเพิ่มผลิตภาพให้สูงขึ้นการทำงานหรือการผลิตปรับปรุงให้เหมาะสมกับระบบค่าจ้างและบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนและความมั่นใจของผู้ปฏิบัติงานจะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ และการแบ่งปันผลกำไรก็เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตและมีผลทางสร้างเสริมทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานอย่างมาก

^{๔๘} จีราวรรณ ท่วงกระโทก, “ปัจจัยแรงจูงใจและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔.

๑.๗ สถานะ (Status) หน้าที่การงานได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมนั้นเพียงใด ถ้าหากสังคมนั้นไม่ยอมรับนับถือหรือคิดว่าจะไม่มีความสำคัญหรือไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การปฏิบัติงานย่อมไม่เกิดผลดีตามมา

๑.๘ ชีวิตส่วนตัว (Personal Life) สถานะทางเศรษฐกิจของตนเองและทางครอบครัวเป็นอย่างไร มีความเดือดร้อนหรือมีความสุขสบายรวมไปถึงความเป็นอยู่ของบุคคลภายในครอบครัว พื้นฐานการศึกษา ชีวิตในวัยเด็ก

๑.๙ ความมั่นคง (Security) เจ้าหน้าที่ต้องมีความอบอุ่นใจในเรื่องให้ยอมรับรองว่างานที่ทำมีความมั่นคง และคุ้มครองแก่ตนเองและครอบครัวได้ไม่ว่าจะได้รับอุบัติเหตุ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานการเจ็บป่วย ไม่มีงานให้ทำอย่างเต็มที่ ให้ออกจากงานอย่างไร้เหตุผลหรือเมื่อพ้นจากหน้าที่การงานแล้วยังได้รับเงินทดแทนพอสมควร^{๔๙}

ปัจจัยสุขอนามัยนี้เป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอก เฮิร์ชเบอร์เกอร์เชื่อว่าไม่มีความสัมพันธ์หรือมีความสัมพันธ์น้อยกับแรงจูงใจของพฤติกรรมที่จะทำงาน ปัจจัยนี้จะนำไปสู่ความไม่พอใจและมิได้ช่วยให้เกิดความพอใจมากนักปัจจัยนี้จะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลมีท่าทีความรู้สึกอย่างไรต่อหน่วยงานที่เขาทำงาน

๒. ปัจจัยภายใน หรือปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) ปัจจัยนี้เป็นตัวกำหนดทำให้เกิดความพอใจ (Satisfied) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับแรงจูงใจภายในที่เกิดจากงานที่ทำได้แก่

๒.๑ ความสำเร็จในงาน (Achievement) มีความรู้สึกพึงพอใจและปลื้มในผลสำเร็จของงานที่เขาได้ทำงาน หรือสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้เป็นผลสำเร็จซึ่งปัจจัยนี้นับว่ามีความสำคัญมากที่สุด

๒.๒ การยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยกย่องชมเชยยอมรับนับถือหรือได้รับการแสดงความยินดีจากผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงานหรือบุคคลอื่นๆ ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ปัจจัยนี้มักจะเกิดควบคู่กับความสำเร็จในงาน

๒.๓ ลักษณะของงาน (Work Itself) หมายถึง ลักษณะงานที่น่าสนใจและท้าทายความสามารถงานที่ต้องใช้ความคิดประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆแบบใหม่ๆทำให้เขาเกิดความพึงพอใจ

๒.๔ ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชาให้โอกาสแก่ผู้ทำงานได้รับผิดชอบต่อการทำงานของตน ไม่จำเป็นต้องตรวจตราหรือควบคุมมากเกินไป

๒.๕ ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง การที่ได้รับการเลื่อนเงินเดือนหรือตำแหน่งให้สูงขึ้น รวมถึงโอกาสที่จะได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อความก้าวหน้าในการทำงานด้วย

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

ปัจจัยแรงจูงใจนี้ เฮิร์ชเบิร์ก เชื่อว่าเป็นตัวจูงใจให้คนทำงานหนักขึ้น เป็นตัวกำหนดให้บุคคลมีท่าทีความรู้สึกอย่างไรต่องานที่ทำ ปัจจัยนี้ทำให้บุคคลเกิดความพอใจความต้องการที่จำเป็น (Needs) ของมนุษย์ไว้ ๓ ประการ และความต้องการเหล่านี้ เป็นแรงจูงใจให้มนุษย์ทำงานมีความกระตือรือร้นเกิดกำลังใจที่จะทำงานให้ดีที่สุด เพราะความต้องการของเขาสัมฤทธิ์ผลทำให้เขามีขวัญดี ผลงานที่ออกมาจึงจะมีประสิทธิภาพตามความต้องการเหล่านี้คือ^{๕๐}

๑. ความต้องการทางกายและความมั่นคง (Physical and Security Needs) คือ ความต้องการที่จะได้รับความพอใจทางด้านร่างกาย ได้แก่ อาหารเครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัย ความต้องการในหลักประกันที่ว่า ปัจจัยที่จำเป็นเหล่านี้ตนจะได้รับตอบสนองตลอดไป สิ่งที่จะตอบสนองความต้องการทางร่างกายและความมั่นคงในเรื่องต่างๆ ดังกล่าว คือ รายได้ ความมั่นคงในการทำงาน และความก้าวหน้าในหน้าที่

๒. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) มนุษย์เป็นสัตว์สังคมย่อมต้องการพึ่งพาอาศัยการช่วยเหลือหรือการยอมรับนับถือของคนอื่น สิ่งที่จะตอบสนองความต้องการทางสังคมของตนได้ก็คือ การมีเพื่อนฝูง การยอมรับนับถือของคนอื่นและความรู้สึกว่าได้เป็นเจ้าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Sense of Belonging)

๓. ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง (Egoistic Needs) หมายถึง ความต้องการเป็นอิสระต้องการจะทำอะไรด้วยตนเองและต้องการความสำเร็จในการกระทำของตนมนุษย์จะได้รับการตอบสนองความต้องการเป็นตัวของตัวเองจะต้องอาศัยความสำเร็จในการทำงาน

ในนำเสนอสินค้าเครือข่ายและความสามารถในการสร้างทีมงานเครือข่ายในสายการทำงานธุรกิจเครือข่าย อีกทั้งในยุคปัจจุบันธุรกิจเครือข่ายกำลังเป็นตลาดเศรษฐกิจที่ฟูเฟื่อง จนกลายเป็นธุรกิจระดับนานาชาติกระจายอยู่ทั่วโลก ธุรกิจเครือข่ายเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายที่นับได้ผลดีที่สุดวิธีหนึ่งเมื่อเทียบกับตลาดเดิมๆ เพราะสามารถกระจายสินค้าออกจากผู้ผลิต/ผู้จัดจำหน่ายไปยังผู้ขายและผู้บริโภคโดยตรงไม่ต้องผ่านคนกลาง

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีในยุคปัจจุบันธุรกิจเครือข่ายเป็นส่วนสำคัญในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากเปิดโอกาสให้บุคคลใช้ความคิดในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงและใช้ความรู้ความสามารถประสบการณ์ดำเนินธุรกิจอย่างเต็มที่ จนกล่าวได้ว่าอาจจะเป็นจุดเริ่มต้นของธุรกิจขนาดใหญ่

^{๕๐} ธงชัย สันติวงษ์, พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, หน้า ๖๑.

๒.๕ แนวคิดของธุรกิจแบบเครือข่าย

๒.๕.๑ ลักษณะของธุรกิจเครือข่าย

ลักษณะของธุรกิจเครือข่ายว่า งานธุรกิจเครือข่ายเป็นงานนำเสนอเครือข่ายที่มีลักษณะเหมือนกับการขายสินค้าทั่วไป แต่มีการพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจที่ต้องการจะลดค่าใช้จ่าย เพื่อให้มีต้นทุนสินค้าที่ต่ำที่สุด ส่งผลทำให้บริษัทได้รับกำไรสูงหรือทำให้สินค้ามีต้นทุนต่ำ และกำหนดสินค้าได้ในราคาต่ำกว่า คู่แข่งขัน ผู้นำเสนอธุรกิจเครือข่ายควรที่จะศึกษาลักษณะของธุรกิจเครือข่าย เพื่อจะได้วางแผนปรับกลยุทธ์การแนะนำและการนำเสนอให้เหมาะสมกับลักษณะของธุรกิจเครือข่าย ซึ่งลักษณะธุรกิจเครือข่าย มีดังนี้^{๕๑}

๑. งานสร้างรายได้ไม่มีขีดจำกัด ธุรกิจเครือข่ายเป็นงานสร้างรายได้ให้กับพนักงานธุรกิจเครือข่ายอย่างไม่มีขีดจำกัด ขึ้นอยู่กับผลงานที่ทำ ผู้ใดมีผลงานจากการแนะนำและการนำเสนอธุรกิจเครือข่ายมากก็จะได้รับรายได้มากตามยอดการแนะนำ และการนำเสนอมากขึ้นตามไปด้วย ลักษณะงานที่สร้างรายได้ไม่มีขีดจำกัดให้ผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายนี้เอง เป็นตัวจูงใจให้ผู้มีความขยัน ความอดทนต่องานขาย ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมีส่วนที่ทำให้พนักงานแนะนำและการนำเสนอธุรกิจเครือข่ายบางคนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว มีฐานะทางการเงินมั่นคง

๒. ธุรกิจที่ไม่เน้นการโฆษณา ธุรกิจเครือข่ายเป็นธุรกิจที่ต้องการตัดค่าใช้จ่ายด้านการโฆษณา เพื่อนำเงินที่เป็นค่าใช้จ่ายในการโฆษณา ไม่ว่าจะเป็นการทำงานชิ้นงานโฆษณา การเช่าสื่อโฆษณา ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายสูงมากไปจ่ายให้กับพนักงานแนะนำและการนำเสนอธุรกิจเครือข่าย ทำให้พนักงานแนะนำและการนำเสนอธุรกิจเครือข่ายมีรายได้เพิ่มมากขึ้น การเสนอธุรกิจเครือข่ายได้ที่สูงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับผู้ประกอบอาชีพธุรกิจเครือข่าย

๓. งานสนามที่ต้องการออกพบลูกค้านอกสถานที่ธุรกิจเครือข่าย เป็นธุรกิจที่พนักงานแนะนำและการนำเสนอธุรกิจเครือข่ายต้องออกไปเสนอขายสินค้า ณ ที่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้บริโภค งานที่ปฏิบัติจึงเป็นงานออกนอกสถานที่ ไม่สะดวกสบายเหมือนการทำงานภายในบริษัทที่อยู่สำนักงาน ผู้ประกอบอาชีพธุรกิจเครือข่าย จึงต้องมีความอดทน ต่อความยากลำบากอย่างมาก ทั้งยังอาจจะต้องทำงานนอกเวลาปกติเป็นเวลาทีคนอื่น ๆ พักผ่อน

^{๕๑} สมชาติ กิจยรรยง, MLM ธุรกิจสร้างเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: อินฟอร์มีเดียบุ๊กส์, ๒๕๔๖),

๒.๕.๒ วัตถุประสงค์และประเภทของธุรกิจแบบเครือข่าย

๑) วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของธุรกิจแบบเครือข่าย

วัตถุประสงค์ของธุรกิจเครือข่าย คือ ธุรกิจแทบทุกประเภทมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือต้องการกำไร แต่การประกอบธุรกิจมักจะประสบกับอุปสรรคต่างๆ มากมายทั้งภายในและภายนอกเช่นการขาดแหล่งเงินทุนขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารธุรกิจและยังมีคู่แข่งอีกเป็นจำนวนมากเป็นต้นทำให้การประกอบธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องกำไรสูงสุดตามที่คาดหวังเอาไว้^{๕๒}

วัตถุประสงค์ของธุรกิจคือ ต้องจัดหาและให้บริการสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เป็นประโยชน์แก่สังคม มีกำไรเป็นเครื่องจูงใจให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้จุดมุ่งหมายของธุรกิจยังเป็นจุดมุ่งหมายรวมที่เจ้าของผู้ถือหุ้นพนักงานทุกฝ่าย ที่เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมจะช่วยให้ แต่ละฝ่าย แต่ละคน ได้รับผลตอบแทนตามความต้องการของตนทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๕๓}

ธุรกิจเครือข่ายมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

๑. มีความอิสระในการทำงาน ไม่ต้องมีใครคอยควบคุมการทำงาน สิ่งที่เป็นเครื่องมือในการบังคับ หรือผลักดันให้มุ่งมั่นในการทำงาน คือเป้าหมาย

๒. รายได้ดี ขยันมากย่อมมีโอกาสทางรายได้สูง ทำมากได้มาก ทำน้อยได้น้อย ธุรกิจเครือข่ายเป็นอีกหนึ่งอาชีพที่สามารถช่วยให้ความต้องการ หรือความฝันบรรลุเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้

๓. เป็นมิตรกับคนทั่วไป เป็นบุคคลพิเศษ ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ ความสุภาพอ่อนโยน ยิ้มแย้ม และรู้จักยืดหยุ่น

๔. รอบรู้รอบด้าน เนื่องจากต้องพบปะบุคคลต่างๆ อยู่เสมอ ทำให้รู้รอบด้านจากหลักการที่ว่าการนั่งในหัวใจสุนทณาก็คือ สนทนาในเรื่องที่เขาชอบ หรือสนใจนั่นเอง

๕. ได้ประสบการณ์สูง ประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการทำงาน การติดต่อผู้อื่น ความสามารถเฉพาะตัว มีหูตากว้างขวาง มีความทะเยอทะยานในการดำเนินชีวิต

๖. มีโอกาสก้าวหน้าเร็ว แต่มีเงื่อนไขว่า ต้องมีฝีมือ และมีฝีปาก เป็นอาชีพหนึ่งที่มีโอกาสก้าวหน้าเร็วกว่าอีกหลายๆ อาชีพ ในขณะที่หลายๆ อาชีพ ต้องอาศัย รูปร่าง ส่วนสัด ความสวย ความงาม หรือพรสวรรค์ในการสร้างความก้าวหน้าให้กับตนเอง

^{๕๒} จตุพร ร่วมใจ, “ศึกษาศาสนภาพและการประยุกต์หลักพุทธธรรมของนักธุรกิจ : ศึกษารณีนักธุรกิจไทยพุทธในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑.

^{๕๓} พิมพ์ศักดิ์ สังข์กุล, “การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารธุรกิจ”, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

๗. ได้ใช้ความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ การท้าทายความสามารถของตนเอง ซึ่งเป็นการดึงความสามารถของตนออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ และสมบูรณ์ การได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ย่อมทำให้ มีคุณสมบัติพิเศษ คือความอดทน อดกลั้น

๘. ได้รับความสำเร็จ เงิน รางวัล ชื่อเสียง เกียรติยศ บ้าน ที่ดิน รถยนต์ สามารถลิขิตชีวิตตนเองได้ ถึงแม้จะเลือกเกิดไม่ได้ก็ตาม

๙. ทำให้บุคลากรในประเทศมีงานทำ เพราะทุกคนมีงานทำไม่เลือกงาน ไม่เกิดปัญหาการว่างงาน เป็นการลดภาระทางสังคมอันจะทำให้ประเทศชาติมั่นคงประชาชนมีกำลังใจ เมื่อนักธุรกิจหรือขายมีกระแสของธุรกิจ MLM หรือ ธุรกิจเครือข่ายด้วยปัจจัยการแข่งขัน ย่อมต้องมีการใช้กลยุทธ์ในการหาโอกาสผลักดันสินค้าให้กับผู้ใช้ โดยจ่ายค่าโฆษณาที่น้อยที่สุดจึงไม่มีอะไรทำได้ไปกว่าการนำแผนการตลาดแบบเครือข่าย MLM มาใช้ จึงเป็นอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิเสธความร่ำรวย ความยากจนไม่ได้เป็นพันธุกรรมหรือเป็นกรรมพันธุ์ หากเราเกิดมาต้องการใช้ชีวิตของตนเองให้เกิดมาอย่างมีคุณค่าหรือจะทำงานที่ ยากและลำบากก็น่าจะทำงานที่ยากลำบากอย่างสร้างสรรค์กับธุรกิจเครือข่าย MLM เพื่ออิสรภาพทางการเงินและใช้ชีวิตอย่างเสรี^{๕๔}

สรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายธุรกิจเครือข่าย มีความอิสระในการทำงาน, มีรายได้ดี, มีความเป็นมิตรกับคนทั่วไป, มีความรู้รอบด้าน, ให้ประสบการณ์สูง, มีโอกาสก้าวหน้าเร็ว, ได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่, ได้รับความสำเร็จในรูปแบบต่างๆ และให้คนมีงานทำเป็นต้น

จึงสรุปได้ว่าหลักเกณฑ์ในการเลือกธุรกิจเครือข่ายมีขั้นตอนที่สำคัญ ๔ ด้านคือ (๑) การดูบริษัทที่มีการจดทะเบียนถูกต้องตามระบบและมาตรฐานสากล (๒) การดูสินค้า มีการขึ้นทะเบียนสินค้าที่ชัดเจนถูกต้องตามมาตรฐาน (๓) การดูแผนการตลาด มีรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและโปร่งใส (๔) การดูทีมงานออฟไลน์ ที่เน้นการตามหลักการของการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายที่ชัดเจน เป็นต้น

ประเภทในธุรกิจขายตรง หรือธุรกิจเครือข่ายนั้น มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการแข่งขันกำลังเข้มข้นขึ้นทุกขณะ จนเรียกว่าต้องจับตามอง สำหรับมือใหม่ๆ หรือผู้ที่เพิ่งก้าวเข้าสู่ธุรกิจขายตรงนั้น มักจะได้พบเจอคำนำเสนอว่า “สุดยอดผลิตภัณฑ์” “สุดยอดแผนการตลาด” ด้วยกันทั้งสิ้น และเมื่อตัดสินใจเข้าร่วมธุรกิจ หรือเริ่มสนใจหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ก็จะพบว่า ไม่ว่าจะบริษัทไหนๆ ก็มี “สุดยอดผลิตภัณฑ์” และ “สุดยอดแผนการตลาด” ด้วยกันทั้งสิ้น แถมบางบริษัทก็ยังมีสุดยอดผู้นำ สุดยอดผู้บริหาร และอีกหลายๆ สุดยอด ซึ่งก็คงไม่ผิดอะไรที่เขารู้สึกเช่นนั้น เพราะต่างก็มีความสุดยอดในมิติมุมมองส่วนตัวไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะเรื่องของผลิตภัณฑ์ คงแล้วแต่ว่าผู้ใช้เป็นใครด้วย อย่างที่สุภาวิชิตคำพิงเพยโบราณท่านว่า “ลางเนื้อชอบลาง

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

ยา” ของบางอย่างก็ใช้ได้กับบางคน แล้วของที่หลากหลาย คนใช้ได้บางคนก็ไม่ชอบหรือเกิดอาการแพ้ก็มี สิ่งที่สำคัญในการทำธุรกิจก็คือเรื่องของ แผนการตลาด (Marketing Plan) หรือนักธุรกิจบางท่านอาจเรียก ระบบการปันผลตอบแทน (Compensation Plan) ศัพท์การตลาดที่นิยมใช้กันเป็นสากล เพื่อป้องกันความสับสนกับแผนการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด "แผนการตลาด" เพื่อให้ฟังแล้วเป็นเรื่องเดียวกันกับที่วิทยากรของแต่ละบริษัท อธิบายระบบการปันผลตอบแทนให้กับสมาชิก แผนการตลาดจัดเป็นปัจจัยระดับต้นๆ ข้อหนึ่ง ที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาประกอบ การเลือกที่จะร่วมธุรกิจของสมาชิกหรือผู้จำหน่ายอิสระเป็นสำคัญ เพราะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับค่าตอบแทน ธุรกิจเครือข่ายมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีแผนการตลาดหลายระบบถูกออกแบบมา เพื่อความเหมาะสมกับองค์ประกอบของตน และพยายามสร้างเสน่ห์แรงจูงใจให้เกิดความสนใจ และร่วมธุรกิจกับผู้ประกอบการ รายนั้นๆ แม้ว่าปัจจุบันจะพบว่า หลายๆ บริษัทเลือกใช้แผนการตลาดที่ผสมผสานกันมากขึ้นแล้ว ระบบของแผนการตลาดมี ๒ ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

๒.๕.๓ ลักษณะของแผนการตลาดในธุรกิจแบบเครือข่าย

๑) แผนการตลาดแบบชั้นเดียว (Single Level Marketing)

สรุปได้ว่า แผนการตลาดแบบชั้นเดียวเป็นระบบดั้งเดิมที่นำราคาทุนมาบวกด้วยค่าตอบแทนของเจ้าหน้าที่แต่ละระดับชั้นเพื่อให้ได้ราคาขายของสินค้าหรือบริการนั้นๆ

๒) แผนการตลาดแบบหลายชั้น (Multi-Level Marketing)

มีรายละเอียดแผนการตลาดที่สามารถแบ่งได้เป็น ๖ แผนดังนี้

๒.๑) แผนสเต็ป (Stair Step)^{๕๕}

๒.๒) แผนเบรก อะเวย์ (Brake Away)

๒.๓) แผนแมท ทริกซ์ (Matrix)

๒.๔) แผนยูนิเลเวล (Uni-Level)^{๕๖}

๒.๕) แผนไบนารี ไตรนารี (Binary และ Tri-nary)^{๕๗}

๒.๖) แผนลูกผสม (Party Plan)

สรุปได้ว่าแผนการตลาดแบบหลายชั้น เป็นระบบการตลาดและโครงสร้างของธุรกิจเครือข่ายที่มีแผนการดำเนินงานในรูปแบบตามแผนการตลาดต่างๆ ที่สำคัญ ๖ แผน คือ

^{๕๕} โชคชัย ทวีเจริญพันธ์, ทำเงินด้วยธุรกิจ MLM แบบมนุษย์เครือข่ายมืออาชีพ, (นนทบุรี : จิงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์, ๒๕๕๘), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๕๖} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, กลยุทธ์ทางการตลาดและการบริหารการตลาด, (กรุงเทพมหานคร : วีระฟิล์มและโซแก็กซ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๘.

^{๕๗} โชคชัย ทวีเจริญพันธ์, ทำเงินด้วยธุรกิจ MLM แบบมนุษย์เครือข่ายมืออาชีพ, หน้า ๒๐-๒๑.

(๑) แผนสแตร์สตีป (๒) แผนเบรก อะเวย์ (๓) แผนแมท ทริคซ (๔) แผนยูนิเลเวล (๕) แผนไบนารี ไตรนารี และ (๖) แผนลูกผสม โดยแนวทางการเลือกแผนการทำธุรกิจเครือข่ายควรพิจารณาปัจจัยในหลายๆ อย่างประกอบกันเพื่อความชัดเจน และมีความเหมาะสมลงตัวกับการดำเนินการ

สรุปตามแนวคิดของธุรกิจแบบเครือข่าย

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเครือข่ายมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีของธุรกิจเครือข่าย ว่าสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคหมายถึงสินค้าที่ใช้แล้วหมดไปได้แก่กลุ่มสินค้าประเภททำความสะอาดนอมนความงามและอาหารเสริม^{๕๘}

ธุรกิจเครือข่าย หรือ ผู้ประกอบการธุรกิจเครือข่าย หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของระบบการจัดจำหน่ายของบริษัทผู้ประกอบการของธุรกิจเครือข่าย ผู้เสนอหรือการแนะนำเครือข่ายอาจเป็นตัวแทนการค้าอิสระ ผู้รับเหมาอิสระ ผู้จำหน่ายอิสระ ลูกจ้าง เป็นตัวแทนอิสระผู้รับเหมาสิทธิการขายหรือคล้ายคลึงกัน

ระบบเครือข่ายชั้นเดียว (Single-level Marketing : SLM) หมายถึง ระบบการทำงานที่ผู้ประกอบการธุรกิจเครือข่าย ได้รับผลตอบแทนตามความสามารถในการขายสินค้าของตนเองเท่านั้น และไม่มีสิทธิสร้างทีมงานขายในสายการทำงาน

ระบบเครือข่ายหลายชั้น (Multi-level Marketing : MLM) หรือ ระบบการตลาดแบบเครือข่าย (Network Marketing) หมายถึง ระบบการทำงานที่ผู้ประกอบการธุรกิจเครือข่าย ได้รับผลตอบแทนตามความสามารถในการขายสินค้าเครือข่าย และความสามารถในการสร้างทีมงานขายในสายการทำงาน

ธุรกิจการผลิต คือ ธุรกิจขนาดย่อมที่ดำเนินการผลิตสินค้า โดยได้รับวัตถุดิบในลักษณะหนึ่งแล้วแปรสภาพวัตถุดิบเหล่านั้น และจำหน่ายเป็นสินค้าไปยังผู้บริโภค

ผู้ประกอบการ คือ บุคคลที่จัดตั้งองค์กรธุรกิจบริหารงาน และยอมรับความเสี่ยงภัยทางธุรกิจหรือการประกอบการ ดังนั้นผู้ประกอบการจึงทุ่มเทให้การดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จเต็มที่ที่จะเสี่ยงภัยด้านการเงินและชื่อเสียงเพื่อทำให้ความคิดของตนเองเป็นจริงหรือเป็นไปได้ ผู้ประกอบการจึงต้องทำงานหนักใช้กำลังสติปัญญาและความคิดอย่างเต็มที่ เป็นผู้จ้างตนเองและรับผิดชอบต่อความสำเร็จของตนเอง

^{๕๘} จีรวรรณ ดวงใบ, “ปัจจัยที่มีผลต่อแทนของผู้ประกอบอาชีพพนักงานขายตรงในบริษัทขายตรงหลายชั้นในจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

๒.๖ การค้นพบปัญหาในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย

บทสรุปในบทนี้เป็นการรวมรวมวิเคราะห์บริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่ายจากการศึกษาหลักการ กระบวนการ แนวคิดการบริหารจัดการ แนวคิดในธุรกิจแบบเครือข่าย รวมถึงแนวคิดถึงแรงจูงใจอีกทั้งการทำวิจัยครั้งนี้ ค้นปัญหาและแนวทางแก้ไขในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ได้ดังต่อไปนี้ ๑) ความขัดแย้งของธุรกิจแบบเครือข่ายมาจากสาเหตุใด, ๒) จรรยาบรรณในการทำธุรกิจแบบเครือข่ายกับจริยศาสตร์มีความแตกต่างกันอย่างไร, ๓) มีหลักการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย จากการศึกษาวิเคราะห์จนถึงกระบวนการสังเคราะห์ทำให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวมานี้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยเชิงคุณภาพให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และผู้ที่จะดำเนินการประกอบอาชีพในธุรกิจแบบเครือข่าย ช่วยเป็นแนวทางใหม่ในการดำเนินธุรกิจให้ตรงตามหลักของจรรยาบรรณและแนวทางของพุทธจริยศาสตร์ จากแนวคิดทฤษฎีของธุรกิจเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ระบบการตลาดของธุรกิจเครือข่ายในปัจจุบันที่ได้รับความนิยมมาก คือ ระบบเครือข่ายหลายชั้น เป็นแนะนำเครือข่ายการขายปลีกผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้าโดยผู้จัดจำหน่ายอิสระทั้งหญิงและชาย ธุรกิจเครือข่ายเป็นธุรกิจใหญ่มีหลายรูปแบบและวิธีการนำเสนอสินค้าหรือบริการแก่ลูกค้าถึงบ้าน ในส่วนโครงสร้างของระบบนี้ทำให้ผู้ประกอบการมีโอกาสสร้างและบริหารงานด้วยตนเอง อีกทั้งผลตอบแทนจะได้รับตามความสามารถของตนเองทางการตลาดธุรกิจแบบเครือข่าย

บทที่ ๓

ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจแบบเครือข่าย

“พุทธจริยธรรม” กับ “พุทธจริยศาสตร์” สองคำมีความหมายใกล้เคียงกัน บางครั้งก็มีการนำมาใช้แทนกัน กล่าวถึงคำว่าจริยธรรม มักจะพิจารณาอยู่ในกรอบคิดเกี่ยวกับศาสนา ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนาว่า กำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไร หลักจริยธรรมก็จะกำหนดให้ปฏิบัติตามนั้น” ในบทนี้จะนำเสนอ แนวคิด วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ หลักการของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhit Ethics) คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักการแห่งความประพฤติและวิธีการปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน และผู้หมดจดจากกิเลส จนได้พระนามว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือ เป็นจริยศาสตร์และจริยธรรมที่สอนให้ชาวพุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ชาวพุทธตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบาน ภายเบิกบานใจ ไม่ว่าจะเป็นอย่างอยู่ในสถานอย่างไรก็ตาม โดยสอนให้มีพระพุทเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก (พุทธัง สาระณังคัจฉามิ) พระสัทธรรมของพระพุทเจ้า (ธัมมัง สาระณังคัจฉามิ) และพระสงฆ์สาวกของพระพุทเจ้า (สังฆัง สาระณังคัจฉามิ) เป็นที่พึ่งและเป็นหลักการที่ใช้ในการดำเนินชีวิต พุทธจริยศาสตร์ จัดเป็นศาสตร์และจริยธรรมใน ๕ ลักษณะ คือ^๑

๑. เป็นพุทธจริยธรรม คือ หลักการประพฤติและวิธีการปฏิบัติตัวของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ซึ่งเป็นส่วนของธรรมชาติ

๒. เป็นพรหมจรรย์ (พรหมจริย) คือ หลักการประพฤติและวิธีการปฏิบัติที่ประเสริฐเพื่อทำที่สุดทุกข์ให้แก่ตัวเองตามวิธีการของอริยสัจ ๔ ประการ หรือตามแบบของพรหมวิหาร ๔ ประการ

๓. เป็นพระวินัย (ศีลธรรม) หรือ กฎระเบียบ วิธีการหรือหลักการประพฤติที่ทำให้คนมีกาย วาจาและใจดีและเป็นวิธีประพฤติที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

^๑ พระเทพวินทร์ เทวินโท, พุทธจริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๗.

๔. เป็นสัจธรรม คือ สิ่งที่เป็นจริง มีอยู่จริงในกระบวนการของธรรมชาติ หรือกฎ ความเป็นจริงของธรรมชาติในแนวกว้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่โดยธรรมชาติ

๕. เป็นสามัญลักษณ์ คือ อาการที่เสมอกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง หรือไตรลักษณ์ คือ อาการที่เหมือนกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ๓ ลักษณะ หรือ เป็นปฏิจสมุปบาท คือ ธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นแบบพลวัต หรือเป็นธรรมนิยาม คือ ธรรมชาติที่เหมือนกันอย่างแน่นอน หรือ ธรรมฐิติ คือ ธรรมชาติที่มีหลัก มีกฎที่เหมือนกันอยู่ ๓ ลักษณะ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

๓.๑.๑ หลักพุทธจริยศาสตร์

๑) จริยศาสตร์ในการพัฒนาตน

การพัฒนาตนเอง (Self-Development) หมายถึง การเสริมสร้างตนเองให้สามารถดำเนินไปบรรลุจุดหมายแห่งชีวิต โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นการสร้างสรรค์พัฒนาชีวิต และการทำงานของตนให้ก้าวหน้า มีคุณประโยชน์และมีความสุข การพัฒนาตนที่สมบูรณ์ต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งด้านกายและจิต^๒

๒) การพัฒนาทางกายภาพ

การพัฒนาทางกายภาพมิได้หมายเฉพาะการดูแลสุขภาพทางกายเท่านั้น แต่หมายรวมถึง การพัฒนาศักยภาพของตนเองและความสัมพันธ์ทางชีวภาพทั้งมวลทั้งชีวิต ร่างกาย การดำรงชีพ ฯลฯ การพัฒนากายมีข้อปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับจากนักปราชญ์หลายประเด็นที่สำคัญ เช่น

๒.๑ สัปปุริสธรรม ธรรมอันสร้างคนให้เป็นบัณฑิตหรือสัตบุรุษ หมายความว่าถึงข้อปฏิบัติหรือธรรมของคนที่จะได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิต โดยกล่าวว่าคนที่จะเป็น “บัณฑิตแท้” นั้นต้องมีคุณลักษณะ ดัง ต่อไปนี้

๒.๑.๑ ฉัมมัณฺญตาความเป็นผู้รู้หลักและรู้จักเหตุ รู้หลักการของสิ่งต่างๆ ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต เช่น รู้ว่าเหตุอย่างไรทำให้เกิดผลอย่างไร เป็นต้น

๒.๑.๒ อตฺถิณฺญตา ความเป็นผู้รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล เข้าใจชัดในวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกระทำรู้ว่าหลักการนั้นๆ มีจุดมุ่งหมายอย่างไร เพื่อจุดประสงค์อะไร หรือผลนั้นๆ เกิดจากเหตุอะไร

๒.๑.๓ อตฺตัญฺญตา ความเป็นผู้รู้จักตน รู้จักตนเองทุกด้านทั้งโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม เพื่อปฏิบัติตนได้เหมาะสมทุกด้าน

๒.๑.๔ มัตตัญฺญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักความพอดีในการกิน การใช้ การทำงาน และกิจการทุกอย่าง

^๒ ปรีดา จันทร์แจ่มศรี, ความจริงของชีวิต, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

๒.๑.๕ กาลัญญูตา ความเป็นผู้รู้กาลอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ประกอบ
กิจการงานต่างๆ ทั้งส่วนตนและส่วนรวม รู้จักบริหารเวลาให้มีประสิทธิภาพ

๒.๑.๖ ปริสัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน รู้การอันควรประพฤติปฏิบัติและไม่ควร
ประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ ชุมชน สถานที่ และสถานการณ์ต่างๆ

๒.๑.๗ ปุคคัลญูตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดย
ความรู้ ความสามารถ อุปนิสัยและคุณธรรม เป็นต้น จะได้ปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลด้วยดี

การเชื่อมโยงชีวิตกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพหมายถึงการพัฒนา
ความสัมพันธ์ของตนกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดังเช่น การรู้จักและฉลาดในการ
บริโภคปัจจัยสี่ บริโภคเป็น ได้คุณภาพได้สุขภาพ ใช้เทคโนโลยีต่างๆเป็น โดยเฉพาะในสังคมยุคบริโภค
นิยม วัตถุนิยมและทุนนิยมไล่ล่าอย่างปัจจุบัน ใช้เทคโนโลยีและข่าวสารข้อมูลต่างๆ ในยุคสังคม
ฐานความรู้มีมากมายมหาศาล มนุษย์ต้องฉลาดในการบริโภคข้อมูลรู้จักแยกแยะ เก็บเกี่ยวเฉพาะ
ข้อมูลที่มีประโยชน์ มีคุณค่า และคัดทิ้งข้อมูลประเภทขยะออกไปให้หมดเช่นนี้ก็ถือว่าบริโภคข้อมูล
เป็น^๓

นอกจากนี้ มนุษย์ต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพหรือทางสังคม
โดยต้องมีการฝึกฝนตนเองให้สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ในสังคมด้วยดีอย่างเกื้อกูลเอื้ออาทร
สมานฉันท์ รู้รักสามัคคี ไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน มีเมตตาและสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน
ตลอดถึงการมีอาชีพที่ถูกต้องชอบธรรม เป็นต้น

หลีกเลี่ยงอบายมุข คือการหลีกเลี่ยงจากคนและพฤติกรรมที่จะนำตนเองไปสู่ความเสื่อม
เสีย ความเสียหาย ความทุกข์ความเดือดร้อน ความเสียหายทรัพย์ เสียสุขภาพ เสียเวลา ทั้งปวง

ฉลาดในการบริโภค รู้จักฝึกฝนตนเองให้รู้จักแยกแยะระหว่างคุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม
และเลือกบริโภคสิ่งที่เป็นคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม รู้จักบริโภคแบบใช้ปัญญา นำหน้าเงินตรา
ตามหลัง

การตรวจสอบตนเอง หมั่นพินิจตนเอง พิจารณาตนเอง ตรวจสอบตนเอง ศึกษาตนเอง
และควรทำ “รายงานการศึกษาตนเอง” (Self Study Report) อยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้ “อยู่กับ
ตัวเอง” จะได้รู้จักและเข้าใจตนเอง ทั้งโดยสถานะ สภาวะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด จุดอ่อน
จุดแข็ง ตลอดถึงระดับคุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง และต้องพัฒนา
ตนเองอยู่ตลอดเวลาให้สามารถชื่นชมตนเองได้ มีความมั่นใจในตนเอง และเคารพตนเองได้ รวมถึง
การต้องตั้ง “เข็มมุ่ง” หรือ “ธงคำตอบ” ในชีวิตให้ได้ ว่าชีวิตเราจะก้าวไปยังจุดใด อะไรคือเป้าหมาย

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๓.

ของชีวิตเรา รู้จักเขียนแผนที่ชีวิตให้ตนเอง รู้จักพึ่งตนเอง ดังพุทธพจน์ว่า “อตตาคีตตโน นาโถ” รู้จักหาความสุขจากตนเอง แทนที่จะเอาแต่แสวงหาความสุขจากสิ่งภายนอกตนเองเพียงอย่างเดียว

๑.๖ การพัฒนาตนเองด้วยบันได ๙ ขั้น เพื่อความสำเร็จของชีวิต^๔

- ๑.๖.๑ มีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาตนเอง
- ๑.๖.๒ การมีจุดมุ่งหมายแห่งชีวิต
- ๑.๖.๓ การมีทัศนคติ ความประพฤติ และนิสัยที่ดี
- ๑.๖.๔ การแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
- ๑.๖.๕ การเพิ่มพูนประสบการณ์และความสามารถอยู่ตลอดเวลา
- ๑.๖.๖ การมีสุขภาพร่างกายและจิตใจดี
- ๑.๖.๗ การประกอบอาชีพที่สุจริตและชอบธรรม
- ๑.๖.๘ การทำประโยชน์แก่สังคม
- ๑.๖.๙ การมีความพึงพอใจในการประสบความสำเร็จของชีวิต

การพัฒนาตน นับว่าเป็นบันไดขั้นแรก ถือเป็นปฐมบทในการเตรียมความพร้อมให้แก่ตนเองในการจะก้าวไปสู่ชีวิตขั้นต่อไปคือการทำงาน การสร้างตัว สร้างครอบครัว สร้างสังคมสร้างชาติ และสร้างโลก

วคิน อินทสระ ได้ให้ความหมายของพุทธจริยศาสตร์ว่า พุทธจริยศาสตร์ ซึ่งเมื่อแปลตามตัวอักษรแล้วก็คือ จริยศาสตร์แนวพุทธ นั่นเอง อีกนัยหนึ่งคือ จริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ในทางพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด (Supreme Good) เพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุด^๕

พระเทวินทร์ เทวินโท ได้ให้ความหมายว่าพุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติและกิริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยใจความรวมคือ ผู้ได้ตรัสรู้หรือริยสัจ ๔ (ธรรมชาติโดยย่อ) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ผู้ตื่นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง (อูปกิเลส) ผู้เบิกบาน (พุทธโธ) คือได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างสมบูรณ์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในแง่

^๔ ประเวศ วะสี, **คุณธรรมนำการพัฒนา : พุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), ๒๕๕๙), หน้า ๙๙.

^๕ วคิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๙), หน้า ๓๔.

จุดมุ่งหมายของมนุษย์ มนุษย์ได้บัญญัติคำนี้ขึ้นมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างกัน โดยได้แปลงคำนี้มาจากคุณค่าอาการของธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง^๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้วิเคราะห์ความหมายของพุทธจริยศาสตร์ไว้ดังนี้ คือพุทธะผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จริยะ ความประพฤติ กิริยาอาการที่ควรประพฤติ ศาสตร์ ตำรา วิชา ระบบวิชาความรู้เมื่อสงเคราะห์ศัพท์ทั้งหมดเข้าด้วยกันเป็นพุทธจริยศาสตร์คือวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติและกิริยาที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน^๗

เคเอ็น ชยติลเลเก ได้ให้ความหมายว่า พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักประพฤติ ปฏิบัติที่จะพยายามตอบปัญหาที่ว่า เราควรทำอะไร เป้าหมายของชีวิตควรจะเป็นอย่างไร เราจะต้องปฏิบัติหรือแก้ไขตนอย่างไรจึงจะบรรลุซึ่งความดีสูงสุด หรือเราควรทำอะไรเพื่อความดีของสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ หัวใจของพุทธจริยศาสตร์พอสรุปได้ว่า จงเว้นชั่ว ทำความดีและชำระจิตของตนให้ผ่องใส^๘

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักประพฤติกของมนุษย์ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นหลักประพฤติกของมนุษย์เพื่อให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นหลักประพฤติกที่จะพยายามตอบปัญหาที่ว่า เราควรทำอะไร เป้าหมายชีวิตควรเป็นอย่างไร พุทธจริยศาสตร์ จัดเป็น “จริยศาสตร์ศาสนา” ด้วยเหตุผลที่ว่า “พุทธจริยศาสตร์” มีรากฐานจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนาพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักความประพฤติที่ดี และงดงามของ ซึ่งจะมีหลักศีลธรรม คุณธรรม แขนงอนตายตัว ซึ่งกฎเกณฑ์ชัดเจนตายตัว ผิดถูก บุญ-บาป แยกส่วนกันอย่างชัดเจน ในขณะที่จริยศาสตร์ เน้นเรื่องการโต้แย้งและแสวงหาเหตุผล อันว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ โดยมีปลายทางอยู่กับคำว่า “ควร-เหมาะสม” โดยไม่มีการตัดสินชัดเจนลงไปว่าถูกหรือผิด พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) เป็นจริยศาสตร์และจริยธรรมที่สอนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญาไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายเบิกบานใจ ไม่ว่าจะเป็นอย่างอยู่ในสถานอย่างไรก็ตาม

การศึกษาลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ ได้ศึกษาลักษณะทั่วไปทางจริยศาสตร์ หลักการของพุทธจริยศาสตร์กฎของพุทธจริยศาสตร์และแนวคิดทางจริยศาสตร์กับเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมและรายละเอียดอื่นๆ ดังต่อไปนี้

^๖ พระเทวินทร์ เทวินโท, พุทธจริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๑๕.

^๗ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชุมราษฎร์, ๒๕๔๒, หน้า ๕๙.

^๘ เคเอ็น ชยติลเลเก, จริยศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาภูมิภวราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒-๓.

แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์

ในการแปลศัพท์คำว่า Ethics ออกมาเป็นภาษาไทยนั้น สามารถแปลออกมาได้ ๒ ความหมายคือ^๙

๑. ประมวลกฎหมายที่กลุ่มชนหรือสังคมหนึ่งๆ ยอมรับเป็นแนวทางควบคุมความประพฤติ เพื่อแยกแยะให้เห็นว่าอะไรควร หรือไปกันได้กับการบรรลุจุดประสงค์ของกลุ่ม ดังนั้นความหมายนี้จึงเป็นความหมายเดียวกับคำว่าจริยธรรม

๒. Ethics เป็นความหมายที่ใช้ในภาษานักปรัชญา แปลว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติ และการครองชีวิตว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร คือรู้ดี รู้ชั่ว รู้ถูก รู้ผิด รู้อะไรเหมาะสม

จริยศาสตร์ในฐานะที่เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญานี้ ศึกษาเรื่องคุณค่าแห่งความประพฤติ และคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ จริยศาสตร์พยายามตอบคำถามที่ว่า ความดีความชั่ว ถูก ผิด คืออะไรมีมาตรฐานอะไรหรือไม่ที่จะวัด หรือตัดสินว่าการกระทำหรือความประพฤติดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ชีวิตที่ดีนั้นเป็นอย่างไร อะไรคือความดีสูงสุดของมนุษย์ ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงคุ้มค่ากับการเกิดเป็นมนุษย์

จริยศาสตร์ เป็นวิชาว่าด้วยความประพฤติดี^{๑๐}

๑. ความประพฤติ (Conduct) หมายถึงพฤติกรรมที่มีมโนธรรมเข้ามาแทรก เมื่อมีมโนธรรมเกิดขึ้น ก็ย่อมจะต้องมีการตัดสินใจอย่างเสรี (Deliberation) ตามมา หากตัดสินใจ เลือกทำตามมโนธรรมก็เรียกว่าความประพฤติดี (Good Conduct) หากตัดสินใจเลือกปฏิบัติฝืน มโนธรรมก็เรียกว่าความประพฤติเลว (Bad or Immoral Conduct)

๒. พฤติกรรม (Behavior) ได้แก่ การกระทำทุกอย่างของมนุษย์และสัตว์ (บางคนถือว่าพืชก็มีพฤติกรรมได้ด้วย) ถ้ามีมโนธรรมเข้าแทรกเรียกว่าความประพฤติ ถ้าไม่มีมโนธรรมเข้าแทรกเรียกว่า พฤติกรรมอศีลธรรม (Amoral Behavior) อย่าปนกับความประพฤติผิดศีลธรรมหรือทุศีล (Immoral Conduct) ซึ่งเป็นความประพฤติที่ฝ่าฝืนมโนธรรม

๓. มโนธรรม (Conscience) คือ ความสำนึกดีชั่ว อาจจะสำนึกในขณะที่จะต้อง ตัดสินใจเลือกวิถีทางประพฤติเฉพาะหน้า หรืออาจจะสำนึกอดีตแต่ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือก วิถีทางประพฤติเฉพาะหน้าก็ได้ เช่น นาย ก เห็นเด็กตกน้ำ นาย ก สำนึกได้ว่าการยอมเปียกและผิคนัด เพื่อช่วยชีวิตเด็กเป็นความประพฤติดี นาย ก จึงกระโดดลงไปช่วยเด็กคนนั้นให้พ้นจากการจมน้ำตาย ถือได้ว่านาย ก ประพฤติดี แต่ถ้านาย ก เคยสละธุระส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนเป็นอาเจิม

^๙ กิริติ บุญเจือ, **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๘.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

นาย ก อาจกระโดดลงไปช่วยเด็กตกน้ำคนนั้นทันทีที่เห็นโดยไม่มี การตัดสินใจเฉพาะหน้าแต่ประการใด จะเรียกว่า ทำโดยอัตโนมัติก็ได้ เช่นนี้ถือว่าการ ก มีความประพฤติดีเหมือนกัน โดยที่ ความประพฤติครั้งนี้ เป็นผลมาจากการได้เคยตัดสินใจเลือกวิถีทางประพฤติดีจนเคยชิน ความประพฤติดีจนเคยชินเรียกว่าคุณธรรม (Virtue) ตรงข้ามกับกิเลส (Vice) ซึ่งเป็นความประพฤติชั่วจนเคยชิน

โดยสรุปปัญหาที่จริยศาสตร์พยายามหาคำตอบ แบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ^{๑๑}

๑. ปัญหาเรื่องความมีอยู่ของคุณค่า คือ นักปรัชญาพยายามตอบคำถามว่า ความดีคืออะไร ความดีมีอยู่ในตัวเองหรือเป็นเพียงค่านิยมที่คนสมมติบัญญัติขึ้นมา
๒. ปัญหาเรื่องมาตรการตัดสิน ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด นั่นคือคำถามว่ามีอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าการกระทำนั้นๆ ดีหรือไม่ดี
๓. ปัญหาเรื่องค่าของชีวิต นั่นคือใช้ชีวิตอย่างไร จึงจะทำให้ชีวิตมีค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ จริยศาสตร์พูดถึงชีวิตในอุดมคติ โดยพยายามให้เหตุผลว่า ทำไมชีวิตเช่นนั้นจึงเป็นชีวิตแบบดีที่สุด

นักปรัชญาให้คำตอบต่างๆ กันแก่ปัญหา ๓ กลุ่มนั้น ประมวลคำตอบปัญหา ที่นักปรัชญาให้ไว้จึงจัดเป็นจริยศาสตร์ ดังนั้นเราจะเห็นว่าจริยศาสตร์ เป็นการศึกษาหาเหตุผลให้กับ จริยธรรม เป็นการสร้างรากฐานให้กับระบบความประพฤติ กล่าวโดยสรุป จริยศาสตร์ จะมุ่งเสนอ ทฤษฎี หรือให้หลักการ ส่วนจริยธรรมมุ่งชี้วิธีปฏิบัติ หรือให้วิธีการ

ผลที่คาดหวังเกี่ยวกับจริยธรรม มี ๓ ประการ คือ^{๑๒}

๑. เกิดความรู้ (Knowledge) คือ รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อันเป็นความรู้ความเข้าใจหลักจริยธรรมตามทฤษฎี
๒. เกิดเจตคติ (Attitude) หรือ “น้ำใจที่จะปฏิบัติ” คือ มีศรัทธาในความดี นิยมยกย่องคนดี ต้องการปฏิบัติตนเป็นคนดีตามแบบอย่างของกัลยาณชน มีค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรม
๓. เกิดทักษะ (Skill) คือ “คล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติ” โดยการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติในชีวิตจริงจนเป็นนิสัย ข้อนี้เป็นผลจากสองข้อข้างต้นนั่นเอง

กฎของพุทธจริยศาสตร์

กฎ อาจเกิดได้ ๒ ลักษณะด้วยกัน คือ เกิดจากการอุปมานข้อเท็จจริง โดยการรวบรวมจากข้อเท็จจริงหลาย ๆ ข้อเท็จจริงของพุทธจริยศาสตร์ มาสังเคราะห์เป็นมโนคติแล้วเอามโนคติหลาย

^{๑๑} พระมหาประยูร ธมมจิตโต, “ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมจริยศาสตร์และจริยศึกษา”, **วารสารธรรมศาสตร์**, ฉบับที่ ๑๖, (๑ มกราคม ๒๕๓๒): ๖๘-๖๙.

^{๑๒} ชูชีพ พุทฺธประเสริฐ, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (เชียงใหม่: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครู ศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๓๘), หน้า ๕๖.

มนโคติมาสังเคราะห์เป็นหลักการ แล้วจะกลายเป็นกฎที่เป็นจริงเกิดจากการอนุমানทฤษฎี^{๑๓} โดยการดึงเอาส่วนย่อยๆ ของทฤษฎีมาสังเคราะห์เป็นกฎ กฎในลักษณะนี้เช่น กฎของพุทธจริยศาสตร์ และกฎสัดส่วนพหุคุณ เป็นต้น ซึ่งเป็นกฎที่มีอยู่จริงของธรรมชาติ

ดังนั้นกฎของพุทธจริยศาสตร์เป็นกฎที่เกิดขึ้นจากการเอาข้อเท็จจริงของธรรมะ หรือธรรมชาติหลายประการของพุทธจริยศาสตร์มาร่วมกันเข้าเป็นกฎการรักตัวเอง ซึ่งเป็นกฎ เป็นสภาวะหนึ่งของสสาร ทำให้สสารมีสภาวะเย็น ทำให้สสารมีการรวมกันเป็นสิ่งที่ต่างๆ ทำให้สสารรวมกันอยู่อย่างถาวร กฎ (Law) ของพุทธจริยศาสตร์ มีลักษณะคล้ายกับหลักการของพุทธจริยศาสตร์ กฎและหลักการจึงสามารถใช้แทนกันได้ เพราะกฎก็คือหลักการอย่างหนึ่ง แต่เป็นหลักการที่มักจะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผล และกฎมีความเป็นจริงในตัวของมันเอง มีความเป็นปรนัยอยู่ในตัวเอง และสามารถพิสูจน์ทดลองได้ ผลตรงกันทุกครั้ง และถ้าหากมีผลการทดลองใดที่ขัดแย้งกับกฎแล้ว กฎนั้นจะต้องยกเลิกไป เพราะเป็นกฎที่ไม่ถูกต้อง แต่กฎไม่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ว่า ทำไมเหตุกับผลจึงมีความสัมพันธ์กันเช่นนั้น สิ่งที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลภายในตัวกฎได้ก็คือ หลักการของพุทธจริยศาสตร์ หรือทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์จะเห็นได้ว่าลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์นั้นมีพื้นฐานสำคัญคือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติและสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ อีกทั้งยังมีลักษณะแสดงถึงวิธีการที่จะทำให้เข้าถึงความดีสูงสุดอีกด้วย โดยคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์นั้นมีคุณค่ามาก เมื่อบุคคลปฏิบัติให้ถึงพร้อมแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ประการในปัจจุบัน คือ (๑) อุตตัตถะ หมายถึง ประโยชน์ที่ได้ฝึกฝนอบรมตนเองดีแล้ว บรรลุผลแห่งการศึกษาที่แท้จริง ถึงความเจริญองงามแห่งสติปัญญาและคุณธรรมต่างๆ เช่น สมบูรณ์พร้อมด้วยวิชาความรู้และความประพฤติ ฟังตนเองได้ทั้งทางกายและทางจิตใจ ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรมตลอดทั้งปรมาตถะอันเป็นประโยชน์สูงสุดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต (๒) ปรัตถะ หมายถึง ประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือประโยชน์ของท่าน คือ ประกอบด้วยเมตตา กรุณา และมีความสามารถที่จะนำชีวิตของตนให้เกื้อกูลอุดหนุนแก่ผู้อื่นได้ด้วยการช่วยเหลืออนุเคราะห์ สงเคราะห์ผู้อื่น ทำตนให้เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งทางวัตถุอันเป็นรูปธรรมและทางจิตใจอันเป็นนามธรรม (๓) อุภยัตถะหมายถึง ประโยชน์รวมทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันอันเกิดจากสิ่งที่เป็นกลางในทางวัตถุ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา รถโดยสาร เป็นต้น ในทางนามธรรม เช่น ศิลปวิทยาและศีลธรรม ดำเนินชีวิตของตนให้เป็นประโยชน์เพื่อความสุขและความดีงามร่วมกัน

^{๑๓} จริยศาสตร์ทั่วไป และพุทธจริยศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.buddhabucha.net/general-ethics-and-buddhist-ethics/>, [๔ มิถุนายน ๒๕๕๘].

อย่างน้อยไม่ให้แสวงหาประโยชน์ตนแต่ไปกระทบกระเทือนเขาเพื่อให้เขาเสียหายหรือไม่ให้ประโยชน์สุขส่วนรวมเสียหาย^{๑๔}

พุทธจริยศาสตร์ถือว่า จุดหมายหรือความดีสูงสุดทางจริยธรรมนั้น คือ ความสุขที่เป็นเอกภาพ โดยไม่มีความทุกข์เจือปน มีอาการของความสุขาอาการเดียว เป็นความสุขที่มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการไม่มีกิเลส แต่มีปัญญาารู้แจ้งเห็นจริง ตามความเป็นจริงที่มีอยู่อย่างปรมาตถสัจจ์ มีความสุขที่เกิดขึ้นจากความเป็นอิสรภาพของชีวิต และความเป็นอิสรภาพจากความทุกข์ เป็นสภาวะสูงสุดของธรรมชาติ ความสุขเหล่านี้เองที่ร่วมกันเป็นหนึ่ง และเป็นความดีสูงสุด เป็นนิพพานสุข เป็นบรมสุข เป็นความสมบูรณ์ทางศีลธรรม เป็นจุดหมายสูงสุดหรือความดีสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์ที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ทุกคนและทุกช่วงเวลา และสามารถที่จะบรรลุได้ในชีวิตนี้และในโลกนี้^{๑๕}

๓.๒ แนวคิดทางจริยศาสตร์กับเกณฑ์ตัดสินทางจรรยาบรรณ

แนวคิดทางจริยศาสตร์ที่จะสามารถนำมาตัดสิน ในประเด็นเรื่องธุรกิจเครือข่ายนั้น คงต้องใช้เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม แนวสัมพัทธนิยมกับแนวสัมบูรณ์นิยม ซึ่งเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ทั้ง ๒ อย่างนี้ มีหลักการ ๒ แนวทางมาใช้ตัดสินกรณีธุรกิจเครือข่ายว่า ดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควรอย่างไร ซึ่งตัวบริบทของจริยศาสตร์ทั้ง ๒ ฝ่ายก็มีแนวคิดที่ไม่เหมือนกัน โดยได้ศึกษาและสรุปแนวคิดจริยศาสตร์ของทั้ง ๒ กลุ่ม ได้ดังต่อไปนี้^{๑๖}

(๑) **แนวสัมพัทธนิยม (Relativism)** สัมพัทธนิยม เป็นแนวคิดที่เชื่อว่า การกระทำใดๆ ไม่ได้จัดว่าดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด แน่นอนตายตัวในตัวมันเอง แต่ดีชั่ว ถูกผิดของการกระทำขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่กระทำ คือถือว่า ดีชั่ว ถูกผิด อาจเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่กระทำ คุณค่าทางจริยธรรมของการกระทำ คือ ดีชั่ว ถูกผิด ควรหรือไม่ควร จะมีลักษณะสัมพัทธ์ คำว่า “สัมพัทธ์” หมายความว่า สิ่งๆ หนึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยภายนอก ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง เช่น น้ำ ซึ่งมีลักษณะไม่ตายตัว เปลี่ยนแปลงไปตามภาชนะที่บรรจุใส่ การกระทำของบุคคลก็เป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้น กลุ่มแนวคิดสัมพัทธนิยมจึงมีทัศนะว่า ดีชั่ว ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว การกระทำหนึ่ง

^{๑๔} พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๑๕} กิรติ บุญเจือ, **ชุดพื้นฐานปรัชญาจริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๕๕.

^{๑๖} สมภาร พรหมทา, “คุณค่าของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในทางจริยธรรม.”, **วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, ปีที่ ๑๓, ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๔๙): ๖ - ๔๘.

จะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ล้วนขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นมากำหนดจากค่านิยามนี้ จะหมายความว่า ในทัศนะของชาวสัมพัทธนิยม ค่าทางจริยธรรมและเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมมิได้มีอยู่อย่างแน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบุคคลหรือสังคม เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินค่าทางจริยธรรมจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและสังคม ดังนั้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร จึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง เช่น บุคคล เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อม จารีตประเพณี สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนในการกำหนดความดี ความชั่ว ในสถานการณ์หนึ่ง สิ่งหนึ่งหรือการกระทำหนึ่งอาจดีหรือถูก แต่ในอีกสถานการณ์หนึ่ง สิ่งเดียวกันหรือการกระทำเดียวกันนี้อาจเลวหรือผิดก็ได้

ดังนั้นทัศนะของชาวสัมพัทธนิยม ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด จึงมิใช่สิ่งตายตัว ทั้งก็ไม่มีเกณฑ์ หรือมาตรการที่ตายตัวใดๆ มาตัดสินได้ เกณฑ์หรือมาตรการจะแปรเปลี่ยนไปตามบุคคล หรือสังคม ซึ่งอาจแตกต่างกันได้ ทั้งไม่มีเกณฑ์ใดถูกต้อง หรือดีกว่าเกณฑ์อื่น เกณฑ์ของคณาหนึ่ง หรือของสังคมหนึ่งจะนำไปใช้กับอีกคนหนึ่ง หรือสังคมหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่าโลกเรามีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของสังคม หลากหลายแตกต่างกันไป การปฏิบัติอย่างหนึ่งอาจเป็นที่สรรเสริญ แต่ในอีกสังคมหนึ่ง การปฏิบัตินั้นกลับเป็นที่น่าประณาม ดังนั้น เกณฑ์จากที่ใดก็ควรเป็นเกณฑ์ของสังคมนั้น และเกณฑ์ของสังคม ณ สมัยใดก็ควรเป็นของสมัยนั้น เป็นไปไม่ได้ จะหาเกณฑ์สากล ที่สามารถใช้ได้ทุกหนแห่ง ทุกเวลา เราจึงไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่ง ไปใช้ตัดสินการกระทำ ของคนที่อยู่ในอีกสังคมหนึ่ง

ทฤษฎีสัมพัทธนิยม มีเกณฑ์ทางจริยธรรมแบ่งออกเป็น ๒ทฤษฎีย่อย คือ สัมพัทธนิยมส่วนบุคคลและสัมพัทธนิยมทางสังคม

(๑.๑) สัมพัทธนิยมส่วนบุคคล (Individual Relativism)มีทัศนะว่า ดีชั่ว ถูกผิด เป็นเรื่องที่มีมนุษย์เป็นผู้ตัดสิน ถ้าโลกนี้ไม่มีมนุษย์ ดีชั่ว ถูกผิด ก็จะไม่ มีอยู่ก็แต่ปรากฏการณ์หรือข้อเท็จจริงในธรรมชาติเท่านั้น มนุษย์แต่ละคนมีจิตใจต่างกัน จึงมีความคิดเห็นในเรื่องดีชั่ว ถูกผิดแตกต่างกัน ดังนั้นเรื่องดีชั่วเหล่านี้จึงมิได้มีอยู่จริง ใครจะมีความคิดเห็นอย่างไรก็ได้ความจริงเป็นสิ่งสัมพัทธ์กับการรับรู้ของแต่ละบุคคล ไม่มีความจริงที่แน่นอนตายตัวสำหรับทุกคน และยังเห็นว่า ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งสัมพัทธ์ กับความรู้สึกของแต่ละบุคคล ดีชั่ว ถูกผิด เป็นเรื่องของความชอบ ไม่ชอบ ส่วนบุคคลคนเรามากมีจิตใจต่างกัน ไม่มีหลักศีลธรรมที่เป็นสากล และแน่นอนตายตัวให้ทุกคนได้ยึดถือร่วมกัน ใครชอบอย่างไร ก็ดีสำหรับคนนั้น ไม่มีใครถูกใครผิด นี้ก็เป็นเพราะมนุษย์เอาตัวเอง วัด

ทุกสิ่ง “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง” ซึ่งหมายความว่า มนุษย์แต่ละคนเป็นผู้ชี้ขาดหรือตัดสินว่าอะไรดี อะไรชั่ว ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร เป็นเรื่องต่างจิตต่างใจของแต่ละบุคคล^{๑๗}

(๑.๒) **สัมพัทธนิยมทางสังคม (Social Relativism)** มีทัศนะว่า มาตรการที่ใช้ตัดสินการกระทำนั้นๆ ควรใช้สังคมเป็นเกณฑ์ โดยการนำเอาจารีตประเพณีและขนบธรรมเนียม รวมทั้งค่านิยมของสังคมนั้นๆ มาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำของบุคคล คนหลายต่อหลายรุ่นที่เห็นว่า จารีตประเพณีเหล่านั้นมีประโยชน์ต่อสังคม จึงถือปฏิบัติกันเรื่อยมาตัวแทนของสัมพัทธนิยมทางสังคม ก็คือประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยอมรับเอา “ประโยชน์” หรือ “หลักความสุข” เป็นรากฐานของศีลธรรม โดยถือหลักว่า การกระทำสิ่งใดจะผิดหรือถูกขึ้นอยู่กับว่า มันก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากแค่ไหน สิ่งที่เป็นประโยชน์ ความถูกต้องของการกระทำ ขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความสุข ความผิดก็ขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความทุกข์ การกระทำที่ถูก คือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุด และนี่ก็จะหมายความว่า แนวคิดประโยชน์นิยมให้ความสำคัญกับผล ที่เกิดจากการกระทำมากกว่าเจตนา หรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น คำว่า “ประโยชน์” ในทัศนะของชาวประโยชน์นิยม หมายถึงประโยชน์สุขอันทำทุกขให้หมดไป บุคคลควรทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดและประโยชน์สุขในขณะนี้ แต่ไม่มุ่งหมายแต่ประโยชน์สุขของผู้กระทำเท่านั้น แต่มุ่งหมายไปที่ประโยชน์สุข ที่กระจายไปสู่คนส่วนใหญ่ในสังคม สิ่งที่ดีที่สุด คือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุข แก่คนจำนวนมากที่สุด และให้ถือหลักความสุขว่า การกระทำที่ถูก คือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด ในการคำนวณว่า การกระทำอันหนึ่งให้ความสุขมากกว่าการกระทำอีกอันหนึ่งหรือไม่ ให้คำนึงถึงความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นด้วย เพราะการกระทำบางอย่างให้ทั้งความสุขและความทุกข์ปะปนกัน ชาวประโยชน์นิยมจะถือว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์น้อยกว่า เป็นการกระทำที่ถูกการที่ประโยชน์นิยมถือว่า สิ่งที่ดีที่สุด คือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุด แก่คนจำนวนมากที่สุด ย่อมหมายความว่าชาวประโยชน์นิยมถือเอาผลของการกระทำเป็นตัวตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ควรหรือไม่ควร ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรที่ตายตัว ถ้าจะมีอะไรที่ตายตัว ก็คงเป็นหลักความสุขที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำของทุกการกระทำ ดังนั้นเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในทัศนะของประโยชน์นิยมจึงไม่แน่นอนตายตัว แต่มีลักษณะสัมพัทธ์ จารีตประเพณี ศาสนาและกฎหมาย มีไว้เพื่อความสุขของมหาชน ถ้าความมีอยู่ของมันไม่เกินไปเพื่อเป้าหมายนี้ ก็ควรยกเลิกมันเสีย แล้วหาสิ่งอื่นที่ให้ความสุขได้มากกว่ามาแทนชาวประโยชน์นิยมถือว่า การกระทำในตัวเองไม่จัดว่าดีหรือเลว แต่อยู่ที่ว่ามันก่อให้เกิดผลเช่นไร ถ้าก่อให้เกิด

^{๑๗} ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์, **ทฤษฎีและแนวคิดทางด้านปรัชญาและจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: บรรณาสาร, ๒๕๔๙), หน้า ๔๕.

ผลดี คือประโยชน์สุข มันก็เป็นการกระทำที่ดี ถ้าผลของมันก่อให้เกิดความทุกข์ มันก็เป็นการกระทำที่เลว^{๑๘}

(๒) แนวสัมบูรณ์นิยม (Absolutism)สัมบูรณ์นิยม คือแนวคิดที่เชื่อว่า ค่าทางจริยธรรม เป็นสิ่งมีลักษณะแน่นอนตายตัว และมีอยู่เป็นอิสระจากความคิด ไม่ขึ้นกับบุคคล สังคม สถานที่ กาลเวลา สภาพแวดล้อม แต่มีอยู่หรือเป็นอยู่ด้วยตัวของมันเอง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยภายนอก การกระทำอย่างหนึ่ง ถ้ามันดี มันก็ดีในตัวมันเอง ถ้าจะมีใครเห็นว่า มันชั่ว มันก็มีได้ เปลี่ยนแปลงไปตามความเห็นของใครนั้น ค่าทางจริยธรรมไม่ว่าในกรณีใดๆ จะมีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) กล่าวคือ ดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร ของสิ่งหนึ่งหรือของการกระทำหนึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุหรือสิ่งที่ถูกตัดสิน มิได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกชอบไม่ชอบของผู้ตัดสินดังนั้น ค่าทางจริยธรรมในทัศนะของชาวสัมบูรณ์นิยมจึงเป็นสิ่งสัมบูรณ์ คือเป็นสิ่งที่มีอยู่หรือเป็นอยู่โดยตัวมันเอง มิได้ขึ้นอยู่กับสิ่งใดและไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งอื่น และด้วยเป็นดังนี้ ดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร ซึ่งเป็นค่าทางจริยธรรมจึงเป็นสิ่งแน่นอนตายตัวด้วย ถ้าการกระทำอันหนึ่งดี ไม่ว่าจะทำที่ไหน เมื่อใด ทำแล้วเกิดผลอย่างไร ก็ยังเรียกว่าเป็นการกระทำที่ดีอยู่นั่นเอง และเมื่อค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งตายตัว จึงต้องมีเกณฑ์หรือมาตรการที่ตายตัวมาใช้ตัดสินการกระทำว่า ดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร การที่บุคคลเห็นหรือกำหนดเกณฑ์ตัดสินแตกต่างกันในเรื่องดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร ก็เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบุคคลเอง การที่คน ๒ คนเห็นขัดแย้งกันในเรื่องดังกล่าว จะต้องมีฝ่ายหนึ่งถูก ฝ่ายหนึ่งผิด จะถูกหรือผิดทั้ง ๒ ไม่ได้ มาตรการตัดสินการกระทำมีเกณฑ์ตายตัว

แนวคิดทฤษฎีเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในฝ่ายสัมบูรณ์นิยมมี ๔ แนวคิดย่อย ซึ่งแต่ละแนวคิดถือเกณฑ์ต่างกัน คือ เจตจำนงนิยม ที่ถือเอาเจตนา คือความจงใจหรือตั้งใจกระทำ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำของบุคคล และ กรรมนิยม ที่ถือเอาตัวการกระทำ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำของบุคคล^{๑๙}

(๒.๑) เจตจำนงนิยม (Intentionalism)คือแนวคิดที่ถือเอาเจตนาหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำเป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำของบุคคล โดยมีทัศนะว่าค่าทางจริยธรรมมีความตายตัวและมีอยู่จริง โดยไม่ขึ้นอยู่กับบุคคล สังคม หรือสภาพแวดล้อมใดๆ การกระทำใดก็ตาม ถ้าเป็นการกระทำที่ดีจะกระทำที่ไหน เมื่อใด ย่อมต้องเป็นการกระทำที่ดีเสมอ การจะตัดสินว่าการกระทำนั้นดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ให้ดูที่เจตนาหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ถ้าการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาดีมันก็เป็นการกระทำที่ดี ถ้าเกิดจากเจตนาที่ชั่วมันก็เป็นการกระทำที่

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

^{๑๙} สมภาร พรหมทา, พุทธปรัชญา มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๘), หน้า ๕๖-๕๘.

ชั่ว การที่เจตจำนงนิยมถือเอาเจตนาเป็นตัวตัดสินการกระทำ เพราะเจตนาจะมีอยู่ทุกครั้งที่มีการกระทำ และเจตนาจะเป็นตัวควบคุมการกระทำของบุคคล ดังนั้น เจตนาจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพิจารณาปัญหาทางจริยธรรม^{๒๐}

(๒.๒) กรรณนิยม (Deontologicalism) ถือว่า ดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร ขึ้นอยู่กับตัวการกระทำนั่นเอง หาใช่ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำของบุคคลแต่อย่างใดไม่ นั่นก็คือชาวกรรณนิยมจะใช้ตัวการกระทำเป็นเกณฑ์ตัดสินค่าการกระทำของบุคคล โดยถือว่าถ้าตัวการกระทำใดเป็นการกระทำดีหรือดีในตัวมันเอง การกระทำนั้นก็เป็นการกระทำที่ดีหรือถูกเสมอไป ตัวเจตนาไม่มีผลใดๆต่อการกระทำนั้น คือไม่สามารถเปลี่ยนการกระทำนั้นให้เป็นอย่างอื่นไปได้ ในการตัดสินการกระทำใดๆ จะตัดสินจากตัวการกระทำนั้นเท่านั้น อย่างอื่นไม่เกี่ยว เพราะค่าทางจริยธรรมของการกระทำนั้นๆ จะอยู่ที่ตัวการกระทำนั่นเอง เช่น การพูดความจริงเป็นสิ่งดีในตัวมันเอง ไม่มีอะไรจะไปทำให้การพูดความจริงเป็นสิ่งผิดหรือชั่วไปได้ ไม่ว่าผลจากการพูดความจริงนั้นจะเป็นอย่างไร การพูดความจริงครั้งนั้น ก็เป็นการกระทำที่ดีอยู่นั่นเอง

(๒.๓) มโนธรรมนิยม (Conscientism) คือแนวคิดที่ถือว่า มโนธรรมเป็นเกณฑ์ตายตัว เพียงเกณฑ์เดียวที่จะตัดสินความดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร ของการกระทำ โดยเสนอว่า การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรทำหรือไม่ควรทำอย่างไร ต้องใช้มโนธรรม คือจิตสำนึกที่ทุกคนมีโดยธรรมชาติ ในฐานะที่เป็นมนุษย์มาตัดสิน การกระทำที่สอดคล้องกับมโนธรรมสำนึกซึ่งเป็นเสียงภายในจิตใจบุคคล ก็ถือว่าดีหรือถูก ถ้าขัดแย้งกับมโนธรรม สำนึกก็ถือว่าชั่วหรือผิด ชาวมโนธรรมนิยมถือว่า มนุษย์เรามีมโนธรรมสำนึกประจำใจอยู่ด้วยกันทุกคน โดยมีมโนธรรมนี้ จะบอกให้เรารู้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ โดยที่เราไม่จำเป็นต้องคิดหาเหตุผล หรืออ้างอิงหลักเกณฑ์ใดๆ มโนธรรมสำนึกจะเป็นตัวชี้ขาดลงไปว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด เช่น การฆ่าคนบริสุทธิ์ มโนธรรมสำนึกของเราจะบอกเราว่า ผิด การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากอันตราย มโนธรรมสำนึกของเราจะบอกเราว่า ถูกในทัศนะของมโนธรรมนิยม ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งมีอยู่จริงตายตัว และมนุษย์ก็ใช้มโนธรรม สำนึกของตนเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ของการกระทำที่ตนจะทำหรือทำลงไป

(๒.๔) ลัทธิของคานท์ (Kantianism) มีทัศนะว่า ค่าทางจริยธรรมคือดีชั่ว ถูกผิด จะต้องแน่นอนตายตัว เป็นสากลไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งใด คือ ถ้าการกระทำอย่างหนึ่งนั้นดี มันจะต้องดีเสมอไปโดยไม่เลือกเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม หรือบุคคล เช่น การพูดความจริงเป็นสิ่งดี ย่อมหมายความว่า การพูดความจริงนั้น มันดีโดยตัวมันเอง ความดีของมันไม่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล เวลา

^{๒๐} ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร. วิทย์ วิชาแพทย์, **ทฤษฎีและแนวคิดทางด้านปรัชญาและจริยศาสตร์**, หน้า ๔๕.

สถานที่ หรือสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ไม่ว่าจะมันจะให้ประโยชน์หรือโทษแก่ใคร ก็ยังถือว่าเป็นสิ่งดีเสมอในทัศนะของค่าน้ำ ผลของการกระทำ ไม่อาจเอามาเป็นตัวตัดสินความดีได้ เพราะมีเช่นนั้น ความดีก็จะไม่เป็นสิ่งตายตัว สำหรับเขาแล้วถือว่า ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มืออยู่จริง และเป็นสิ่งแน่นอนตายตัว ดังนั้น มาตรการที่ใช้วัด หรือใช้ตัดสินจึงต้องตายตัวด้วย ซึ่งในทัศนะของเขาก็คือ เจตนา ค่าน้ำถือว่า การกระทำที่ดี ถูก ควร คือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี ซึ่งก็คือการกระทำตามหน้าที่แบบ “หน้าที่เพื่อหน้าที่” (Duty for Duty's Sake) โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่คำนึงถึงตนเองและผู้ใกล้ชิด การกระทำตามหน้าที่นอกจากจะต้องไม่เห็นแก่ตัวแล้ว ยังจะต้องเป็นการกระทำที่ไม่เกิดจากอารมณ์และความรู้สึกด้วย^{๒๑}

โดยสรุปว่า ค่าน้ำที่ใช้เจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำ การกระทำที่ถูกหรือดี ต้องเป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี ซึ่งเจตนาดีสำหรับค่าน้ำ ก็คือการกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ ไม่ใช่จากอารมณ์ความรู้สึก และการกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ ก็คือการกระทำตามคำสั่ง โดยไม่มีเงื่อนไขหรือเป้าหมายใดๆ คือมีลักษณะเป็นสากลใช้ได้กับทุกคนในฐานะที่เป็นคน ซึ่งถือเป็นกฎศีลธรรมของค่าน้ำ การกระทำที่ดี ถูก ควร คือการกระทำตามกฎศีลธรรม ชีวิตที่ดีในทัศนะของค่าน้ำมิใช่ชีวิตที่มีความสุข แต่เป็นชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎศีลธรรม คืออยู่กับหน้าที่ มิใช่อยู่ความสุข หรือความรู้สึก ศีลธรรมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อความสำนึกในหน้าที่ชนะแรงผลักดัน ของอารมณ์ความรู้สึกได้ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎศีลธรรม และคนดีก็คือคนที่ทำตามหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ เป็นต้น

(๑) เกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ตามมุมมองของกลุ่มสัมพัทธนิยม (Relativism)

มุมมองทางด้านจริยศาสตร์ของกลุ่มสัมพัทธนิยมนั้น เชื่อว่า เกณฑ์ตัดสินของสิ่งต่าง ๆ นั้น ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว การกระทำหนึ่งจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ล้วนขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นมากำหนดทั้งสิ้น ค่าทางจริยธรรมและเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมไม่ได้มีอยู่อย่างแน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบุคคลหรือสังคมเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินค่าทางจริยธรรมจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและสังคม ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง เช่น บุคคล เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อม จารีตประเพณี สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้น หากจะวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเรื่องธุรกิจเครือข่ายแล้ว การใช้เกณฑ์การตัดสินของแต่ละจริยธรรมต่างๆ จึงต้องขึ้นอยู่กับบริบทและลักษณะของสังคมนั้นๆ อีกที่ดังนั้นคนในสังคมจึงพยายามสร้างวัฒนธรรมที่ตนเองคิดเห็นว่าจะส่งผลดีกว่าต่อประเทศของตนเอง โดยพยายามกำจัดสิ่งที่ตนเห็น

^{๒๑} สมภาร พรหมทา, “คุณค่าของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในทางจริยธรรม.”, วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๑๓, ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๔๙) : ๖ - ๔๘.

ว่าไม่ได้ออกไปจากระบบสังคม และสร้างค่านิยมที่คิดว่าเป็นประโยชน์แก่สมาชิกในสังคมขึ้นมาใช้แทน จนพัฒนามาเป็นระบบความเชื่อและวัฒนธรรมสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน^{๒๒}

สัมพัทธนิยมทางสังคมที่จะอธิบายเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสังคมไทย จนต้องกีดกันและไม่ยอมรับการทำธุรกิจเครือข่ายก็คือ กลุ่มประโยชน์นิยม ซึ่งกลุ่มนี้มีแนวคิดที่ยอมรับเอา “ประโยชน์” หรือ “หลักความสุข” เป็นรากฐานของศีลธรรม โดยถือหลักว่า การกระทำสิ่งใดจะผิดหรือถูกขึ้นอยู่กับว่า มันก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากแค่ไหน สิ่งที่เป็นประโยชน์ คือสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุข หลุดพ้นจากทุกข์ กล่าวคือความถูกต้องของการกระทำขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้น จะก่อให้เกิดความสุข ความผิดก็ขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความทุกข์ การกระทำที่ถูก คือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขและมากที่สุดด้วย และนี่ก็จะหมายความว่า แนวคิดประโยชน์นิยมให้ความสำคัญกับผล ที่เกิดจากการกระทำมากกว่าเจตนา หรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น ซึ่งผลของการอนุญาตให้ทำธุรกิจเครือข่ายได้นั้น อาจนำมาซึ่งผลเสียดังที่กล่าวไว้ในขั้นต้นก็เป็นได้คำว่า “ประโยชน์” ในทัศนะของชาวประโยชน์นิยม หมายถึงประโยชน์สุขอันทำทุกสิ่งให้หมดไป บุคคลควรทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดและประโยชน์สุขในขณะนี้ แต่ไม่มุ่งหมายแต่ประโยชน์สุขของผู้กระทำเท่านั้น แต่มุ่งหมายไปที่ประโยชน์สุข ที่กระจายไปสู่คนส่วนใหญ่ในสังคม นักประโยชน์นิยม กล่าวว่า สิ่งที่ดีที่สุด คือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมากที่สุด และให้ถือหลักความสุขว่า การกระทำที่ถูก คือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด ในการคำนวณว่า การกระทำอันหนึ่งให้ความสุข มากกว่าการกระทำอีกอันหนึ่งหรือไม่ ให้คำนึงถึงความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นด้วย เพราะการกระทำบางอย่างให้ทั้งความสุขและความทุกข์ปะปนกัน ธุรกิจเครือข่ายอาจจะเป็นทุกข์ แต่เพื่อความสงบสุขของคนส่วนใหญ่และลูกหลานในอนาคต

ตามหลักประโยชน์สุขนิยมการทำธุรกิจเครือข่ายถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดประโยชน์มากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของกลุ่มสัมพัทธนิยมเองก็ยังสามารถแบ่งย่อยลงไปเป็นสัมพัทธนิยมส่วนบุคคล ได้อีก แนวคิดนี้จะเน้นที่ความคิดของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างจากสัมพัทธนิยมในเชิงสังคมในที่กล่าวมาข้างต้น คือกลุ่มสัมพัทธนิยมส่วนบุคคลเชื่อว่า ดีชั่วถูกผิดนั้นขึ้นอยู่กับความเห็นของแต่ละบุคคล ใช้ตัวบุคคลเป็นที่ตั้ง ไม่ได้แคร์ถึงสายตาสังคมอีกต่อไป ดังนั้นหากวิเคราะห์ในแง่แล้วความเหมาะสมของการทำธุรกิจเครือข่าย ก็ขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละบุคคลเท่านั้น และนั่นย่อมไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ว่าความคิดของใครดีกว่ากัน เพราะแต่ละคนก็มีความคิดและพื้นฐานทางสังคมและความคิดแตกต่างกัน อีกทั้งมุมมองทัศนคติต่อกลุ่มธุรกิจเครือข่ายก็ย่อมจะแตกต่างกัน

^{๒๒} สมภาร พรหมทา, “คุณค่าของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในทางชีวิตริยธรรม”, วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๑๓, ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๔๙): ๖ - ๔๘.

ด้วย “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง” ซึ่งหมายความว่า มนุษย์แต่ละคนเป็นผู้ชี้ขาดหรือตัดสินว่า อะไรดี อะไรชั่ว ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร เป็นเรื่องต่างจิตต่างใจของแต่ละบุคคล^{๒๓}

ดังนั้นการทำธุรกิจเครือข่ายในมุมมองนี้ จึงไม่มีเกณฑ์ตัดสินที่ตายตัว เพราะบุคคลที่เห็นว่าดี มันก็ย่อมเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขา ส่วนบุคคลที่เห็นว่าไม่ดี มันก็เป็นสิทธิของเขาที่จะตัดสินแบบนั้น ไม่อาจกล่าวได้ว่าใครผิดหรือถูกได้ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้นก็ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลอีกที่เห็น ตามแนวคิดของกลุ่มสัมพัทธนิยมส่วนบุคคลนั่นเอง

(๒) เกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ตามมุมมองของกลุ่มสัมบูรณ์นิยมกลุ่มสัมบูรณ์นิยม
เชื่อว่า ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งมีลักษณะแน่นอนตายตัว และมีอยู่เป็นอิสระจากความคิด ไม่ขึ้นกับบุคคล สังคม สถานที่ กาลเวลา สภาพแวดล้อม แต่มีอยู่หรือเป็นอยู่ด้วยตัวของมันเอง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยภายนอก มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) กล่าวคือ ดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร ของสิ่งหนึ่งหรือของการกระทำหนึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุหรือสิ่งที่ถูกตัดสิน มิได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกชอบไม่ชอบของผู้ตัดสินเกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์ที่จะนำมาตัดสินประเด็น สิทธิการแต่งงานระหว่างเพศเดียวกันนั้น คือ สัมบูรณ์นิยมกลุ่มมโนธรรมนิยม (Conscientialism) คือแนวคิดที่ว่าใช้ มโนธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินตายตัว เพียงเกณฑ์เดียวที่จะตัดสินความดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร ของการกระทำ โดยเสนอว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรทำหรือไม่ควรทำอย่างไร ต้องใช้ ضمมโนธรรม คือจิตสำนึกที่ทุกคนมีโดยธรรมชาติ ในฐานะที่เป็นมนุษย์มาตัดสิน การกระทำที่สอดคล้องกับมโนธรรมสำนึกซึ่งเป็นเสียงภายในจิตใจบุคคล ก็ถือว่าดีหรือถูก ถ้าขัดแย้งกับมโนธรรมสำนึกก็ถือว่าชั่วหรือผิด ชาวมโนธรรมนิยมถือว่า มนุษย์เรามีมโนธรรมสำนึกประจำใจอยู่ด้วยกันทุกคน โดยมโนธรรมนี้ จะบอกให้เราได้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ โดยที่เราไม่จำเป็นต้องคิดหาเหตุผล หรืออ้างอิงหลักเกณฑ์ใดๆ มโนธรรมสำนึกจะเป็นตัวชี้ขาดลงไปว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด เช่น การฆ่าคนบริสุทธิ์ มโนธรรมสำนึกของเราจะบอกว่า ผิด การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากอันตราย มโนธรรมสำนึกของเราจะบอกเราว่า ถูกในทัศนะของมโนธรรมนิยม ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งมีอยู่จริงตายตัว และมนุษย์ก็ใช้มโนธรรม สำนึกของตนเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ของการกระทำที่ตนจะทำ หรือทำลงไป^{๒๔}

^{๒๓} สมภาร พรหมทา, “คุณค่าของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในทางจริยธรรม.”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๑๓, ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๔๙): ๖ – ๔๘.

^{๒๔} สมภาร พรหมทา, “คุณค่าของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในทางจริยธรรม.”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๑๓, ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๔๙): ๖ – ๔๘.

สิทธิการทำธุรกิจเครือข่ายนั้น ถ้าใช้มโนธรรมของคนส่วนใหญ่แล้วก็ยังไม่ได้รับ คือเห็นว่า “ธุรกิจเครือข่ายเสมือนการผูกขาดทางการค้า” เพราะจากมโนธรรมหรือจิตสำนึกของคนแล้ว ติดอยู่กับคำสอนและค่านิยมของศาสนาพุทธ ซึ่งศาสนาพุทธแม้จะมีท่าที่เป็นกลาง แต่ออกจะไปในแนวทางที่ไม่เห็นด้วยเสียมากกว่า พุทธศาสนาไม่ค่อยเห็นด้วยกับการทำธุรกิจเชิงผูกขาด แนวคิดนี้จึงฝังอยู่ในจิตสำนึกซึ่งเป็นมโนกรรมของคนตลอดมา นอกจากนี้การทำธุรกิจเครือข่ายยังผิดต่อจารีตและขนบธรรมเนียมอันดีของสังคมที่ผูกติดมาแต่โบราณ ในแง่กฎหมายการทำธุรกิจเครือข่ายจึงยังไม่สามารถทำได้ในสังคมไทยต่อไปตามบทบัญญัติตาม พรบ.และกฎหมายไทย

“จริยศาสตร์เป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่งของมนุษย์ ว่าเราควรแสวงหาอะไรให้กับชีวิต อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ เราควรใช้เกณฑ์อะไรมาตัดสิน ว่าปัญหาเหล่านั้นอะไรเป็นอย่างไร และอะไรถูกอะไรผิด”^{๒๕} จริยศาสตร์ เป็นปรัชญาที่มองถึงเรื่องคุณค่าของสิ่งนั้นๆ คือมีลักษณะ ที่พึงประสงค์ หรือลักษณะ ที่ควรจะเป็น หรือลักษณะที่พึงปรารถนา ดังตัวอย่างของข้อเท็จจริงและคุณค่า ดังนี้ ถ้ากล่าวว่า “แดงเกิดเมื่อ ๑๕ ปีที่แล้ว พ่อแม่ของเขายากจนและทะเลาะกันเสมอ แแดงคบค้าสมาคมกับเพื่อนบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเลง แแดงไม่ชอบอยู่บ้าน แต่ชอบอยู่กับเพื่อน จนแดงติดยาเสพติด” ข้อความข้างต้นนี้ เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวแดง ทั้งในอดีตและปัจจุบันยังมีได้กล่าวว่าที่แดงมั่วนุ่มกับเพื่อนนักเลง ที่แดงติดยาเสพติด นั้น ดีหรือไม่ ควรหรือไม่ คือยังไม่ได้พูดถึงคุณค่า หรือยังมีได้ ดีค่า ของข้อมูลนี้หลังจากที่ทราบข้อมูลของแดงแล้ว กล่าวว่า “ปีหน้าแดงจะเป็นโจร” คำกล่าวนี้เป็น การคาดหมายสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการคาดหมายนี้เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง เช่นกัน คือเป็นการบอกว่า แแดงจะเป็นอะไรต่อไป หลังจากได้ทราบว่าแดงมีความเป็นมาอย่างไร และกำลังเป็นอะไร อยู่แต่ถ้ากล่าวว่า “ไม่สมควรที่จะปล่อยให้แดงเป็นโจรในปีหน้า” คำกล่าวที่กล่าวนี้ เป็นการระบุคุณค่า เพราะได้ ไตร่ตรองว่า การเป็นโจรนั้นเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ เป็นสิ่งที่ไม่ดี และไม่ควรถ้า

หลักสังคมศาสตร์กับพุทธจริยศาสตร์

สังคมศาสตร์ และจริยศาสตร์ ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ แต่ศึกษาคนละด้าน กล่าวคือ สังคมศาสตร์ศึกษาเพื่อทราบถึงข้อเท็จจริงของสิ่งนั้นๆ และจริยศาสตร์ศึกษาเพื่อทราบถึงคุณค่า ของสิ่งนั้นๆ ดังตัวอย่างเช่น เมื่อพ.ศ.๒๕๑๙คนไทยมีพฤติกรรมเรื่องเพศเสรีแพร่หลายมากขึ้น นักสังคมศาสตร์จะถือว่า นี่คือนิยามและพยายามหาคำตอบว่า เพราะเหตุใด พฤติกรรมเรื่องเพศของคนไทยถึงเปลี่ยนไป โดยการอธิบายด้วยหลักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นการมองตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแต่ในด้านจริยศาสตร์ จะมองว่าพฤติกรรมเพศเสรีนี้เป็นสิ่งที่ควร ให้มีอยู่ต่อไปหรือไม่ เป็นพฤติกรรมที่ดีหรือเลว ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นหรือควรยับยั้ง ซึ่งเป็นการโต้แย้งในเรื่องคุณค่า ทางด้านจ

^{๒๕} ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์, **ทรรศนะคติและแนวคิดทางด้านปรัชญาและจริยศาสตร์**, หน้า ๔๕.

ริยะและศีลธรรม ค่าทางจริยธรรม เมื่อทราบว่าวิชาจริยศาสตร์ ศึกษาถึงพฤติกรรมมนุษย์ ในด้านของคุณค่า ควรเข้าใจว่า นิยามของคำว่า คุณค่าหมายถึงอะไร ดังตัวอย่าง กล่าวว่ “น้ำนมเป็นสิ่งที่มึคุณค่า” คุณค่าในที่นี้คือ น้ำนมช่วยให้เจริญเติบโตมีร่างกายที่แข็งแรง หรือ “ผู้จัดการคนนี้มีค่าสำหรับผมมาก” คุณค่าในที่นี้คือผู้จัดการคนนี้สามารถทำประโยชน์ได้มาก ทำให้มีกำไร คุณค่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้คือ คุณค่าหมายถึงสิ่งที่มีประโยชน์ แต่คุณค่านีไม่ใช่อคุณค่าตามจริยศาสตร์ ซึ่งค่าทางจริยศาสตร์ หมายถึงความดี วิชาจริยศาสตร์ศึกษาถึงความหมายของคำว่า “ดี”

“ดี”เป็นคำพูด คำพูดเป็นสัญลักษณ์ที่ใชแทนอะไรบางอย่าง ปัญหาคือ อะไรบางอย่าง คืออะไร นี่คืปัญหาหลักของ จริยศาสตร์ ดังตัวอย่างเช่น^{๒๖}

๑. นาย ก ถือว่าการให้อภัยเป็นสิ่งที่ดีการให้อภัยเป็นสิ่งที่ดี

ข้อความที่ ๑ นาย ก ถือว่าการให้อภัยเป็นสิ่งที่ดี หากดูเผินๆก็เหมือนว่าเป็นการระบุคุณค่าทางจริยศาสตร์ แต่จริงแล้วไม่ใช่ ข้อความนี้เป็นการระบุข้อเท็จจริง เพราะข้อความนี้เป็นการระบุถึงความเชื่อของนาย ก ถึงปรากฏการณ์ความมึอยู่ของความเชื่อในการให้อภัย ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงปรากฏการณ์จึงเป็นการระบุข้อเท็จจริง

ข้อความที่ ๒ การให้อภัยเป็นสิ่งที่ดี ข้อความนี้มีได้ระบุข้อเท็จจริง แต่เป็นการระบุคุณค่าเนื่องจากกำลังถกกันว่า การให้อภัยเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นปัญหาทางจริยศาสตร์เกี่ยวข้องกับความดี และ ถูก นั้นเอง ในการพิจารณาเนื้อหาของจริยศาสตร์ มีวิธีมองได้ ๓ ด้านด้วยกันคือ

๑. อะไรคืออุดมคติ หรือ สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ที่มนุษย์แสวงหา ในด้านการมีค่าในตัวเอง Intrinsic value และการมีค่านอกตัว Extrinsic value

๒. อะไรคือสิ่งถูก เอาเกณฑ์อะไรตัดสินการกระทำของมนุษย์ว่าสิ่งนี้ถูกหรือผิด

๓. ปัญหาเกี่ยวกับนิยามของค่าทางจริยะ เรียกจริยศาสตร์สาขาที่ศึกษาปัญหานี้ว่า อภิจริยศาสตร์ (Meta ethics)

เป้าหมายของชีวิตตามแนวปรัชญาและศาสนา

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์^{๒๗} ได้ตั้งคำถามไว้ด้วยกัน ๓ ประเด็นใหญ่คือ

๑. อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหา?

๒. อะไรเป็นเกณฑ์ที่จะนำมาตัดสินการกระทำว่าอย่างไรถูก อย่งไรผิด อย่งไรดี อย่งไร

ชั่ว

^{๒๖} ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์, **ทรรษนะคติและแนวคิดทางด้านปรัชญาและจริยศาสตร์**, หน้า ๕๐.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

๓. ความดีซึ่งเป็นจุดสำคัญของปัญหาจริยศาสตร์นั้นมีธรรมชาติอย่างไร นิยามได้หรือไม่ มีสถานภาพอย่างไร

ปัญหาทางจริยศาสตร์ข้อที่ ๑ (อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรแสวงหา?)

ปัญหาทางจริยศาสตร์เกี่ยวกับอุดมคติหรือนัยหนึ่ง คือปัญหาที่ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรแสวงหาได้ซึ่งแจ่มว่ามีนักคิด ๒ กลุ่มใหญ่ด้วยกันคือ กลุ่มสุขนิยม (Hedonism) ซึ่งถือว่าความสุขดีที่สุดในที่ กับกลุ่มอสุขนิยม(Non-hedonism) ซึ่งถือว่าสิ่งที่ดีที่สุดในที่ไม่ใช่ความสุข

๑. สุขนิยม (Hedonism)

ความสุขและสุขเท่านั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหา (Psychological hedonism) ความสุขสบายเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต * เราเกิดมาพร้อมกับประสาทสัมผัสที่มีศักยภาพในการรับความสุข จึงควรแสวงหาความสุข * ธรรมชาติของเรามีความโน้มเอียงไปหาความสุข เราจึงไม่ควรฝืนธรรมชาติส่วนนี้ * เป้าหมายสุดท้ายของทุกอย่าง คือ ความสุข

นักปรัชญาคนสำคัญในทฤษฎีนี้

-ฟรอยด์ (Sigmund Freud) “มนุษย์แสวงหาความสุข เขาต้องการได้รับความสุขและดำรงมันไว้ การแสวงหานี้มี ๒ ด้าน ด้านหนึ่งคือมนุษย์แสวงหาที่ปราศจากความเจ็บปวดและความทุกข์ อีกด้านหนึ่งเขาแสวงหาความรู้ที่เป็นสุขสบาย^{๒๘}

- เบนธัม (J. Bentham) “ความเจ็บปวดและความสุขสบายคือเจ้านายที่คอยบงการพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์”

- เอพิคิวรัส (Epicurus) “ มนุษย์เราเกิดชาติเดียว ตายชาติเดียว ไม่มีโลกหน้า ในขณะที่ยังมีชีวิต จึงควรแสวงหาความสุขให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” ซึ่งทัศนะเด่นของเอพิคิวรัส คือ

- เป็นสสารนิยม (เชื่อว่าความเป็นจริงมีเพียงหนึ่งเดียวคือสสารเท่านั้น สรรพสิ่งคือสสาร)

- ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีความสุขระยะยืนยาวที่สุด

- เพื่อความสุขที่ยั่งยืน เราควรแสวงหาความสุข อย่างรอบคอบและมองการณ์ไกล โดยไม่ผูกพัน กับสิ่งของหรือบุคคลมากเกินไป

-มิลล์ (Milles ๑๘๐๖-๑๘๗๓) มนุษย์และสัตว์มีความสุขร่วมกันอย่างหนึ่งคือ ความสุขทางกาย แต่มีความสุขอีกอย่างหนึ่งที่มนุษย์เท่านั้นที่รู้จักคือ ความสุขทางใจ ซึ่งสูงกว่าความสุขทางกายเพราะความสุขทางใจนั้นถาวรกว่า

๒. อสุขนิยม (Non-Hedonism)

ความสุขสบายไม่ใช่เป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต เราประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณ แต่จิตวิญญาณเป็นส่วนสำคัญของมนุษย์นักปรัชญาคนสำคัญในทฤษฎีนี้คือ

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

-โสกราตีส (Socrates ๔๖๙-๓๙๙B.C.) ไม่มีใครเป็นคนดีได้โดยปราศจากความรู้ “วิชาคือธรรม” (Knowledge is virtue) ซึ่งความรู้ที่ว่านี้หมายถึงความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความรู้เกี่ยวกับความดีและความชั่ว

-เพลโต (Plato ๔๒๗-๓๔๗ B.C.) คิดเพลโตมีความสนใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องชีวิตหลังความตาย. หนังสือเล่มหนึ่ง (*Body and Soul in Ancient Philosophy*) กล่าวว่า “แนวคิดเรื่องวิญญาณอมตะเป็นเรื่องหนึ่งที่เพลโตกล่าวถึงบ่อยมาก.” เขาเชื่อมั่นว่า “วิญญาณยังคงอยู่ต่อไปแม้ว่าชีวิตในชาติภพนี้จะสิ้นสุดลงแล้วเพื่อรอรับรางวัลหรือการลงโทษตามที่สมควรได้รับ” ในชีวิตหลังความตาย ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าคุณคนนั้นใช้ชีวิตอย่างไรตอนที่อยู่บนแผ่นดินโลก. ว่าเราควรจะได้คู่กันในระยะเยียดในการตัดสินใจของนัก

แนวคิดของจอห์น สจ๊วต มิลล์

- จอห์น สจ๊วต มิลล์เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีความสนใจในหลายสาขาวิชา ผลงานที่มีชื่อเสียงคือ หลักเศรษฐศาสตร์การเมือง และการประยุกต์บางอย่างกับปรัชญาสังคม

จอห์น สจ๊วต มิลล์มีความเห็นว่า กฎของการผลิตเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ แต่กฎของการกระจายผลผลิตเป็นสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงได้ การผลิตต้องอาศัยปัจจัยการผลิตที่สำคัญคือ แรงงานและทุน การผลิตในระยะยาวอาจจะเผชิญกับภาวะชะงักงันได้ แต่จะเป็นปัญหาหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับเป้าหมายของระบบเศรษฐกิจ สำหรับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอาจมีปัญหการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับอาจจะช่วยแก้ปัญหาได้เช่น การยอมให้แรงงานรวมตัวกันเรียกร้องค่าจ้างให้สูงขึ้นตามทฤษฎีค่าจ้างของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ค่าจ้างแรงงานแม้จะถูกกำหนดโดยกองทุนค่าจ้าง และจำนวนแรงงานแต่อัตราค่าจ้างในระยะยาวมีแนวโน้มที่จะสูงกว่าระดับพ้อยชีพ เนื่องจากคนงานจะพยายามรักษาระดับความเป็นอยู่ของตนไม่ให้ลดต่ำลง

ตามทฤษฎีกำไรของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ กำไรในระยะยาวมีแนวโน้มที่จะลดลง เพราะค่าจ้างสูงขึ้นและอัตราดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนต่อการเสียสละของนายทุนในการลดการบริโภคในปัจจุบัน

-อริสโตเติล (Aristotle ๓๘๔-๓๒๒ B.C.) คุณสมบัติที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์และทำให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเองคือ ปัญญา ปัญญาที่ว่านี้หมายถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง

-กลุ่มซินนิค (Cynic) ชีวิตที่ดีต้องอยู่อย่างง่ายที่สุด มีสิ่งจำเป็นในชีวิตให้น้อยที่สุด (ใช้ชีวิตเหมือนสุนัข หิวก็กิน ง่วงก็นอน ไม่ยึดติด) แล้วก็จะมีจิตใจที่สุขสงบได้เอง

-กลุ่มสโตอิก (Stoic) คุณค่าของชีวิตอยู่ที่ความสงบสุขอันเกิดจากการหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของวัตถุ ซึ่งชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ใช้เหตุผลเหนืออารมณ์ความรู้สึก^{๒๙}

- done

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

๒.๑ ปัญญานิยม

ซึ่งถือว่าปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ “ลักษณะเฉพาะที่ทำให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง เป็นคุณสมบัติที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์อื่นๆ ในโลกนี้ คือ ปัญญา” * ปัญญา หมายถึง

๒.๒ วิมุตินิยม

“คุณค่าสูงสุดของการใช้ชีวิตคือการเอาชนะตนเอง โดยการลดละกิเลสได้หมดสิ้นแล้ว หลุดพ้นจากภาวะบีบคั้นทุกอย่าง ดำเนินชีวิตด้วยความสุขสงบ เย็น เต็มเปี่ยม” * กิเลส = ความรู้สึกด้านลบในจิตใจ เป็นความเร่าร้อนกระวนกระวาย อยากรได้อยากเด่นเกินไป * กลุ่มปรัชญา = ลัทธิชินนิก / สโตอิก / ทุกศาสนา

๓. มนุษย์นิยม (Humanism)

เป็นกลุ่มที่มีความเห็นแย้งกับ สุขนิยมแต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อคิดเห็นแย้งกับ ปัญญานิยม และวิมุตินิยมด้วยซึ่งมองว่า

* มองกว้าง มองไกล ไม่จำกัดคุณค่ามนุษย์ไว้ที่กฎเกณฑ์ใดกฎเกณฑ์หนึ่ง มนุษย์มีความซับซ้อนเกินกว่าจะใช้เกณฑ์เพียงหนึ่งเดียวอธิบายได้

* มนุษย์คือผลผลิตจากวิวัฒนาการอันยาวนาน เราจึงควรตอบสนองทั้งด้านร่างกายและจิตวิญญาณ ทุกอย่างมีคุณค่าสำหรับชีวิตมนุษย์

ปัญหาทางจริยศาสตร์ข้อที่ ๒ (อะไรเป็นเกณฑ์ที่จะนำมาตัดสินการกระทำว่าอย่างไรถูกอย่างไรผิด อย่างไรดี อย่างไรชั่ว)

เมื่อคนๆหนึ่งกระทำการอันใดอันหนึ่ง เรามีหลักเกณฑ์อะไรหรือไม่ที่จะมาชี้ขาดว่าการกระทำนั้นผิดถูกอย่างไร เกี่ยวกับปัญหานี้ ได้เสนอทัศนะของนักจริยศาสตร์ที่สำคัญต่อไปนี้คือ

๔. สัมพัทธนิยม (Realtivism)

๕. สัมบูรณ์นิยม (Absolutism)

๖. หลักมหัสสุข (The greastest happiness principle)

๗. จารีตประเพณีควรเป็นเกณฑ์ตัดสินศีลธรรม

๘. ไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปตัดสินการกระทำของอีกสังคมหนึ่ง

๔. สัมพัทธนิยม (Realtivism) เห็นว่า ความดีมิใช่สิ่งตายตัว การกระทำอันหนึ่งจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งแต่ละคนและแต่ละสังคม มีมาตรฐานในการตัดสินความดีไม่เหมือนกัน ทั้งจารีตประเพณี ความดี ความชั่ว ขึ้นอยู่กับจารีตประเพณีของสังคมนั้นๆ ดังนั้นจึงไม่ชอบธรรมที่จะนำเกณฑ์ของอีกฝ่ายหนึ่งไปตัดสินอีกฝ่ายหนึ่ง^{๓๐}

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

นักปรัชญาคนสำคัญในทฤษฎีนี้

-โปรทาโกรัส กล่าวว่า คนเป็นผู้วัดทุกสิ่งทุกอย่างว่าดี ไม่ดี จริง ไม่จริง ถูก ไม่ถูก ควร ไม่ควร นอกจากคนไม่มีอะไรเป็นเครื่องตัดสินได้

-เวสเตอร์มาร์ค (Westermarck ๑๘๖๒-๑๙๓๙) นักจริยศาสตร์ชาวอังกฤษกล่าวว่า มีการตัดสินทางศีลธรรม เกิดจากความรู้สึก ทางศีลธรรมของฉันทัน การตัดสินความประพฤติของผู้อื่น มิได้มาจากเขา แต่มาจากความรู้สึกของฉันทัน ความรู้สึกทางศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจของเรา ซึ่งลึกซึ้งกว่าความพอใจธรรมดา จึงเปลี่ยน แปลงตามความพอใจของเราไม่ได้

ซึ่งตามความเห็นของสัมพัทธนิยมได้สรุปว่ามนุษย์จะมีมโนธรรมก็ได้ ถ้าเข้าใจถูกว่ามโนธรรมคือกรอบที่บรรพบุรุษของแต่ละสังคมได้ให้ไว้แก่ชนรุ่นหลัง แต่เนื่องจากแต่ละสังคมมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน มโนธรรมของคนในแต่ละสังคมจึงอาจต่างกันด้วย มโนธรรมจึงมีลักษณะสัมพัทธ์ แต่ละคนก็แตกต่างกันไป มิใช่สิ่งสมบูรณ์หรือลัทธิสากลอย่างที่เข้าใจกัน

๕. สัมบูรณ์นิยม (Absolutism) เห็นว่า ความดีเป็นสิ่งตายตัว ถ้าสิ่งหนึ่งดีมันก็จะดีโดยไม่มีเงื่อนไข กล่าวคือ ความดีไม่ขึ้นกับสิ่งอื่นใดนั่นเอง เป็นมาตรฐานตายตัวที่จะตัดสินศีลธรรม โดยมีมาตรฐานที่เรียกว่า มโนธรรม เป็นเกณฑ์ ซึ่งมีมโนธรรม คือสำนึกที่มนุษย์ทุกคนมีโดยธรรมชาติในฐานะที่เป็นมนุษย์ เป็นเสียงภายในจิตใจที่ทำให้เราตัดสินว่าอะไรถูกอะไรผิด

นักปรัชญาคนสำคัญในทฤษฎีนี้

-ไพริซ์ (price ๑๗๒๓-๑๗๙๑) กล่าวว่า ผิดหรือถูกเป็นลักษณะที่บอกว่าการกระทำอันใดอันหนึ่งนั้นคืออะไร ที่มันเป็นอย่างนั้นมีใช่เพราะเจตนาหรือคำสั่ง แต่เป็นเพราะมันเป็นอย่างนั้นตายตัวและนิรันดร ซึ่งตามความเห็นของสัมบูรณ์นิยมได้สรุปว่า ถึงแม้ว่ามโนธรรมจะฝังตัวอยู่ในมนุษย์ ตั้งแต่เกิด แต่ก็มีอยู่ในลักษณะแฝง ซึ่งมีมโนธรรมของแต่ละคนได้รับการพัฒนาที่ไม่เท่ากัน แต่มโนธรรมนี้เป็นสากลจึงน่าจะทำให้เราเห็นพ้องกันหมดเกี่ยวกับดีชั่วถูกผิด แต่ยังมีปัจจัยอื่นที่ทำให้คนและศีลธรรมของคนต่างกัน ปัจจัยเหล่านี้เช่น อารมณ์ ประโยชน์ ความปรารถนา เป็นต้น สิ่งนั้นอาจบดบังไม่ให้ มโนธรรมแสดงตัวออกมาตัดสินว่า อะไรถูกอะไรผิด จึงเป็นไปได้ที่คนเราลงความเห็นเรื่องศีลธรรมแตกต่างกัน^{๓๑}

๖. หลักมสุข (The greatest happiness principle) ซึ่งมีสำนักประโยชน์นิยม ในการนี้จะมีความหมายดังนี้ (Utilitarianism) ซึ่งเป็นผู้คิดและเสนอแนวคิดนี้ ซึ่งนักคิดเด่นๆได้แก่ เบ็นธัมและมิลล์ โดยเฉพาะมิลล์นั้นคือผู้วางรากฐานและทำให้ประโยชน์นิยม มีระบบที่รัดกุมขึ้น ซึ่งมิลล์ได้เขียนว่า ลัทธินี้ยอมรับ ประโยชน์หรือมสุขเป็นรากฐานของศีลธรรม ซึ่งถือว่าความถูกต้อง

^{๓๑} พระเทพเวที, (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๓๑๘.

ของการกระทำนั้นขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้น จะก่อให้เกิดความสุข และความผิดของการกระทำนั้นขึ้นอยู่กับแนวโน้มของสิ่งที่จะก่อให้เกิดความสุข ซึ่งลัทธินี้เป็นลัทธิสุขนิยมเพราะถือว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ เมื่อความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ การกระทำที่พาไปสู่ความสุขก็ย่อมถูก และความดีกับความสุขเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งประโยชน์นิยมถือว่าผลที่เกิดจากการกระทำสำคัญกว่าเจตนาหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น^{๓๒}

๓.๓ ความจริงของชีวิตกับการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน

๓.๓.๑ ความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงตามแนวพุทธปรัชญา

ตามแนวพุทธปรัชญาหรือปรัชญาตะวันออก แบ่งความจริง หรือ “สัจจะ” ไว้ ๒ ระดับ ได้แก่^{๓๓}

๑.๑ ความจริงระดับนามบัญญัติหรือระดับพื้นฐาน เรียกความจริงระดับนี้ว่า “สมมติสัจจะ” (Conventional Truth) ได้แก่ ความจริงที่มีใช้เป็นจริงด้วยตัวมันเอง หากแต่เป็นความจริงที่เรียกกันโดยนามบัญญัติหรือความจริงโดยสมมุติ โดยถือว่าสิ่งต่างๆ มิได้เป็นจริงหรือมีอยู่จริง โดยสภาพของมันเอง แต่เป็นจริงเพราะมนุษย์สมมติขึ้น หรือมีมติร่วมกันว่ามันเป็นจริง เช่น สมมุติเรียกสิ่งหนึ่งๆ ที่มีลักษณะร่วมในประเภทเดียวกันว่า รถ บ้าน แก้ว นายปรีดา เป็นต้น เพื่อสะดวกในการเรียกขานและใช้เป็นภาษาสัญลักษณ์เท่านั้น

๑.๒ ความจริงระดับสภาวะหรือระดับสูง เรียกว่า “อริยสัจจะ” หรือ “ปรมาตถสัจจะ” (Absolute Truth) ได้แก่ความจริงที่เป็นจริงโดยสภาวะของสิ่งนั้นๆ เอง เช่น กฎไตรลักษณ์ (Three Characteristics) หรือส่วนประกอบของน้ำบริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยธาตุไฮโดรเจน ๒ ส่วน และออกซิเจน ๑ ส่วน (H₂O) เป็นต้น ซึ่งเป็นระดับที่จำเป็นต้องใช้ปัญญาในการทำความเข้าใจ

๓.๓.๒ ระดับของมนุษย์จำแนกตามคุณธรรมจริยธรรม

ทัศนะของพุทธศาสนาถือหลักว่า มนุษย์แต่ละคนถ้าเอามิติด้านคุณธรรม จริยธรรม (Moral Quotient : MQ.) เป็นดัชนีชี้วัด ก็มีสถานะบุคคลที่ต่างระดับกันได้ถึง ๙ ระดับ ดังนี้^{๓๔}

ระดับที่ ๑ อันทพาลชน หมายถึง คนที่ชั่วเต็มร้อย ไม่มีความดีเจือปนอยู่เลย

ระดับที่ ๒ พาลชน หมายถึง คนที่มีความชั่วอยู่ในตัวสามส่วนมีความดีเพียงหนึ่งส่วน

ระดับที่ ๓ ปุถุชน หมายถึง คนกิเลสหนา คือมีความดีและความชั่วอย่างละครึ่ง

^{๓๒} พระเทพเวที, (ป.อ.ปยุตโต), *ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*, หน้า ๓๑๘.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๘.

^{๓๔} พุทธทาสภิกขุ, *ไควล์ธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๓๔), หน้า ๙-๑๐.

ระดับที่ ๔ กัลยาณปुरुชน หมายถึง คนที่มีความดีอยู่สามส่วน มีความช่วยเหลือหนึ่งส่วน

ระดับที่ ๕ กัลยาณชน หมายถึง คนที่ดีเต็มบริบูรณ์ ไม่มีความช่วยเหลือในตัว

ระดับที่ ๖ โสดาบัน หมายถึง คนที่มีความดีเต็มบริบูรณ์และสามารถฝึกฝนปฏิบัติตนจนสามารถละกิเลสชนิดหยาบๆ ได้บางส่วน

ระดับที่ ๗ สกทาคามี หมายถึงคนที่สามารถละสักกายทิฏฐิวิจิกิจฉา สิ้นพตปรามาสนัน เป็นกิเลสอย่างหยาบได้หมด และทำ รากะ โทสะ โมหะ อันเป็นกิเลสอย่างละเอียดให้เบาบาง

ระดับที่ ๘ อนาคามี หมายถึง คนที่สามารถละกิเลสที่ละเอียดได้บางส่วน

ระดับที่ ๙ อรหนต์ หมายถึง คนที่สามารถละกิเลสได้ทั้งหมด หรือแปลตรงตัวคือ “ผู้ห่างไกลจากกิเลส”

สรุปได้ว่า บุคคลห้าระดับต้นจัดเป็นบุคคลธรรมดาหรือสามัญบุคคล (Common Person) ส่วนสี่ระดับหลังตั้งแต่โสดาบันถึงอรหนต์จัดเป็นบุคคลพิเศษหรืออริยบุคคล (Noble Person) ซึ่งถ้าเป็นพระสงฆ์ก็จะเรียกว่าพระอริยสงฆ์ และจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระรัตนตรัยจิตที่จะเป็นคันธัพพจิต หรือ ปฏิสนธิจิต คือจิตระดับ ๑ - ๗ ส่วนจิตของพระอนาคามีและพระอรหนต์ จะไม่กลับมาเกิดใหม่อีก

๓.๓.๓ สารสำคัญของชีวิตตามแนวศาสนาพุทธ

ชีวิตควรอยู่เพื่ออะไร

การตอบคำถามว่าชีวิตควรเป็นอยู่เพื่ออะไรตามหลักพุทธศาสนา แยกตอบได้ ๒ ระดับ คือระดับโลกียะหรือระดับชาวโลก และระดับโลกุตระหรือระดับเหนือโลก ซึ่งในแต่ละระดับอธิบายโดยสังเขปได้ ดังนี้^{๓๕}

ระดับโลกียะ หรือระดับธรรมดาสามัญของมนุษย์ทั่วไป

ในระดับโลกียะ หรือ ระดับการใช้ชีวิตของชาวโลกโดยทั่วไป ชีวิตควรอยู่เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อสร้างชาติ และพัฒนาตนและสังคม ให้บริบูรณ์พร้อมในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ดังนี้

๑.๑ ด้านเศรษฐกิจ พุทธศาสนาถือว่าวิถีชีวิตที่สมบูรณ์ในแบบของฆราวาสวิสัยด้านเศรษฐกิจ คือ ชีวิตที่เป็นอยู่ไม่ฝืดเคือง ไม่อึดอัดขัดสน กินอิ่มนุ่งอุ่นและมีความสุขตามสมควรเป็นชีวิตที่ปลอดภัย โดยทรงสอนว่า “ความเป็นหนี้ เป็นทุกข์ในโลก” (อินาทานทุกขุโลเก)

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), วิทยาศาสตร์ในทัศนะพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธินิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕-๓๑.

ในทางพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่มุ่งให้ผู้ปฏิบัติมีฐานะมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง เรียกว่า หลักการสร้างประโยชน์ในปัจจุบัน หรือ ทิฐฐธัมมิกัตถะ (Temporal Welfare) เป็นประโยชน์ขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างฐานะให้มั่นคงและการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข ๔ ประการ ประกอบด้วย

๑.๑.๑ อุตสาหสัมปทา (Achievement Diligence) คือการมีความขยัน หมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต หมั่นฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ รู้จักหาอุบายใช้ปัญญาดำเนินการให้ได้ผลดี เพื่อหาทรัพย์เลี้ยงตัวและครอบครัว โดยการขยันทำงานที่สุจริตอย่างจริงจัง ไม่เกียจคร้านทำงานอย่างกระตือรือร้นต่อเนื่อง หนักเอาเบาสู้ง ไม่ท้อถอย ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ไม่เกียจงานความขยันหมั่นเพียรเป็นกุญแจดอกแรกที่จะไขไปสู่ความมีฐานะมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีธรรมชาติหลายบทที่ชี้ให้เห็นคุณของความขยัน เช่น “อุตสาหตา วินุเท ธน” (ผู้ขยันย่อมหาทรัพย์ได้) “วิริเยน ทุกขมจเจติ” (คนเราจะหลุดพ้นจากความทุกข์ยากได้ เพราะความเพียร) หรือ ในคำกล่าวของปราชญ์ชาวบ้านทั่วไปว่า “อย่าอนอนตื่นสาย อย่าอาย (หน้าย) ทำกิน อย่าหมิ่นเงินน้อย อย่าคอกวาสนา....” “ไปเข้าได้งานหลาย ไปขวายเป็น (สาย) ได้งานน้อย” “คนตื่นเช้ากินผักทางปาย คนตื่นขวยกินผักทางเก้า” “จงทำงานให้เสร็จออกที่ตัว แล้วมันจะไม่ออกที่ตา” เป็นต้น

ต้องตระหนักไว้เสมอว่า ไม่มีใครร่ำรวยได้เพราะความเกียจคร้าน

๑.๑.๒ อารักขสัมปทา (Achievement of Protection) ได้แก่ การรู้จักเก็บรักษาโภคทรัพย์ (และผลงาน) ที่หามาได้จากข้อ ๑ ไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย หัวใจสำคัญคือจะต้องใช้หลักการจัดการที่ดี รู้จักวางแผนการบริหารเงินที่หามาได้ มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน ใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์สูง ประหยัดสุด ดังคำกลอนสอนหญิงของสุนทรภู่ที่ว่า^{๓๖}

“มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ถ้ามีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง
อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนานไม่ควรซื้อก็อย่าไปพิไรซื้อ ให้เป็นมือเป็นครวทังคาวหวาน”

หลักการจัดการทรัพย์ดังกล่าว พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลัก เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics) ไว้เพื่อการจัดการทรัพย์ เรียกว่า “โภควิภาค ๔” (Four fold Division of Money)^{๓๗} ความว่าเมื่อได้ทรัพย์มาแล้วให้แบ่งเป็น ๔ ส่วนและใช้จ่าย ดังนี้

- เอเกน โภคกุณฺเฑย ๑ ส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน ครอบครัว และคนที่ควรบำรุงเลี้ยงตลอดถึงการทำบุญ จ่ายภาษีและทำประโยชน์

- ทวีหิมมบโยชเย ๒ ส่วนใช้ลงทุนประกอบการงานอาชีพต่อไป

- จตุตถณฺนิธาเปยฺย อิก ๑ ส่วน (ส่วนที่ ๔) เก็บไว้ใช้ยามจำเป็น

เมื่อทำได้อย่างถูกวิธีบริบูรณ์ ทรัพย์ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ดังพระพุทธพจน์ว่า

^{๓๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๗/๒๐๒.

^{๓๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๗/๒๐๒.

“...เมื่อบุคคลอ้อมทรัพย์สินสมบัติอยู่เหมือนแมลงผึ้งผนวกรัง โภคสมบัติย่อมถึงความสั่งสมดุจจอมปลวก อันปลวกก่อขึ้น ฉะนั้น...”^{๓๘}

ผู้ที่สามารถปฏิบัติได้ตามนี้ ถือว่าถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ หรือ อารักขสัมปทา (อารักขา=การรักษา สัมปทา=ความถึงพร้อม)

๑.๑.๓ กัลยาณมิตรตต (Association with good people) ได้แก่ การคบคนดี เป็นเพื่อน รู้จักเลือกเสวนากับคนที่เป็นกัลยาณมิตร มีคุณธรรมจริยธรรม มีศรัทธาในศาสนา มีศีล มีความเอื้อเฟื้อ เสียสละ และมีปัญญา เป็นต้นพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ จำเป็นต้องมีการคบหาสมาคมกับคนอื่นด้วย การจะเลือกคบใครมาเป็นมิตรจึงต้องใคร่ครวญเป็นพิเศษคำว่ามิตร หมายถึง คนที่รักและหวังดีต่อกัน แม้จะต่างเพศ ต่างวัย ต่างศาสนา ต่างเชื้อชาติ ก็ถือเป็นมิตรได้ทั้งสิ้น ในคำสอนเรื่องหลักปฏิบัติของคฤหัสถ์ (คิหิปฏิบัติ) ในหนังสือนวโกวาท สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงจำแนกมิตรแท้ และมิตรเทียม (คนเทียมมิตร) ไว้อย่างละ ๔ จำพวก ดังนี้

มิตรแท้ ๔ จำพวก	มิตรเทียม ๔ จำพวก
๑. เป็นคนอุปการะรู้จักช่วยเหลือมิตร	๑. เป็นคนปกอลอกเห็นแก่ได้
๒. เป็นคนที่ร่วมสุขร่วมทุกข์	๒. เป็นคนดีแต่พูด
๓. เป็นคนแนะนำในสิ่งที่มีประโยชน์	๓. เป็นคนชอบชักชวนไปในทางฉิบหาย
๔. มีความรักใคร่ (ซื่อตรงต่อกันไว้วางใจกันได้)	๔. เป็นคนช่างประจบ (ปากอย่างใจอย่าง)

ตารางที่ ๑ : แสดงการจำแนกมิตรแท้และมิตรเทียม ๔ จำพวก

๓.๓.๔ ความมุ่งหมายและคุณค่าของชีวิต

คุณค่า หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนา พึงพอใจและพึงประสงค์ สิ่งที่ตอบสนองความปรารถนาได้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความปรารถนาของมนุษย์เต็มสมบูรณ์การมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องศึกษาและเรียนรู้อย่างเข้าใจและเท่าทัน^{๓๙} การมีชีวิตอยู่อย่างคุ้มค้ำมีราคา คือ การใช้ชีวิตทุกๆ วินาทีอย่างมีสติ ไม่ว่าจะเป็นการพูด การคิด หรือการกระทำ หากเราใช้ชีวิตอยู่อย่างมีสติ ไม่ประมาทนั่นคือ การใช้ทุกวินาทีของชีวิตได้อย่างมีคุณค่า บทสรุปคุณค่าของชีวิตอยู่ที่ว่า เขาผู้นั้นเกิดมาแล้วได้เพียรพยายามละเลิกความชั่วอันได้แก่ สิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้น

^{๓๘} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๙๗/๑๔๔.

^{๓๙} ชัยวัฒน์ อัทธพันธ์, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔),

ในจิตใจ หมั่นทำ ความดีและรักษาคุณงามความดีที่เกิดขึ้นในชีวิตได้บ้างหรือไม่ ขอเพียงเราไม่ประมาทในชีวิตกับวันเวลาที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบัน เพราะทุกวินาทีของชีวิตอาจเป็นลมหายใจสุดท้ายของชีวิตเราก็ได้ หากเราได้เรียนรู้คุณค่าของชีวิตอย่างแท้จริง และเข้าใจว่าที่สุดของชีวิตเราคือ การเรียนรู้จิตใจภายในของตนเอง นั่นแหละเราจึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ใช้เวลาของชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีคุณค่าที่สุด

ประเภทของคุณค่า

การศึกษาเรื่องคุณค่าเป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวางและความหลากหลายมากนัก ปรัชญาบางท่านเห็นว่า การพิจารณาเรื่องของคุณค่าต้องมองดูในลักษณะของกระบวนการ สิ่งหนึ่งที่มีคุณค่าอาจมีเพราะมันเป็นทางผ่านไปสู่อื่นๆ จำแนกคุณค่าออกเป็น ๕ ประเภทโดยมีความสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการดังนี้^{๔๐}

๑. คุณค่าในฐานะสิ่งมีประโยชน์ (Usefulness)
๒. คุณค่าในฐานะเป็นเครื่องมือหรือทางผ่าน (Instrumental Value)
๓. คุณค่าในฐานะเป็นคุณสมบัติประจำโดยธรรมชาติ (Inherent Value)
๔. คุณค่าในตนเอง (Intrinsic Value)
๕. คุณค่าในฐานะเป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดคุณค่าอื่น (Contributory Value) นอกจากนี้ได้จำแนกประเภทของคุณค่าไว้อีกลักษณะหนึ่งโดยแบ่งคุณค่าและความสัมพันธ์เป็น ๓กลุ่มได้แก่

๑. คุณค่าทั่วไปกับคุณค่าเฉพาะ (Generic Value) คุณค่าทั่วไปคือการตอบสนองความต้องการ หรือความสนใจของคนทั่วไป คุณค่าเฉพาะคือการตอบสนองความสนใจที่เจาะจงเป็นพิเศษ เช่น เงินทองเป็นสิ่งมีคุณค่าทั่วไป เพราะสามารถตอบสนองความต้องการของคนส่วนมาก แต่เพลงแร็ปเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเฉพาะ เนื่องจากมีบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นที่มีความพึงพอใจที่จะฟัง ในขณะที่บางคนไม่มีความชื่นชมกับดนตรีประเภทนี้แม้แต่น้อย

๒. คุณค่าที่แสดงออก (Actual Value) กับคุณค่าสะสม (Potential Value) คุณค่าที่แสดงออกคือการตอบสนองความต้องการ หรือความสนใจในขณะที่เป็นปัจจุบันนั้น ส่วนคุณค่าสะสมคือคุณสมบัติที่พร้อมจะตอบสนองความต้องการได้ เช่น มีอาจารย์ปรัชญาคนหนึ่งมีความรู้ความชำนาญและสามารถสอนวิชาคอมพิวเตอร์ได้ แต่ในขณะที่ทำงานอยู่นั้น อาจารย์คนนั้นสอนเฉพาะวิชาปรัชญาอย่างเดียว ความสามารถในการสอนวิชาปรัชญาเป็นสิ่งมีคุณค่าที่แสดงออก เพราะกำลังแสดงออกอยู่ในขณะปัจจุบัน แต่อาจารย์คนนั้นยังไม่ได้สอนวิชาคอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจเป็นเพราะสถานศึกษานั้นไม่มีการสอนวิชานี้ หรือเป็นเพราะมีอาจารย์ที่จบคอมพิวเตอร์โดยตรงอย่างเพียงพอ

^{๔๐} ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์ และวิธาน สุชีวกุปต์, **หลักการดำรงชีวิตในสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๙), หน้า ๗๘.

ความสามารถในการสอนคอมพิวเตอร์ของอาจารย์ปรัชญาคนนี้เป็นความสามารถที่เป็นคุณค่าแบบสะสม คือยังมีได้แสดงออกในขณะปัจจุบัน แต่หากสถานศึกษานั้นสั่งให้อาจารย์คนนี้สอนคอมพิวเตอร์ เขาก็สามารถสอนได้ และเมื่อได้สอน การสอนและความสามารถในการสอนก็เปลี่ยนสภาพเป็นคุณค่าที่แสดงออก

๓. คุณค่าในตัวเอง (Intrinsic Value) กับคุณค่าในฐานะเครื่องมือ (Instrumental Value) คุณค่าในตัวเองหมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าด้วยตัวของมันเอง คุณค่าในฐานะเครื่องมือ หมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าในฐานะเป็นเครื่องมือ หรือสะพานเชื่อมโยงไปสู่คุณค่าอื่นๆ เช่น เพลงเป็นสิ่งมีคุณค่าในตัวเอง เพราะเมื่อได้ฟังแล้วเกิดความซาบซึ้ง ไพเราะ สนุกสนาน หรือเกิดความรู้สึกสุนทรีย์ แต่การที่จะได้ฟังเพลงนั้นอาจต้องมีสิ่งแลกเปลี่ยนคือเงิน โดยอาจจะใช้ในการซื้อเครื่องเล่นเทป ซื้อเทปเพลง หรืออาจใช้จ่ายเพื่อการเข้าไปฟังคอนเสิร์ต เป็นต้น ดังนั้น ในกรณีนี้เงินจึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในฐานะเป็นเครื่องมือหรือสะพานไปสู่คุณค่า

ประเภทของคุณค่าตามความต้องการของมนุษย์

คุณค่าแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ตามลักษณะความต้องการของมนุษย์คือ

๑. คุณค่าทางวัตถุ ได้แก่ คุณสมบัติของสิ่งต่างๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกาย ทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่น คุณค่าของอาหารต่อร่างกาย เป็นคุณค่าทางวัตถุโดยตรง (คุณค่าในตัวเอง) คุณค่าของเงินที่ซื้ออาหารเป็นคุณค่าทางวัตถุโดยอ้อม (คุณค่าในฐานะเครื่องมือ)

๒. คุณค่าทางจิตใจ ได้แก่ คุณสมบัติของสิ่งต่างๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจ แบ่งเป็น ๓ ลักษณะคือ ความต้องการทางสติปัญญา ความต้องการทางอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการทางสังคม เจตนาธรรมณ์และความดีงาม^{๔๑}

คุณค่าแท้คุณค่าเทียม

การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีความสับสนวุ่นวาย โดยเฉพาะการพัฒนาของระบบ การเรียน การทำงาน และการทำกิจกรรมต่างๆตลอดจนเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก ช่วยให้การดำเนินการต่างๆ สะดวก รวดเร็วมากขึ้น ทั้งองค์การ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ล้วนต้องการความรวดเร็วในการทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อทำทุกอย่างได้รวดเร็วมากขึ้นจึงอาจหลงตนเอง และสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตดังนั้นเราจึงควรหันมาพิจารณาคุณค่าประโยชน์ใช้สอยที่แท้จริง มากกว่าที่จะใช้เพื่อความโก้เก๋อวดร่ำรวย เป็นวิธีคิดที่สามารถสกัดหรือบรรเทาภิเลส เป็นวิธีคิดหนึ่งใน “โยนิโสมนสิการ” ที่สำคัญและมีประโยชน์มาก หลักการนี้อาจจะดูเหมือนเป็นหลักการพื้นฐานๆ ทำให้หลายๆ คน

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑),

มองข้ามที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยที่คุณค่านี้สามารถแบ่งออกเป็น คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม^{๔๒}

๑. คุณค่าแท้ (Absolute Value) หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดีงาม การดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่า “คุณค่าที่สนองปัญญา” ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจการหน้าที่รถยนต์ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การทำงาน ความเป็นอยู่ การบำเพ็ญประโยชน์สุข ควบคุมเอาความสะตอก ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น

๒. คุณค่าเทียม (Conventional Value) หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเทณา หรือเพื่อเสริมราคาเสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่านี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่า “คุณค่าที่สนองตัณหา” ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้หรูหรา รถยนต์เป็นเครื่องวัดฐานะ แสดงความโก้ความมั่งมี มุ่งเอาความสวยงามและความเด่น เป็นต้น

วิธีคิดแบบนี้ ใช้พิจารณาในการเข้าเกี่ยวข้องข้องปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเป็นการบริโภค การใช้สอย การซื้อหา หรือการครอบครอง โดยมุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น คุณค่าแท้ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลแก่ความเจริญอกงามของกุศลธรรมเช่น ความมีสติเป็นต้น ทำให้พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุ เพราะเป็นการเกี่ยวข้องด้วยปัญญา และมีขอบเขตอันเหมาะสม มีความพอเหมาะพอดี ต่างจากคุณค่าพอกเสริมด้วยตัณหา ซึ่งไม่ค่อยเกื้อกูลแก่ชีวิต บางทีเป็นอันตรายแก่ชีวิต ทำให้อกุศลธรรม เช่น ความโลภ ความมัวเมา ความริษยา มานะ ทิฎฐิ ตลอดจนการยกตนข่มผู้อื่นเจริญขึ้น ไม่มีขอบเขต และเป็นไปเพื่อการแก่งแย่งเบียดเบียน ตัวอย่างเช่น อาหารที่กินด้วยสติปัญญาเพื่อคุณค่าแท้มีหนึ่งราคาไม่ก็สิบบาท อาจมีคุณค่าแก่ชีวิตร่างกายมากกว่าอาหารมีอเดียวราคานับพันบาทที่กินด้วยตัณหา เพื่อเสริมราคาของตัวตน และยังอาจเป็นอันตรายแก่ร่างกายของตนเองได้

ยกตัวอย่างเช่น นาฬิกาข้อมือ ราคาไม่กี่ร้อยบาทก็ดูเวลาได้ นี่คือนคุณค่าแท้ของนาฬิกา ปัจจุบันนาฬิการาคาหลายล้านบาท นาฬิกากลายเป็นเครื่องประดับที่ไม่ใช่คุณค่าในการดูเวลา ไปติดที่คุณค่าเทียมของมัน การสอนศาสนาให้คนตั้งอยู่ในคุณธรรม ให้คนอยู่ในสัมมาอาชีวะให้คนเป็นคนดี

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙.

ถือว่าเป็นคุณค่าแท้ของสังคม ปัจจุบันบางอาชีพคุณค่าแท้ที่เป็นอยู่ได้ถูกบิดเบือนกลายเป็นคุณค่าเทียม ในยุคบริโภคนิยมนี้การประกวดนางงาม ก็ได้รับการสนับสนุนอย่างมากจนมองข้ามคุณค่าแท้ที่แท้จริง^{๔๓}

ความสุขก็เช่นกัน มีความสุขอย่างแท้จริง ความสุขอย่างเทียม ถ้าอยากคิดให้เป็นประโยชน์ก็ต้องวิเคราะห์ดูให้ออกว่าอะไรเป็นคุณค่าแท้ อะไรเป็นคุณค่าเทียม ความสุขเทียมก็เป็นความสุขที่เจืออยู่ด้วยทุกข์ ที่เรียกว่า อามิสสุข หรือสุขจากอบายมุข มันก็เป็นสุขเทียม เช่น นั่งเล่นไฟทั้งคืน หรือตั้งวงตี๋มเหล้า เฮฮากันไป ดูว่ามีความสุข แต่สุขแท้สุขเกิดจากคุณธรรม สุขจากการบำเพ็ญความดี บำเพ็ญกุศล ขยันหมั่นเพียร เป็นความสุขที่แท้ แต่เห็นได้ยาก ต้องใช้ปัญญาจึงจะมองเห็น เช่น นักศึกษาอดทนอ่านหนังสือยอมน้ำปากในวันนี้ เพื่อความสุข ความสำเร็จในอนาคตเพื่อให้ได้สุขที่คาดหวังเอาไว้

กล่าวโดยสรุป คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นการพิจารณาถึงคุณค่าในการบริโภค หรือการกระทำต่างๆ ว่าอะไร หรืออย่างไรที่มีคุณค่าแท้(ต่อการดำเนินชีวิต) และอะไร หรืออย่างไรที่มีคุณค่าเทียม ทั้งนี้คุณค่าแท้ มักจะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต แต่คุณค่าเทียม เป็นสิ่งที่มักถูกปรุงแต่งขึ้น อาจเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตและมักแฝงด้วยหลุมพรางบางอย่าง เป็นสิ่งที่อาจจะไม่จำเป็นแต่ต้องการ

๓.๓.๕ เป้าหมายของชีวิตตามแนวปรัชญาและศาสนา

มนุษย์ทุกคนเมื่อมีชีวิตเกิดมา ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เรา จะมีปัญหาต่างๆ เข้ามาในชีวิตให้เราต้องแก้ไขหรือมีทางเลือกให้เราต้องเลือก ดังนั้นการที่เราจะแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้นได้ดีหรือเลือกทางที่ถูกต้องตามกฎหมายและจริยธรรมจำเป็นต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ใช่ปล่อยชีวิตไปเรื่อยๆตามยถากรรม โดยไม่รู้ว่าสิ่งนี้ถูกหรือผิด ดำเนินชีวิตไปอย่างไรจุดมุ่งหมาย ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิต จะทำให้ชีวิตมีทิศทาง มีความหวัง มีความกระตือรือร้น มีความสุข และไม่เดินหลงทาง เป้าหมายสูงสุดของชีวิตหรือสิ่งสูงสุดที่มนุษย์แสวงหาในทางจริยศาสตร์ เรียกว่า Sum mum Bonus หรืออาจเรียกว่าอุดมคติชีวิต ในแต่ลัทธิและศาสนาก็จะเสนอคำตอบ และมีแนวคิดแตกต่างกัน โดยจะแบ่งเป็นกลุ่มสุขนิยมและกลุ่มอสุขนิยมดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑) กลุ่มสุขนิยมหรือรตินิยม (Hedonism)

แนวความคิดของกลุ่มรตินิยมหรือสุขนิยมนี้ถือหลักการที่ว่าความสุข (Pleasure) เป็นสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต เป็นสิ่งสุดท้ายที่มนุษย์แสวงหา เป็นเป้าหมายสุดท้ายที่มนุษย์เราควรไปให้ถึง ความสุขเป็นที่สุดของความต้องการ

^{๔๓} พระเทพเวที, (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, หน้า ๓๑๘.

กลุ่มสุขนิยมได้เสนอทัศนะว่า จุดหมายปลายทางของมนุษย์คือการได้มาซึ่งความสุขความสบายและสิ่งที่ได้มาจะต้องได้มาด้วยความทุกข์น้อยที่สุด ตัวอย่างเช่นนักศึกษาคนหนึ่งตั้งใจเรียน อ่านหนังสือ เพราะต้องการสอบได้เกรดดีๆ เรียนจบเร็วๆหางานทำได้เงินเดือนสูง มีหน้าที่การงานที่มั่นคง นั่นคือ เขายอมทุกข์ในตอนนี เพื่อความสำเร็จสุขสบายในวันข้างหน้า^{๔๔} ดังนั้นทฤษฎีสุขนิยมจึงเชื่อว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์จะเป็นหนทางนำมนุษย์ไปสู่ความสุขที่แท้จริงได้

เหตุผลสำคัญที่กลุ่มสุขนิยมถือว่า ความสุขสบายเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต เพราะคนเราเกิดมาพร้อมกับประสาทสัมผัสที่มีศักยภาพในการรับรู้ความสุขจึงควรแสวงหาความสุข^{๔๕}

นักปรัชญาคนสำคัญในลัทธินี้ได้แก่ เบนธัม(Jeremy Bentham) เอพิคิวรัส(Epicurus)

๑. เบนธัม(Jeremy Bentham) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า “ความเจ็บปวดและความสุขสบายคือเจ้านายที่คอยบงการพฤติกรรมของมนุษย์” หมายถึงความสุขสบายเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา จึงดิ้นรนไขว่คว้าแสวงหาความสุขมาใส่ตัว ในขณะที่เดียวกันความเจ็บปวดหรือความทุกข์ก็เป็นสิ่งที่ไม่มีการปรารถนาจึงพยายามดิ้นรนเพื่อหลุดพ้นจากมัน

๒. เอพิคิวรัส(Epicurus)ได้แสดงทัศนะได้ว่า “มนุษย์เราเกิดชาติเดียว ตายหนเดียว ไม่มีโลกหน้าหรือโลกในอดีต ในขณะที่มีชีวิตอยู่จึงควรแสวงหาความสุขให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” ทัศนะเด่นของลัทธิเอพิคิวรัส (Epicurianism)

๑. เป็นทัศนะสสารนิยมหรือวัตถุนิยม (Materialism) เชื่อว่าความเป็นจริงมีเพียงหนึ่งเดียวคือ สสาร สรรพสิ่งคือสสาร มนุษย์ก็คือสสารชนิดหนึ่ง

๒. ชีวิตที่ดีคือ ชีวิตที่มีความสุขยืนยาวที่สุด

๓. เพื่อความสุขที่ยั่งยืนเราควรแสวงหาอย่างรอบคอบและมองการณ์ไกลโดยไม่ผูกพันกับสิ่งของหรือบุคคลมากจนเกินไป

แนวคิดของกลุ่มวิจารณ์โต้แย้งทัศนะของแนวคิดสุขนิยม

๑. ถ้ามนุษย์แสวงหาแต่ความสุข อารยธรรมหรือวิทยาการต่างๆ ก็จะมีไม่ได้

๒. ถ้ามนุษย์แสวงหาแต่ความสุขการกระทำอันน่าสรรเสริญก็จะมีไม่ได้

๓. ในโลกนี้ไม่มีอะไรเป็นความสุขที่แท้จริง การบอกให้มนุษย์แสวงหาความสุขจึงเป็นเรื่องไร้สาระ

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๘.

^{๔๕} ปรีดา จันทร์แจ่มศรี, **ปรัชญาทั่วไป**, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๘๐.

๒) กลุ่มอสุขนิยม (Non-hedonism) ^{๔๖}

ทฤษฎีนี้ตั้งขึ้นโต้แย้งกับทฤษฎีสุขนิยม ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ถ้าหากคนเรามุ่งแต่การสนองความต้องการทางประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียวแล้วมนุษย์เราจะไม่ต่างอะไรไปจากสัตว์อื่นๆ เพราะสัตว์อื่นๆ ก็ล้วนต้องการความสุข พฤติกรรมทั้งหลายของสัตว์โลกที่เหมือนกัน คือ การกิน นอน ขับถ่ายและสืบพันธุ์ ไม่ได้คิดจะพัฒนาหรือปรับปรุงอะไรให้ดีขึ้น หากมนุษย์ถือเอาความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิต มนุษย์ก็จะไม่ต่างไปจากสัตว์เลยและการถือเอาความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดนั้นได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น

๑. ทำให้ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด กล่าวคือ ถ้าคนเราถือว่าเป้าหมายสูงสุดของชีวิตคือ ความสุข ความพอใจ หรือความสะดวกสบาย มนุษย์ก็จะไม่มีความสุขที่แท้จริง เพราะเราไม่สามารถบรรลุความปรารถนาหรือความต้องการทุกอย่างของเราได้อย่างแท้จริง แม้ที่จริงแล้วความสุขเป็นเพียงภาพมายา เมื่อเราได้มาแล้วเราก็ต้องเสียมันไปและเราก็เกิดความต้องการใหม่อีก ดังนั้น อุดมคติที่ว่า ความสุขคือเป้าหมายสูงสุดของคนเรานั้นไม่เคยเกิดขึ้นอย่างแท้จริงเลย

๒. เมื่อคนเรามีความสุขสบาย จะทำให้ไม่ต่อสู้หรือพัฒนา จะเกิดความเฉื่อยชา ส่วนความทุกข์จะเป็นแรงผลักดันเพื่อเป้าหมายของสิ่งใหม่ หรือกล่าวได้ว่า ความทุกข์เป็นตัวสร้างสรรค์ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้ามนุษย์มีแต่หาความสุขใส่ตัว กลุ่มอสุขนิยมเสนอว่าเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์ไม่ใช่ความสุขภายนอก แต่มันคือความสุขภายใน คุณค่าของชีวิตอยู่ที่จิตใจที่มีความสงบเย็น จุดหมายของชีวิตจึงไม่ใช่ความสุขสบายเหมือนสัตว์แต่เป็นความสงบสุขทางจิตใจที่สัตว์ไม่สามารถมีได้ตั้งมนุษย์ เพราะมนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณ โดยถือว่าจิตวิญญาณเป็นส่วนสำคัญของมนุษย์

ลัทธิอสุขนิยมสามารถแยกออกเป็นกลุ่มย่อยได้อีกหลายกลุ่มโดยในที่นี้จะเสนอ ๔ กลุ่ม ดังนี้

๑. มีลักษณะเป็นจิตนิยม(Idealism)คือมีความเชื่อว่าความจริงในโลกมีเพียง ๒ อย่างคือ สสารและออสสาร มนุษย์ประกอบไปด้วย ร่างกาย (สสาร) และ จิตวิญญาณ (ออสสาร) จิตทำหน้าที่ควบคุมกาย

๒. ชีวิตที่ดีคือ ชีวิตที่มีการใช้ปัญญาไตร่ตรองการกระทำ และความเชื่อต่างๆ ทั้งของตนเองและสังคม (An unexamined life is not worth living)

๓. ปัญญาเป็นสิ่งที่อยู่ในจิต ซึ่งทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ปัญญาเป็นสาระแก่นแท้ของคน สอดคล้องกับเพลโตที่กล่าวว่า สาระของคน คือวิญญาณ สาระของวิญญาณ คือ ปัญญาหรือความรู้ (Wisdom)

^{๔๖} พระเทพเวที, (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, หน้า ๓๑๘.

การแสวงหาความรู้ ความจริงคือ ความต้องการที่จะไปสู่ปัญญาความรู้จริง แต่ความรู้ดังกล่าว จะต้องเป็นความรู้ที่บริสุทธิ์เป็นสัจธรรมและอมตะ ไม่เกี่ยวข้องกับความต้องการทางกาย มีใจที่สงบ ไม่แก่งแย่ง แข่งขันจนเกินความพอดี ความสำคัญของกลุ่มปัญญานิยมคือการมุ่งเน้นแสวงหาปัญญา^{๔๗}

แนวคิดที่โดดเด่นและน่าสนใจมากอีกประการหนึ่งในเชิงจริยศาสตร์ของโสกราตีส คือแนวคิดที่ว่า “ปัญญาคือธรรม” (Virtue is Knowledge, Knowledge is Virtue) หมายความว่า คนที่มีปัญญาจะต้องใช้ปัญญาควบคู่กับคุณธรรมเสมอ หรือมีคุณธรรมกำกับการใช้ปัญญา จึงจะเป็นสิ่งที่ถูกที่ควรเนื่องจากคนที่มีปัญญา (คนฉลาด) หากใช้ปัญญาหรือความฉลาดโดยไม่มีคุณธรรมกำกับ (ฉลาดแกมโกง) ย่อมเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อบุคคลอื่นหรือต่อส่วนรวม เพราะถ้าไม่มีคุณธรรมกำกับก็จะเป็นเหมือนกับศรีธนญชัย ที่ใช้ปัญญาไปในทางที่ผิดและเป็นอันตรายต่อผู้อื่น เพราะกฎหมายบ้านเมืองที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะควบคุมมนุษย์ที่แท้และมีคุณค่าจึงต้องใช้ “ความรู้คู่คุณธรรม” อยู่ตลอดเวลา^{๔๘}

ปรากฏการณ์ในสังคมบ่อยครั้งที่มีการกระทำ ที่ไม่ผิดต่อตัวบทกฎหมาย แต่ผิดจริยธรรมในการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมตัดสินบ่อยครั้งที่ไม่อาจใช้หลักนิติรัฐได้ จึงต้องใช้จริยธรรมตามหลักศีลธรรมเข้ามากำกับ มิฉะนั้นจะเกิดค่านิยมอันเลวร้ายขึ้นในสังคมไทย เช่น ค่านิยมนับถือผู้ที่มีเงินโดยไม่สนใจว่าเขาจะร่ำรวยมาด้วยวิธีใดจะโกงหรือทุจริต คอร์รัปชันก็ไม่สนใจ จะอ่อนน้อมต่อคนเหล่านี้ ยินดีรับใช้คนเหล่านี้เพราะคิดว่าเขาจะแบ่งปันเงินทองให้ใช้ หรืออยากร่ำรวยเหมือนเขาเขาโกงคนอื่น ๆ ในสังคมก็ยิ่งให้การยอมรับ ต้อนรับเป็นอย่างดี จึงอยากที่จะโกงบ้างและทำมากเข้าก็กลายเป็นตัวอย่างผิดๆ ให้กับเยาวชน หรือคำว่า คอร์รัปชันได้แต่ขอให้มีผลงานหรือเมื่อไม่มีหลักฐานว่ากระทำผิดก็ไม่เป็นความผิด (ยกประโยชน์ให้จําเลย) ในความเป็นจริงการคอร์รัปชันไม่เคยมีใบเสร็จคนที่ฉลาดแต่ขาดคุณธรรมก็จะคอยหาช่องว่างทางกฎหมายว่าจะฉ้อฉลได้อย่างไร ไม่ให้ผิดกฎหมายและไม่ให้ถูกจับได้ ใช้ความฉลาดหลีกเลี่ยงไม่ให้การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เป็นที่มาของการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ผลประโยชน์ทับซ้อน ฯลฯ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างดาษดื่นในบางยุคสมัย

กลุ่มวิมุตินิยมมีแนวคิดคล้ายกลุ่มปัญญานิยม^{๔๙} คือ กลุ่มนี้มีแนวคิดที่ว่าความสุขไม่ใช่สาระสำคัญที่สุดของชีวิต ความสงบทางใจที่แท้จริงมีค่ามากกว่า ในขณะที่กลุ่มปัญญานิยมจะมุ่งเน้นที่

^{๔๗} ทศนา แชมมณี, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๙), หน้า ๘๐.

^{๔๘} ชำนะ พาชื่อ, จริยศาสตร์ประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๙.

^{๔๙} ทศนา แชมมณี, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๘๐.

การแสวงหาสัจจะหรือความจริงที่เป็นสิ่งประเสริฐของชีวิตคือ ปัญญา แต่วิมุตินิยมจะเน้นเรื่องการดับความต้องการทางกาย และการเอาชนะตนเองมากกว่า

กลุ่มวิมุตินิยมไม่ได้ปฏิเสธความสุขไปเสียทีเดียว คือยอมรับว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีแต่ไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด และให้ความสุขเป็นทางสายกลางและจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่ปราศจากทุกข์เช่นเดียวกับศาสนา ศาสนาทั่วไปก็เป็นวิมุตินิยม ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม หรือพราหมณ์-ฮินดู ก็ตาม

ลัทธิวิมุตินิยม ถือว่า ความพอใจของมนุษย์ คือ ความพอดีระหว่างสิ่งที่เราอยากกับสิ่งที่เราต้องการ เหตุที่คิดอย่างนี้เพราะสิ่งที่เราอยากนั้นได้มาจากภายนอก ซึ่งต้องเอามาด้วยวิธีการต่างๆ เป็นสิ่งที่มีจำกัด ทุกคนอยากได้อะไรก็มี และวัตถุสิ่งของต่างๆ เมื่อเราได้มาแล้วก็ไม่มั่นใจว่ามันจะอยู่กับเราไปอีกนานแค่ไหน มันเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มันอาจเสื่อมสภาพ อาจหายไปหรือโดนขโมยก็เป็นไปได้ ถ้าเรายึดติดกับสิ่งของพวกนี้ จะทำให้เป็นทุกข์หรือผิดหวังโดยไม่ทันตั้งตัว เพราะเราไปเอาความสุขของเราขึ้นอยู่กับ (อิงกับ) สิ่งที่ไม่แน่นอนที่ไม่สามารถควบคุมได้^{๕๐}

กลุ่มนี้เชื่อว่าถ้าเราลดความต้องการสิ่งของหรือวัตถุเหล่านี้ลง เราจะมีสุขมากกว่า การที่เราต้องไปดิ้นรนขวนขวายสิ่งของวัตถุต่างๆที่ตั้งอยู่บนความไม่แน่นอนนั้น การเอาชนะใจตัวเองนั้นเป็นการง่ายและแน่นอนกว่าการที่เราจะไปเอาชนะผู้อื่นดังนั้นจึงเชื่อว่าวิธีนี้เป็นวิถีแห่งความสุขอย่างแท้จริงกว่าวิธีแรก

สำนักปรัชญาในกลุ่มนี้ที่สำคัญ เช่น ลัทธิสโตอิก (Stoicism) มีนักปรัชญาชาวกรีกคนสำคัญคือ เซโน (Zeno) เป็นผู้ก่อตั้งลัทธินี้ขึ้นมา ลัทธินี้มีแนวคิดว่า ความอยากเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ เพราะเราตกเป็นทาสของมัน หากเราปรารถนาความสุขที่แท้จริงและแน่นอนเราต้องพยายามเอาชนะกิเลส ตัณหา พยายามลดความต้องการส่วนเกินออกไปเสีย ให้เหลือแต่ความต้องการที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น ควรดำรงชีวิตด้วยความสันโดษดีที่สุดในอกเหนือจากเซโน (Zeno) ยังมีนักปรัชญาคนอื่น ๆ อีกดังนี้ เอพิคเตตัส (Epictetus) และมาร์คัส (Marcus Aurelius) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีอีกลัทธิหนึ่งที่มีแนวคิดทำนองนี้ แต่แนวคิดค่อนข้างไปทาง “สุดขั้ว” อยู่พอสมควร ได้แก่ ลัทธิซินนิค (Cynicism) นักปรัชญาชาวกรีกชื่อ แอนติสเทนเนส (Antisthenes) เป็นผู้ก่อตั้งลัทธินี้ หลักการนี้มีอยู่ว่า การมีชีวิตอยู่อย่างง่ายๆ เพื่อเป็นหนทางไปสู่การแสวงหาปัญญาหรือความรู้ นับเป็นสิ่งประเสริฐ ลัทธิซินนิคถือว่าชีวิตแบบง่ายๆเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในทำนองเดียวกับสัตว์เดรัจฉาน ไม่สนใจร่างกายหรือยศศักดิ์อันครุฑาน เมื่อหิวค่อยหาอาหาร มีชีวิตที่เป็นไปตามธรรมชาติให้มากที่สุด ค่าไหน นอนนั้น ไม่สนใจแสวงหาหรือสะสมเงินทอง ทรัพย์สิน เกียรติยศ อำนาจ คนกลุ่มนี้

^{๕๐} ชำนะ พาชื่อ, จริยศาสตร์ประยุกต์, หน้า ๗๙.

จะพยายามมีให้น้อยที่สุด พวกเขาเชื่อว่า ถ้าทำได้ตามนี้ จะพบกับความสุขที่แท้จริง ลัทธินี้ยังมีนักปรัชญาที่โดดเด่นอีกท่านหนึ่งได้แก่ ไดโอจีนีส (Diogenes)^{๕๑}

ทัศนะของวิมุตินิยมมองว่า “คุณค่าสูงสุดของการใช้ชีวิตคือ การเอาชนะตนเองโดยการลดละกิเลสให้หมดสิ้น แล้วหลุดพ้นจากภาวะบีบคั้นทุกอย่าง ดำเนินชีวิตด้วยความสุข สงบ เย็นเต็มเปี่ยม”

สรุปทัศนะเด่นของลัทธิชินนิก

๑. ถือสันโดษอย่างสุดโต่ง ละทิ้งกิจกรรมทางสังคม
๒. ถือว่าการปราศจากกิเลส มีค่าสูงสุดในตัวเอง
๓. ชีวิตที่ดีต้องอยู่อย่างง่ายที่สุด มีสิ่งจำเป็นในชีวิตให้น้อยที่สุด ใช้ชีวิตเรียบง่าย หิวก็กิน ง่วงก็นอน ไม่ยึดติดต่อสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะป็นทรัพย์สมบัติ ลาภยศ สรรเสริญใดๆ

สรุปทัศนะเด่นของลัทธิสโตอิก

คุณค่าของชีวิตอยู่ที่ความสงบสุขอันเกิดจากการหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของวัตถุชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ใช้เหตุผลเหนืออารมณ์ความรู้สึก

กล่าวโดยสรุปปรัชญากรุปวิมุตินิยมโดยทั่วไปถือว่า ความพอใจของมนุษย์นั้นถูกกำหนดโดยปัจจัย ๒ ประการคือ สิ่งที่เรามีและสิ่งที่เราต้องการในที่นี้สามารถแสดงด้วยสมการของความพอใจตามทัศนะของลัทธิสโตอิกดังนี้

$\text{ความพอใจ} = \frac{\text{สิ่งที่เรามี}}{\text{สิ่งที่เราต้องการ}}$
--

รูปภาพที่ ๒ : สมการของความพอใจตามทัศนะของลัทธิสโตอิก

จากสมการ ถ้าเศษกับส่วนเท่ากัน คือสิ่งที่เรามีกับสิ่งที่เราต้องการเท่ากัน ก็จะทำให้เราเกิดมีความพอใจเต็มที่ แต่ถ้าความต้องการของเรามากขึ้น แต่สิ่งที่เรายังคงเท่าเดิม เมื่อนั้นความทุกข์ก็จะเกิด ดังนั้นในการดำเนินชีวิตของคนเราจึงต้องพยายามปรับทั้งสองสิ่งให้สมดุลกัน (Balance) ชีวิตจึงจะมีความพอดี และเกิดความพอใจ

นักปรัชญาในลัทธินี้ได้เสนอวิธีการสร้างความพอใจ ๒ วิธีดังต่อไปนี้^{๕๒}

^{๕๑} ปรีดา จันทร์แจ่มศรี, **จริยศาสตร์**, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๙๐.

^{๕๒} ประเวศ วะสี, **คุณธรรมนำการพัฒนา : ยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), ๒๕๕๙), หน้า ๙๙.

วิธีที่ ๑ พยายามชวนชวายเป็นสิ่งที่เราเพิ่มปริมาณมากขึ้นให้เท่ากับความต้องการ หมายถึงพยายามดิ้นรนชวนชวายเป็นพิเศษในสมการให้มากยิ่งขึ้น โดยต้องใช้ความพากเพียรพยายามอย่างเต็มที่

วิธีที่ ๒ ลดสิ่งที่ต้องการลง (ลดความต้องการลง) ให้เหลือเท่ากับสิ่งที่เรามี หมายความว่า หากพยายามเพิ่มสิ่งที่เราได้แล้วไม่เป็นผลสำเร็จ ก็หันมาทำ วิธีที่ ๒ คือ การพยายามควบคุมจิตใจตนเองลดความต้องการลงให้เหลือเท่ากับสิ่งที่เรามี จากสูตรคือการลดตัวส่วนนั่นเอง

กลุ่มวิมุตินิยมนี้มีทัศนคติว่า วิธีแรกค่อนข้างยากและไม่แน่ว่าจะทำได้เสมอไป เพราะสิ่งทั้งหลายไม่อยู่อำนาจของเรา ส่วนวิธีที่สองนี้แน่นอนกว่า เพราะอยู่ในอำนาจของเราเต็มที่ การเพิ่มพิเศษ (สิ่งที่เรามี) ทำได้ยากกว่าการลดส่วน (สิ่งที่เราต้องการ) ยิ่งเราลดส่วนเท่าไร ผลลัพธ์คือความพอใจจะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งความต้องการของเราน้อยลงเท่าใด ทรัพย์สินสมบัติที่เรามีอยู่เดิมก็ดูเหมือนจะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ทัศนคตินี้จึงถือว่า คนที่มีความสุขที่สุดมิใช่คนที่มั่งคั่งมากที่สุด แต่เป็นคนที่มีความต้องการน้อยที่สุด ในสังคมปัจจุบันที่คนส่วนใหญ่มักจะ “สุขยาก ทุกข์ง่าย” เพราะต้องมุ่งไปที่การเพิ่มส่วน (สิ่งที่เราต้องการ) ที่นับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะค่านิยมใช้ชีวิตหรูหราฟุ้งเฟ้อค่านิยมเลียนแบบโดยไม่ดูฐานะความเป็นจริง (เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง) หัวใจสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยปรับสมดุลของเศษ (สิ่งที่เรามี) และส่วน (สิ่งที่เราต้องการ) คือการรู้จักพอ เพราะการรู้จักพอก่อสุขทุกสถาน ไม่รู้จักพอก่อทุกข์ตลอดกาล หรือ “ไฟไม่เคยอ้อมด้วยเชื้อ มหาสมุทรไม่เคยอ้อมด้วยน้ำ ฉันทิความอยาก(ตัณหา)ของมนุษย์ก็ไม่เคยอ้อมด้วยสิ่งปรนเปรอ (อามิส) ฉันทิฉันทิ” แนวคิดนี้สรุปได้ว่า “อันว่าเศรษฐกิจนี้มีใช้หมายถึง คนที่มีเงินมาก แต่หมายถึงคนที่รู้จักพอ” มีพอใช้ กินพออ้อม ที่เหลือเผื่อแบ่งปันเพื่อนมนุษย์ที่อดอยากหิวโหย คนจึงจะมีสันติสุข สังคมจะมีสันติภาพ

วิมุตินิยมให้ความสำคัญกับความแน่นอนและความปลอดภัยมาก เมื่อใดที่ความพอใจของเราขึ้นอยู่กับตัวของเราเอง เมื่อนั้นก็เป็นการแน่นอนที่เราปลอดภัยจากความทุกข์ ถ้าเราไปผูกพันกับสิ่งนอกกาย ซึ่งอยู่นอกอำนาจของเราที่จะควบคุมแล้วก็เท่ากับเราเอาตัวเองไปแขวนไว้กับเส้นด้ายจะไม่ปลอดภัยจากความทุกข์ วิมุตินิยมสอนว่า จงหวังแต่สิ่งที่อยู่ในอำนาจของเรา อำนาจของเรา เช่น คุณธรรม การควบคุมตัวเองตัวเอง ความสุขทางใจ การรู้จักปล่อยวางและการทำหน้าที่โดยไม่หวั่นไหว เป็นต้น สิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจของเรา ที่เราไม่ควรไปผูกพันด้วย เช่น เงิน อำนาจ เกียรติทรัพย์สินสมบัติ เป็นต้น เมื่อใดที่เราหลุดพ้นจากสิ่งเหล่านี้ได้ เราก็จะประสบสิ่งที่ดีของชีวิตคือความสุขที่แท้จริง

๓) กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

กลุ่มมนุษยนิยมหรือลัทธิมนุษยนิยม มีทัศนคติว่า มนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติมีศักดิ์ศรี มีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง โดยอาศัยเหตุผลและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด

กลุ่มมนุษย์นิยมมองว่าทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นล้วนมีมุมมองเกี่ยวกับชีวิตเพียงด้านเดียว ซึ่งเป็นแนวคิดที่แคบเกินไป กลุ่มมนุษย์นิยมจึงเสนอว่ามนุษย์เราควรมองชีวิตให้รอบด้านแทนที่จะมองแค่ด้านเดียว เพราะนั่นทำให้ทัศนคติของเราคับแคบและส่งผลให้การใช้ชีวิตของเราแคบไปด้วย ทางที่ถูกคือ เราต้องมองชีวิตในทุกทศนะทั้งทางสุขนิยม วิมุตินิยม และปัญญานิยม (คือมองรอบด้าน :Holistic / As a hole)^{๕๓}

ในการดำเนินชีวิตมนุษย์แต่ละคนย่อมมีเป้าหมายในชีวิตของตนเอง เป้าหมายของคนทั่วไปหรือเรียกกันว่าเป้าหมายทางโลกอย่างเช่น ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต เรียนจบปริญญาตรีปริญญาโท และปริญญาเอก แล้วได้ทำงานที่ตนเองชอบใจพอใจ มีครอบครัวที่อบอุ่น มีฐานะมั่นคง มีบ้านมีรถสมฐานะ คำถามคือ “มีใครบ้างที่ได้ทุกอย่างสมปรารถนา และถ้าได้มาแล้วสมบัติและความสุขเหล่านี้จะคงทนถาวรหรือไม่ ถ้าหากสมบัติเหล่านี้ไม่คงทนถาวรจะอย่างไร จะทำใจยอมรับได้หรือไม่ และการให้ได้ซึ่งสมบัติเหล่านี้ถูกต้องตามกฎหมายและตามหลักคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่” คำตอบที่ได้จะหลากหลายกันไป เมื่อได้คำตอบแล้ว ก็จะมีคำถามต่อไปอีกว่า “จะดีกว่าไหมถ้าการบรรลุเป้าหมายในทางโลกของเรามีคุณธรรมจริยธรรมเป็นตัวกำกับเพื่อให้เรามีความสุขกับทรัพย์สินสมบัติเหล่านี้แบบมีทุกข์น้อยที่สุด” คือหาทรัพย์สินสมบัติด้วยความสุจริตถูกต้องตามกฎหมายและตามหลักคุณธรรมจริยธรรม รู้คุณสมบัติของทรัพย์สินสมบัติเหล่านี้ว่าย่อมมีเสื่อมสลายได้

ดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรม หรือ ศีลธรรม จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ต้องการบรรลุเป้าหมาย เป็นการดำรงชีวิตที่ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน อีกทั้งยังหนุนเนื่องให้สังคมมีคุณภาพ เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนตั้งนั้น แนวทางการดำรงชีวิตด้วยคุณธรรมจริยธรรมจึงควรถูกนำมาพิจารณาอย่างแท้จริงคุณธรรมและจริยธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน หรือจริยธรรมในการพัฒนาตน พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร ที่สามารถนำไปปรับใช้เป็นหลักปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ควรยึดหลักต่อไป^{๕๔}

^{๕๓} ปรีดา จันทร์แจ่มศรี, ความจริงของชีวิต, หน้า ๘๘.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑.

๓.๔ ปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจแบบเครือข่าย

(๑) ธรรมชาติของมนุษย์ คนไทยมีชีวิตอยู่สองชีวิตคือ ชีวิตด้านวัตถุกับชีวิตด้านจิตใจ และ (๒) ชีวิตนี้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ลักษณะแยกสองหรือทวิภพนี้อิงอยู่กับความเชื่อที่ว่า จิตและการเป็นสองสิ่งที่อยู่ในตัวมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกของวัตถุไม่จำเป็นต้องมีผลกระทบต่อการแสวงหาสิ่งอันประเสริฐของจิตเสมอไป

ชีวิตที่ดั่งนั้นมีมากมายหลายความเห็น แต่พอจะจัดกลุ่มได้เป็น ๖ กลุ่ม (๑) ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีความสุขสบาย กลุ่มนี้เห็นว่ามนุษย์ไม่เคยต้องการอะไรนอกจากความสุขสบาย (๒) ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ได้ประกอบวีรกรรม เอาชนะอุปสรรค สร้างสรรค์สิ่งยิ่งใหญ่ และภูมิใจในความสำเร็จของตน (๓) ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ได้ทำตามความรู้สึก ได้แสดงอัตลักษณ์ของตัว (๔) ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ได้เต็มคำในสังฆธรรมด้วยปัญญา ปัญญาเป็นสิ่งที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์ (๕) ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีความสงบในจิตใจ หลุดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ยากของโลกภายนอก และ(๖) ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่เป็นคนดี มีศีลธรรม แม้การเป็นคนดีบางที่อาจต้องเจ็บปวดแม้ความจริงทั้งหกกลุ่มนี้จะต่างกัน แต่ก็มีบางอย่างเหมือนกันคือ เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพบางอย่างในตัว ชีวิตที่ดีคือการพัฒนาศักยภาพนี้ให้ถึงขีดสุด^{๕๕}

พุทธศาสนาปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้า ด้วยเหตุผลที่ว่า แม้แต่ฤาษีผู้แต่งบทสวดอันวอนก็ยังไม่รู้ว่าพรหมเป็นใครอยู่ที่ไหน และความคิดที่ว่าพระพรหมผู้สร้างนั้นเป็นความคิดที่ผิด แม้พุทธศาสนาจะปฏิเสธพระเจ้าผู้สร้างโลก แต่โลกมนุษย์ก็มีใช้โลกความจริงเพียงแห่งเดียว เพราะสวรรค์ นรก ก็เป็นสิ่งที่ต้องถือว่ามีอยู่จริงในพุทธศาสนา ซึ่งเรื่องนี้เองที่ทำให้ผู้เชื่อถือในหลักวิทยาศาสตร์ ตั้งคำถามต่อพุทธศาสนา หรือต่อความเป็นวิทยาศาสตร์ของพุทธศาสนา ซึ่งได้ให้ความเห็นว่า แม้ฐานความรู้ในพุทธศาสนาคือประสบการณ์ แต่พุทธศาสนาไม่ได้มีทัศนะแบบประสบการณ์นิยม(Empiricism) เหมือนดังที่วิทยาศาสตร์ยึดถือ และประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ขอบเขตของประสบการณ์ในพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ นั้นแตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิง

สรุปได้ว่า ชีวิตมนุษย์สลับซับซ้อนเกินไปที่จะเป็นไปตามสูตรหนึ่งโดยอัตโนมัติ ถ้ามีคนถามว่าอะไรดีที่สุดสำหรับน้ำแข็ง ก็คงตอบได้ทันทีว่าตู้เย็น อะไรดีที่สุดสำหรับปลา สระน้ำ ส่วนอะไรที่ดีที่สุดสำหรับคน คงตอบไม่ได้ง่ายอย่างนั้น มนุษย์นิยมอาจจะถูกที่ยอมรับความซับซ้อนของมนุษย์ โดยไม่ทอนมนุษย์ลงไปเป็นสัตว์ และมีได้เชิดชูให้บริสุทธิ์ เหมือนพระเจ้า มนุษย์มิได้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งตายตัวลงไปอย่างนั้น ความสุขุม ความไม่วู่วาม การมองการไกล การหลุดพ้นจากประโยชน์ส่วนตัว และการพิจารณารอบๆด้านเท่านั้น ที่จะช่วยในการตัดสินใจโดยมีหลักต่างๆเหล่านี้ อยู่ในใจ มนุษย์เป็นผลผลิตของวิวัฒนาการอันสลับซับซ้อน ที่ไม่สามารถใช้ยาเพียงขนานเดียวเพื่อ

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

รักษาโรคทุกโรคได้ฉันใด ก็ไม่สามารถให้สูตรสำเร็จสูตรเดียวเพื่อเป็นหลักในการกระทำการต่างๆได้ฉันนั้น

๓.๔.๒ การพัฒนาจิต

การพัฒนาจิตหมายถึงการฝึกจิต อบรมจิต หรือทำจิตให้เจริญขึ้น ให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือเป็นจิตที่มีสุภาพจิต สมรรถภาพจิตและคุณภาพจิตที่ดีอย่างมั่นคงและยั่งยืนตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นสูง โดยเฉพาะขั้นพื้นฐาน มีดังนี้^{๕๖}

๒.๑ สติ-สัมปชัญญะ ซึ่งเป็นจริยธรรมเพื่อความเป็นคนรอบคอบ (ธรรมมีอุปการะมาก)

๑) สติ ความระลึกได้ หมายถึงความระมัดระวังหรือความไม่ประมาท เช่นคนขับรถมีสติ ก็คือไม่ประมาทระมัดระวังตัวอยู่เสมอ เมื่อปฏิบัติเช่นนี้โอกาสจะเกิดอุบัติเหตุย่อมมีน้อย เป็นต้น

๒) สัมปชัญญะ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อม คือรู้ว่าตัวเป็นใคร มีหน้าที่อะไรกำลังคิดกำลังพูด กำลังทำอะไรอยู่ เมื่อบุคคลรู้เท่าทันตนเองทั่วพร้อมแล้ว ถ้าเกิดความผิดพลาดก็จะสามารถเห็นยั้งเอาไว้ไม่ให้เกิดการกระทำผิดนั้นดำเนินต่อไป

สติ กับ สัมปชัญญะ มีความแตกต่างกัน คือ สติ เกิดขึ้นก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด ส่วนสัมปชัญญะใช้ในขณะกำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด ทั้งสองอย่างจึงต้องใช้ควบคู่กัน สติสัมปชัญญะจะเกิดขึ้นและมีอยู่ในตัวเราได้ก็ด้วยการฝึกฝนให้มีความระลึกได้ รู้สึกตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา เช่นกำลังล้างจานก็มีสติสัมปชัญญะ ระลึกรู้อยู่กับสัมผัสที่มีกระทบกับจานอยู่ตลอดเวลา รู้ถึงลักษณะความลื่น ความฝืด ความเบา ความแรงในการลงฟองน้ำ ฯลฯ เห็นได้ถึงความต่างระหว่างความสะอาดกับความสกปรกของจานที่ล้าง เป็นต้น

สติสัมปชัญญะเป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา การมีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลาก็คือ มีความไม่ประมาท ความไม่ประมาทเป็นหนทางแห่งความอยู่รอดปลอดภัยและความรุ่งเรือง สติสัมปชัญญะจึงถูกเรียกว่า “ธรรมมีอุปการะมาก” เพราะช่วยอุปการะ หรือ อุ้มชูให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตและภารกิจไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้โดยง่าย

๒.๒ หิริ-โอตตตัปปะ เป็นข้อปฏิบัติที่อุปมาว่าทำให้คนเป็นเทวดา ไม่เกลือกกลั้วข้องเกี่ยวกับความชั่ว เป็นธรรมคุ้มครองโลก คือช่วยเป็นเกราะปกป้องคุ้มครองมิให้คนในโลกเดือดร้อนวุ่นวายเพราะการทำชั่ว การชมเชยรังแกซึ่งกันและกัน หรืออาจเรียกว่า “เทวธรรม” คือ ธรรมหรือข้อปฏิบัติที่ทำให้คนเป็นเทวดา มีดังนี้

๑) หิริ คือความละอายแก่ใจตนเองต่อการกระทำชั่ว เห็นความชั่วร้ายเป็นสิ่งน่ารังเกียจ เหมือนคนรักความสะอาดเกลียดความสกปรกฉะนั้น เป็นเครื่องกั้นภายในคือจิตใจตนเองที่ไม่ยอมให้แม้แต่จะคิดทำชั่ว

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

๒) โอดตัดปเปะ คือความเกรงกลัวต่อบาป สะดุ้งกลัวต่อความชั่ว และผลของความชั่ว มองให้เห็นเป็นสิ่งน่ากลัวและควรหนีห่าง ประหนึ่งคนกลัวอสรพิษ ฉะนั้น

๒.๓ ชั้นดี - โสรัจจะ เป็นธรรมอันทำให้งาม หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนมีอุปนิสัยดี มีกิริยามารยาทงดงาม สามารถควบคุมตนเองได้ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) เป็นการสร้างความงามให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ ซึ่งมีข้อปฏิบัติดังนี้^{๕๗}

๑) ชั้นดี ความอดทน อดกลั้นต่อความลำบาก ความตรากตรำ ความเจ็บใจ และอดทนต่อความทุกข์ยาก รู้จักรอคอยเพื่อบรรลุผลคือความดีงามแก้ไขอาการสามาริสน์^{๕๘}

๒) โสรัจจะ เป็นธรรมที่ทำให้คนมีความเสถียร มีอหยาศัยอันงาม เรียบง่ายที่เกิดจากการฝึกฝนให้รู้จักอดทน นุ่มนวล ไม่ทะเลาะกลางปล้อง ไม่แสดงอารมณ์หุนหันพลันแล่น รู้จักควบคุมอารมณ์ ทำให้เป็นคนมีความงดงามด้านกิริยามารยาทคนที่มีกิริยามารยาทงดงามย่อมแสดงถึงจิตใจที่งดงามด้วย

๒.๔ ไม่หลงโลกธรรม คือการมีสติปัญญารู้เท่าทันโลกธรรม ๘ ได้แก่ การได้ลาภ ได้ยศ ได้รับการสรรเสริญ ได้รับความสุข ซึ่งเป็นฝ่ายอภิวุฒิธรรมณ์ (น่าปรารถนา) เมื่อได้สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ทะนงตัว หลงลืมตัว หรือพุ้งขึ้น พองลมแบบลูกโป่ง ส่วนฝ่ายอนิวัฐธรรมณ์ (ไม่น่าปรารถนา) ได้แก่ การเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนิินทา ได้รับความทุกข์ เมื่อประสบสิ่งเหล่านี้ก็ทำใจได้ ไม่ว่าจะเหว ไม่ประชดชีวิต จิตไม่แพบลง มองทุกสิ่งตามเป็นจริง ทุกอย่างเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ (เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป) ทุกอย่าง “เป็นเช่นนั้นเอง ” (ตถตา) เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง “หวัชชน” ที่แต่ละคนสวมไว้แค่เพียงชั่วคราวชั่วคราเท่านั้น เป็นเพียง “มายา หรือ สิ่งสมมติ” มิใช่ของจริงแท้ มิใช่สิ่งจริง หรือนิรันดร(eternal)^{๕๙}

๒.๕ การฝึกจิตให้มีทัศนคติเชิงบวก (Positive Thinking) การมีทัศนคติเชิงบวกเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้เพราะมุมมองหรือทัศนคติ (อาจเรียกว่าโลกทัศน์ หรือ World Views) ถือได้ว่าเป็นปฐมบทของการพัฒนาตนและสรรพสิ่ง รวมทั้งปรากฏการณ์ในสังคม

๓.๔.๓ จริยธรรมในการครองงาน

จริยธรรมในการครองงาน หมายถึง หลักจริยธรรมหรือจริยศาสตร์ที่ควรนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการทำงาน เพื่อให้งานหรือสิ่งที่ทำนั้นๆ บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและมี

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^{๕๘} ประเวศ วะสี, คุณธรรมนำการพัฒนา : ยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม.

^{๕๙} ปรีดา จันทร์แจ่มศรี, ความจริงของชีวิต, หน้า ๙๗.

ประสิทธิภาพบริบูรณ์ บรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวัง หลักที่นักปราชญ์ได้วางไว้และเป็นที่ยอมรับมีอยู่หลายอย่าง เช่น^{๖๐}

อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท คือหลักปฏิบัติที่ช่วยให้เกิดความสำเร็จในงานหรือสิ่งที่มุ่งหมาย หรือทางแห่งความสำเร็จ มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑) ฉันทะ มีความรักและพอใจในงานหรือสิ่งที่ทำนั้น ต้องปรับตัวและเตือนใจอยู่เสมอว่า ถ้าเราไม่อาจอยู่กับสิ่งที่เรารักได้ ก็ต้องทำให้รักและพอใจในสิ่งที่เราอยู่ด้วย จะทำให้เราทำงาน หรือ กิจการนั้นๆ อย่างมีความสุข และเกิดความเพลิน^{๖๑}

๒) วิริยะ มีความเพียร พยายามทำงานหรือสิ่งนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง จริงจัง เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย หนักเอาเบาสู้ง การทำบ่อยๆ จะทำให้เกิดความชำนาญ ความชำนาญที่ถึงระดับย่อมกลายเป็นความเชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิในด้านนั้นๆ^{๖๒}

๓) จิตตะ เอาใจฝึกฝน ในสิ่งนั้น เอาจิตจดจ่อ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำหรือตั้งใจทำไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปสู่อารมณ์อื่น ทำด้วยความมุ่งมั่นแน่วแน่ จริงจัง จิตเป็นสมาธิต่อเนื่องแน่วแน่

๔) วิมังสา หมั่นตรวจสอบ ตรวจสอบตรา หาข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงพัฒนา ประเมินผลสัมฤทธิ์ รวมทั้งวางแผนคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้งานนั้นๆ มีความบริบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะการหยุดก็คือการเดินถอยหลัง โดยเฉพาะในสังคมยุคแห่งการแข่งขันอย่างปัจจุบัน^{๖๓}

มีใจบริการ (Service Mind)

การมี Service Mind หมายถึง การมีจิตบริการ มีจิตใจมุ่งมั่นในการให้บริการ หรือบริการแก่ลูกค้าหรือผู้มาติดต่อด้วยความเต็มใจอย่างกระตือรือร้นและอย่างเต็มที่ ให้สมกับคำว่า “SERVICE” ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

S = Smiling & Sympathy คือยิ้มแย้มและเอาใจเขามาใส่ใจเรา เห็นอกเห็นใจต่อความลำบากและความยุ่งยากของผู้รับบริการ

E = Early Response คือตอบสนองต่อความประสงค์ของผู้รับบริการอย่างรวดเร็ว ทันใจ โดยมีซักช้า ไม่ต้องให้ทันได้เอ่ยปากเรียกหา

^{๖๐} ทศนา แชมมณี, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๗๗.

^{๖๑} ประเวศ วะสี, คุณธรรมนำการพัฒนา : ยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม, หน้า ๙๙.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๙.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.

R = Respectful คือ แสดงออกถึงความนับถือ ให้เกียรติแก่ผู้มารับบริการ ไม่ดูหมิ่นดูแคลน

V = Voluntariness Manner คือ ลักษณะการให้บริการเป็นแบบสมัครใจและเต็มใจ มีใจทำแบบเสียไม่ได้

I = Image Enhancing คือ แสดงออกซึ่งการรักษาภาพพจน์ของผู้ให้บริการ และเสริมสร้างภาพพจน์ขององค์กรด้วย

C = Courtesy คือ การใช้กิริยาอาการอ่อนโยน สุภาพ และมีมารยาทดี อ่อนน้อมถ่อมตน

E = Enthusiasm คือ มีความกระฉับกระเฉง และความกระตือรือร้นอยู่เสมอในขณะที่ให้บริการ จะให้บริการมากกว่าที่คาดหวังเสมอ

โดยเฉพาะคนที่ทำงานประเภทที่ต้องให้บริการ ยังต้องคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการ (Service Quality) คุณภาพของการให้บริการขึ้นอยู่กับปัจจัย ดังนี้

๑. ความสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ
๒. ระดับความสามารถของผู้ให้บริการ ในการบำบัดความต้องการของผู้รับบริการ
๓. ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการหลังจากได้รับบริการไปแล้ว ^{๖๔}

ถือนโยบายและค่านิยม “ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน”

ค่านิยม “ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน” (Honesty is the best policy) เป็นจริยธรรมที่อมตะและสามารถนำมาใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา คนที่ไม่เก่งแต่มีความซื่อสัตย์ยอมเป็นที่ต้องการของสังคม เพราะสามารถฝึกได้ สอนงานให้เป็นคนเก่งได้ในที่สุด ส่วนคนนิสัยซื่อโกงแม้จะเก่งสักปานใดในที่สุดแล้วก็จะไม่มีใครต้องการหรือไว้วางใจ และถูกสังคมปฏิเสธในที่สุด

ยึดแนวปฏิบัติ “จัดคนให้ถูกกับงาน” (put the right man into the right job)

เป็นจำนวนมาก ทั้งอยู่ในฐานะที่จะให้คุณโทษแก่บุคลากรในองค์กรได้ นักบริหารจึงจำเป็นต้องมีจริยธรรมกำกับการบริหารและการใช้อำนาจ ^{๖๕}

^{๖๔} ทศนา แชมมณี, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๗๙.

^{๖๕} ดวงเดือน พันธมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๖.

คุณธรรมสำหรับการบริหารงาน

หลักคุณธรรมดังกล่าวมี ๗ ประการ ดังนี้

๑. ความซื่อสัตย์ ซึ่งมีได้หมายเพียงการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องถูกต้องตามจริยธรรมด้วย ในการปฏิบัติตามหลักความซื่อสัตย์นี้มีได้หมายเฉพาะตัวของผู้บริหารเองเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงต้องควบคุมคนรอบตัวให้ซื่อสัตย์ด้วย

๒. คุณธรรมจริยธรรม ในการบริหารงาน มิใช่คำนึงแค่ถูกกฎหมาย เพราะในบางเรื่องกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและกำหนดบทลงโทษไว้ แต่เมื่อเอามาตรฐานทางจริยธรรมมาวัดก็อาจถือว่าผิดได้ เช่น เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย เป็นต้นผู้บริหารจึงต้องคำนึงถึงจริยธรรมในศาสนาและจริยธรรมทางสังคมด้วย

๓. ความเป็นธรรม คือการยึดมั่นในความเที่ยงธรรม ทำให้คนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์สูงสุด มีความยุติธรรม ผู้บริหารจะต้องไม่ลุแก่อำนาจ ไม่ใช่อำนาจเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ใช่ช่องว่างของกฎหมายเพิ่มอำนาจให้ตนเอง มาตรฐานในการบริหารต้องมีมาตรฐานเดียว ไม่ใช่หลายมาตรฐาน

๔. ประสิทธิภาพ คือการบริหารงานให้เกิดผลงานจนเป็นที่ประจักษ์โดยใช้ทรัพยากรการการบริหารอันมีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ประสิทธิภาพต้องควบคู่ไปด้วยกันกับคุณธรรมจริยธรรม

๕. ความโปร่งใส เป็นจริยธรรมของการบริหารงาน นักบริหารที่ดีจะต้องให้ประชาชนตรวจสอบการบริหารงานได้ มิใช่หมุ่หมิบทำอยู่เฉพาะกลุ่มหรือปิดบังซ่อนเร้นข้อมูล

๖. ความมั่นคง ความมั่นคงอาจจะกระทบสิทธิและเสรีภาพของคนอื่นๆ ได้ จึงจำเป็นต้องหาความสมดุลให้ได้ นั่นคือสามารถรักษาความมั่นคงไว้ได้ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินสมควรหรือเกินความจำเป็น

๗. ปรับค่านิยม คนส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าความร่ำรวยสามารถสร้างชื่อเสียง เกียรติยศและสถานะทางสังคมได้ จึงมีคนจำนวนไม่น้อยรีบสร้าง ความร่ำรวยโดยไม่แยแสต่อคุณธรรมและจริยธรรม ไม่ใส่ใจว่าร่ำรวยมาโดยวิธีใด และดูหมิ่นคนจนต่างๆ นานา (เช่น ระบุว่าคนจนเป็นภาระของสังคม ฯลฯ) ซึ่งอันตราย และไม่มีทางแก้ปัญหาคความยากจนได้สำเร็จจึงควรปรับค่านิยมมายกย่องคนดีมากกว่าคนรวย^{๖๖}

บทสรุปเห็นได้ว่าหลักของพุทธจริยศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดทางออกร่วมกันเพื่อการแก้ไขหาต่าง ๆ ในธุรกิจแบบเครือข่าย จำต้องยึดถือข้อปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและหลักพุทธจริยศาสตร์ในการเป็นหลักของการดำเนินชีวิตและดำเนินธุรกิจแบบเครือข่ายอยู่ในทำนองครองธรรม และการอยู่

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

รวมกันอย่างปกติสุขในสังคม หลักจริยศาสตร์เป็นหลักและแนวทางในการค้นหาคำตอบของปัญหา เรื่องความมีอยู่ของคุณค่า, ปัญหาเรื่องมาตรการตัดสินว่าอะไรดี อะไรชั่ว และปัญหาเรื่องคุณค่าของ ชีวิตนั้นคือใช้ชีวิตอย่างไร จึงจะทำให้ชีวิตมีค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

บทที่ ๔

วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์

๔.๑ การวิเคราะห์ปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์และจริยธรรม

๔.๑.๑ วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมระดับต้นทางธุรกิจบริษัทแม่ข่าย ในธุรกิจแบบเครือข่าย

การวิเคราะห์ปัญหาในระดับต้นของธุรกิจแบบเครือข่ายของบริษัทแม่ข่ายเริ่มจากกระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกัน ที่เรียกว่าต้นทางการทำธุรกิจ หรือว่าต้นแม่น้ำของสายน้ำ โดยใช้บุคคลหรือทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบรักษา สภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรทางการบริหารจัดการ 6M's (Management Resources) ประกอบด้วย^๑(๑) คน (Man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ (๒) เงิน (Money) คือ การให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากร เพื่อหล่อเลี้ยงและเอื้ออำนวยให้ กิจการขององค์การดำเนินไปโดยไม่ติดขัด (๓) วัตถุดิบ (Material) คือ สิ่งของที่ต้องมีการจัดหามาใช้ ดำเนินการผลิตหรือสร้างบริการ (๔) เครื่องจักร (Machine) คือ เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ที่จัดหาหรือ ซื้อมาอย่างพิถีพิถันเพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า (๕) วิธีการบริหารจัดการ (Method or Management) และ(๖) ตลาด (Market) คือ การจัดการทางด้านการจัดจำหน่าย ส่งเสริมการขายหลักการของการบริหารจัดการที่เป็นสากล (Universal) สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับ องค์การทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้กับองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรที่ไม่มุ่งหวัง กำไร องค์กรศาสนา บริษัทขนาดใหญ่ บริษัทขนาดเล็กเป็นต้น โดยใช้กิจกรรมการจัดการแบบ เดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกันที่จะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือได้ตามแต่ละมิติ เจ้าของธุรกิจ และผู้มีส่วน ร่วม ส่วนได้ในธุรกิจนั้น ๆ ต้องมีความน่าเชื่อถืออย่างยิ่ง จึงเกิดความเชื่อมั่นให้กับผู้เข้ามาร่วม ประกอบธุรกิจระบบเครือข่ายอย่างน่าเชื่อถืออย่างยิ่ง จึงทำให้ธุรกิจแบบเครือข่ายนั้น ๆ จะมีผู้มาร่วม ทำธุรกิจด้วยได้อย่างบริสุทธิ์ น่าคบ น่าเชื่อถือ และให้ความเชื่อมั่นในการเข้าร่วมทำธุรกิจนั้น ๆ

^๑ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, กลยุทธ์ทางการตลาดและการบริหารการตลาด, (กรุงเทพฯ: มหานคร : ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘๐.

การรวมรวมวิเคราะห์บริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่ายจากการศึกษาหลักการ กระบวนการ แนวคิดการบริหารจัดการ แนวคิดในธุรกิจแบบเครือข่าย รวมถึงแนวคิดถึงแรงจูงใจ อีกทั้งการทำวิจัยครั้งนี้ ค้นปัญหาและแนวทางแก้ไขในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ได้ดังต่อไปนี้ ๑) ความขัดแย้งของธุรกิจแบบเครือข่ายมาจากสาเหตุใด, ๒) จรรยาบรรณในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย กับจริยศาสตร์มีความแตกต่างกันอย่างไร, ๓) มีหลักการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการ ธุรกิจแบบเครือข่าย จากการวิเคราะห์จนถึงกระบวนการสังเคราะห์ทำให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวมานี้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยเชิงคุณภาพให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และผู้ที่จะดำเนินการประกอบ อาชีพในธุรกิจแบบเครือข่าย ช่วยเป็นแนวทางใหม่ในการดำเนินธุรกิจให้ตรงตามหลักของ จรรยาบรรณและแนวทางของพุทธจริยศาสตร์ จากแนวคิดทฤษฎีของธุรกิจเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ระบบการตลาดของธุรกิจเครือข่ายในปัจจุบันที่ได้รับความนิยมมาก คือ ระบบเครือข่าย หลายชั้น เป็นแนะนำเครือข่ายการขายปลีกผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้าโดยผู้จัดจำหน่ายอิสระทั้งหญิงและ ชาย ธุรกิจเครือข่ายเป็นธุรกิจใหญ่มีหลายรูปแบบและวิธีการนำเสนอสินค้าหรือบริการแก่ลูกค้าถึง บ้าน ในส่วนโครงสร้างของระบบนี้ทำให้ผู้ประกอบการมีโอกาสสร้างและบริหารงานด้วยตนเอง อีกทั้ง ผลตอบแทนจะได้รับตามความสามารถ

๔.๑.๒ วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมระดับกลางเครือข่าย ในธุรกิจแบบเครือข่าย

จรรยาบรรณเป็นกระบวนการทางสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่ ไปด้วยกันไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มักเกิดจากการรับรู้มากกว่าที่จะเป็นความ แตกต่างที่เกิดขึ้นจริงๆ ความขัดแย้ง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวิธีการ หรือทั้งสองอย่างแต่เป็นการพึ่งพาอาศัยในทางลบ อาจกล่าวอย่างกว้างๆ ได้ว่าความ ขัดแย้ง^๒ หมายถึง การที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะมีความ ต้องการจริง หรือศักยภาพที่จะเกิดตามต้องการ ความขัดแย้ง เป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคล หรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และ เป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมทั้งการต่อสู้เพื่อ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด หรือการที่ฝ่ายหนึ่งรุกล้ำ หรือขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของ ตนบรรลุผล ซึ่งเป็นปฏิกิริยาในทางลบโดยทั่วไปความขัดแย้ง คือเหตุการณ์อันเกิดขึ้นเมื่อบุคคลไม่อาจ ยืนอยู่ในสถานะจำกัดสถานะหนึ่ง ความขัดแย้งเกิดจากความต้องการที่ตรงกันข้ามกันในขณะหนึ่ง ความขัดแย้งอาจเกี่ยวกับความสามารถตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นเพราะอยากทำ ทั้งสองสิ่งในเวลาเดียวกันซึ่งในการดำเนินธุรกิจเครือข่ายจะพบกับความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ เช่น

^๒ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อความสำเร็จสรรค์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

ความขัดแย้งในตัวเอง, บุคคล ระหว่างบุคคล ระดับกลุ่ม ในองค์กร และในระบบโครงสร้าง เพราะเป็นระบบการทำงานที่ต้องใช้ทักษะในการเชื่อมโยงทุกๆ มิติจึงทำให้เกิดความขัดแย้งต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย เป็นต้น

๔.๑.๓ วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมระดับล่างลูกข่ายเครือข่าย ในธุรกิจแบบเครือข่าย

ในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายนั้น จะต้องมีคนที่เป็นผู้ประสานระหว่างเจ้าของธุรกิจนั้น ๆ กับผู้ที่มีประสงค์ในการประกอบธุรกิจแบบขายตรง หรือที่เรียกว่ากลางน้ำเพื่อลำเลียงไปยังผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย ในการขายถึงบ้านถึงที่ทำงานหรือตามวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยตรง ทำให้นักวิจัยและนักวิชาการจำนวนมากที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งธุรกิจแบบขายตรง หรือธุรกิจแบบเครือข่ายเหตุจึงมีแต่ความขัดแย้งเกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านผลิตภัณฑ์ สินค้า ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นเท็จบ้าง เป็นความจริงบ้าง ความขัดแย้งทางด้านการเงินหรือเงินปันผล หรือว่าผลตอบแทนที่ได้รับอาจจะไม่เป็น ไม่เป็นไปตามที่ได้ตกลงหรือคุยกันเอาไว้ จึงเป็นเหตุทำให้เกิดเหตุและแห่งความขัดแย้งมากขึ้นในปัจจุบัน นักคิด นักวิเคราะห์ และนักวิจัย รวมไปถึงนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำอธิบายความขัดแย้ง ในมุมมองและพื้นฐานทางวิชาการของตนเองเป็นพื้นฐาน ดังจะยกตัวอย่าง ดังนี้^๓

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx : ๑๘๑๘-๑๘๘๓) มองว่า ความขัดแย้งเกิดจากอำนาจ (Power) และความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) ในการครอบครองปัจจัยการผลิต และเกิดจากระบบความสัมพันธ์ของการผลิต (relation of production) ระหว่าง ๒ ชั้น คือ ชั้นนายทุน กับ ชั้นกรรมมาชีพ และด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ของการผลิตของ ๒ ชั้นที่มีความแตกต่างกันนี้ นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นที่แตกต่างกัน และนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง นอกจากนี้ มาร์กซ์ยังเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสภาพปกติของสังคม และเป็นแกนกลางของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber : ๑๘๖๔-๑๙๒๐) เชื่อว่า ความขัดแย้ง มีจุดเริ่มต้นมากจากการขัดกันผลประโยชน์ เนื่องจากการมีทรัพยากรที่จำกัด ความขัดแย้งทั้งหลายไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างกัน

เกออร์ก ซิมเมล (Georg Simmel : ๑๘๕๘-๑๙๑๘) ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์(interaction) รูปแบบหนึ่ง ความขัดแย้งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้ง ความขัดแย้งเป็นผลมาจากการมีความรู้สึกเข้าข้างตนเองมากกว่าเข้าข้างฝ่ายอื่น ความขัดแย้งทำให้เกิด

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

ความกลมเกลียวและในขณะเดียวกันความกลมเกลียวก็สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน ความขัดแย้งนำไปสู่การบริหารงานแบบรวมอำนาจ

สเตลล่า ทิง-ทুমมี่ (Stella Ting-Toomey) อธิบายว่า ความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่ลงรอยกันหรือสถานะที่ไม่เห็นพ้องต้องกัน หรือ ความเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไป โดยมีสาเหตุมาจากวัตถุประสงค์ที่ไม่สามารถเข้ากันได้ ความไม่ลงรอยกันในความต้องการ ความปรารถนา ค่านิยม ความเชื่อ และ/หรือทัศนคติ

จากการวิเคราะห์ของนักปรัชญาแต่ละท่านได้ให้คำอธิบายและความหมายของปัญหาจริยธรรมในระดับล่างทำให้มองเห็นถึงความขัดแย้งในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายนี้ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดเป็นเหตุของเรื่อง – ส่งผลได้ถึงความจริงในการขัดแย้งระดับต่าง ๆ ได้ทราบอย่างเข้าใจอย่างยิ่ง จึงทำให้มองเห็นทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า ต้องใช้หลักของเหตุ – ผล ตามความอันมีเจตนา ความขัดแย้ง คือความไม่ลงรอยกัน ไม่เห็นพ้องต้องกันหรือความเห็นต่างกันระหว่างชุดความคิดหนึ่งกับอีกชุดความคิดหนึ่ง โดยมีความต้องการหรือผลประโยชน์ที่ขัดกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดขึ้น หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของปัจเจกบุคคล เริ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือมากกว่าที่ไม่ตรงกัน ไม่ลงรอยกัน ไม่เป็นมิตรต่อกัน และมุ่งเป้าหมายในการพยายามที่จะเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่งด้วยวิธีการทางความคิด เหตุผล กำลังการต่อสู้รุกรานและการทำลายล้าง ความขัดแย้งบางกรณีสามารถยุติลงได้โดยไม่ต้องมีการต่อสู้ระหว่างกัน แต่บางกรณีนำไปสู่การต่อสู้กันอย่างรุนแรง ตามเจตนาทั้ง ๓ ประการ กุศลเจตนา , อกุศลเจตนา และ อภัยกตเจตนา

๔.๒ วิเคราะห์ปัญหาในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย

การรวมรวมวิเคราะห์บริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่ายจากการศึกษาหลักการ กระบวนการ แนวคิดการบริหารจัดการ แนวคิดในธุรกิจแบบเครือข่าย รวมถึงแนวคิดถึงแรงจูงใจ อีกทั้งการทำวิจัยครั้งนี้ ค้นปัญหาและแนวทางแก้ไขในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ได้ดังต่อไปนี้

- ๑) ความขัดแย้งของธุรกิจแบบเครือข่ายมาจากสาเหตุใด, ๒) จรรยาบรรณในการทำธุรกิจแบบเครือข่ายกับจริยศาสตร์มีความแตกต่างกันอย่างไร, ๓) มีหลักการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการธุรกิจแบบเครือข่าย

จากการวิเคราะห์จนถึงกระบวนการสังเคราะห์ทำให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวมานี้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยเชิงคุณภาพให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และผู้ที่จะดำเนินการประกอบอาชีพในธุรกิจแบบเครือข่าย ช่วยเป็นแนวทางใหม่ในการดำเนินธุรกิจให้ตรงตามหลักของจรรยาบรรณและแนวทางของพุทธจริยศาสตร์

๑) ความเป็นเหตุ – ผลในเจตนาความขัดแย้งของธุรกิจแบบเครือข่ายมาจากสาเหตุใด

เจตจำนงนิยม (Internationalism) คือแนวคิดที่ถือเอาเจตนาหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำเป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำของบุคคล โดยมีทัศนะว่าค่าทางจริยธรรมมีความตายตัว และมีอยู่จริง โดยไม่ขึ้นอยู่กับบุคคล สังคม หรือสภาพแวดล้อมใดๆ การกระทำใดก็ตาม ถ้าเป็นการกระทำที่ดีจะกระทำที่ไหน เมื่อใด ย่อมต้องเป็นการกระทำที่ดีเสมอ การจะตัดสินว่าการกระทำนั้นดี หรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ให้ดูที่เจตนาหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ถ้าการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาดีมันก็เป็นการกระทำที่ดี ถ้าเกิดจากเจตนาที่ชั่วมันก็เป็นการกระทำที่ชั่ว การที่เจตจำนงนิยมถือเอาเจตนาเป็นตัวตัดสินการกระทำ เพราะเจตนาจะมีอยู่ทุกครั้งที่มีการกระทำ และเจตนาจะเป็นตัวควบคุมการกระทำของบุคคล ดังนั้น เจตนาจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพิจารณาปัญหาทางจริยธรรม^๔ โดยสรุปว่า ค่านิยมใช้เจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำ การกระทำที่ถูกหรือดี ต้องเป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี ซึ่งเจตนาดีสำหรับค่านิยม ก็คือการกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ ไม่ใช่จากอารมณ์ความรู้สึก และการกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ ก็คือการกระทำตามคำสั่ง โดยไม่มีเงื่อนไขหรือเป้าหมายใดๆ คือมีลักษณะเป็นสากลใช้ได้กับทุกคนในฐานะที่เป็นคน ซึ่งถือเป็นกฎศีลธรรมของค่านิยม การกระทำที่ดี ถูก ควร คือการกระทำตามกฎศีลธรรม ชีวิตที่ดีในทัศนะของค่านิยมไม่ใช่ชีวิตที่มีความสุข แต่เป็นชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎศีลธรรม คืออยู่กับหน้าที่ มิใช่อยู่ด้วยความสุข หรือความรู้สึก ศีลธรรมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อความสำนึกในหน้าที่ชนะแรงผลักดันของอารมณ์ความรู้สึกได้ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎศีลธรรม และคนดีก็คือคนที่ทำตามหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์

๒) จรรยาบรรณในการทำธุรกิจแบบเครือข่ายกับจริยศาสตร์มีความแตกต่างกันอย่างไร

จรรยาบรรณ (Ethics) ไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นข้อที่ควรปฏิบัติสำหรับอาชีพใดอาชีพหนึ่ง เช่น แพทย์ไม่ควรเปิดเผยความลับของคนไข้ เพราะผิดจรรยาแพทย์ เป็นต้น สำหรับการประกอบธุรกิจเครือข่ายก็เช่นกัน ผู้ประกอบธุรกิจเครือข่าย ควรที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่เขาอาศัยอยู่ เช่น

๑. การให้สิ่งที่ดีต่อสังคมการผลิตสิ่งของที่ดี มีคุณภาพให้กับสังคมการไม่ปลอมปนสินค้า ความพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการใช้สินค้าที่ผลิตออกไปการเลือกใช้วัตถุดิบที่ไม่มีอันตรายในการผลิตสินค้า

^๔ ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร. วิทย์วิศทเวทย์, **ทรรคนะคดีและแนวคิดทางด้านปรัชญาและจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: บรรณาสาร, ๒๕๔๙), หน้า ๔๕.

๒. ปฏิบัติตามกฎหมายเช่นกฎหมายแรงงานลดการเอาเปรียบคนงานควรจ่ายค่าจ้างการทำงานและสวัสดิการในด้านการบริโภค การปฏิบัติตามกฎหมาย ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเคร่งครัด ชัดเจน กฎหมายจึงมีความคุ้มครองไว้ ๒ ฝ่าย คือ ผู้ขายถูกเอาเปรียบจากเจ้าของสินค้า และ ผู้ซื้อถูกเอาเปรียบจากผู้ขาย

๓. สร้างงานที่มีการจ้างแรงงานสูง เช่นงานก่อสร้าง งานการเกษตรงานให้บริการต่างๆ งานเหล่านี้ในแง่ธุรกิจอาจให้ผลตอบแทนไม่สูงนัก แต่เป็นการช่วยสังคมไม่ให้มีการว่างงาน

๔. การกำหนดราคาสินค้าไม่ควรกำหนดสูงไปเพื่อหวังกำไรแต่ควรพิจารณาถึงความเหมาะสม การไม่ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าในขณะที่เกิดเภทภัยต่างๆ

๕. ป้องกันสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เป็นปัญหาที่สำคัญมากที่สุดในทางธุรกิจอุตสาหกรรมก็คือสิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือเกิดมลภาวะอากาศเป็นพิษ น้ำเสีย ของเสียที่ทับถมบนพื้นดิน สภาพแวดล้อมที่ดี ผู้ประกอบธุรกิจต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ โดยจัดระบบการจำกัดและป้องกันให้เหมาะสม

๖. ให้ความสำคัญสนับสนุนการศึกษาธุรกิจจะต้องให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษาทั้งสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน อาจทำได้โดยการให้ทุนการศึกษา กู้ยืมเงิน การฝึกงานดูงานของนักศึกษา เจริญผู้เชี่ยวชาญไปบรรยายให้นักศึกษาฟัง

๗. ให้บริการด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ควรช่วยเหลือกิจการต่างๆ และมีการให้บริการด้านต่างๆ ของสังคม เช่น ลูกเสือชาวบ้าน การกุศล กิจกรรมต่างๆ ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต้องปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้ประกอบการทางธุรกิจเครือข่าย จะต้องมีความรู้คุณธรรมมีความยุติธรรมผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอาเปรียบสังคมอันเป็นส่วนรวมอีกด้วย

๓) มีหลักการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการธุรกิจแบบเครือข่าย

ใช้หลักของการวิเคราะห์หาทางออกโดยใช้หลักการทางพุทธจริยศาสตร์ – จรรยาบรรณ^๕ ของธุรกิจเครือข่ายและวิชาชีพประกอบเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีการแยกแยะรายละเอียดได้ตามตารางด้านล่างนี้เพื่อการศึกษาหาทางออกที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายในต้องอาศัยความจริง ความถูกต้องและความเป็นไปได้ในทางธุรกิจ การทำธุรกิจด้วยความซื่อตรง ซื่อสัตย์ มีความจริงใจ และอดทนต่อทุกสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นไปในทางที่ดี หรืออาจจะพบ ประสบเจอในเรื่องที่เกินคาดหมาย หรืออาจจะเกิดขึ้นได้โดยที่ผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายไม่ทันได้ระมัดระวังตัวในการทำธุรกิจ หรืออาจจะเป็นไปได้ที่ต้นสายการทำงาน หรือที่เรียกอีกอย่างว่า Up Line. ที่เป็นต้นสายของการประกอบ

^๕ เนตรพัฒนา ยาวีราช, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ล กรุ๊ป, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

ธุรกิจ ให้เกิดแต่ผลกำไรเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้คิดถึงผู้อื่นเลย หากว่า Down Line. ต้องได้พบกับเรื่องราวที่ไม่ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ต่อกัน ความน่าเชื่อถือก็ไม่มี ต่อกัน จึงส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายได้อย่างต่อเนื่องลงไปตามสายงานของธุรกิจ

ถ้าหากว่ามองไม่เห็นหนทางในการประกอบธุรกิจให้เป็นที่น่าเชื่อถือได้นั้น จะต้องมีการนำเอาพุทธจริยศาสตร์ ตามแนวหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้เกิดผลดี – ตามจรรยาบรรณของธุรกิจต้องให้เป็นไปตามแนวทางของเราเองที่วางไว้ ก็ทำให้เกิดเป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่งทำให้การประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายล้มไปหลาย ๆ บริษัทแล้ว เนื่องจากผู้ที่เป็นระดับบนของเครือข่ายไม่มีความซื่อตรง ซื่อสัตย์สุจริต และ ไม่มีความจริงใจในการประกอบธุรกิจ จำจึงนำเอาพุทธจริยศาสตร์ มาวิเคราะห์ ร่วมกับนำเอาจรรยาบรรณ ของนักธุรกิจมาเป็นตัวช่วยกำหนดให้เกิดผลในทางที่ดีต่อไป

พุทธจริยศาสตร์ - จรรยาบรรณของธุรกิจเครือข่ายและวิชาชีพที่ควรมีดังนี้คือ จริยธรรมของธุรกิจเครือข่าย^๖ และจรรยาบรรณของวิชาชีพ^๗

จริยธรรมของธุรกิจเครือข่าย	จรรยาบรรณของวิชาชีพ
๑) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อลูกค้าเพื่อนร่วมอาชีพและบริษัท	๑) พึงมีความสุจริตในการแจ้งคุณภาพของสินค้าหรือบริการของตน
๒) ไม่กล่าวร้ายทับถมเพื่อนร่วมอาชีพเพื่อหวังให้เกิดความเข้าใจผิดเกิดความไม่ไว้วางใจและเกิดความเสียหาย	๒) พึงเฉลี่ยผลกำไรอย่างทั่วถึงแก่ผู้ร่วมงานทุกคน ตามอัตราของความรับผิดชอบอย่างน้อยที่สุด จะต้องเพียงพอสำหรับให้ครอบครัวของเขาดำรงชีพอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับความเป็นมนุษย์
๓) ไม่ลดหรือเสนอที่จะลดราคาเพื่อเป็นการจูงใจให้ซื้อสินค้า	๓) พึงร่วมมือกับนักบริการอื่นๆ เพื่อบริการสังคมอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด สะดวกที่สุดและปลอดภัยมากที่สุด
๔) ไม่แนะนำให้สมาชิกย้ายสายงาน หรือ กระทำการใดๆ ที่ผิดต่อกฎระเบียบของบริษัท	๔) พึงให้เกียรติบุคคลเหนือวัตถุเสมอ
๕) ไม่กล่าวอ้างสรรพคุณผลิตภัณฑ์และผลตอบแทน แผนการตลาดเกินความเป็นจริง	๕) พึงถือว่าเกียรติสำคัญกว่าผลประโยชน์อื่นใดทั้งหมด
๖) หมั่นศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพเพิ่มเติมอยู่เสมอ	๖) พึงมีเมตตาธรรมต่อทุกคนที่ด้อยกว่าตน ไม่ว่าจะในทางใด
๗) ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมประเพณีอันดีงาม ทั้งธำรงไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์ศรีและคุณธรรมแห่งอาชีพปฏิญาณ	๗) พึงปฏิบัติต่อชนชั้นกรรมมาชีพในฐานะผู้ร่วมงาน ไม่ใช่เครื่องจักร

^๖ วรณ โชติกะวรรณ, **คู่มือนักธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : เลกาซี คอร์ป, ๒๕๕๘), หน้า ๒๘.

^๗ เนตร์พัฒนา ยาวีราช, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

<p>๘) ผู้ที่คณจะให้การสπονเซอร์ได้ต้องเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะ</p> <p>๙) ต้องมีความจริงใจในการพูดถึงรายได้จากรธุรกิจ</p> <p>๑๐) ต้องมีความจริงใจในการพูดถึงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์</p> <p>๑๑) ต้องไม่ทอดทิ้งลูกค้า</p> <p>๑๒) ต้องไม่สร้างความกดดันในการจำหน่าย</p> <p>๑๓) ต้องไม่นำชื่อ-สกุลที่ไม่มีตัวตนจริงเข้ามาวางในผังองค์กร</p> <p>๑๔) พึงยึดมั่นในกฎจรรยาบรรณตลอดเวลา</p>	<p>๘) พึงมีความรับผิดชอบให้ผู้ได้บังคับบัญชาทุกคนดำรงอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>๙) พึงส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาทุกคนมีความปลอดภัยในการทำงาน เท่าที่จะปลอดภัยได้ตามลักษณะของงาน และมีเวลาพักผ่อนเพียงพอตามลักษณะของงาน</p> <p>๑๐) พึงให้ผู้ได้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นมีส่วนในการปรับปรุงกิจการงาน</p> <p>๑๑) พึงส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาเก็บหอมรอบริม</p> <p>๑๒) พึงร่วมมือกับรัฐบาลในทุกทางเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและความสงบของบ้านเมือง</p>
--	--

ตารางที่ ๒ : สรุปแสดงจริยธรรม-จรรยาบรรณของธุรกิจเครือข่ายและวิชาชีพ

สรุปว่าความแตกต่างระหว่างจริยธรรมกับกฎหมายต่างก็เป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ทั้งสองอย่างมีความแตกต่างกันแต่มีบทบาทเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งกฎหมายและจริยธรรมจะบอกว่าประชาชนมีความรับผิดชอบที่จะทำในสิ่งที่ถูกและหลีกเลี่ยงการกระทำในสิ่งที่ผิด ในด้านจริยธรรมอะไรผิดอะไรถูกเป็นเรื่องของวัฒนธรรมดั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในส่วนของกฎหมายมักมีการระบุที่ชัดเจนว่าอะไรผิดอะไรถูก^๘

จริยธรรม	กฎหมาย
<p>๑. เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมระดับสูงของมนุษย์</p> <p>๒. ไม่มีการลงโทษตามกฎหมายแต่ลงโทษโดยสังคม</p> <p>๓. เป็นการควบคุมพฤติกรรมจากภายใน</p> <p>๔. เป็นข้อบังคับจากสังคมที่ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษร</p>	<p>๑. เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมระดับต่ำของมนุษย์</p> <p>๒. มีบทลงโทษที่ชัดเจน</p> <p>๓. เป็นการควบคุมพฤติกรรมจากภายนอก</p> <p>๔. เป็นข้อบังคับจากรัฐที่เป็นลายลักษณ์อักษร</p> <p>๕. เป็นบทบัญญัติว่าด้วยต้องทำหรือต้องละเว้น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้</p>

^๘ จินตนา บุญบังการ, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

๕. เป็นเรื่องของจิตสำนึกที่ทำเพราะเห็นว่าถูกต้องและภูมิใจที่ได้ทำ	
---	--

ตารางที่ ๓ : แสดงข้อแตกต่างระหว่างจริยธรรมกับกฎหมาย

๔) แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

เมื่อกล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้ง สามารถพิจารณาได้เป็นสองกลุ่มความคิดหลักๆ คือ^๙

๑. กลุ่มความคิดแรกมองเชิงนิเสธ (Negative Approach) คือมองว่าสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพราะนำมาซึ่งความแตกแยกทางความคิดและเป็นการทำลายความสามัคคีของหมู่คณะ ความเห็นลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในกลุ่มความคิดแนวประเพณีนิยม (Traditional View) แนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๔๘ แนวคิดนี้เชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งเลวความขัดแย้งถูกมองไปในทางลบ มองว่าความขัดแย้งไม่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ

๒. กลุ่มมองเชิงบวก (Positive Approach) คือมองว่าสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ได้เลวร้ายความเห็นลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในกลุ่มความคิดแนวพฤติกรรม (Behavioral View) และแนวปฏิสัมพันธ์ (Interactionist View)

แนวพฤติกรรม เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๔๙-๑๙๗๕ ตามแนวพฤติกรรมนี้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในทุกกลุ่มและทุกองค์การ ส่วนแนวปฏิสัมพันธ์ (Interactionist View) แนวคิดนี้เป็นแนวคิดปัจจุบันที่เสนอว่า ความขัดแย้งนอกจากจะเป็นพลังทางบวกที่ส่งเสริมการทำงานของกลุ่มแล้ว ความขัดแย้งบางอย่างยังจำเป็นต้องมีเพื่อที่จะช่วยให้กลุ่มทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะความขัดแย้งนำมาซึ่งความเห็นต่าง ทำให้ได้มุมมองที่แตกต่างหลากหลาย และผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจสามารถใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีกว่า แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง^{๑๐}

ผลดีผลเสียของความขัดแย้ง

ผลดีของความขัดแย้ง

๑. นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ เกิดรูปแบบการทำงานใหม่ๆ มีผลงานใหม่ๆ

^๙ สุภางค์ จันทวานิช, **ทฤษฎีสังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๓.

^{๑๐} มอริส, แคทเธอริน, **การจัดการความขัดแย้งและการ“ขอโทษ”**, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์, บรรพต ตันธีรวงศ์ และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗), หน้า ๖๙.

๒. ทำให้บุคลากรในองค์กรเกิดแรงจูงใจในการทำงาน และพบแนวทางในการทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. ก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่ม

๔. ทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป้าหมายเดิมขององค์กรที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

๕. สมาชิกในองค์กรได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๖. องค์กรมีการปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

๗. มีอิทธิพลในการผลักดันให้เกิดการเลือกตัวแทนที่เข้มแข็ง มีความรู้ ความสามารถเป็นผู้นำ

๘. ได้มีการระบายข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งเก็บกดไว้เป็นเวลานาน

๙. ทำให้เกิดแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เป็นประโยชน์กับองค์กรหรือทำให้เกิดคุณภาพในการตัดสินใจ

๑๐. ทำให้ลดความตึงเครียดในองค์กรได้ หรือทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรดีขึ้น

๑๑. ทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในองค์กรดีขึ้น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้จักปรับตัวและการประสานงานร่วมกัน

ผลเสียของความขัดแย้ง

๑. นำไปสู่ความตึงเครียด

๒. ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรและเวลามากขึ้น

๓. ทำให้เกิดการแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก

๔. ทำให้คนในองค์กรมุ่งเอาชนะกันมากกว่าที่จะมองถึงผลกระทบต่อเป้าหมายขององค์กรโดยส่วนรวม

๕. อาจนำมาซึ่งความยุ่งเหยิง และไร้ซึ่งเสถียรภาพขององค์กร^{๑๑}

๕) ประเภทและสาเหตุของความขัดแย้งในธุรกิจเครือข่าย^{๑๒}

ความขัดแย้งในตัวเอง (Conflict in Self) หรือความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Intrapersonal Conflict)

เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลและเกิดขึ้นจำเพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการที่บุคคลพบว่าตนเองไม่สามารถได้รับหรือกระทำการใดๆ แล้ว

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

^{๑๒} มาร์ค ตามไท, การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีในสันติวิธี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๘.

ไม่เป็นผลสำเร็จตามที่คาดหวัง หรือกล่าวอย่างง่ายก็คือ ปรรณาสິงใดแล้วไม่ได้รับการตอบสนองสิ่งนั้นตามที่ประสงค์ หรือขัดต่อความเชื่อ ค่านิยมของตนเอง และมักจะไม่มี การแสดงออกอย่างชัดเจนมากนัก ความขัดแย้งในลักษณะเช่นนี้ เป็นการใช้ความเป็นตัวตนของตนเอง (self) หรือ “อัตตา” เป็นฐานสำคัญ หรือ เป็น “ความขัดแย้งในตัวเอง” (Conflict in Self)

ความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) หรือความขัดแย้งระดับสังคม(Social Conflict)

ความขัดแย้งระดับกลุ่ม (Intergroup Conflict)

ช่วงขณะ และไม่มีที่ท่าว่าจะเห็นทางออกให้กับประเทศ จนกระทั่งนำมาซึ่งการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งนำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

ความขัดแย้งในองค์กร (Conflict in Organization) เป็นความขัดแย้งที่มีสาเหตุ

๑. ความแตกต่างของบุคคลที่มีเป้าหมาย ความเชื่อ ศาสนา มุมมอง ความสนใจ บุคลิกภาพ ชั้นชนทางสังคม ฐานะเศรษฐกิจ สภาพทางร่างกาย ความรับผิดชอบของบุคคล (personal responsibility) และรูปแบบการสื่อสารที่ต่างกัน รวมไปถึงวิชาชีพที่แต่ละบุคคลมีอีกด้วย (ซึ่งสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น)

๒. ระดับการพึ่งพาระหว่างกัน (inter-dependency) ของคนในองค์กร เพราะในองค์กรส่วนใหญ่ นั้น อุปสงค์ (demand) ด้านคน อุปกรณ์ และเงินมักจะสูงกว่าอุปทาน (supply) เสมอ ไม่ว่าจะเป็นความขาดแคลนที่แท้จริงหรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อใดที่มีการฉกฉวย แย่งชิงทรัพยากรเกิดขึ้น ความขัดแย้งย่อมตามมา

๓. วัฒนธรรมองค์กร (Organization’s culture) ซึ่งหมายรวมถึง โครงสร้างการบริหารงาน (การช่วงชิงอำนาจ) และระเบียบปฏิบัติขององค์กร ถ้าหากองค์กรใดที่มีโครงสร้างและระเบียบปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน ไม่ทันสมัย และขาดความเป็นธรรม ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน^{๑๓}

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งในสังคมการทำงานธุรกิจเครือข่ายหรือสังคมโลกก็ตาม มีอยู่หลายประเภท ทั้งความขัดแย้งในตัวบุคคล ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนความขัดแย้งในองค์กร ความขัดแย้งทั้ง ๔ ประเภทนี้กล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้งระดับยอดของภูเขาน้ำแข็ง หรือความขัดแย้งระดับปลายน้ำ เท่านั้น หากเปรียบเทียบกับความขัดแย้งระดับโครงสร้างทางสังคม ทั้งนี้ด้วยว่าสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ทั้งในอดีตและปัจจุบันและที่จะมีต่อไปในอนาคต ล้วนก่อตัวขึ้นมาจากรากเหง้าของปัญหา คือ

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

โครงสร้างทางสังคมที่ถูกออกแบบไว้อย่างหลวมๆ และอยู่ดีธรรมยังผลให้เกิดความขัดแย้งอื่นๆ ตามหลักความเป็นจริงของจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย

ระดับของความขัดแย้ง

ระดับความขัดแย้ง หมายถึง ความเข้มข้นเชิงลบที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นลักษณะสัมพันธ์กันระหว่างจำนวนผู้ที่เกิดความขัดแย้ง และระดับความยากง่ายในการจัดการกับความขัดแย้งนั้น ในอัตราสัมพันธ์แบบ คน : ระดับ กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่ ๑ คน : ระดับ ๑ ไปจนถึงระดับที่สูงขึ้นเรื่อยๆ การจัดระดับความขัดแย้งสามารถจัดได้ในหลายระดับและหลายรูปแบบ แต่สำหรับในที่นี้จะจัดระดับความขัดแย้งออกเป็น ๓ระดับ คือ^{๑๔}

ระดับต่ำ (Easy Level)

ในระดับนี้ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลเพียงคนเดียวไปจนถึงกลุ่มคนจำนวนน้อยไม่ควรเกิน ๕ คน การจัดการกับความขัดแย้งในระดับนี้ค่อนข้างง่ายและไม่สลับซับซ้อนเพราะคู่ขัดแย้ง หรือ ผู้ที่อยู่ท่ามกลางความขัดแย้งมีจำนวนน้อย

ระดับกลาง (Middle Level)

เป็นระดับที่มีผู้เข้ามามีส่วนในความขัดแย้งนั้นมากขึ้นซึ่งอาจจะมากกว่า ๕ คนขึ้นไป ซึ่งยังนับว่าเป็นเพียงกลุ่มคนเพียงกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ในระดับนี้การจัดการความขัดแย้งจะเริ่มมีความยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้นกว่าระดับต่ำ แต่ก็ยังสามารถที่จะจัดการกับความขัดแย้งนั้นได้โดยไม่ยากเย็นนัก

ระดับสูง (Extreme Level)

สำหรับระดับนี้ จัดได้ว่าเป็นระดับที่รุนแรงและสุดโต่งเพราะมีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องและอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งนั้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้น สิ่งที่ตามมาก็คือความยากในการควบคุม ความซับซ้อนในเนื้อหาของความขัดแย้ง การกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อหาข้อยุติในความขัดแย้งระดับนี้ก็จะยากยิ่งขึ้น และอาจจะไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งนั้นได้เลย

จึงสรุปได้ว่า แนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งที่สอดคล้องกันเมื่อเผชิญหน้ากับความขัดแย้งบุคคลแต่ละคนมักใช้วิธีการในการตอบสนองต่อความขัดแย้งมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน โดยสรุปพฤติกรรมของบุคคล ที่แสดงออกเมื่อเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง แบ่งออกเป็น ๕ แบบ/วิธี คือ (๑) การเอาชนะ (Competition) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งการเอาชนะในระดับสูง (๒) การร่วมมือ (Collaboration) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งขจัดความขัดแย้งโดยการให้เกิดความพอใจทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นเป็นลักษณะของการ “เห็นพ้องต้องกัน” เพื่อให้เกิดการ “ชนะ” ด้วยกันทั้งสอง

^{๑๔} พระไพศาล วิสาโล, สร้างสันติด้วยมือเรา : คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๐.

ฝ่าย ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นลักษณะ “ชนะ-ชนะ” (win-win) (๓) การประนีประนอม (Compromising) เป็นความพยายามที่จะให้คู่กรณีทั้ง ๒ ฝ่ายได้รับความพอใจบ้าง และต้องยอมเสียสละบ้างผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขความขัดแย้งแบบนี้อาจเป็นแบบ “แพ้-แพ้” หรือ “ชนะ-แพ้” ก็ได้ (๔) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับต่ำ และแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับต่ำ ด้วยเช่นกัน เป็นวิธีการจัดการในลักษณะไม่สู้ปัญหา ไม่ร่วมมือในการแก้ปัญหา ไม่สนใจความต้องการของตนเองและผู้อื่น และ (๕) การยอมให้ (Accommodation) เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับต่ำ และแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับสูง เป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่น อยากให้เป็นที่ยอมรับและได้รับความรัก มุ่งสร้างความพอใจแก่คู่กรณี^{๑๕}

จึงสรุปได้ว่าการทำธุรกิจเครือข่ายต้องประสบกับความขัดแย้งและปัญหา แต่ความขัดแย้ง หมายถึงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายหรือมากกว่านั้นเพื่อคอยกัดกัน ขัดขวางฝ่ายตรงข้ามไม่ให้อำนาจเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับคุณค่า (value) สถานภาพ (status) อำนาจและสิทธิอำนาจ (power and authority) ทรัพยากร (resources) ผลประโยชน์ (benefits) ที่มีอยู่อย่างจำกัด ความขัดแย้ง อาจเกิดจากความรู้สึกส่วนตัว (personal emotions) ความแตกต่าง (differences) ความไม่ตรงกันของความต้องการ (unmatched needs) ค่านิยม (values) ความเชื่อ (beliefs) อุดมการณ์ (Ideology) ระเบียบแบบแผนปฏิบัติ (practices) เป้าหมาย (goals) แม้กระทั่งการนำเอาความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ มาเป็นสาเหตุแห่งการขัดแย้งด้วยอย่างไรก็ตาม ในการเลือกใช้กระบวนการใดก็ตามเพื่อการแก้ไขความขัดแย้ง แต่สิ่งที่ทุกฝ่ายควรยึดถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีและนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง ได้แก่ หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่มีอยู่ในศาสนาที่ตนเองนับถือ เช่น การลดอัตตา หรือ ความยึดมั่นในความเป็นตัวตนของตนเองลง ความไว้วางใจ การมีเมตตาและให้อภัยต่อกัน นอกเหนือจากการใช้กฎเกณฑ์ กติกาทางสังคม การเคารพกฎหรือกติกาพื้นฐาน การตัดสินใจที่เป็นกลางและเป็นธรรม การยึดมั่นในฉันทามติ และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เมื่อบุคคลและองค์กรที่มีความขัดแย้งระหว่างกันสามารถยึดถือในสิ่งต่างๆ ข้างต้นนี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมได้ในที่สุด

^{๑๕} มาร์ค ตามไท, การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีในสันติวิธี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง, หน้า ๑๑๘.

๔.๓ การวิเคราะห์ทางออกของปัญหาในธุรกิจแบบเครือข่าย

๔.๓.๑ ทางออกของปัญหาในทางจริยศาสตร์ตะวันตก

๑) ประโยชน์นิยมของ จอห์น สจิวท มิลล์

จอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill, 1806 - 1873) เป็นนักปรัชญาจริยธรรมชาวอังกฤษ ได้อธิบายให้เราทราบว่าประโยชน์นิยม ต้องการให้มนุษย์เป็นคนมีใจไม่ลำเอียงอย่างแท้จริงระหว่างความสุขและความทุกข์ของผู้อื่นและให้มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ทฤษฎีนี้มีแนวโน้มไปเพื่อพิสูจน์ความประพฤติและอุปนิสัยของมนุษย์ และช่วยให้มนุษย์มีความคิดกว้างขวางในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไป

มิลล์ถือว่าความสุขสูงสุดและมีปริมาณมากที่สุด ความสุขชั้นต่าง ๆ มีความแตกต่างกันทางคุณภาพ ความสุขที่เกิดจากการใช้สติปัญญาในทางสร้างสรรค์สูงกว่าดีกว่าและประเสริฐกว่าความสุขทางประสาทสัมผัสถ้าคนเราได้รับความสุขทั้งสองอย่างในขณะเดียวกัน คนฉลาดย่อมเลือกเอาความสุขที่สูงกว่า ดีกว่า และประเสริฐกว่า ไม่มีคนฉลาดคนใดจะเห็นด้วยกับคนโง่ ไม่มีผู้มีมโนธรรมคนใดจะเห็นด้วยกับคนเห็นแก่ตัว การเป็นโสเครตีสที่ผอมโซยิ่งดีกว่าเป็นคนโง่ที่อ้วนพี

เราควรแสวงหาความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและมีปริมาณมากที่สุด และความสุขนี้ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัว หากขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของมนุษยชาติ จริยศาสตร์ของมิลล์จึงเรียกว่า Utilitarianism (ประโยชน์นิยม) นอกจากนี้ มิลล์ยังถือว่าความสุขเกิดจากการกระทำที่ถูกต้อง ส่วนความทุกข์เกิดจากการกระทำที่ผิด ดังนั้น ความสุขจึงเป็นจุดมุ่งหมายเพียงประการเดียวเท่านั้นที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา เพราะเป็นจุดมุ่งหมาย (the ends) สิ่งอื่นทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาในฐานะเป็นวิถี (means) ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายเท่านั้น มิลล์ ถือว่า คุณธรรม สุขภาพ ความรักเกียรติ และอื่น ๆ เป็นเพียงวิธีการไปสู่ความสุข เขามิได้ถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าในตัวเอง (Intrinsic values) เขาถือเอาความสุขเป็นมาตรฐานวัดความถูกหรือความผิด ถ้ามีผลเป็นสุขก็ถือว่าทำถูก ถ้ามีผลเป็นทุกข์ก็ถือว่าทำผิด นี่คือ สุขนิยมแท้ เบนธัมก็มีความคิดเห็นอย่างนี้เหมือนกัน

สภาพสังคมในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะสังคมไทยอยู่ในลักษณะถูกหลอมรวมซ้อนทับผสมปนกันอยู่ด้วยสภาพสังคมเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และสังคมข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดถูกหมุนเหวี่ยงด้วยความเป็นโลกาภิวัตน์ทุนนิยมกระแสหลักและค่านิยมเชิงวัตถุ การดำเนินชีวิตถูกขับเคลื่อนด้วยทุนทางวัตถุ ยังผลให้วิถีคิดและการดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพโล่คว่ำหาวัตถุเพื่อบำเรอความสุข ทุกคนอยากดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข แต่ไม่ได้หาความสุข กลับไปหาเงินหรือสิ่งแทนเงิน การดำเนินชีวิตโดยรวมจึงอยู่ในลักษณะสับสนวุ่นวาย การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม เป็นทางเลือกหนึ่งในการดำเนินชีวิต โดยกล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาพุทธต่อการทำธุรกิจเครือข่าย

คำว่า “พุทธจริยาศาสตร์” (The Buddha’s Conduct) คือ พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า หรือการดำเนินชีวิตตามแนวที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติ เป็นการดำเนินชีวิตที่มุ่งประโยชน์สุขแก่พหุชนและเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเป็นที่ตั้ง ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎก เล่ม ๔ ที่ทรงประกาศเป็นหลักการและอุดมการณ์ให้พระสงฆ์และตัวพระองค์เองทรงตรัสว่า “พหุชนทิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย” การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธจริยา ท่านแสดงไว้โดยย่อ รวม ๓ ประการ คือ^{๑๖} **การดำเนินชีวิต**^{๑๗} ตามหลักอริยมรรค

๒) หลักการนิยามของ อิมมานูเอล คานท์

อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant, 1724-1804) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน ผู้ริเริ่มจริยธรรมแบบหน้าที่นิยม (Deontology) เขาเกิดในเมืองโคนิกส์เบิร์ก ทางตะวันออกของอาณาจักรปรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1724 และเสียชีวิตที่เมืองนี้ในช่วงเกือบแปดสิบปีให้หลัง บิดาเป็นช่างทำบังเหียน (อานม้า) ครอบครัวของเขาเป็นชาวคริสต์นิกายภักตินิยม (Pietism) ซึ่งเน้นชีวิตในด้าน การหมั่นประกอบคุณงามความดี (Immanuel Kant, 1997, “Introduction” pp. vii-viii) โดยให้เชื่อและปฏิบัติเคร่งครัด

คานท์ (Kant) เป็นนักปรัชญาชาวตะวันตกคนสุดท้ายที่มีแนวคิดทรงพลังที่สุด เป็นผู้ปิดฉากระบอบทรศน์ที่ 4 (ระบอบทรศน์นวยุค) ลงอย่างสวยงาม และในขณะเดียวกันก็เป็นคนจุดประกายความคิดที่ทรงอิทธิพลไปสู่ระบอบทรศน์ที่ 5 (ระบอบทรศน์หลังนวยุค) ซึ่งเป็นระบอบทรศน์ในยุคปัจจุบัน แนวคิดของคานท์ได้ถูกนำไปพัฒนาและเสนอทางออกที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนปรัชญาบริสุทธิ์และปรัชญาประยุกต์ในทางจริยศาสตร์ก็เช่นเดียวกัน หนังสือแทบทุกเล่มที่เขียนในเชิงจริยธรรม (ethics) มักจะต้องมีการอ้างถึงแนวคิดของคานท์อยู่เสมอเพราะส่งผลต่อแนวคิดร่วมสมัยมากมายเกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม ต่อให้เราไม่รู้ตัวเลยก็ตาม ดังนั้น ถึงแม้ว่าปรัชญาของคานท์จะเข้าใจยากมากแต่ก็คุ้มที่จะพยายามเข้าใจ เพราะแนวคิดของคานท์ไม่ได้เป็นแค่การฝึกสมองทางปรัชญา แต่เป็นวิธีพินิจพิจารณาสมมติฐานสำคัญบางอย่างที่ซ่อนเร้นอยู่ในชีวิตประจำวันของเรา

คานท์ปฏิเสธแนวคิดของปรัชญาประโยชน์นิยม โดยโต้แย้งว่า การที่ปรัชญาประโยชน์นิยมวางสิทธิไว้บนการคำนวณว่าอะไรจะสร้างความสุขสูงสุดนั้นทำให้สิทธิอ่อนแอ ปัญหาที่ลึกกว่านั้นคือ ความพยายามที่จะดึงหลักศีลธรรมออกจากความปรารถนาที่เรามีเป็นวิธีคิดที่ผิดเกี่ยวกับศีลธรรม ถ้าฟังการที่อะไรบางอย่างทำให้คนจำนวนมากเพ็ดเพลินไม่ได้แปลว่ามันเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

^{๑๖} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๑.

^{๑๗} วิมหา.(ไทย) ๔/๓๒/๓๒.

ลำพังข้อเท็จจริงที่ว่าเสียงส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะใหญ่แค่ไหน หรือการที่เราชอบกฎหมายบางฉบับ ไม่ว่าจะขึ้นชอบแค่ไหน ไม่ได้ทำให้กฎหมายนั้นมีความยุติธรรม

คานท์เสนอว่าศีลธรรมไม่อาจตั้งอยู่บนปัจจัยเชิงปฏิบัติเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ ความจำเป็น ความปรารถนา หรือรสนิยมของผู้คน ณ จุดใดจุดหนึ่ง เขาชี้ว่าปัจจัยเหล่านี้เปลี่ยนแปลงได้และไม่แน่นอน ทำให้ไม่อาจใช้เป็นรากฐานของหลักศีลธรรมสากลใด ๆ อย่างเช่น สิทธิมนุษยชนสากลได้ แต่ประเด็นของคานท์ซึ่งเป็นรากฐานกว่านั้นคือ การวางหลักศีลธรรมไว้บนรสนิยมและความปรารถนา แม้แต่ความปรารถนาอยากมีความสุข ล้วนเข้าใจผิดว่าศีลธรรมเป็นเรื่องของอะไร หลักความสุขสูงสุดของนักปรัชญาประโยชน์นิยม “ไม่ได้ช่วยอะไรเลยในการวางกรอบศีลธรรม ในเมื่อการทำให้คนมีความสุขเป็นผลเรื่องกับการทำให้เขาเป็นคนดี และการทำให้เขาเป็นคนรอบคอบหรือเฉลียวฉลาดในการแสวงหาความได้เปรียบของตัวเองก็เป็นผลเรื่องกันกับการทำให้เขามีคุณธรรม” (Immanuel Kant, 1964, p. 442) การวางศีลธรรมไว้บนผลประโยชน์และรสนิยมทำลายศักดิ์ศรีของศีลธรรม มันไม่ได้สอนว่าเราจะแยกแยะระหว่างความดีกับความเลวอย่างไร เพียงแต่ทำให้เราคำนวณเก่งขึ้นเท่านั้น

คานท์มีความเชื่อพื้นฐานว่า จริยธรรมต้องมาจากเหตุผลปฏิบัติ (practical reason) เท่านั้น เขาได้ตรึกตรองอย่างถี่ถ้วนแล้วว่า เหตุผลบริสุทธิ์ (pure reason) ไม่สามารถเข้าถึงหลักจริยธรรมได้

ในหนังสือ “Critical of Pure Reason” (บทวิจารณ์เหตุผลบริสุทธิ์) ที่คานท์ตีพิมพ์เป็นเล่มแรกในวัย ๕๗ ปี ได้แถลงว่า ความเป็นจริงในชั้นนูเมเนอ (noumena or reality) เราไม่มีทางจะรู้ได้

ในหนังสืออีกเล่มหนึ่งคือ “Critique of Practical Reason” (วิจารณ์เหตุผลปฏิบัติ) แถลงว่าเราต้องรู้ความเป็นจริงในชั้นปรากฏการณ์ (phenomena) ตามที่สมองบอกแก่เรา เพื่อการดำรงชีวิตเท่านั้น เพราะฉะนั้น ความจริงที่เราารู้จึงเป็นเพียงความจริงที่เป็นปรากฏการณ์ในสมองเท่านั้น แต่ความเป็นจริง (reality) นั้นเป็นอย่างไร เราไม่อาจรู้ได้ ซึ่งสามารถกล่าวได้ด้วยตาม เจตนาหน้าที่ และเป็นตามมาตรฐานสากล และให้ตรงตามหลักธรรมในพุทธจริยศาสตร์^{๑๘}

๔.๓.๒ พุทธจริยศาสตร์โดยใช้หลักของ มงคลสูตร ๓๘ ประการ

คำว่า “มงคลสูตร ๓๘ ประการ” คือ คือเหตุแห่งความสุข ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้พึงปฏิบัติ นำมาจากบทมงคลสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสตอบปัญหาเทวดาที่ถามว่า คุณธรรมอันใดที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จหรือมี ความ

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๗๗๓-๗๗๕.

เป็น "มงคลชีวิต" ที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และการนำไปปฏิบัติ เพราะเป็นหมวดธรรมะ ที่เป็นขั้นเป็นตอนเกี่ยวเนื่องกัน และสามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสมบูรณ์พร้อม คือฝึกให้เป็นคนดี, สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง, ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์, บำเพ็ญประโยชน์ ต่อครอบครัวและสังคม, ธรรมะเบื้องต้นสูงใส่ตัวให้เต็มที, การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป, ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส และยังประโยชน์สูงสุด ของการปฏิบัติให้เกิดขึ้น คือ ผู้ปฏิบัติจะมีจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์ บริบูรณ์ หมดกิเลส สามารถทำพระนิพพานให้แจ้ง สร้างบารมีให้ถึงที่สุดแห่งธรรมได้ในที่สุด

พิจารณา จิตที่เป็นสมาธิย่อมมีพลัง มีภาวะอันเหมาะสมที่จะเกิดปัญญาญาณ และความหลุดพ้นจากทุกข์^{๑๙}

สมาธิ ๒ หมวดคือ อุปจารสมาธิ สมาธิจวนเจียนจะเข้าถึงองค์ฌาน อัปนาสมาธิ สมาธิแน่วแน่ หรือ ๓ หมวด คือ ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ สมาธิขั้นต้นต้นพอสำหรับใช้ในการเล่าเรียน ทำการงานให้ได้ผลดี ให้จิตใจสงบสบายได้ชั่วพักชั่วคราว และใช้เป็นฐานในการเริ่มต้นปฏิบัติวิปัสสนาได้ อุปจารสมาธิ สมาธิจวนแน่วแน่ สมาธิที่ยังไม่ตั้งถึงที่สุด เป็นระดับที่ทำให้นิรอรณระงับ อัปนาสมาธิสมาธิแน่วแน่ จิตตั้งมั่นในฌาน ในระดับสูงได้แก่ ฌาน ๔

การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม และทำให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตที่ควรค่ากับการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ไตรสิกขาและอริยมรรคมีองค์ ๘ มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นเนื้อเดียว และถือเป็นไวยาจันท์ของกันและกันได้ กล่าวคือ ไตรสิกขาก็เป็นอัญรูปของอริยมรรคมีองค์ ๘ และอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เป็นอัญรูปของไตรสิกขา

๑. การไม่คบคนพาล (อเสวนา จ พาลาน) คนพาล คือ คนที่มีปกติคิดชั่ว ทำชั่ว พุดชั่วมีพฤติกรรมชอบชักนำไปในทางที่ผิด การไม่คบคนพาล จึงถือเป็นมงคลแก่ชีวิต เพราะคบคนเช่นใดก็มักถูกมองว่าเป็นคนเช่นนั้นไปด้วย เกี่ยวกับเรื่องนี้ คำเมืองก็ระบุไว้ชัดเจนว่า “...เว้นหมาหื้อเว้นพอสอกเว้นวอกหื้อเว้นพอวา เว้นพาลาหื้อเว้นไกลแสนโยชน์...”

๒. การคบบัณฑิต (ปณฺฑิตานญจ เสวนา)^{๒๐} บัณฑิต คือ คนฉลาด คนที่ใช้ชีวิตด้วยปัญญา ผู้ประกอบกิจที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นผู้มีปกติรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลรู้ชุมชน รู้บุคคล รู้ความควรไม่ควร และฉลาดในการเลือกปฏิบัติแต่สิ่งดี กล่าวโดยสรุป บัณฑิต คือ ผู้มีปกติคิดดี ทำดี พุดดี^{๒๑}

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗๓-๘๘๕.

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑๑.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๑.

การตั้งตนไว้ชอบ เป็นมงคล เพราะเป็นการสร้างความมั่นคง ความปลอดภัยแก่ตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่น ทำให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้า เป็นผู้ป้องกันตนเองจากความเดือดร้อน วุ่นวายทั้งปวงได้ และจะทำให้ตนประสบความสำเร็จในทุกด้าน

การเป็นพหูสูตร หรือความเป็นผู้ได้สดับตรับฟังมากเป็นมงคล เพราะเป็นการเพิ่มเขาวรรณปัญญา และไหวพริบ ทำให้เป็นคนรู้เท่าทันโลก มีโลกทัศน์กว้างไกล ทำให้เป็นคนคิดเป็น คิดลึก คิดกว้าง คิดอย่างมีโยนิโสมนสิการ เป็นทางแห่งความเจริญก้าวหน้า และทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็น “รัตตัญญู” ทักษะของพระพุทธศาสนามองว่า ความรู้ถือเป็นทรัพย์อันประเสริฐที่ไม่มีใครแย่งชิงได้ เป็นสหชาติปัญญาคือทรัพย์ที่ติดอยู่กับตัว ไร้เท่าใดก็ไม่หมด ยิ่งใช้ก็ยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้นโดยลำดับ

มีศิลปะ (ลีปปี) คำว่า “ลีปะ” หรือ “ศิลปะ” หมายถึงการมีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในวิชาชีพของตน คนที่มีความเชี่ยวชาญดังกล่าวมักเรียกกันว่า มีศิลปะวิทยาหรือมีความเป็นมืออาชีพ (professional) ความมีศิลปะหรือความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ เป็นมงคล เพราะสามารถช่วยตัวเองได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ในทุกสถานที่และทุกสถานการณ์ และสามารถช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้อีกด้วย ดังพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖ ว่า “...เมืองใดไร้ศิลป์ โสภณเมืองนั้นไม่พ้นเสื่อมทราม...” โดยสรุปการมีศิลปะหมายถึงการมีความรู้และเชี่ยวชาญในวิชาชีพของตนซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “how to” นั่นเอง จึงจำเป็นที่ทุกคนจะต้องฝึกฝนตนเองให้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเลี้ยงชีพให้ได้^{๒๒}

บุตรทั้ง ๓ ประเภทนี้มีอยู่ในทุกสังคม ตระกูลจะมั่นคงได้ บุตรจะต้องเป็นอภิชาติบุตรหรืออนุชาติบุตร ส่วนอวชาติบุตร เกิดมาเพื่อทำลายวงศ์ตระกูลโดยเฉพาะการเลี้ยงดูบุตรเป็นมงคล เพราะเป็นการแสดงออกถึงความรักเมตตาของพ่อแม่ที่มีต่อลูก และเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบของผู้ที่เป็นบุพการีที่มีต่อบุตรธิดาเป็นการสร้างรากฐานจารีตทางสังคมและสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคมไปด้วยในขณะเดียวกันถ้าเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีและคนเก่งได้รับการศึกษา ก็เท่ากับสร้างครอบครัวให้ดีและสร้างประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้ามั่นคง ในทางกลับกันการไม่ดูแลบุตรปล่อยให้ เป็นภัยสังคม มารสังคม เป็นนักเลง หรือเป็นโจรเท่ากับทำลายสังคมและประเทศชาติด้วย สังคมก็จะตำหนิว่า “ลูกพ่อแม่ไม่สั่งสอน”^{๒๓}

การเลี้ยงดูภรรยาเป็นมงคล^{๒๔} เพราะทำให้ชีวิตครอบครัวมั่นคงอบอุ่น เป็นการร่วมกันสร้างฐานะให้มั่นคง เป็นการสร้างความมั่นคงและมั่นใจให้แก่ภรรยา ครอบครัวมีความสุข ได้รับการยกย่องสรรเสริญ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป และอนุชนรุ่นหลัง ส่วนกรณีของภรรยา

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๑.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

^{๒๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๑/๒๐๔.

ให้ปฏิบัติทำนองคล้ายกันนี้ ได้แก่ จัดงานบ้านตลอดถึงดูแลบุตรธิดาและคนในปกครองให้เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ และขยันช่างจัดช่างทำเอางานทุกอย่าง

ท่านมหาตมะ คานธี กล่าวไว้ว่า การงานที่ทำไม่เรียบร้อย เปรียบเสมือนขนมปังที่ปังสุกเพียงครึ่งเดียว เหมาะที่จะโยนทิ้งมากกว่าที่จะเอามากินหลักการ ๕ ส. คือ สะสาง สะอาด สะดวก สุขลักษณะ และสร้างนิสัย เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานไม่คั่งค้าง จึงสอดคล้องกับมงคลข้อนี้ โดยเฉพาะในสังคมยุคแห่งการปฏิรูปในทุกด้านอย่างปัจจุบันที่เน้นการทำงานแบบมุ่งเน้นผลงานและมีการประเมินในทุกกระบวน ยังมีความจำเป็นต้องปฏิบัติงานโดยยึดมงคลข้อนี้เป็นหลัก

ทาน เป็นมงคล เพราะเป็นการฝึกใจให้เป็นนักเสียสละ เป็นการลดความเห็นแก่ตัว และแสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ จิตที่คิดจะให้จะมีความสุขมากกว่าจิตที่คิดจะเอา ถ้าต่างคนต่างมุ่งหวังให้ทาน ความเห็นแก่ตัวจะลดลง การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงจะลดลง ปัญหาสังคมหลากหลายชนิดที่เกิดอยู่ทุกวันจะลดน้อยลง ทำให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทร มีสันติภาพมากขึ้น ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ก็จะเป็นที่ยกย่องเชิดชู และมีชื่อเสียงในสังคม อยู่เป็นสุขตายก็เป็นสุข แม้ตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติตามหลักศาสนา

งดเว้นบาป (อรรถี วิรตี ปาปา) คำว่า บาป แปลว่า ความชั่วหรือความเลวร้าย ส่วนอรรถี แปลว่า งด วิรตี แปลว่า เว้น โดยรวมหมายถึง การงดเว้นจากความชั่วความเลวร้าย ไม่ทำเสียเลยที่เคยทำก็ต้องเลิกทำอย่างสิ้นเชิงการงดเว้นบาป เป็นมงคล เพราะทำให้ไม่มีความชั่วติดตัว ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีศัตรูเป็นการสร้างความดีประจำตัว ทำให้มีความสุขความสบาย เป็นผล สุขภาพกาย สุขภาพจิตดี โรคภัยไข้เจ็บไม่เบียดเบียน เกิดความสบายใจที่ตนเองไม่ข้องแวกกับความชั่ว^{๒๕}

๒๐. สำรวมในการดื่มน้ำเมา (มชชูปานา จ สณญโม) คำว่า สำรวม (สัจญมมะ) แปลว่าการยับยั้ง การงดเว้น (จากบาปหรือจากการเบียดเบียน) ในที่นี้หมายถึงการงดเว้นหรือการยับยั้งตนเองไม่ให้ดื่มน้ำเมา เพราะน้ำเมาเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทและเป็นพาหะนำ มาซึ่งความเสื่อมเสียน้ำเมา มี ๒ ชนิด ได้แก่ สุราหรือเหล้า เป็นน้ำเมาที่มีดีกรีสูง และเมรัย คือ น้ำเมาที่มีดีกรีต่ำ กว่าสุรา เช่น กระแฉ่ เหล้าองุ่น เบียร์ เป็นต้น สิ่งเสพติดให้โทษอย่างอื่น เช่น กัญชา ฝิ่น ยาอี ยาบ้า ยาเลิฟว์ เป็นต้น เราที่มีต่อมันต่างหาก ว่า เสพบริโภค “สิ่ง” นั้นๆ อย่างรู้เท่าทันเพียงใด อย่างไรก็ตามเห็นด้วยกับการงดเว้นจากสุรา เมรัย เพราะจะเป็นผลดีต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ ครอบครัว และเพื่อนร่วมสังคม

๒๑. ไม่ประมาทในธรรม (อปปมาโท จ ธมเมสุ) ไม่ประมาท คือ ไม่เป็นคนขาดสติสัมปชัญญะในธรรม คือ คำสั่งสอนในศาสนาที่สอนให้ละชั่ว ทำดี ทำใจให้บริสุทธิ์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเมื่อย่อลงให้สั้นจะเหลือเพียงหนึ่ง คือ ความไม่ประมาท คำว่าไม่ประมาทในธรรมนี้ยัง

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, หน้า ๑.

หมายรวมถึงการมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานหรือภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ทำงานไม่ให้เกิดความบกพร่อง และมีการพัฒนาอยู่เสมอ

การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นมงคล ความไม่ประมาทเป็นยอดมหากุศลเป็นยอดแห่งการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้ปฏิบัติย่อห่างไกลจากความผิดพลาด นำไปสู่จุดหมายสูงสุด คือความสำเร็จในชีวิต ในทางศาสนาถือว่าความไม่ประมาทเป็นความไม่ตาย (อปปมาโท อมตํ ปทํ) ทำให้คลายทุกข์ สนุกในธรรม นำสู่กุศล มีผลเป็นสุข ปลุกตนให้ตื่น ชื่นชมเบิกบาน และเผาผลาญความชั่วได้ตามความต้องการ^{๒๖}

๒๒. ความเคารพหรือเคารพ (คารโว) คารวะ แปลว่า ความเคารพ อ่อนน้อม ให้เกียรติคือการยอมรับความดีของบุคคลที่เคารพ และมีใจหนักแน่นในบุคคลดังกล่าว และยังหมายรวมถึงความเอื้อเฟื้อ ความใส่ใจมองเห็นความสำคัญที่จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลหรือต่อสิ่งนั้นๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม

การมีความเคารพต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรเคารพ เป็นมงคล เพราะเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมอันดี เป็นการเชื่อมโยงมิตร และความมีน้ำใจดีต่อกันระหว่างคนสองฝ่าย เป็นการสอนสมาชิกในสังคมให้มีความรู้สึกให้เกียรติต่อกัน และมองเห็นความดีของกันและกันและได้ชื่อว่าเป็นคนไม่ประมาทรู้ความเหมาะสมความควรในสิ่งที่เหมาะสมที่ควรทำให้บรรลุเป้าหมายในชีวิต ตลอดถึงบรรลุคุณธรรมขั้นสูงขึ้นไปได้โดยง่าย

ในพระพุทธศาสนาท่านแสดงคารวะไว้ ๖ ประการคือ (๑) พุทธคารวตา เคารพในพระพุทธเจ้า (๒) ธัมมคารวตา เคารพในพระธรรม (๓) สังฆคารวตา เคารพในพระสงฆ์ตลอดถึงพ่อแม่ซึ่งเปรียบเสมือนพระในบ้าน (๔) สิกขาคารวตา เคารพในการศึกษารวมถึงคำแนะนำสั่งสอนที่ดีงามของพ่อแม่และครูอาจารย์ (๕) อปปมาทคารวตา เคารพในความไม่ประมาท และ(๖) ปฏิสันถารคารวตา เคารพในการปฏิสันถารคือการต้อนรับปราศรัย

๒๓. ความถ่อมตน (นิวาโต) วาตะ แปลว่า ลม นิ แปลว่า ไม่มี นิวาตะ จึงแปลว่า ไม่มีลม หมายความว่า ไม่เบ่ง ไม่ประพฤติตนแบบอึ่งอ่างพองลม คือต้องมีความถ่อมตัวถ่อมใจ ไม่กระด้างไม่ถือตัว ไม่ลำพอง เป็นคนตื่นติดดิน ประพฤติปฏิบัติตนดั่งเมล็ดข้าวที่เต็มรวง เป็นการสร้างเสน่ห์ให้แก่ตัวเองโดยไม่ต้องลงทุนด้วยเม็ดเงิน

การมีความถ่อมตนหรือถ่อมตัว เป็นมงคล เพราะทำให้เข้าได้ทุกสังคม ไม่มีศัตรูหามิตรได้ง่าย มีคนเคารพนับถือด้วยน้ำใจบริสุทธิ์เป็นการสร้างเสน่ห์แก่ตัวเอง ทำให้เป็นที่รักของทุกคนคนรัก เพราะความดี ไม่ใช่เพราะเกรงอำนาจ และสามารถถ่ายทอดความดีจากผู้อื่นได้ ทำให้ไม่ประมาทตั้งอยู่ในธรรม ปรัชญาเต๋า (Toaism) ที่สอนไว้ว่า “...เมื่อแรกเกิดนั้นเขาอ่อนและไม่แข็ง แต่เมื่อตายเขาแข็งและกระด้าง...” ก็สอดคล้องกับมงคลข้อนี้

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

การมีความสันโดษ^{๒๗} เป็นมงคล เพราะสันโดษเป็นเหตุแห่งความสุขใจ ถือว่าเป็นทรัพย์อันประเสริฐ คนที่มีทรัพย์มาก ถ้าไม่รู้จักคำว่าพอก็ไม่มีความสุข สันโดษทำให้คนอื่นมีทัศนคติต่อเราไม่มีการขัดผลประโยชน์แต่จะนำไปสู่สันติสุขในที่สุด โดยเฉพาะในทัศนะของพระพุทธศาสนามองว่า “คนที่ร่ำรวยนั้น ไม่ใช่คนที่มีเงินมาก แต่คือคนที่รู้จักพอ” สังคมเรามีปัญหาประการหนึ่งคือการตัดสิน “ค่าของคน” กันที่เงินและวัตถุที่ครอบครองจึงทำให้เกิดปัญหาตั้งแต่เชิงค่านิยมเชิงโครงสร้าง และนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ มากมาย

อดทน (ขันติ) ขันติ แปลว่า ความอดทน ความอดทนมี ๓ ระดับ คือ อดทนต่อความลำบาก อดทนต่อความตรากตรำ และอดทนต่อความเจ็บใจ หนักเอาเบาสู้ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งใจ ความอดทน เป็นมงคล เพราะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเยือกเย็น สุขุมรอบคอบ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีสติ มีเหตุมีผล มีความน่าเชื่อถือ ปลูกสามัคคี สร้างความรักใคร่เห็นใจ ไม่มีเวร ไม่มีภัยไม่เป็นศัตรูกัน ผู้มีขันติได้ชื่อว่า “เป็นบัณฑิตแท้”^{๒๘} อยู่เป็นสุขทุกอิริยาบถ ทำให้ศีล สมาธิตั้งมั่น และทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ง่าย

ความว่าง่าย (โสจสสตา) สุวจะ แปลว่า ความว่าง่าย หมายถึง พุดกันรู้เรื่องยอมรับฟังหรือให้เกียรติคนอื่น ไม่กระด้างหรือแก้ตัวเพื่อเอาตัวรอด อันจะสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ว่ากล่าว โดยสรุปคือเป็นคนมีเหตุมีผล ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีเหตุผล ไม่ถือรั้นดันทุรังหรือชอบเถียงแบบข้างๆ คูๆ ไม่เป็นคนประเภท “ซาลันถ้วย” ความว่าง่าย เป็นมงคล เพราะทำให้คนฟังตนเองได้ ทำให้มีคนเห็นใจ สนับสนุน และให้คำแนะนำ อันเป็นประโยชน์ ทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดีและทำให้บรรลุคุณธรรมชั้นสูงได้โดยง่าย ผู้หวังความเจริญทั้งหลายพึงเตือนตนอยู่เสมอว่า “คนเรานั้นมีตาอยู่สองตา มีหูอยู่สองหู แต่มีปากเพียงปากเดียว ฉะนั้นพึงใช้ปากพูดเพียงสักครั้งหนึ่งของการใช้ตาดูและการใช้หูฟังเถิด”

สนทนาธรรม (กาลเณ ฆมมสากัจฉา) สนทนาธรรม แปลว่า สนทนาตามกาล คือสนทนาธรรมในเวลาอันสมควรธรรม ในที่นี้คือ สัทธรรม อันได้แก่

๑. ปรียติ คือ ส่วนที่เป็นคำสอนซึ่งเป็นภาคทฤษฎี ได้แก่พระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ ทางศาสนา
๒. ปฏิบัติ คือ การดำเนินตามทฤษฎี ได้แก่ การปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญาหรือเรียกว่า ไตรสิกขา
๓. ปฏิเวธ คือ ภูมิธรรมชั้นสูงที่เกิดจากการปฏิบัติตามทฤษฎี ได้แก่ มรรค ผลนิพพาน หรือเรียกว่า “นวโลกุตระธรรม” การสนทนาธรรม เป็นมงคล เพราะเป็นการสร้างปฏิภาณ ไหวพริบ

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

ทำให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ทำให้ได้ข้อคิดใหม่ๆ สามารถบรรเทาความสงสัยเสียได้ ทำให้จิตใจผ่องใสเป็นการรักษาประเพณีอันดีงาม และเป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

ความเห็นแก่ตัวลง ทำให้เพิ่มพูนคุณธรรมต่างๆ ได้มากขึ้นในเร็ววัน และทำให้มงคลข้อต้นๆ เกิดขึ้นได้โดยง่าย ผู้ใหญ่ ผู้ประเสริฐ ผู้เจริญส่วนคำว่า จริยะ แปลว่า ประพฤติ พรหมจริยะหรือพรหมจรรย์ จึงแปลว่า ประพฤติ ประเสริฐ

จิตไม่หวั่นไหว (จิจตฺย สสฺส น กมฺปติ) จิตไม่หวั่นไหว หมายถึง จิตที่อยู่ในสภาพเดิมไม่มีมัวหมองเพราะอารมณ์ภายนอก ไม่ตกเป็นทาสอารมณ์ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์อย่างสมบูรณ์เป็นอาการอย่างหนึ่งของนิพพาน จิตไม่เศร้าโศก (อโสก) จิตไม่เศร้าโศก ไม่ขุ่นมัว เพราะเป็นการรักษาสภาพเดิมของจิตไว้ เป็นจิตที่มีความเข้มแข็งเบิกบาน ประภัสสร เป็นอาการอย่างหนึ่งของนิพพานถ้าในระดับสามัญผู้ทำงานด้วยจิตเบิกบาน ย่อมประสบความสำเร็จและมีความสุขตลอดเวลา

จิตเกษม (เขม) เขมะ แปลว่า เกษม ปลอดภัย หมดอันตราย หมดอุปสรรค ภาวะไร้ปัญหา หมายถึง จิตปราศจากกิเลส ตัณหา ทิฏฐิมานะ และอวิชชา และเป็นอาการอย่างหนึ่งของนิพพานเช่นเดียวกันจิตไม่หวั่นไหว จิตไม่เศร้าโศก จิตปราศจากทุกข์ และจิตเกษม เป็นมงคล เพราะปรากฏการณ์ทางจิตของผู้ที่บรรลุนิพพานแล้ว พันภัยพิบัติทั้งปวง เป็นยอดแห่งมงคล เป็นเครื่องหมายแห่งความเจริญก้าวหน้าในภูมิธรรมชั้นสูงสุด เป็นชัยชนะแห่งชีวิตที่ไม่มัววันพ่ายแพ้อีกได้ ถ้าในระดับธรรมดาสามัญ บุคคลหรือมนุษย์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาตนแล้วและมีสภาวะจิตดังกล่าว เรียกได้ว่าเป็น “พัฒนามนุษย์” (Developed Man) อย่างสมบูรณ์ ดำรงตนอยู่ท่ามกลางโลกธรรม แต่เป็นอิสระจากกระแสโลกธรรมทั้งปวง^{๒๙}

ตามหลักมงคลสูตร ๓๘ ประการสรุปได้ว่ามงคลทั้ง ๓๘ ประการนี้ได้มีส่วนในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย จึงได้นำเอา ๓ หัวข้อหลักมาเพื่อการวิเคราะห์ในการดำเนินธุรกิจให้เกิดผลเป็นตามการวิจัยนี้ ข้อที่ ๑ ที่นำมาวิเคราะห์ คือ ข้อ ๒. การคบบัณฑิต (ปณฺธิตานญฺจ เสวนา)^{๓๐} บัณฑิต คือ คนฉลาด คนที่ใช้ชีวิตด้วยปัญญา ผู้ประกอบกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นผู้มีความรู้เห็น รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลรู้ชุมชน รู้บุคคล รู้ความควรไม่ควร และฉลาดในการเลือกปฏิบัติแต่สิ่งดี กล่าวโดยสรุป บัณฑิต คือ ผู้มีปกติคิดดี ทำดี พุทธิ , ข้อที่ ๒ คือ ข้อ ๑. การไม่คบคนพาล (อเสวนา จ พาลานํ) คนพาล คือ คนที่มีปกติคิดชั่ว ทำชั่ว พุดชั่ว มีพฤติกรรมชอบชักนำไปในทางที่ผิด การไม่คบคนพาล จึงถือเป็นมงคลแก่ชีวิต เพราะคบคนเช่นใดก็มักถูกมองว่าเป็นคนเช่นนั้นไปด้วย ดังคำสุภาษิตพังเพยโบราณได้กล่าวเอาไว้ว่า “คบคนพาล พาลพา

^{๒๙} วิเชียรชา บุตรบุญทริกและคณะ, **ความจริงของชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : ธีรด์เวฟเอดดูเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๘.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, หน้า ๒๑๑.

ไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” และข้อสุดท้ายในการนำมาวิเคราะห์ คือ ข้อ ๑๘. ทำงานไม่มีโทษ (อนวชชา จ กมมุนตา) การงานไม่มีโทษ หมายถึง การทำกิจกรรมที่ดีงาม ถูกศีลธรรม ถูกกฎหมาย และเป็นประโยชน์ ไม่เป็นทางเสียหายการทำงานไม่มีโทษ เป็นมงคล เพราะป้องกันอบาย ๔ (ความเสื่อม) ทำให้ไร้มลทินทั้งในที่ลับที่แจ้ง และยกฐานะทางจิตให้สูงขึ้นด้วยคุณธรรมจริยธรรม หลักก็เป็นสุข ตื่นก็เป็นสุข ไม่ต้องอายใคร ไม่ต้องระแวง และเชื่อว่าได้ทดแทนบุญคุณของโลกที่ได้อาศัยอยู่ คนที่ทำงานไม่มีโทษแม้เงหนาก็ไม่อายฟ้า ก้มหน้าก็ไม่อายดิน ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง เพื่อเป็นหลักธรรมในการครองชีวิต ผู้สามารถดำเนินชีวิตได้ตามทฤษฎีนี้ สามารถพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า และถึงพร้อมด้วยความบริบูรณ์ (สมบัติ) ๓ ประการ คือ

๑. บริบูรณ์ในชีวิตมนุษย์ (มนุษย์สมบัติ) คือ เป็นมนุษย์ที่มีความพร้อมทุกอย่าง
๒. บริบูรณ์ด้วยคุณธรรมอันสูงส่ง (เทวสมบัติ) คือ เป็นบุคคลที่ประเสริฐกว่ามนุษย์ทั่วไป
๓. บริบูรณ์ด้วยความสงบสุข (นิพพานสมบัติ) คือ ปราศจากทุกข์ หรือปัญหาชีวิต มีชีวิตอยู่เหนือโลก เหนือปัญหาทั้งหลาย การปฏิบัติตามมงคล ๓๘ ประการนี้ จะต้องมีศรัทธาหรือความเชื่อมั่นเป็นพื้นฐานคือ ต้องเชื่อมั่นว่าหากปฏิบัติได้อย่างถูกต้องจริงจางเหมาะสมแล้ว สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นได้ตามต้องการ และอำนวยความสะดวกให้อย่างแท้จริง จึงจะปฏิบัติได้อย่างเพียบพร้อมบริบูรณ์มงคล ๓๘ สามารถแบ่งกลุ่มและจำแนกเป็นระดับต่างๆ ได้ ๑๐ ระดับ โดยระดับที่ ๑-๕ เป็นการปฏิบัติเพื่อความสุขในชีวิตระดับพื้นฐาน (โลกียสุข) ส่วนระดับที่ ๖-๑๐ เป็นการปฏิบัติเพื่อสร้างความสุขในระดับสูง (โลกุตระสุข) ยิ่งขึ้นไป^{๓๑}

๑) คุณค่าแท้ / คุณค่าเทียม

คุณค่าแท้คุณค่าเทียม

การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีความสับสนวุ่นวาย โดยเฉพาะการพัฒนาของระบบ การเรียน การทำงาน และการทำกิจกรรมต่างๆตลอดจนเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก ช่วยให้การดำเนินการต่างๆ สะดวก รวดเร็วมมากขึ้น ทั้งองค์การ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ล้วนต้องการ ความรวดเร็วในการทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อทำทุกอย่างได้รวดเร็วมากขึ้นจึงอาจหลงตนเอง และสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตดังนั้นเราจึงควรหันมาพิจารณาคุณค่าประโยชน์ใช้สอยที่แท้จริง มากกว่าที่จะใช้เพื่อความโก้เก๋อวดร่ำรวย เป็นวิธีคิดที่สามารถสกัดหรือบรรเทาภิเลส เป็นวิธีคิดหนึ่งใน “โยนิโส มนสิการ” ที่สำคัญและมีประโยชน์มาก หลักการนี้อาจจะดูเหมือนเป็นหลักการพื้นฐานๆ ทำให้หลายๆ คน

^{๓๑} วิเชียรชา บุตรบุญทริกและคณะ, ความจริงของชีวิต, หน้า ๑๒๘.

มองข้ามที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยที่คุณค่านี้สามารถแบ่งออกเป็น คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม^{๓๒}

๑. คุณค่าแท้ (Absolute Value) หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดีงาม การดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่า “คุณค่าที่สนองปัญญา” ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจการหน้าที่รลยนต์ ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การงาน ความเป็นอยู่ การบำเพ็ญประโยชน์สุข ควบคุมเอาความสะดวก ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น

๒. คุณค่าเทียม (Conventional Value) หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเวทนา หรือเพื่อเสริมราคาเสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่านี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่า “คุณค่าที่สนองตัณหา” ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้หรูหรา รลยนต์เป็นเครื่องวัดฐานะ แสดงความโก้ความมั่งมี มุ่งเอาความสวยงามและความเด่น

๔.๔ การวิเคราะห์ทางออกของปัญหาด้วยหลักเจตนา

๔.๔.๑ เจตนาที่ดี / กุศลเจตนา ในการวิเคราะห์ตามหลักธรรมะด้วยการอาศัยหลักของมัชฌิมา ปฏิปทา คือทางสายกลางใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดทั้งสองฝ่ายโดยเริ่มต้นจากเจ้าของธุรกิจ ผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย และผู้ร่วมธุรกิจแบบเครือข่ายเดียวกันหรือที่เรียกกันว่า UP LINE กับ DOWN LINE นั้นเอง ต้องมีเจตนาที่ดีต่อกัน สร้างความเชื่อมั่น และให้หลักประกันที่มั่นคง รวมถึงค่าตอบแทนที่ได้มาตรฐานตามหลักสากลและยุติธรรมที่สุด จึงทำให้เห็นได้ว่าสายธารน้ำเสื่อนี้ดีมาก “ต้นน้ำดี กลางน้ำดี ปลายน้ำก็ดีด้วย” คือ กุศลเจตนาดีต่อกัน ในการประกอบธุรกิจในระบบแบบเครือข่าวนั้นจะต้องมีความจริงใจ เจตนาดีต่อผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ และมองเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับของผู้อื่นด้วย ต้องมีความยุติธรรมและความเป็นธรรมจากเจ้าของบริษัท คือ ต้นน้ำที่ดี มีความน่าเชื่อถือ ยึดมั่นและลงมือทำแต่สิ่งที่ดีทำให้เกิดผลที่ดี จึงทำให้ธุรกิจนั้นๆ ดำเนินการไปได้ด้วยดีและยุติธรรมต่อทุกฝ่ายอย่างยิ่ง

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑),

๔.๔.๒ เจตนาที่ชั่ว / อุกุศลเจตนา จากการวิเคราะห์ในการทำธุรกิจร่วมกัน หากว่ามีข้อกรณีบางเหตุ อาจจะทำให้เกิดข้อขัดแย้งไปเป็นไปตามจรรยาบรรณ หรือว่าผิดไปจากหลักของพุทธจริยศาสตร์ ก็เกิดการมีเจตนาที่ชั่ว ไม่ดีเกิดขึ้นได้ทำให้ อุกุศลเจตนาในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายไม่เกิดผลสำเร็จเป็นตามเจตนาที่ดี เพราะว่าเห็นแก่ส่วนตัว มีความโลภเข้ามาครอบงำจิตใจของผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย เจ้าของกิจการก็ไม่สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นก็เกิดเป็นอุกุศลเจตนาขึ้นมาได้ทันที

๔.๔.๓ เจตนาเป็นกลาง ๆ / อัพยาทเจตนา^{๓๓} เมื่อวิเคราะห์หาเหตุและผล หากว่าไม่มีผู้มากระตุ้นให้เกิดการประกอบธุรกิจแบบเครือข่าย ไม่มีใครมาแนะนำให้บุคคลคนใด ทำงาน หรือหาเงินทางด้านเครือข่าย บุคคลเหล่านั้นก็ไม่มี การคิดเหตุผลใดให้เกิดขึ้นเลย มีเจตนาเป็นกลางและวางเฉย ไม่ทุกข์ ไม่ร้อน ไม่กังวลใด ๆ อัพยาทเจตนา ธรรมดาวงเฉยนั่นเอง

โดยแสดงให้เห็นได้ว่าทั้งหมดทั้งมวลนี้เกิดขึ้นได้จากเจตนาของผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายทุกท่าน ที่บางท่านอาจจะมีเจตนาที่ดี หรือมีเจตนาความคิดที่แตกต่างจากผู้อื่น หา และหวังเอาแต่ผลกำไรเข้าหาตนเองเท่านั้น ไม่ได้มีจิตใจสำนึกที่ก่อให้เกิดให้มันมีความแตกต่าง ทำให้เล็งเห็นถึงความ เป็นจริง รู้จักผิด-ชอบ , รู้จักชั่ว-ดี , รู้จักสิ่งไหนควรหรือไม่ควร ในทุก ๆ การกระทำของนักประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายนี้ ซึ่งทั้งมวลที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เกิดขึ้นได้จาก Will. เจตนา หรือเจตจำนงของจิตใจสำนึกภายใน ของบุคคล คนใดคนหนึ่งเท่านั้นเอง

มีนักปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวอยู่เสมอคนเราทุกคนจำเป็นต้องความพยายาม “พยายาม....อย่ายอมแพ้” ในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายนั้น ย่อมจะมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ อย่างมากมาย แม้ว่าจะถ้าหากว่าคนเราจะต้องประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายเราก็ควรที่จะมีความอดทนและพยายามในการทำงานและประกอบกิจการต่าง ๆ เพื่อความเจริญรุ่งเรือง และก้าวหน้าในอนาคตอีกด้วย

สิ่งที่ทำให้ทัศนคติและสภาพแวดล้อมในธุรกิจแบบเครือข่ายไปได้ดี

ในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายต้องอาศัยหลายปัจจัยในการประกอบธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ เริ่มจากเติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ในที่นี้ต้องมองไปถึงเจ้าของธุรกิจต้นทางของการทำธุรกิจด้วย หลังจากนั้นจะต้องมีพันธมิตรที่ดีตลอดชีวิตรวมเริ่มต้นตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และสุดท้ายที่ปลายน้ำ เราจะต้องเริ่มต้นจากตัวของเราเองก่อนการที่จะประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยทั้งคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และจรรยาบรรณ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้เหมาะสมและดี คงเส้นคงวา ต้องวางตัวเองให้เหมาะสมกับธุรกิจที่กำลังทำอยู่ให้ดีที่สุด หากว่าต้องมีการใด หรือประการอื่น ๆ ใดที่จะต้องทำให้มีการขัดแย้ง หรือเกิดความผิดพลาดประการใด ๆ ก็ตาม ต้องมีความพยายามเพื่อที่จะนำทีมงานกลับมาช่วยเหลือทีม ให้ทำงานและดำเนินธุรกิจ

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙.

แบบเครือข่ายให้ดำเนินต่อไปได้เป็นทีม อาจจะต้องมีการช่วยเหลือให้เกิดความรักและความสามัคคีช่วยเหลือให้เกิดการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อายายอมแพ้กับอุปสรรคบางสิ่งบางอย่างที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้ความพยายามนั้นคงอยู่เพื่อฟื้นฟูเพื่อนร่วมทีมให้ดำเนินธุรกิจต่อไปได้อย่างมั่นคง การช่วยเหลือผู้อื่นให้เกิดสำเร็จได้ ก็เป็นเช่นเดียวกับเป็นผลให้กิจการงานของเครือข่ายเราดำเนินต่อไปได้อย่างดี การช่วยเหลือผู้อื่นก็เท่ากับการได้ช่วยเหลือตัวเองด้วยเช่นกัน

การประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายคือการขายแบบอิสระ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการขายประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายที่มีอิสระภาพ ในการดำเนินธุรกิจ วิธีทางดำเนินธุรกิจคุณเลือกเองได้ ขับเคลื่อนธุรกิจแบบเครือข่ายด้วยกำลังคนในทีมของเรา สามารถมีการรับฟังเสียงของกันและกัน หรือสามารถรับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันและกันได้ สามารถค้นพบเสียงเรียกร้องของตนเองได้ด้วยว่าต้องการสิ่งใดและเพื่อน ๆ ในทีม ต้องการสิ่งใดด้วยเช่นกัน เพื่อการนำไปปรับปรุงให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีตามมาด้วย และยังสามารถส่งออกสินค้าได้อย่างอิสระภาพไปได้ทั่วโลก ซึ่งช่วงเวลาต่าง ๆ เหล่านั้นในการดำเนินธุรกิจแบบเครือข่ายร่วมกันอาจจะเป็นเวลาพิเศษที่สุดในการประกอบธุรกิจของใครบางคนในทีมก็เป็นไปได้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นที่เกิดขึ้นมานั้นสามารถสร้างคุณค่าในชีวิตให้ได้อีกหลายชีวิตเลยก็เป็นไปได้ แต่ควรที่จะให้อยู่ในหลักของจริยศาสตร์ เพื่อการแก้ไขปัญหาและหาทางออกที่ดีต่อกัน

การสร้างคุณค่าในชีวิตส่งมอบให้แก่กันและกันนั้นไม่ได้ยากหากมีความจริงใจและมั่นใจในสิ่งที่กำลังลงมือทำอยู่ เพื่อให้เกิดความดีงามต่อกันและกัน จึงทำให้เกิดชื่อเสียงในหมู่คณะและทำให้เกิดเพิ่มพูนเงินทองอย่างมากมายมหาศาลได้เลย รวมไปถึงทรัพย์สินของเราและของครอบครัว ของผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายโดยทั่วถึงกัน ทำให้เกิดเมืองของผู้สร้างคุณค่าให้กับชีวิต คนปาบที่รอดมาได้ด้วยพระคุณ ในการทำคุณงามความดี ให้เกิดขึ้นอยู่อย่างเป็นเนื่องนิจ สร้างพลเมืองที่ดีของประเทศ ทำให้ทุกคนเกิดความหวังขึ้นจากหัวใจ พลเมืองในประเทศเกิดความหวังจากหัวใจมีความศรัทธาในการประกอบธุรกิจให้เกิดผลกำไร ในบางครั้งบางเวลาในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายอาจจะดูเหมือนการผจญภัยในโลกอันกว้างใหญ่ก็ตาม ทุกคนในทีมจะต้องยื่นมาช่วยเหลือในการขับเคลื่อนด้วยกำลังคนในทีม ยื่นมือไปเพื่อช่วยเหลือกัน ที่สำคัญที่สุดต้องสัญญาในสิ่งที่ดีและถูกต้องตามหลักของจริยศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางและหาทางออกในการแก้ไขปัญหาในการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายให้ตรงตามจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักธุรกิจ ผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายจะต้องรักษาตามสัญญาให้เกิดความเชื่อมั่นต่อกันและกัน ร่วมแบ่งปันทุกข์ สุข ประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ และนำความทรงจำที่ดี การกระทำที่ดีมาปรับปรุงแก้ไขให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีด้วย บุคคลที่คอยให้กำลังใจให้ผู้ประกอบธุรกิจให้เกิดกำลังใจและฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ นั่น ต้องเริ่มต้นจากที่ตัวของผู้ประกอบการเอง ให้คงอยู่ในศาสตร์ และศิลป์ของธรรมอันสวยงาม “คุณทำได้...อยู่แล้ว” เพื่อสร้างความมั่นใจและศรัทธาต่อธุรกิจแบบเครือข่ายที่ได้ประกอบการถูกต้องและเหมาะสมอย่างยิ่ง

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์” ซึ่งมีการวาง วัตถุประสงค์ ๓ ประการ

๑. เพื่อศึกษาบริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่าย
๒. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย
๓. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและทางออกธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์ เป็นการวิจัยโดยใช้การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ และได้ผลสรุปการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา สรุปประเด็นต่าง ๆ เป็นการวิจัยใช้การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิเพื่อนำมาสังเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นการนำร่องแนวทางการแก้ไขปัญหาทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายในเชิงพุทธจริยศาสตร์

๕.๑.๑ บริบทการทำธุรกิจแบบเครือข่าย

องค์ประกอบที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยดูว่ากิจกรรมใดบ้างที่เข้าข่ายลักษณะงานตามภารกิจของการจัดการ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านการจัดการในปัจจุบันมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่าควรให้คำนิยามความหมายของการจัดการหรือการบริหารเพื่อใช้เป็นแนวทางร่วมกันในการอธิบายขอบข่ายของลักษณะการจัดการ แม้จะไม่สามารถอธิบายได้ครอบคลุม หรืออธิบายได้เพียงบางส่วนเท่านั้นก็ตาม ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจนขึ้น มีกลยุทธ์การบริหารที่ทรงประสิทธิภาพนั้นจะต้องสร้างประสิทธิผลและประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นได้ทุกแง่มุม คือ ทั้งในแง่ของรายบุคคล กลุ่ม (ทีมงาน) Team Work และตลอดทั้งองค์การด้วยการจัดการทางกลยุทธ์หรือการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) คือ การจัดการต่างๆ ในแนวทางการคิดเป็นเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะช่วยให้การศึกษากาการบริหารเปิดกว้างสำหรับการคิดค้นหาทางออก ในวิธีบริหารต่างๆ ทุกด้านอย่างกว้างขวางเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการบริหารโดยวิธีนี้ ผู้นำนักความสนใจ จะกระจายทุ่มเทให้การบริหารองค์การ

ทั้งต่อภายนอกกับสภาพแวดล้อม และกับการบริหารทรัพยากรต่างๆ ภายในองค์การโดยมีน้ำหนักเท่ากัน เพราะการศึกษาตามวิธีนี้ จะกระทำพร้อมกันไปทั้งสองด้านนั่นเองคือ

แรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) เป็นกลไกที่ไปกระตุ้นพลังงานของร่างกายให้เกิดการกระทำ และ (๒) เป็นแรงบังคับให้กับพลังของร่างกายที่จะกระทำอย่างมีทิศทาง “แรงจูงใจ”(Motivation)คือ การที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าแล้วทำให้เกิดพลังที่แสดงออกทางพฤติกรรมเพื่อจะนำไปสู่จุดประสงค์ของตนเอง หรือปัจจัยต่างๆ ที่เป็นพลังและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งแรงจูงใจนี้อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวหรือทั้งสองอย่างพร้อมกันก็ได้พฤติกรรมของผู้บริโภคทั้งหมดมีรากฐานมาจากความต้องการให้เป็นที่พอใจ เราเรียกการกระทำนั้นว่า “การจูงใจ” (Solicitation)

การสร้างเครือข่ายต้องคำนึงถึงเสมอว่า “เครือข่าย” เป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ซึ่งการสร้างเครือข่ายต้องมี “การเชื่อมโยง” แนวคิดเชิงระบบ (๑) เป้าหมายและทรัพยากร (๒) องค์การและการประสานงาน(๓) การแก้ไขปัญหาและแนวคิด สิ่งที่ทำให้ประโยชน์ทำให้ยอมรับความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสภาพแวดล้อมภายนอกข้อจำกัดไม่สามารถให้คำแนะนำที่เฉพาะเจาะจงในหน้าที่และงานของผู้บริหารแนวคิดและทฤษฎีในยุคปัจจุบัน ธุรกิจเครือข่ายเป็นส่วนสำคัญในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากเปิดโอกาสให้บุคคล ใช้ความคิดในการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงและใช้ความรู้ความสามารถประสบการณ์ดำเนินธุรกิจอย่างเต็มที่ จนกล่าวได้ว่าอาจจะเป็นจุดเริ่มต้นของธุรกิจขนาดใหญ่

จุดมุ่งหมายธุรกิจเครือข่าย มีความอิสระในการทำงาน, มีรายได้ดี, มีความเป็นมิตรกับคนทั่วไป, มีความรู้รอบด้าน, ให้ประสบการณ์สูง, มีโอกาสก้าวหน้าเร็ว, ได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่, ได้รับความสำเร็จในรูปแบบต่างๆ และให้คนมีงานทำเป็นต้นหลักเกณฑ์ในการเลือกธุรกิจเครือข่ายมีขั้นตอนที่สำคัญ ๔ ด้านคือ (๑)การดูบริษัทที่มีการจดทะเบียนถูกต้องตามระบบและมาตรฐานสากล (๒) การดูสินค้า มีการขึ้นทะเบียนสินค้าที่ชัดเจนถูกต้องตามมาตรฐาน (๓) การดูแผนการตลาด มีรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและโปร่งใส (๔) การดูทีมงานออนไลน์ ที่เน้นการตามหลักการของการประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายที่ชัดเจน เป็นต้น

จรรยาบรรณวิชาชีพเกิดจากความสมัครใจ ของผู้อยู่ในวิชาชีพนั้น โดยผู้อยู่ในวิชาชีพเดียวกัน สร้างจรรยาบรรณสำหรับวิชาชีพของตนเองขึ้น ด้วยความสมัครใจ เพื่อควบคุมกันเอง ผู้ใดไม่เห็นด้วยและไม่สมัครใจ จะปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพก็สามารถกระทำได้ โดยไม่ทำงานวิชาชีพนั้น หยุดปฏิบัติวิชาชีพนั้น ต่างกับกฎหมายตรงที่บังคับว่า ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย อยู่ภายใต้กฎหมายแม้ว่าไม่สมัครใจ ไม่เห็นด้วยกับกฎหมายนั้น ๆ ความแตกต่างระหว่างจริยธรรมกับกฎหมาย ต่างก็เป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ทั้งสองอย่างมีความแตกต่างกันแต่มีบทบาทเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งกฎหมายและจริยธรรมจะบอกว่าประชาชนมีความ

รับผิดชอบที่จะทำในสิ่งที่ถูกและหลีกเลี่ยงการกระทำในสิ่งที่ผิด ในด้านจริยธรรมอะไรผิดอะไรถูกเป็นเรื่องของวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในส่วนของกฎหมายมักมีการระบุที่ชัดเจน

๕.๑.๒ การทำธุรกิจแบบเครือข่ายตามหลักของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์และพุทธจริยธรรม คือศาสตร์แห่งการชี้แนะ นำให้พยายามหาคำตอบที่ว่า ความดีความชั่ว ถูก ผิด คือ อะไรมีมาตรฐานอะไรหรือไม่ที่จะสามารถเป็นมาตรฐาน หรือชี้แนะ และตัดสินว่าการกระทำหรือความประพฤติดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ชีวิตที่ดีนั้นเป็นอย่างไร อะไรคือความดีสูงสุดของมนุษย์ ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงคุ้มค่ากับการเกิดเป็น มนุษย์พุทธจริยธรรมเป็นหลัก การประพฤติที่ดี ที่งามเหมาะสมของผู้ประพฤติ ปฏิบัติ ซึ่งจะมีหลักศีลธรรม คุณธรรม แน่นอนตายตัว ซึ่งกฎเกณฑ์ชัดเจนตายตัว ผิดถูก บุญ-บาป แยกส่วนกันอย่างชัดเจน ในขณะที่จริยธรรม เน้นเรื่องการโต้แย้งและแสวงหาเหตุผล อันว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ โดยมีปลายทางอยู่กับคำว่า “ควร-เหมาะสม” พุทธจริยศาสตร์เป็นจริยศาสตร์และจริยธรรมที่สอนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญาไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายเบิกบานใจ

แนวคิดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจแบบเครือข่ายทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

กลุ่มแนวคิดสัมพัทธนิยมจึงมีทัศนะว่า ดีชั่ว ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว การกระทำหนึ่งจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ล้วนขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นมากำหนดจากค่านิยมนี้ จะหมายความว่า ในทัศนะของชาวสัมพัทธนิยม ค่าทางจริยธรรมและเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมมิได้มีอยู่อย่างแน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบุคคลหรือสังคม เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินค่าทางจริยธรรมจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและสังคม ดังนั้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร จึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง เช่น บุคคล เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อม จารีตประเพณี สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้นมนุษย์เอาตัวเอง วัดทุกสิ่ง “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง” ซึ่งหมายความว่า มนุษย์แต่ละคนเป็นผู้ชี้ขาดหรือตัดสินว่า อะไรดี อะไรชั่ว ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร เป็นเรื่องต่างจิตต่างใจของแต่ละบุคคล ประโยชน์นิยมจะถือว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์น้อยกว่า เป็นการกระทำที่ถูกการที่ประโยชน์นิยมถือว่า สิ่งที่ดีที่สุด คือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุด แก่คนจำนวนมากที่สุด ย่อมหมายความว่าชาวประโยชน์นิยมถือเอาผลของการกระทำเป็นตัวตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ควรหรือไม่ควร ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรที่ตายตัว ถ้าจะมีอะไรที่ตายตัว ก็คงเป็นหลักความสุขที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำของการกระทำ

สัมบูรณ์นิยม คือแนวคิดที่เชื่อว่า ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งมีลักษณะแน่นอนตายตัว และมีอยู่เป็นอิสระจากความคิด ไม่ขึ้นกับบุคคล สังคม สถานที่ กาลเวลา สภาพแวดล้อม แต่มีอยู่หรือเป็นอยู่ด้วยตัวของมันเอง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยภายนอก การกระทำอย่างหนึ่ง ถ้ามันดี มัน

ก็ดีในตัวเองเจตจำนงนิยม ที่ถือเอาเจตนา คือความตั้งใจหรือตั้งใจกระทำ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำของบุคคล และ ธรรมเนียม ที่ถือเอาตัวการกระทำ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำของบุคคลมโนธรรมนิยม ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งมีอยู่จริงตายตัว และมนุษย์ก็ใช้มโนธรรม สำนึกของตนเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ของการกระทำที่ตนจะทำหรือทำลงไปค้ำหน้ามิใช่ชีวิตที่มีความสุข แต่เป็นชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎศีลธรรม คืออยู่กับหน้าที่ มิใช่อยู่ความสุข หรือความรู้สึก ศีลธรรมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อความสำนึกในหน้าที่ขณะแรงผลักดัน ของอารมณ์ความรู้สึกได้ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎศีลธรรม และคนดีก็คือคนที่ทำตามหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์

“ดี” เป็นคำพูด คำพูดเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนอะไรบางอย่าง ปัญหาคือ อะไรบางอย่างคืออะไร นี่คือนิยามหลักของ จริยธรรมประเด็นปัญหาทางจริยศาสตร์เกี่ยวข้องกับความสุข และ ถูกนั่นเอง ในการพิจารณาเนื้อหาของจริยศาสตร์ มีวิธีมองได้ ๓ ด้าน ด้วยกันคือ(๑) อะไรคืออุดมคติ หรือ สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์ ที่มนุษย์แสวงหา ในด้านการมีค่าในตัวเองและการมีค่านอกตัวและเพื่อผู้อื่น(๒) อะไรคือสิ่งถูก เอาเกณฑ์อะไรตัดสินการกระทำของมนุษย์ว่าสิ่งนี้ถูกหรือผิด และ(๓) ปัญหาเกี่ยวกับนิยามของคำทางจริยธรรมเรียกจริยศาสตร์สาขาที่ศึกษาปัญหานี้ว่า อภิจริยศาสตร์นั่นเอง

ความสุขและสุขเท่านั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาความสุขสบาย ทางร่างกาย และจิตใจเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต เราเกิดมาพร้อมกับประสาทสัมผัสที่มีศักยภาพในการรับความสุข จึงควรแสวงหาความสุข ธรรมชาติของเรามีความโน้มเอียงไปหาความสุข เราจึงไม่ควรฝืนธรรมชาติส่วนนี้ เป้าหมายสุดท้ายของทุกอย่าง คือ ความสุขความสุขสบายไม่ใช่เป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตเรา ประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณ แต่จิตวิญญาณเป็นส่วนสำคัญของมนุษย์ปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตของมนุษย์ ลักษณะเฉพาะที่ทำให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง เป็นคุณสมบัติที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์อื่นๆ ในโลกนี้ คือ ปัญญา” ปัญญา หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง / เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตคุณค่าสูงสุดของการใช้ชีวิตคือการเอาชนะตนเอง โดยการลดละกิเลสได้หมดสิ้น แล้วหลุดพ้นจากภาวะบีบคั้นทุกอย่าง ดำเนินชีวิตด้วยความสุข สงบ เย็น เต็มเปี่ยมกิเลส = ความรู้สึกด้านลบในจิตใจ เป็นความเร่าร้อนกระวนกระวาย อยากได้อยากเด่นเกินไปมองกว้าง มองไกล ไม่จำกัดคุณค่ามนุษย์ไว้ที่กฎเกณฑ์ใดกฎเกณฑ์หนึ่ง มนุษย์มีความซับซ้อนเกินกว่าจะใช้เกณฑ์เพียงหนึ่งเดียวอธิบายได้มนุษย์คือผลผลิตจากวิวัฒนาการอันยาวนาน เราจึงควรตอบสนองทั้งด้านร่างกายและจิตวิญญาณ ทุกอย่างมีคุณค่าสำหรับชีวิตมนุษย์

ชีวิตมนุษย์สลับซับซ้อนเกินไปที่จะเป็นไปสรุปตามสูตรหนึ่งโดยอัตโนมัติ ถ้ามีคนถามว่าอะไรดีที่สุดในชีวิตน้ำแข็ง ก็คงตอบได้ทันทีว่าตู้เย็น อะไรดีที่สุดในชีวิตปลา สระน้ำ ส่วนอะไรที่ดีที่สุดในชีวิตคน คงตอบไม่ได้ง่ายอย่างนั้น มนุษย์นิยมอาจจะถูกที่ยอมรับความซับซ้อนของมนุษย์ โดยไม่ทอนมนุษย์ลงไปเป็นสัตว์ และมีได้เชิดชูให้บริสุทธิ์ เหมือนพระเจ้า มนุษย์มิได้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง

ตายตัวลงไปอย่างนั้น ความสุขุม ความไม่วู่วาม การมองการไกล การหลุดพ้นจากประโยชน์ส่วนตัว และการพิจารณารอบๆด้านเท่านั้น ที่จะช่วยในการตัดสินใจโดยมีหลักต่างๆเหล่านี้อยู่ในใจ มนุษย์เป็นผลผลิตของวิวัฒนาการอันสลับซับซ้อน ที่ไม่สามารถใช้ยาเพียงขนานเดียวเพื่อรักษาโรคทุกโรคได้ฉันทใด ก็ไม่สามารถให้สูตรสำเร็จสูตรเดียวเพื่อเป็นหลักในการกระทำการต่างๆได้ฉันทนั้น

บุคคลหาระดับต้นจัดเป็นบุคคลธรรมดาหรือสามัญบุคคล ส่วนสัระดับหลังตั้งแต่โสดาบันถึงอรหันต์จัดเป็นบุคคลพิเศษหรืออริยบุคคล ซึ่งถ้าเป็นพระสงฆ์ก็จะเรียกว่าพระอริยสงฆ์ และจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระรัตนตรัยจิตที่จะเป็นคันธัพพจิต หรือ ปฏิสนธิจิต คือจิตระดับ ๑ - ๗ ส่วนจิตของพระอนาคามีและพระอรหันต์ จะไม่กลับมาเกิดใหม่อีก

คำสอนเรื่องทิวฐธัมมิกัตถะนี้ เรียกอีกอย่างว่าเป็น “หัวใจเศรษฐี” หมายความว่า ผู้ใดก็ตามที่สามารถปฏิบัติตนตามนั้นได้ ก็สามารถพัฒนาตนให้เป็นเศรษฐีได้โดยไม่ยาก เพื่อต่อการเข้าใจในคำสอนเรื่องนี้จึงสรุปโดยย่อว่า “ขยันหา รักษาเงิน ไม่เปลืองจ่าย ได้เพื่อนดี” หรือ “อ. อ. ก. ส.”

คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นการพิจารณาถึงคุณค่าในการบริโภค หรือการกระทำต่างๆ ว่าอะไร หรืออย่างไหนที่มีคุณค่าแท้(ต่อการดำเนินชีวิต) และอะไร หรืออย่างไหนที่มีคุณค่าเทียม ทั้งนี้คุณค่าแท้ มักจะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต แต่คุณค่าเทียม เป็นสิ่งที่มักถูกปรุงแต่งขึ้น อาจเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตและมักแฝงด้วยหลุมพรางบางอย่าง เป็นสิ่งที่อาจจะไม่จำเป็นแต่ต้องการ

สิ่งที่มีค่าและมนุษย์ควรแสวงหาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ สิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ก็ต้องรู้จักควบคุมความต้องการให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะพอดีและเหมาะสมด้วย ไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ต้องทำให้สมดุลกัน จึงจะเป็นการใช้ชีวิตที่รอบคอบและสมบูรณ์มากที่สุด เหมือนแก้วน้ำที่มีปริมาณน้ำในแก้วที่พอดี ไม่ล้นและไม่น้อยเกินไป ซึ่งอาจเทียบได้กับหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธศาสนา

ลักษณะของความสุขแบ่งออกเป็นความสุขที่เกี่ยวข้องกับวัตถุผูกพันกับเรื่องทางโลก จึงเรียกว่าเป็นความสุขระดับโลกียสุขคือความสุขที่อยู่ในโลก ส่วนความสุขจากธรรมะหรือโมกษะนั้นเป็นความสุข ความอิมเอิบ ความปิติทางด้านจิตใจล้วน ๆ หลุดพ้นจากความยึดถือในวัตถุต่างๆ จึงเรียกว่าเป็นความสุขระดับโลกุตระสุข คือ ความสุขระดับเหนือโลก

อุดมคติชีวิต หรือ การตอบคำถามว่าอะไรคือเป้าหมายสูงสุดในชีวิตมนุษย์ ซึ่งแต่ละคนมุ่งที่จะก้าวไปให้ถึงเป้าหมายที่ว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดหรือเป้าหมายสุดท้ายมิใช่เป็นแค่เพียงเป้าหมายสั้นๆ หรือเป้าหมายระยะสั้นเพียงเฉพาะหน้าเป็นต้นว่า เรียนให้จบปริญญา หรือการมีงานทำ และได้เลี้ยงดูพ่อแม่ ฯลฯ เท่านั้น แต่ต้องเป็นเป้าหมายสูงสุดจริงๆ ที่เราคิดว่าอยากก้าวไปให้ถึงหรืออยากจะทำบรรลุถึงดังนั้น มนุษย์แต่ละคนควรมีการกำหนดเป้าหมายสูงสุดไว้ในชีวิตตนเองเพื่อจะได้มีเข็มมุ่ง

หรือ “ธรรมาธิปไตย” ในชีวิตจะได้มีกำลังใจในการแสวงหาวิธีการเพื่อฝ่าฟันปัญหาอุปสรรคจนก้าวให้ถึงฝั่งฝันดังกล่าว การรู้จักกำหนดเป้าหมายในชีวิตและพยายามดำเนินไปสู่เป้าหมายดังกล่าวให้ได้ เรียกว่าเป็นคนที่ “แผนที่ชีวิต” และมีชีวิตอย่างเป็นสาระ มิใช่แค่เพียงอยู่ไปวันๆ อย่างที่คนจำนวนไม่น้อยปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันการพัฒนาดน นับว่าเป็นบันไดขั้นแรก ถือเป็นปฐมบทในการเตรียมความพร้อมให้แก่ตนเองในการจะก้าวไปสู่ชีวิตขั้นต่อไป คือการทำงาน การสร้างตัว สร้างครอบครัว สร้างสังคม สร้างชาติและสร้างโลก “ที่หนึ่งที่สบายที่สุดคือนั่งอยู่ในหัวใจคน” การครองใจคนไว้ให้ได้จึงนับเป็นกุญแจสำคัญประการหนึ่งในการอยู่ร่วมกันในสังคมหลักจริยธรรมหรือจริยศาสตร์ที่ควรนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการทำงาน เพื่อให้งานหรือสิ่งที่ทำนั้นๆ บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพบริบูรณ์ บรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวัง หลักที่นักปราชญ์ได้วางไว้และเป็นที่ยอมรับมีอยู่หลายอย่าง เป็นต้น

ในการทำธุรกิจเครือข่ายต้องประสบกับความขัดแย้งและปัญหา แต่ความขัดแย้ง หมายถึงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายหรือมากกว่านั้นเพื่อคอยกีดกัน ขัดขวางฝ่ายตรงข้ามไม่ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับคุณค่า สถานภาพ อำนาจและสิทธิอำนาจทรัพยากร ผลประโยชน์ที่มีอยู่อย่างจำกัด ความขัดแย้ง อาจเกิดจากความรู้สึกส่วนตัวความแตกต่างความไม่ตรงกันของความต้องการ ค่านิยมความเชื่ออุดมการณ์ ระเบียบแบบแผนปฏิบัติ เป้าหมายแม้กระทั่งการนำเอาความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ มาเป็นสาเหตุแห่งการขัดแย้งด้วย อย่างไรก็ตาม ในการเลือกใช้กระบวนการใดก็ตามเพื่อการแก้ไขความขัดแย้ง แต่สิ่งที่ทุกฝ่ายควรยึดถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีและนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง ได้แก่หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่มีอยู่ในศาสนาที่ตนเองนับถือ เช่น การลดอัตตา หรือ ความยึดถือมั่นในความเป็นตัวตนของตนเองลง ความไว้วางใจ การมีเมตตาและให้อภัยต่อกัน นอกเหนือจากการใช้กฎเกณฑ์กติกาทางสังคม การเคารพกฎหรือกติกาพื้นฐาน การตัดสินใจที่เป็นกลางและเป็นธรรม การยึดมั่นในฉันทามติ และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เมื่อบุคคลและองค์กรที่มีความขัดแย้งระหว่างกันสามารถยึดถือในสิ่งต่างๆ ข้างต้นนี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมได้ในที่สุด

๕.๑.๓ แนวทางของปัญหาและทางออกธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์

การทำธุรกิจแบบเครือข่ายจากการศึกษาหลักการ กระบวนการ แนวคิดการบริหารจัดการ แนวคิดในธุรกิจแบบเครือข่าย รวมถึงแนวคิดถึงแรงจูงใจอีกทั้งการทำวิจัยครั้งนี้ ค้นพบปัญหาและแนวทางแก้ไขในการทำธุรกิจแบบเครือข่าย ได้ดังต่อไปนี้ ๑) ความขัดแย้งของธุรกิจแบบเครือข่ายมาจากสาเหตุใด, ๒) จรรยาบรรณในการทำธุรกิจแบบเครือข่ายกับจริยศาสตร์มีความแตกต่างกันอย่างไร, ๓) มีหลักการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาคความขัดในการธุรกิจแบบเครือข่าย จากการศึกษาวิเคราะห์จนถึงกระบวนการสังเคราะห์ทำให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวมานี้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทำ

วิจัยเชิงคุณภาพให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และผู้ที่จะดำเนินการประกอบอาชีพในธุรกิจแบบเครือข่าย ช่วยเป็นแนวทางใหม่ในการดำเนินธุรกิจให้ตรงตามหลักของจรรยาบรรณและแนวทางของพุทธจริยศาสตร์ จะทำให้เห็นว่าหลักของพุทธจริยศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดทางออกร่วมกันเพื่อการแก้ไขหาต่าง ๆ ในธุรกิจแบบเครือข่าย จำต้องยึดถือข้อปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและหลักพุทธจริยศาสตร์ในการเป็นหลักของการดำเนินชีวิตและดำเนินธุรกิจแบบเครือข่ายอยู่ในทำนองครองธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม หลักจริยศาสตร์เป็นหลักและแนวทางในการค้นหาคำตอบของปัญหาเรื่องความมีอยู่ของคุณค่า, ปัญหาเรื่องมาตรการตัดสินว่าอะไรดี อะไรชั่ว และปัญหาเรื่องคุณค่าของชีวิตนั้นคือใช้ชีวิตอย่างไร จึงจะทำให้ชีวิตมีค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ส่วนในโลกธุรกิจเห็นว่าโลกของแบบเป็นศูนย์รวมของแบบทั้งหลาย จุดที่น่าสนใจก็คือโลกแบบมาจากที่ใด ? เกิดจากการจำลองมาจากโลกแห่งแบบอีกครั้งหรือไม่ ? คำถามนี้ ไม่มีบทสรุปเพราะการถ่ายแบบไม่มีที่สิ้นสุด ความสงสัยเช่นนี้ โลกธุรกิจอธิบายว่าอย่างไร ? หากวิธีอธิบายไม่สามารถทำความเข้าใจชัดได้ แนวคิดทางปรัชญาเรื่องโลกแห่งแบบของโลกธุรกิจก็ถึงจุดติดตัน แต่พุทธจริยศาสตร์และจริยธรรมจะไม่ประสบกับความยุ่งยาก ในการอธิบายความเป็นมาของมนุษย์ด้วยว่า พุทธจริยธรรม ใช้ระบบการอธิบายแบบมีเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัย ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ก็ดับ”

การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นที่เหมือนกันและแตกต่างกันระหว่างเกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาของโลกธุรกิจกับพุทธจริยธรรม ตามบทบาทและการทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ของมนุษย์ ผู้คอยพะเน้าพะนอหล่อเลี้ยงไว้ และเทิดทูนให้มันเป็นผู้บังคับบัญชาที่ตนจงรักภักดีเชื่อฟัง พร้อมกันนั้นมันก็เป็นแหล่งก่อปมปัญหาให้แก่ชีวิต และสังคมของมนุษย์เป็นที่มาของความหวัง ความหวาดกลัว ความระแวงความเคียดแค้นชิงชัง ความมัวเมาลุ่มหลง และความทุกข์ ความเดือดร้อนต่างๆ ที่เป็นบ่อเกิดของพฤติกรรมมนุษย์ที่เรียกว่า “ตัณหา” แบ่งออกเป็นได้ ๓ อย่าง คือ ๑) กามตัณหา ๒) ภวตัณหา ๓) วิภวตัณหา ตัณหาทั้ง ๓ อย่างนี้ ย่อมทำให้พฤติกรรมของมนุษย์ดำเนินไปในทิศทางต่างๆ เช่น ได้สิ่งที่ชอบใจ พอใจก็เป็นสุข และแสวงหาสิ่งที่ชอบใหม่ไปเรื่อยๆ ถ้าได้สิ่งที่ไม่น่าชอบใจก็อยากจะไปให้พ้นจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งพฤติกรรมจะเป็นอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับว่าใครมีตัณหากว่าหรือน้อยกว่านั่นเอง

เกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาของโลกธุรกิจกับพุทธจริยธรรมนั้นต่างก็ความปรารถนาสิ่งเดียวกัน คือ ความสุข โดยการละกิเลสต้นเหตุที่ทำให้วิญญาน (จิต) ของมนุษย์เศร้าหมอง เพียงแต่สำหรับโลกธุรกิจนั้น ไม่ได้ละอย่างเด็ดขาด กล่าวคือ มีคุณธรรมฝ่ายสูงคอยควบคุมความปรารถนาฝ่ายต่ำให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรเท่านั้น ส่วนพุทธจริยธรรมหมายถึง การดับกิเลสต้นเหตุอย่างสิ้นเชิง

เกณฑ์ตัดสินความดีจะแตกต่างกันไปตามหลักความคิดตามหลักปรัชญาของตนกล่าว ก็คือ พุทธจริยธรรมถือว่า เป็นธรรมแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็นปฏิบัติดำเนินสู่พระนิพพาน (ความดีสูงสุด) คือ ความเห็นชอบ, ความดำริชอบ, การพูดชอบ, การกระทำชอบ, การเลี้ยงชีพชอบ, ความเพียรชอบ, ความระลึกชอบ, ความตั้งใจมั่นชอบ โดยองค์ประกอบทั้ง ๘ ประการนี้ จะต้องดำเนินไปร่วมกัน เนื่องกัน พร้อมกัน สอดคล้องกันไป จึงจะสามารถเข้าถึงพระนิพพานได้ ส่วนปรัชญาของโลกธุรกิจถือว่า ผู้มีความดีที่ดำเนินสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกับแบบหรือมโนคติของเขานั้นเอง และจะต้องมีการพัฒนาความดีของตนให้เกิดขึ้นตั้งแต่ความดีระดับต่ำ จนไต่ขึ้นไปสู่ระดับความดีสูงสุดได้ หมายถึง เริ่มแรกมีความดีในร่างกายที่สวยงามอย่างเดียว จากนั้นความดีภายในร่างกายของทุกสิ่งทุกอย่าง จนเห็นความดีงามของจิตวิญญาณ เห็นความดีงามของการปฏิบัติและมีกฎระเบียบทั้งหลาย จนถึงความดีสูงสุดของวิทยาการต่างๆ จนในที่สุดก็เห็นความดีงามด้วยตัวของมันเอง คือ แบบหรือมโนคติที่เป็นสภาวะที่มีอยู่จริง ดำรงอยู่จริงได้ด้วยตัวเอง เป็นศูนย์รวมของแบบทุกชนิด เช่นแบบของความงาม แบบของความดี แบบของคนและสัตว์ เป็นต้น เป็นการชำระจิต (วิญญาณ)จนบริสุทธิ์ คือ (ความดีสูงสุด)

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปัญหาและทางออกของธุรกิจแบบเครือข่ายเชิงพุทธจริยศาสตร์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัด ในการศึกษาที่เป็นการวิจัยเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ ซึ่งในพุทธจริยธรรมในธุรกิจเครือข่ายหรือในการดำเนินธุรกิจต่างๆ ก็มีข้อมูลพื้นฐานที่จำกัด จึงทำให้การศึกษาวิจัยไม่ลุ่มลึกเท่าที่ควรจะเป็น โดยผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจ และควรทำการศึกษา ตามข้อเสนอแนะดังนี้

๑) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพุทธจริยศาสตร์และพุทธจริยธรรม จรรยาบรรณในด้านต่างๆ ของภาคธุรกิจแบบเครือข่าย อาทิ กระบวนการด้านการปฏิบัติ ด้านการบริหาร และด้านบริการ และในมิติที่มีความต่างกัน

๒) ควรมีการศึกษาคุณค่าความนิยมของผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายในด้านต่าง ๆ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่จะส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจแบบเครือข่ายเหล่านั้นได้รับความยุติธรรมในการประกอบธุรกิจและนำเอาหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางออกใหม่ต่อไป

๓) ควรมีการศึกษาเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีเป็นไปได้และความลุ่มลึกตามหลักการทางพระพุทธจริยศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

เมล ธอมป์สัน เขียน. สมหวัง แก้วสุฟอง แปล. **ทฤษฎีจริยศาสตร์**. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา.

คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙.

เมล ธอมป์สัน เขียน. สมหวัง แก้วสุฟอง แปล. **ศึกษาด้วยตนเอง จริยศาสตร์**. ภาควิชาปรัชญาและ

ศาสนา. คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙.

กัลยารัตย์ธีระชนชัยกุล. **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๗.

กীরติ บุญเจือ. **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.

_____ . **ชุดพื้นฐานปรัชญาจริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๓๔.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย**.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

คือตเลอร์ฟิลลิป. **การจัดการตลาด**. แปลโดย ยงยุทธ พงศ์ศิริพันธ์, ยุทธนา ธรรมเจริญ, อุไรวรรณ

แย้มนิยม, อติลา พงศ์ยี่เหล่า และ ธนวรรณ แสงสุวรรณ. กรุงเทพมหานคร : เอช.เอ็น.

กรุ๊ป, ๒๕๔๖.

เคเอ็น ชยติลเลเก. **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหามกุฏราช

วิทยาลัย, ๒๕๓๗.

จินตนา บุญบงกร. **จริยธรรมทางธุรกิจ BUSINESS ETHICS**. กรุงเทพมหานคร : แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

จำนงค์ทองประเสริฐ. **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

_____ . **จริยธรรมทางธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุขภาพการพอมพ์จำกัด,

๒๕๕๑.

- ชาญชัย อาจินสมาจาร. **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : หจก.พรอสเพอร์ เซอร์วิส ซัพพลาย , ๑๕๕๒.
- ชูชีพ พุทประเสริฐ. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**. เชียงราย: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๓๘.
- ซัชชัยคุ้มทวีพร. **จริยศาสตร์ : ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาทางจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : เจน เดอร์เพรส, ๒๕๔๑.
- ชัยวัฒน์อัทพัฒนา. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔.
_____. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.
- โชคชัย ทวีเจริญพันธ์. **ทำเงินด้วยธุรกิจ MLM แบบมนุษย์เครือข่ายมืออาชีพ**. นนทบุรี : ริงค์ บี ยอนด์บุ๊กส์, ๒๕๕๘.
- ชัยวัฒน์ อัทพัฒนา และวิธาน สุชีวกุปต์. **หลักการดำรงชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.
- ชำนาญ พาชื้อ. **จริยศาสตร์ประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
_____. **จริยศาสตร์เอกสารคำสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์บรรณาคาร, ๒๕๔๗.
- ดวงเดือน พันธุนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔.
- เดือน คำดี. **พุทธปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.
- ตุลา มหาพสุชานนท์. **หลักการจัดการ หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: ธนธัชการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- ทัศนยา แชมมณี. **การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๙.
- ธงชัย สันติวงษ์. **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง, ๒๕๔๖.
- เนตร์พัฒนายาวิราช. **จริยธรรมธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทรปเฟิ้ล กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๖.
- นภาพร ชันธนา. ศานิต ด้านศมสภิต. **จริยธรรมและสภาวะแวดล้อมทางธุรกิจ Ethicd and Business Environments**. กรุงเทพมหานคร : ท้อป, ๒๕๔๗.
- บัณฑิตผิงนรินทร์. **จริยธรรมทางธุรกิจ BUSINESS ETHICS**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ธนการพิมพ์, ๒๕๔๑.

- _____ . **จริยศาสตร์ (ETHICS)**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐.
- _____ . **พระพุทธศาสนากับปรัชญา (Buddhism and Philosophy)**. กรุงเทพมหานคร : ว. เพ็ญรสกุล, ๒๕๔๐.
- บริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด. **คู่มือนักธุรกิจแอมเวย์**. ม.ป.ท., ๒๕๔๖.
- ปรุทม์ บุญศรีตัน. **พุทธอภิปรัชญาความจริงเกี่ยวกับ จักรวาล โลก มนุษย์ และสังสารวัฏ**. กรุงเทพมหานคร : วี.พรีนท์, ๒๕๕๖.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๓๕.
- ปรีดา จันทร์แจ่มศรี. **ปรัชญาทั่วไป**. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๐.
- _____ . **จริยศาสตร์**. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๒.
- _____ . **ความจริงของชีวิต**. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๑.
- ประเวศ วะสี. **การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๑.
- _____ . **คุณธรรมนาการพัฒนา : ยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), ๒๕๔๙.
- พิมพ์ หิรัญกิตติ. **การตลาดสินค้าอุตสาหกรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๘.
- พิภพ วงษ์เงิน. กศ.บ.,Ed.D. **จริยธรรมทางธุรกิจ BUSINESS ETHICS**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระประมวณ อุตตราสโย (น้อยทรง). **เปรียบเทียบจริยศาสตร์ (ทฤษฎีว่าด้วยความดี)**. กรุงเทพมหานคร : เฉลิมมงคลการพิมพ์, ๒๕๔๔.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. **จริยธรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____ . **จริยธรรมวิชาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- พระมหาประยูร ธรรมจิตโต. “ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมจริยศาสตร์และจริยศึกษา”. ธรรมศาสตร์ ๑๖.๑ (มกราคม), ๒๕๓๒.
- พระมหาสมปอง มุทีโค. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒.
- พระเมธีธรรมาภรณ์. **ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๓๗.
- พระราชวรมนิ (ประยุทธ์ ปยุตโต). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- _____ . **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๕.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). **ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๓.

พุทธทาสภิกขุ. **ไถวัลยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๔.

_____ . **ผู้ครองเรือน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.ม.ป.พ., ๒๕๕๒.

พรนพ พุกกะพันธ์. **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **วิทยาศาสตร์ในทัศนะพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธินิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๐

_____ . **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑.

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. **ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, ๒๕๔๒.

พระไพศาล วิสาโล. **สร้างสันติด้วยมือเรา : คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง**.

กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก. **ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. ฉลองสมโภชพระไตรปิฎกภาษาบาลีอักษรล้านนา.กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____ . **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____ . **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง. **การตราขึ้นเป็นกฎหมายพ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.). ๒๕๔๕

มอริส แคทเธอริน. **การจัดการความขัดแย้งและการ“ขอโทษ”**. แปลโดย วันชัยวัฒนศัพท์. บรรพตตันธีรวงศ์และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗.

มาร์คตามไท. **การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีในสันติวิธี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

โยสไตน์กอร์เตอร์. **โลกของโซฟี**. แปลโดย สายพิณ พุทธมงคล. พิมพ์ครั้งที่ ๔.กรุงเทพมหานคร : คบไฟ, ๒๕๔๒.

รัตนา ดันขุนเด็ก. **ปรัชญาคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญทัศน์จำกัด, ๒๕๓๙.

วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล. **การจูงใจในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร: บรรณสาร, ๒๕๔๗.

- วรรณ โชติกะวรรณ. **คู่มือนักธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : เลกาซี คอร์ป, ๒๕๕๘.
- วศิน อินทสระ. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๔๙.
- _____. **พุทธจริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.
- วิเชียร ชาบุตรบุญฑริกและคณะ. **ความจริงของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : เจริญเว็บเอดิต ดูเคชั่น, ๒๕๔๒.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. **การจัดการและพฤติกรรมองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :เอช.เอ็น. กรุ๊ป, ๒๕๔๖.
- วิทย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้นมนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
- วิทย์ วิศทเวทย์ กิตติคุณ ดร. **ทรรศนะคติและแนวคิดทางด้านปรัชญาและจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: บรรณาสาร, ๒๕๔๙.
- ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย. **จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **ปรัชญากษิตานนท์.ศุภร เสรีรัตน์ และ งามอาจ ปทะวานิช. หลักการ ตลาด**. กรุงเทพมหานคร : เอสเอ็ม บีซีเนสเพรส, ๒๕๔๑.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ.**กลยุทธ์ทางการตลาดและการบริหารการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๑.
- สมชาติ กิจยรรยง. **MLM บรไรโตของสู่ความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร : เม็ดทราย พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๖.
- _____. **MLM ธุรกิจสร้างเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร : อินฟอร์มีเดียบุ๊กส์, ๒๕๔๖.
- สุภาพร พิศาลบุตร. **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๔.
- สำอาน งามวิชา. **การบริหารการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๙.
- สิทธิชัย สถาพรธนะพัฒน์. **คู่มือมนุษย์ (ตงงาน)**. กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. **ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒.
- สุรศักดิ์ ศิวะนาวิรินทร์. **เส้นทางสู่ความสำเร็จในการทำธุรกิจ เอ็มแอลเอ็ม แบบไทยๆ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บิ๊กแบงค์, ๒๕๔๑.
- สุวิมล แม่นจริง. **การส่งเสริมการตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : เอช.เอ็น.กรุ๊ป, ๒๕๔๕.
- สุขุม ศุภนิธย์. **คำอธิบายการจัดจำหน่ายในระบบขายตรงและการทำตลาดแบบส่งข้อมูลถึงตัวผู้บริโภคโดยตรง**. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๗.
- เสรี วงษ์มณฑา. **การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๒.

สุวิช แยมเพ็ญ. **การส่งเสริมการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราอาจารย์นิมิตรจิระสันติการ, ๒๕๔๕.

สมภาร พรหมทา. “คุณค่าของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในทางชีวิตจริยธรรม”. **วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. ปีที่ ๑๓. ๒ (พฤษภาคม- สิงหาคม, ๒๕๔๙): ๖ - ๔๘.

_____. **พุทธปรัชญา มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : นักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๘.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๐.

สุภางค์ จันทวานิช. **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

อดุลย์ จาตุรงค์กุล. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

อนิวัช แก้วจำนง. **จริยธรรมทางธุรกิจ Business Ethics**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๖.

อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง. บัณฑิต ฝั่งนิรันดร์. ต่อศักดิ์ ซอแก้ว. **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖.

อุทัย เลาหิเชียร. **เอกสารการสอน ร.อ. ๖๐๐ หลักการจัดการ**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.

เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน. **ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน**. แปลและเรียบเรียงโดย เสน่ห์ จามริก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์:

กิตติพงศ์ พัฒนพงศ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการทำงานอาชีพขายตรงศึกษากรณี บริษัท ไดเร็กเซลล์อินเตอร์เนชั่นแนล (ประเทศไทย) จำกัด”. **วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.

แก้วกัญญ์ แจ่มจรัส. “โครงสร้างตลาดและกลยุทธ์การตลาดของการขายตรงแบบใช้การตลาดหลายชั้น”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๔๒.

จักรกฤษ เกาทัณฑ์. “เทคนิคการเข้าพบลูกค้าที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการขายของนักธุรกิจอิสระแอมเวย์”. **สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๖.

- จิรวรรณ ดวงใจ. “ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้ประกอบอาชีพพนักงานขายตรงในบริษัทขายตรงหลาย
ชั้น ในจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาบริหารธุรกิจ**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๒.
- จิรวรรณ ห่วงกระโทก. “ปัจจัยแรงจูงใจและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจการตลาดแบบเครือข่าย”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.
- จตุพร ร่วมใจ. “ศึกษาศาสนภาพและการประยุกต์หลักพุทธธรรมของนักธุรกิจ : ศึกษากรณีนักธุรกิจ
ไทยพุทธในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาศาสนา
เปรียบเทียบ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.
- ณัฐธิดา น้ำใจทหาร และ ศศิวิมล สุขขบท. “การขายตรงในรูปแบบการตลาดหลายชั้น”. **วิทยานิพนธ์
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขล
นครินทร์, ๒๕๔๑.
- ชัชฌา ศรีสวัสดิ์. “การกักต้อตราสินค้าในธุรกิจเครือข่าย กรณีศึกษา : บริษัทยูนิซีดี”. **ปริญญา
บริหารมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕.
- ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์. เทพฤทธิ์ วิชญสิริ. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ระดับ
จริยธรรมทางธุรกิจกับระดับความเครียดของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมและกลาง”.
รายงานการวิจัย. ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๔๖.
- พิมพ์ศักดิ์ สังขกุล. “การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารธุรกิจ”. **สาร
นิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๔๖.
- วัลยา อภิฐานจิตติ. “การศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อธุรกิจขายตรงหลายชั้น”.
วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.
- ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย. “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธานิกายเถรวาท”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ศศิตา อุดารักษ์. “การตลาดธุรกิจขายตรงแบบหลายชั้น”. **สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขา
บริหารธุรกิจ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๙.
- สุภาวดี นัมคณิสสรณ์. “ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สยาม ประเสริฐธรรม. “การศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคของระบบขายตรงแบบหลายระดับของบริษัทแอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด”. **วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ**. คณะศิลปศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๖.

อาบิตะ บริพันธ์. “ธุรกิจเครือข่าย : พัฒนาการขายตรงที่ก้าวไกล”. **วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครราชสีมาสาขานครินทร์, ๒๕๕๒.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

จริยศาสตร์ทั่วไปและพุทธจริยศาสตร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhabucha.net/general-ethics-andbuddhist-ethics/> [๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๐].

แช่ลูกโซ่ ไทยเน็ตเวิร์ค ข่าวสาร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9510000119491&TabID=3&> [๘ ตุลาคม ๒๕๕๙].

บริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด. **แสดงยอดขายรายปี พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๕๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.amway.co.th>. [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐].

เรียบเรียงโดยทีมงาน : krutanita. **รูปแบบของธุรกิจ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/krutanita/home/thurkic-mi-ki-rup-baeb-xari-bang> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๙].

เรียบเรียงโดยทีมงาน : ไทยแฟรนไชส์เซ็นเตอร์, ประวัติความเป็นมาของบริษัทขายตรงที่เกิดขึ้นในอเมริกา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaifranchisecenter.com/document/show.php?docuID=114> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐].

เรียบเรียงโดยทีมงาน : SpokeDark.TV. **แชร์แม่ชม้อยคดีแชร์ชม้อย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://news.spokedark.tv/2013/06/17/fkd1/> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐].

วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล. **การจูงใจในการทำงาน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.els.rink.ac.th>. [๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๙].

สารพัดโก่ง ‘ยูฟีน’ แชร์ลูกโซ่ข้ามชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.dailynews.co.th/Content/Article/315398> [๒๐ เมษายน ๒๕๖๐].

สมาคมการขายตรงไทย. **แสดงความหมายของการขายตรงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.tdsa.org/tdsa_knowledge.html. [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books :

Britannica, "Ethics." The New Encyclopaedia Britannica 6, (1980).

K. N. JAYATILLEKE. **ETHICS in Buddhist Perspective** Talks given in 1970 at the Buddhist Information Center, Colombo.

Mautner. Thomas. A Dictionary of Philosophy. Oxford : Blackwell Publishers Ltd, 1996.

Plato. **Republic**. Translated by B. Jowett. In the Dialogues of Plato. Oxford University Press, 1953.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล** : นางสาวณิชนัน อุ่นดอนตอง
- วันเดือนปีเกิด** : วัน ศุกร์ ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๐
- สถานที่อยู่** : ๙/๔๗๐ หมู่ที่ ๑ ซอย ๘ ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- การศึกษา** :
- ระดับประถมศึกษาโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖
 - ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางเสด็จวิทยาคม จ.อ่างทอง
 - ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเชียงใหม่ของวิทยาคม จ.เชียงใหม่ สาย วิทย-คณิต
 - ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา หันตรา จ.พระนครศรีอยุธยา คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขา การจัดการ
 - ระดับปริญญาตรี (๑) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ คณะบริหารธุรกิจ การเกษตร สาขา ส่งเสริมการเกษตร
 - ระดับปริญญาตรี (๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์ สาขา วิชาภาษาอังกฤษ
- ประวัติการทำงาน** :
- โรงเรียนบ้านบ่อไท อ. หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๔๗ ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง ชั้นประถมศึกษา
 - บริษัท สันติภาพ (ฮั่วเฟิง๑๙๕๘) จำกัด ผักกาดดองตรานกพิราบ จ.เชียงใหม่ ปีพ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑ ตำแหน่ง พนักงานข้อมูลส่วนงานซีเอ็มเมอร์ไลน์/เลขาหัวหน้าส่วน
 - บริษัท เอพี ฟู้ดเซอร์วิส จำกัด สาขา เกาะสมุย ต.ตลิ่งงาม อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๓
ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ธุรการขาย/ฝ่ายบุคคล/ผู้ช่วยผู้จัดการ สาขาเกาะสมุย
 - บริษัท เอพี ฟู้ดเซอร์วิส จำกัด สาขาพระประแดง (สำนักงานใหญ่)
อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔
ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่การตลาด/ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายการตลาด

- : โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ต.หนองหาร อ.สันทราย จ. เชียงใหม่
ปี พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘ ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง
- : โรงเรียนยุวทูตศึกษาพัฒนา ๒๒๒ หมู่ ๒ ต.หนองผึ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่
ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ -ปัจจุบันตำแหน่ง ครูประจำชั้น ม.๓ และครูผู้สอนวิชา
หน้าที่พลเมืองฯ / หน้าที่รับผิดชอบครูสถานักเรียนของโรงเรียน